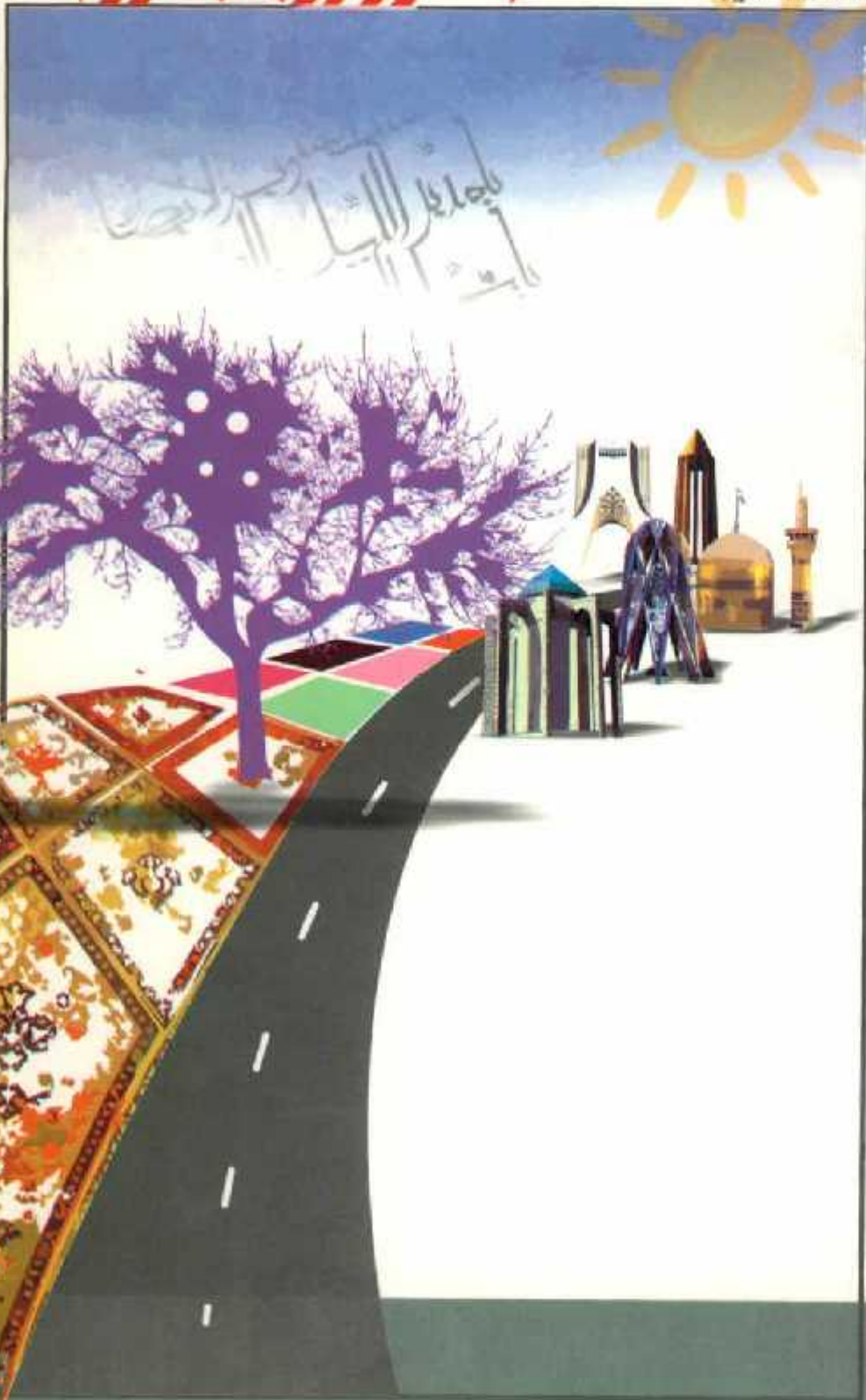

شهر جا

۷۸

مجله‌نامه پژوهشی، آموزشی، اطلاع‌رسانی
برنامه‌ریزی و مدیریت شهری
پروژه جدید - سال ششم - شماره ۷۸ - فروردین ماه ۱۳۸۶
۵۲ صفحه - ۵۰۰ ریال

- رشد گردشگری محلی
- توسعه گردشگری شهری
- بررسی ابعاد اقتصادی گردشگری شهری
- تورسیم مذهبی در فرانسه و جهان
- اهمیت گردشگری شهری
- گردشگری شهری نیازمند مدیریتی واحد
- اکوتورسیم: ارزیابی ضرورت
- کنترل کیفیت و بهبود مداوم
- نقش فرهنگ در روان‌سازی رفت و آمد سواره
- شهر جدید، شهری برای آینده

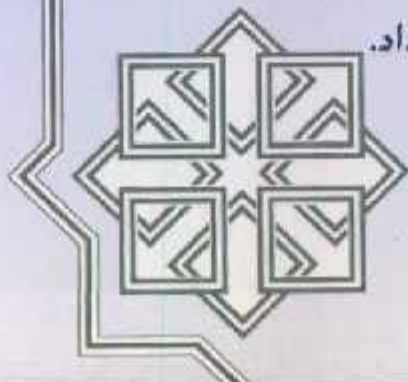
گرامی باد سال اتحاد ملی و انسجام اسلامی

توانیم

به یاری پروردگار در سال ۸۶
آحاد ملت، قومیت‌های گوناگون،

مذاهب مختلف و همه صنوف مردم ایران
با اتحاد ملی، حرکت پر امید به سوی آینده درخشان
خود را شتاب می‌بخشند و همه ملت‌های مسلمان نیز
با انسجام اسلامی و تقویت برادری اسلامی
وحدت کلمه خود را نشان خواهند داد.

پیام مقام معظم رهبری به مناسبت آغاز سال نو سال ۱۳۸۶، سال اتحاد ملی و انسجام اسلامی

رهبر معظم انقلاب اسلامی در پیامی به مناسبت آغاز سال نو، سال ۱۳۸۶ را سال اتحاد ملی و انسجام اسلامی نامگذاری کردند و افزودند: آرزو و امید همه ایرانیان، استقلال ملی، عزت ملی و رفاه عمومی ملت است و همه این اهداف به برکت ایمان اسلامی، اتحاد کلمه، امید و عزم ملی، استفاده صحیح از ظرفیتهای کشور و تدبیر و تحرک و تلاش محقق خواهد شد.

ایشان عید نوروز را به عنوان جشن ملی ایرانیان به فرد فرد ملت ایران، تمامی ایرانیان در سراسر جهان و همه ملت‌هایی که نوروز را جشن می‌گیرند تبریک گفتند و با اشاره به زیبایی‌های فراوان جشن ملی نوروز افزودند: مستحکم کردن روابط و پیوندهای عاطفی، شادی و طراوت دل‌ها و نوکردن محیط زندگی از جمله خصوصیات زیبا، نجیبانه و مهربانانه نوروز است که همگی مورد تایید آیین مقدس اسلامی است. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با اشاره به متبرک بودن سال ۱۳۸۵ به نام مبارک پیامبر اعظم ص خاطر نشان کردند: سال ۸۵ لبریز از نام و ذکر آن بزرگوار بود اما دستیابی به معرفت پیامبر اعظم زمانی بسیار گسترده می‌طلبد و در واقع همه سال‌های ما سال پیامبر

اعظم است. رهبر انقلاب اسلامی، موفقیت‌ها و پیشرفت‌های ایران را در سال ۸۵ بیشتر از تلخی‌ها و توقف‌ها ارزیابی کردند و افزودند: تلاش‌های متراکم در عرصه‌های مختلف داخلی از جمله در زمینه‌های علمی و اقتصادی و متجلی شدن ایهت ملی ایرانیان در عرصه‌های بین‌المللی از نشانه‌های پیشرفت‌های چشمگیر ایران در سال ۸۵ محسوب می‌شود و این حرکت و تلاش ملی در سال جدید نیز متناسب با نیازهای ملت، با همت بلند آحاد مردم و مسئولان ادامه خواهد یافت. ایشان، بیداری، امید، عزم عمومی و اعتماد به نفس ملی را دستمایه حرکت به سوی آینده‌ای مطلوب خواندند و افزودند: ملت ایران با توشه‌های سال، عزم خود را نو می‌کند و با ورود به میدان‌های جدید و برخورد مدیرانه با چالش‌ها و دشمنی‌ها، مسیر روشن خود را ادامه می‌دهد. رهبر انقلاب اسلامی ایجاد تفرقه و تضعیف وحدت ملی ایرانیان و به وجود آوردن مشکلات اقتصادی برای متوقف کردن پیشرفت کشور را دو روش عمده دشمنان برای مقابله با ملت ایران و نظام جمهوری اسلامی برشمردند و با اشاره به ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و فراهم بودن زمینه برای فعالیت‌های اقتصادی افزودند: تلاش اقتصادی همه مردم از جمله نیروهای ملی و معتقد به آرمان‌های بلند ملت و استفاده از ظرفیتهای فراوان کشور، خشی‌کننده تلاش‌های دشمنان برای متوقف کردن روند آبادانی و پیشرفت کشور خواهد بود. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با یادآوری جنگ روانی و تلاش‌های موزیانه دشمنان برای ایجاد اختلاف و تفرقه در میان ملت ایران و در جهان اسلام افزودند: دشمنان به بهانه‌هایی همچون قومیت، مذهب و گرایش‌های صنفی در صدد است وحدت کلمه ملت ایران را از بین ببرد و در جهان اسلام نیز اختلافات مذهبی را دامن بزند و با به راه انداختن جنگ شیعه و سنی میان ملت ایران و جوامع اسلامی فاصله ایجاد کند. ایشان تلاش برای اتحاد و یکپارچگی ملی و تقویت هویت‌ها و خردمندانه انسجام امت اسلامی را تنها راه نامید کردن دشمنان و خشی کردن توطئه‌های آنان خواندند و تاکید کردند: به یاری پروردگار در سال ۸۶ آحاد ملت، قومیت‌های گوناگون، مذاهب مختلف و همه صفوف مردم ایران با اتحاد ملی، حرکت برآمده به سوی آینده درخشان خود را شتاب می‌بخشند و همه ملت‌های مسلمان نیز با انسجام اسلامی و تقویت برادری اسلامی وحدت کلمه خود را نشان خواهند داد.

دکتر محمود احمدی نژاد رئیس جمهور در پیام نوروزی خود به مناسبت آغاز سال یکهزار و سیصد و هشتاد و شش هجری شمسی با تبریک عید نوروز و فرارسیدن سال نو، تصریح کرد: امروز نام ایران و ایرانی بعنوان نماد اخلاق، ایمان، باکی، فرهنگ، مهرورزی، وحدت و صلابت زبانزد ملت‌های عالم است. رئیس جمهور با تبریک آغاز سال نو و عید نوروز به همه مردم ایران زمین و همه ایرانیان در نقاط مختلف جهان و همه کسانی که نوروز بر رمز و راز و سرئاسر زیبایی را جشن می‌گیرند: نوروز را جلوه‌ای از حیات‌حی لایموت عنوان کرد و گفت: آغاز بهار و شکوفه‌های حیات و زندگی در طبیعت آیتی از جمال بی‌مثال الهی است که دکتر گونی و شور و نشاط و نور دل‌های ما به اراده اوست. رئیس جمهور با بیان اینکه در آغاز سال ۸۶، شادی ملت ایران به دلیل همزمانی آغاز نوروز و آغاز ماه ربیع‌المولود پیامبر گرامی اسلام پس از صد‌ها

سال مضاعف است، ابراز امیدواری کرد که سال جدید پر برکت و عزتمند برای ملت ایران باشد دکتر احمدی نژاد سال ۸۵ را سالی سرشار از کوشش، جوش، عزت، مجاهدت همگانی و افتخار برای ملت ایران دانست و افزود: در سال گذشته در عرصه علمی و فناوری پیشرفت‌های بزرگ و دستاوردهای ارزشمندی برای ملت ایران بدست آمد و در عرصه اقتصادی نیز گام‌های بلندی در زمینه‌های مختلف از جمله در سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و سازندگی برداشته شد بطوریکه حجم تقاضا برای سرمایه‌گذاری داخلی دوبرابر و در سرمایه‌گذاری خارجی نیز این حجم چند برابر شده است دکتر احمدی نژاد افتخار آفرینی جوانان ایرانی در بخش‌های گوناگون را یادآور شد و گفت: در سال ۸۵ در عرصه فرهنگی امید و تلاش، ایمان و محبت و عشق به انسان‌ها و آرمان‌های الهی در ایران موج زد رئیس‌جمهور با اشاره به برگزاری انتخابات پرشور و راهپیمایی‌های حماسی و سرنوشت‌ساز و با بیان اینکه افزایش دو برابری کار عمرانی و اجرای صد ها مصوبه استانی شور و تلاش و کار در کشور را دوچندان کرده است تأکید کرد: وحدت و امید و عزم ملی برای سازندگی سربلوه کار دولت و ملت ایران در سیاست داخلی طی سال ۸۵ بود دکتر احمدی نژاد سیاست خارجی ایران در سال گذشته را پر نشاط، پر تحرک و تأثیر گذار و مطمئن در گسترش روابط دواستانه با سایر ملت‌ها و دفاع از حقوق ملت ایران دانست و گفت: در سال ۸۵ ده‌ها قرارداد جدید میان ایران و سایر کشورها انضاء شد و همچنین ده‌ها طرح مشترک به بهره‌برداری رسید دکتر احمدی نژاد با بیان اینکه برنامه‌های دولت در سال ۸۶ قوی‌تر، گسترده‌تر و منسجم‌تر ادامه خواهد یافت تأکید کرد: اجرای سیاست‌های مترقی و انقلابی اصل ۴۴ و توزیع گسترده سهام عدالت که در سال گذشته به ۱۲ میلیون رسید و همچنین واگذاری شرکت‌های دولتی از طریق بورس هر چه سریعتر ادامه می‌یابد رئیس‌جمهور با اشاره به ایجاد فرصت‌های کار و تلاش سازنده برای آحاد مردم و توزیع عادلانه تسهیلات ارزانی قیمت بانکی اشتغال آفرین در سال ۸۵ گفت: در سال گذشته حدود ۱۲ هزار میلیارد تومان تسهیلات اشتغال‌زایی میان جوانان توزیع شد که زمینه ایجاد ۶۵ هزار شغل را پایه‌گذاری کرد دکتر احمدی نژاد اقدامات دولت در کاهش نرخ سود بانکی و تمرکز گرای را خاطر نشان کرد و افزود: در سال ۸۵ ضمن کنترل واردات، مردم و شرکت‌ها برای صادرات بعنوان پایه تولید و اشتغال تشویق شدند که با ثابت ماندن تقریبی میزان واردات، میزان صادرات کالاهای ایرانی با افزایش بی‌سابقه و رشدی ۳۹ درصدی به بیش از ۱۵ میلیارد دلار رسید که از این رقم دو میلیارد دلار مربوط به صادرات کالاهای کشاورزی بود. رئیس‌جمهور با اشاره به تلاش‌های دولت برای حل ریشه‌ای مشکل مسکن، تقویت بخش کشاورزی، توسعه روستایی و خرید نقدی محصولات کشاورزان تأکید کرد: برنامه‌های دولت برای توسعه فرهنگی و مهرورزی، توسعه صنعت و سرمایه‌گذاری مراکز تفریحی و گردش و امکان سفر برای مردم و ساخت زیربناها و تولید نیرو و توجه بیشتر به افشار کم درآمد و توزیع عادلانه منابع در سال ۸۶ با سرعت بیشتر و گسترده‌تر جلو خواهد رفت دکتر احمدی نژاد با بیان اینکه دولت برای نخستین بار و داوطلبانه در قانون بودجه ۸۶، هزینه‌های مصرفی خود را کاهش داده است گفت: دولت تلاش خواهد کرد نظیر سال گذشته با جلوگیری از سوءاستفاده‌ها و با کاهش هزینه‌های غیر ضرور، بازدهی را افزایش دهد رئیس‌جمهور با ابراز امیدواری مبنی بر اینکه به فضل الهی امسال سرشار از پیروزی و پیشرفت و عزت برای جمهوری اسلامی ایران خواهد بود گفت: ایران متعلق به همه ما است و همه باید در راه آبادانی آن بکوشیم و دست‌جمعی و با محبت و عشق در راه پیشرفت و تعالی آن تلاش کنیم.

دکتر احمدی نژاد با بیان اینکه برخی قدرتهای بزرگ با پیشرفت ملت ایران و دوستی و عزت ملت‌ها مخالفند، به تلاش این قدرتها در راستای عقب‌نگهداشتن ملت‌ها برای تحکیم سلطه خود بر آنها اشاره و تأکید کرد: قدرت‌های زورگو منافع ملت‌های خود را نیز رعایت نمی‌کنند و به تنها چیزی که می‌اندیشند بر کردن حیب و تاصین منافع گروه‌ها و احزاب و کمیانی‌های وابسته به خودشان است رئیس‌جمهور با اشاره به اقدامهای برخی قدرتهای بزرگ در راستای جنگ روانی و تبلیغاتی به منظور تاصین منافع تاشروع خود از جمله تحریف تاریخ، ساخت قیلم و مشوه جلوه دادن چهره ایران و ایرانی و سایر ملت‌ها گفت: آنها در مقابل منطق مستحکم ملت ایران شکست خورده‌اند و از جانب سایر ملت‌ها هم طرد شده‌اند و درصددند با جنگ روانی و تبلیغاتی و تلاش برای سوء استفاده از سازمانهایی که خودشان ساخته‌اند و بطور انحصاری بر آنها خاکسند، جلوی پیشرفت ملت ایران و سایر ملت‌ها را بگیرند دکتر احمدی نژاد با بیان اینکه آنها با تلاشی مذبحوانه و شکست خورده و ناشی‌گری می‌خواهند ملت ایران را در مقابل سایر ملت‌ها جلوه دهند در حالیکه همه ملت‌ها خوب و به دنبال پاکی و مهربانی و عدالت هستند، افزود: ملت ایران در طول تاریخ پیام آور صلح، دوستی، یگانه پرستی، اندیشه پاک، عدالت و مهرورزی برای همگان و حامی همه ملت‌ها بوده است.

رئیس‌جمهور با تأکید بر اینکه ملت ایران پایه‌گذار بسیاری از علوم و صنایع و اندیشه‌ها بوده و همواره دستاوردهای خود را سخاوتمندانه در اختیار بشریت قرار داده است، گفت: آنچه از ملت ایران به دیگران رسیده است علم، هنر، اندیشه، فرهنگ و روحیه پاک، صداقت و خدابپرستی بوده است و پیامبر عزیز اسلام نیز پرچمدار مهرورزی و عدالت برای جهانیان است.

دکتر احمدی نژاد با بیان اینکه مشکل جهان امروز عده‌ای صهیونیست نژادپرست هستند که با دست‌اندازی به مراکز قدرت و رسانه می‌خواهند جهان را در سختی و فقر و کینه‌ورزی نگه‌دارند تا حاکمیت خود را تثبیت کنند، تصریح کرد: ملت بزرگ ایران با این روند مخالف است و بر مواضع حق خود محکم ایستاده است ولی آنها متوجه نیستند که با روشهای شکست خورده به منافع ارزشهای انسانی و تمدن بشری و ملت‌ها بخصوص ملت بزرگ ایران آمده‌اند. رئیس‌جمهور با اشاره به اینکه دشمنان می‌دانند که قادر نیستند آسیبی به ملت ایران وارد کنند اما تلاش دارند با هیاهو و جنجال ما را وادار به عقب‌نشینی کنند و جلوی تکامل بشر را بگیرند گفت: آنها قطعاً نمیتوانند به خواسته خود برسند و بهترین راه برای آنان اذعان به حق ملت عزیز ایران و تن دادن به قانون و عدالت است دکتر احمدی نژاد با بیان اینکه علیرغم میل آنان بشریت به سوی قله‌های کمال انسانی و ارزشهای الهی و عدالت و خدابپرستی در حرکت است تأکید کرد: سرمایه ملت پیشناز ایران در این راستا یکتاپرستی و تقوا است و بدون تردید همین سرمایه ملت ایران را به مقصد می‌رساند رئیس‌جمهور با قدردانی صمیمانه از همه ملت بدلیل تلاش برای تعالی کشور، حضور در ۲۲ بهمن و انتخابات و استقبال و تشویق خادمان خود به خدمت بیشتر، گفت: از جوانان، کارگران هنرنگیان، دانشگاهیان، کشاورزان، اصناف و بازاریبان، علما و دانشمندان تشکر و قدردانی می‌کنم و امیدوارم سال ۸۶ سال علم و تلاش و درخشش جوانان، دانشمندان، متخصصان، تجار، ورزشکاران، کشاورزان، کارگران دانشگاهیان و صنعتگران ایرانی در عرصه‌های گوناگون باشد.

تهران

ماهنامه پژوهش، آموزش، اطلاع‌رسانی
برنامه‌ریزی و مدیریت شهری
دوره جدید سال هفتم، شماره ۷۸، فروردین ۱۳۸۶

محتوای اصلی: گردشگری شهری

شرح و توضیح: در این شماره، در ادامه به بررسی و تحلیل موضوعات مرتبط با گردشگری شهری پرداخته شده است.

۴ یادداشت
گزارش اصلی

۵ - رشد گردشگری محلی، توسعه گردشگری شهری / راحله شیراسپ
اندیشه و پژوهش

۱۲ - بررسی ابعاد اقتصادی گردشگری شهری / هوشنگ سرور

۲۴ - معیارها و شاخص‌های گردشگری شهری پایدار / کیمیا مؤذنی

۲۹ - چین جکیژ و "خیابان‌های شهری" / محمد جلالی نسب

۳۱ - توریسم مذهبی در فرانسه و جهان / سیما کاویان فر

۳۸ - اصول و مبانی خلاقیت در مدیریت شهری / عبدالرضا کردی

گفت و گو

۴۱ - اهمیت گردشگری شهری / دائن جلالی

۴۸ - مشاور حقوقی / جمشید رضایی، علی پیرانزاده

۵۲ - مشاور اداری - مالی / جمشید رضایی

۵۵ - به روایت اسناد / اساسنامه و نظامنامه کانون جهانگردی ایران

۵۹ - قانون شهر / قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آن

از نگاه شهردار

۶۱ - گردشگری شهری نیازمند مدیریت واحد / مصاحبه با شهردار نیاسر

شورا و مشارکت

۶۴ - حدود اختیارات شوراها و شهرداری‌ها در توسعه گردشگری / حسین صالحی

۶۹ - ضرورت تعامل شهرداری با سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

۷۱ - آشنایی با شهرداران موفق / شهردار ونکوور / اینکدار / ط. کرانیا

تجربیات جهانی

۷۶ - بررسی تأثیرات گردشگری بر اقتصاد کشورها / سیما کاویان فر

۷۷ - فرهنگ و اوقات فراغت

۷۹ - اکوتوریسم: ارزیابی ضرورت کنترل کیفیت و بهبود مداوم با استفاده از استانداردهای کانادا / علی عربانی دانا

شهرها و شهرداری‌های جهان

سیستم نگهداری خیابان‌ها در شهر راسین / جنبه‌ی گردشگری در "سوتو" افزایش می‌یابد / اندرانگ، شهری برای گردشگران / بیانیه‌ی مسقط / ساخت محیط زیست برای گردشگری پایدار

۸۵ طرح و شهر / بایدها و نبایدهای صنعت گردشگری استان قم / حسین خسروی

آموزش

۹۶ - نقش فرهنگ در روان‌سازی رفت و آمد سواره / علیرضا امیرحاجلو

۱۰۱ - تاریخچه تهران و مشکلات زیست محیطی / حمید جهانگیری مهر

رهاورد سفر

۱۰۷ - ونکوور از مایشگاه گردشگری / مهدی شلیعی پور

۱۱۰ - سفر به مالزی / اکبر علیا

۱۱۲ - خاطره‌ای از یک روز تهرانیگردی / جعفر انریسی

۱۱۵ - دیدگاه / معماری در جهت آسایش، نه در جهت معماری / مهنوش مهرنیا

گزیده پژوهش

۱۱۶ - شناخت پتانسیل‌های گردشگری بخش باغبانران و برنامه‌ریزی توسعه آن / آرش سوابی

گزارش‌های خبری

۱۲۴ - شهر جدید، شهری برای آینده / شهری ایمن با پیاده‌روی روان برای معلولان و ...

۱۳۵ - اخبار سازمان

۱۳۸ - اخبار کوتاه

۱۴۲ - یک شهر، یک نگاه

۱۴۳ - معرفی پایگاه شبکه / شهرداری پیرس

۱۴۴ - تازه‌های نشر

۱۴۶ - معرفی نرم‌افزار

۱۵۰ - فهرست انگلیسی

۱- مطالب منتشرچیز ماهنامه لزوماً به‌نگار دیدگاه‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها نیست.

۲- ماهنامه بر ویرایش و تأیید مطالب آزاد است.

۳- مطالب ارسالی به هیچ وجه بازگردانده نمی‌گردد.

۴- استفاده از مطالب و طرح‌های ماهنامه تنها با ذکر مأخذ مجاز است.

۵- مقالات پاور یا رایسکت با لوح فشرده در محیط (فارسی Word XP) همراه باشد.

صاحب امتیاز: وزارت کشور، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها

مدیر مسئول: سید مهدی گلشنی

سرمدبیر: عبدالعلی صاحب‌محمدی

هیئت تحریریه: مصطفی رستمخانی، عباس جلالی، راحله شیراسپ، آرش سوابی، دائن جلالی، آزاده انشار

ویراستار: فاطمه فرمودی

مدیر هنری و تصویر سازی: حمید اسفندیاری

حروفچین: منصوره توانا، فاطمه دوره

نمونه خوان: فرزانه نوبخت

همکاران این شماره: سیما کاویان فر، فاطمه باقری پور، فاطمه پهلوان، سید محمد ابوطالب

شمارگان: ۵۰۰۰

ناشر: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها

آغاز بهار و شکوفه های حیات و زندگی در طبیعت آیتی از جمال بی مثال الهی است، همزمانی بهار طبیعت با ربیع، نوید بخش سالی با برکت و موفقیت برای ایران اسلامی است.

سال ۱۳۸۶ که از سوی مقام معظم رهبری سال 'اتحاد ملی و انسجام اسلامی' نام گرفت نوید بخش سالی است که همه ایرانیان در کنار یکدیگر و به برکت ایمان اسلامی اتحاد کلمه و عزم ملی با تدبیر و تحرک، برای استقلال ملی، عزت ملی و رفاه عمومی تلاش خواهند نمود.

با شروع سال نو ایرانیان از دیویاز بر این ایام به دیدار یکدیگر می پردازند آغاز سال نو و آغاز بهار دوباره طبیعت فرصت مقتنی برای مردم است که به گشت و گذار و سیر و سفر بپردازند از این روست که امکانی زیارتی و سیاحتی حملو از مشتاقان می شود که به دور از هیاهوی شهرهای شلوغ به دنبال استفاده از ظرفیت های موجود گردشگری می باشد.

به این لحاظ ایام تعطیلات نوروزی را می توان اوج گردشگری در ایران نامید

'گردشگری شهری یا تفریح بخشی از گذراندن اوقات فراغت شهروندان است که به منظور ارضای نیازهای فراغتی مستمر در فضاهای باز درون شهری و محیط طبیعی پیرامون شهر تحقق می یابد.'

به اعتقاد ما می توان به مراکز گوناگون فرهنگی در شهرها به عنوان عوامل مهم در جذب شهروندان و رسانیدن آرامش روحی و رفع خستگی های زندگی ماشینی به ایشان تگریست. به عنوان نمونه جاذبه های بصری و مسیر چشم نواز در بزرگراه های داخل شهر به عنوان عاملی در راستای جبران بخشی از خسارت های ناشی از ترافیک مفید خواهد بود. (مجموعه پیرامونی پل های فجر در تهران)

وجود مکان های تاریخی، مساجد، مدارس، ساختمان ها و بناهای قدیمی که بازسازی و مورد توجه قرار گرفته اند، کاخ ها و قصرها، مراکز حیات وحش، بوستان ها و فضاهای سبز، فرهنگ سراها و خانه های فرهنگ، ساختمان های مدرن و بلندمرتبه، سالن های ورزشی، مراکز بازی کودکان و نوجوانان، تالارها و نمایشگاه های گوناگون، مراکز علمی و پژوهشی، پیاده روها و مراکز خرید، سفره خانه ها، باغ راه ها، کوه ها و ارتفاعات اطراف شهر، باغ ها، مزارع و دشت های حومه شهرها، حتی پل ها (با روش های نوین

استفاده از آنها) مسیرهای عبور هر روزه و پارک های جنگلی، مسیرهای دوچرخه سواری و... بسیاری دیگر از سازه ها و مکانهای داخل و حومه ای شهرها می توانند به عنوان عواملی در راه جذب و برگردن اوقات فراغت به شکلی درست و سودمند مورد بهره برداری شهروندان قرار گیرند. به یقین بازدید و استفاده از این محیط ها برای شهروندان سودمند و آرامش بخش خواهد بود.

مسأله بعدی، جایگاه شهرداری ها در این مقوله است. شهرداری به عنوان نهادهی اجتماعی از این بعد زندگی شهری نمی تواند، غفلت نماید. ارتقاء جایگاه شهروندان با مشارکت ایشان جز با روش های فرهنگی، آموزشی قابل اجرا نیست و تمامی مراکز هدف گردشگری شهری ایزاری مهم در دستیابی به این هدف متعالی می باشند. سیاستگذاری و اداره ای این مراکز یا گوناگونی مأموریت ها، البته هماهنگی با متولی هر بخش، نیاز به برنامه ریزی تخصصی و آشنایی کامل متولیان با این حوزه ها دارد و لازم است شهرداری ها با توانمندسازی خود در این باره از ثمرات مثبت فراوان گردشگری شهری در ابعاد مختلف ارتقاء فرهنگ شهر نشینی، همچنین در آمد پایدار استفاده نمایند. بی شک هماهنگی این حوزه با دیگر حوزه های خدماتی شهر و مأموریت های محوله به شهرداری ها تأثیرات متقابلی برهم داشته، نتیجه های مفید و سودمند آن، در صورت برنامه ریزی همه جانبه و کلان، زندگی شهری و شهروندی را منتفع خواهد ساخت. همکاری گروه های مختلف شهروندان و نتایج قابل مشاهده و مفید این فعالیت، سرعت و رونق لازم را در کوتاه مدت به گردشگری شهری خواهد بخشید. اجرای توره های گردشگری شهری برای تمامی اقشار با برنامه ریزی کامل از نمونه این فعالیت ها است.

حال به نظر نمی رسد در داخل شهرها، به ویژه شهرهای بزرگ نیز می توان روح آرامش، تعادل و بهداشت روانی را در شهری پویا به وجود آورد تا آخر هفته ها و در چند روز تعطیل شاهد فرار ماشین ها و هجوم دوباره آن ها به شهر آلوده خود نباشیم. این حوزه ای مؤثر و پرتوان بالقوه نمی بایست از چشم شهرداری ها به دور ماند چرا که در دستیابی به شهری فرهنگی، پویا، روان، سبز، غنی و زیبا سهمی عمده دارد و یک پرسش در انجام سخن: چقدر با مراکز گردشگری شهری دیار خود آشنا هستید؟

رشد گردشگری محلی توسعه‌ی گردشگری شهری

راحله شیراسب

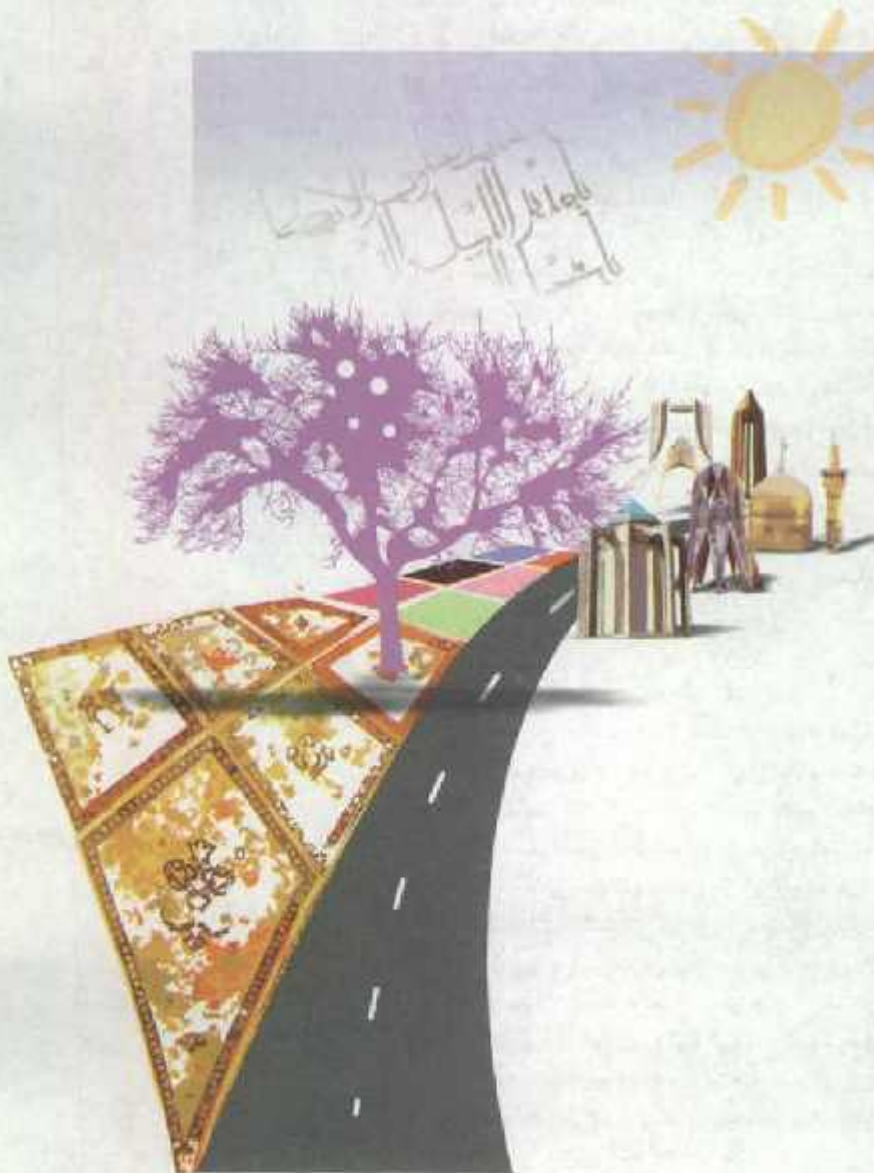
سراها، چاپارخانه‌ها و ایستگاه‌هایی ساخته شده بود که مسافران از آنها بهره می‌گرفتند. جاده‌ی ابریشم نیز که از چین آغاز و با عبور از فلات ایران به دریای مدیترانه منتهی می‌شد، جهانگردان و بازرگانان آن زمان را بهره‌مند

محوور سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور این است: "ایران باید تا ۲۰ سال دیگر به قدرت برتر منطقه تبدیل شود". آرزویی که رسیدن به آن نیازمند تنوین و اجرای برنامه‌های مفید اقتصادی است.

دستیابی به این هدف نیز جز با سرمایه‌گذاری‌های وسیع اقتصادی قابل تحقق نیست. اکنون اقتصاد ایران تنها بر پایه‌ی نفت و فرآورده‌های برآمده از آن استوار است و بر همین اساس مسیر رشد و توسعه را پشت سر نهاده می‌شود. کارشناسان اقتصادی معتقدند؛ برای دستیابی به رشد اقتصادی و از بین رفتن اتکا به اقتصاد تک محصولی نفت باید شاخصه‌های دیگری را یافت تا از این راه بتوان به اهداف برنامه‌های بلند مدت نظام دست یافت. یکی از این شاخصه‌ها، جاذبه‌های گردشگری است.

کارشناسان اقتصادی، گردشگری ایران را یکی از ده قطب گردشگری مهم در دنیا به شمار آورده‌اند که با برخورداری از سوابق دیرینه‌ی تمدن و فرهنگ، طبیعت و شرایط اقلیمی گوناگون و عواملی دیگر از این دست، توانایی قرارگیری در جایگاه مناسب نقاط پر جاذبه‌ی گردشگری در جهان را دارا است. اما با این توصیف کشور ایران علی‌رغم در اختیار داشتن جاذبه‌های قابل توجه، از جایگاه مناسبی در بازارهای گردشگری برخوردار نیست. در حالی که تلاش مدیران کشور در طول دهه‌های پس از جنگ بر این استوار بوده است که با توجه به برنامه‌ریزی برای دستیابی به درآمد ملی راه گردشگری وابستگی به نفت نیز قطع شود، اما پرسش این است که چرا همچنان چرخه‌ی این روند بسیار کند و برمداری ناهموار می‌گردد؟

با کنکاش در آثار گذشته که برخی از آن‌ها همانند سفرنامه‌ها و شعرهای شاعران نامدار به موضوع گردشگری توجه کرده‌اند در می‌یابیم که شهرهای ایران و تمامی سده‌ها شاهد گردشگرانی بوده‌اند که یا در عرصه‌ی ناخت و تاز و یا برای تجارت و بازرگانی به وسیله‌ی جاده‌ها و راه‌های تجاری ایران یا مردمان و شهرهای این سرزمین آشنا شده‌اند. در زمان هخامنشیان جاده‌ی مشهوری به نام "راه شاهی" به طول ۲۵۰۰ کیلومتر ساخته شد که مسافران حق تردد از این راه داشتند. در این مسیر کاروان

محمد حسین ابراهیمی
مدیر شهرداری و معمار، خراسان
مشکل و شهرداری خراسان رضوی

می‌ساخت.

تأسیس جاده‌ی ۲۵۰ کیلومتری فیروزآباد فارس به خلیج فارس (بندر ظاهری) در زمان ساسانیان نیز مبین ادامه‌ی گردشگری و جذب سیاح در ایران است. پس از اسلام نیز، افراد اندیشمند و جهانگرد، همانند یاقوت حموی معتقدند که «در زمان اسلام سیاحان اسلامی به اکتشافات ممالک اسلامی پرداختند و مخصوصاً توجه خود را معطوف به ایران کهن کردند».

امروز با وجود آهنگ رشد و توسعه بسیار بالای شهرها که از فوایدی در حال تکوین و گریز ناپذیر در ایران محسوب می‌شود، بهبود جذب گردشگر میسر نشده است. در حالی که تا اواخر دوران قاجار سیر تکوین جهانگردی و گردآوری منابع بسیار دربارہ‌ی فرهنگ ایران مشاهده شده است.

تعریف گردشگری شهری، الهول گردشگری در ایران، زمینه‌های پیدایش گردشگری در شهرها و نقش مدیریت شهری و پیاده‌های مثبت و منفی آن، مباحثی است که محورهای این گزارش را شکل داده‌اند.

محمدحسن اکبرزاده ابراهیمی، مدیر شهرسازی و معماری سازمان مسکن و شهرسازی خراسان رضوی با تعریفی از گردشگری شهری و ارائه‌ی دیدگاه و نگرش مدبران شهری نسبت به این مقوله، تأثیر این نوع نگاه را بر پویایی شهر مثبت ارزیابی می‌کند. وی معتقد است، گردشگری شهری یا تفریح شهری بخشی از گذران اوقات فراغت شهروندان است که حد فاصل گذران فراغت در خانه و خارج از شهر و آبادی است. گردشگری شهری آن قسمت از گذران فراغت است که در محدوده سکونت شهروندان در فضاهای باز درون شهری محقق می‌گردد و به عنوان بخشی از نیازها و فعالیت‌های فراغتی مستمر عموم شهروندان به صورت روزانه یا هفتگی محسوب می‌شود. از این نظر گردشگری شهری از گذران فراغت در خانه و فضاهای سرپوشه یا گردشگری در مقیاس ملی و بین‌المللی متمایز است.

اکبرزاده ابراهیمی: همچنین معتقد است:

«امروزه گسترش فضاهای باز جمعی و ایجاد مراکز فراغتی به ویژه فضاهای گردشگری، به یکی از اهداف برنامه ریزی فراغت تبدیل شده است که علاوه بر تأمین اهداف اقتصادی و زیست‌محیطی، نقش موثری در تعادل بخشی به گذران فراغت و تأمین سلامت جسمی و روانی جوامع دارد. گردشگری در میان فعالیت‌های فراغتی از بیشترین تنوع و تحرک، از یک سو، و وسیع‌ترین پهنه مکانی و فضایی، از سوی دیگر برخوردار است. شاید بتوان گفت که گردشگری به خصوص گردشگری شهری به گونه‌ای تمام فعالیت‌های فراغتی دیگر را با خود همراه دارد و بدین سبب برنامه ریزی و مدیریت گردشگری از امور حساس و پیچیده و چندوجهی است که توجه ویژه مدبران شهری را می‌طلبد».

یزمان اسماعیلی، دکتر در جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، به کارگیری واژه توریسم را نخستین بار به سال ۱۸۱۱ م می‌داند که مجله ورزشی «اسپورتینگ» این واژه را به کار برده است. وی با اشاره به این که این واژه به فضای مسافرت به منظور تماشا یا آثار تاریخی و بازدید از عناصر طبیعی برای کسب لذت به کار رفته است عنوان می‌کند:

«توریست فردی است که به طور موقت مسافرت می‌کند و در کشور مورد علاقه‌ی خود حداقل ۲۴ ساعت اقامت می‌گزیند. این مسافرت اهدافی همانند استفاده از تعطیلات، تأمین سلامتی، مطالعه و تحقیق، موارد مذهبی و ورزشی را در بر می‌گیرد. وی معتقد است: تعریف به معنای خاص گردشگری شهری، همه عناوینی مذکور است که در چارچوب و محدوده محیطی و سکونتگاهی شهری روی می‌دهد».

گردشگری در هزاره‌ی سوم به عنوان یکی از صنایع مهم در توسعه‌ی فرهنگ‌ها و ارتباطات ملت‌ها، نقش مهمی را در استقرار صلح و آرامش در جهان ایفا کرده است. بیش از ۶۲۰ میلیارد دلار گردش مالی سالانه توریسم در جهان است که سهم کشور ایران از این رقم به کمتر از یک دهم درصد ناآل شده است».

گردشگری در هزاره‌ی سوم را از زنده‌ترین صنعت پول ساز در جهان برشمرند. اسماعیلی، با بیان مطالب فوق می‌افزاید: «برای دستیابی به این صنعت به عزم ملی در سطح دولت‌مردان کشور نیازمند هستیم. زیرا این تلاش هم جذب توریست، معرغی شهر و کشور در سطح داخلی و خارجی را در بر دارد و نیز از سوی دیگر ارتقای رشد اقتصاد محلی و داخلی و رشد ناخالص ملی را تضمین می‌کند. گردشگری در گسترش توسعه پایدار و شناساندن پتانسیل‌های موجود به یکدیگر و ملت‌ها مورد توجه تمامی روشنفکران و فعالان سیاسی جوامع بوده است».

به گفته‌ی اسماعیلی، می‌توان ایران و شهرهای آن را سرزمین «اولین‌ها» و «ترین‌ها» نامید. زیرا تأسیس مراکز مهم و شهرهای بزرگ و تمدن‌های انسانی را از هگمتانه تا شهر سوخته و از شوش تا فارس را می‌توان حکایت‌دیرینگی این سرزمین به شمار آورد. وی معتقد است «زمینه‌های لازم برای پرداختن به امر گردشگری شهری، تمامی شاخص‌هایی است که ایران بالقوه از موهبت آن‌ها بی‌بهره نیست اما رشد کم‌تر از یک دهم درصدی این امر نشان از بی‌توجهی و نگرش منفی میدان نسبت به این مقوله‌ی پر اهمیت است».

محمدحسن جهانناهی، کارشناس ارشد شهرسازی و پژوهش‌گر شهری گردشگری انسان را در کنار کار و تولید معنی‌دار می‌داند و معتقد است: انسان در کتاب تولید و فعالیت بخشی از زمانش را به خود اختصاص می‌دهد و به گذران اوقات فراغت می‌پردازد که این روند در طول تاریخ به

اشکال گوناگونی ظهور یافته، در طول دوران‌های متفاوت به قضا‌های خاص زمان خودش نیازمند بوده است؛ اما همین امر در موضوع گردشگری شهری سطح‌های گوناگون می‌یابد که نخست سطح محلی، سپس فرامحلی و یا ملی و جهانی است. گردشگری در ارتباط با سطح آن به مراتب اهمیت فرآینده‌تری نسبت به مقوله‌ی دوم آن یعنی فرامحلی را دارا است؛ زیرا در سطح محلی ابتدا باید نیازهای انسان و شهروند آن محل را باید برطرف ساخت. این نیازها در اغلب زمان‌ها رنگ و بویی فرهنگی و آموزشی می‌یابند که در همین قالب گردشگری ابتدا می‌توان پرورش انسان و رفع نیازهای او را در سنین گوناگون برآورده ساخت. باید موضوع را در سطح خود نگریست؛ یعنی اگر گردشگری را بتوان در سطح محلی و یا برآورده ساختن نیازهای محلی پاسخگو شد باید به مراحل و گام‌های بعدی گام برداشت. ابتدا توسعه محلی لازم است به دلیل این که نیازهای محلی را برطرف می‌سازد و شرایط را نیز به گونه‌ای مهیا می‌کند که جاذبه‌های لازم برای گردشگری داخلی و خارجی فراهم شود.

به اعتقاد جهان‌شاهی، تمام عرصه‌های محلی گردشگری، بسترساز آینده‌ی توسعه صنعت گردشگری به شمار می‌آیند چنان که تجربه‌ی حاصل از گردشگری محلی است که بستر ساز گردشگری شهری به شمار می‌آید و یا گردشگری محلی است که می‌توان قابلیت‌های لازم را در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی به دست آورد. پایه‌های امنیت اجتماعی، رفتارهای مناسب اجتماعی، نگهداری از محیط و آرایه‌ی فرهنگ و خرده، فرهنگ‌ها را می‌توان از سطح خرد یعنی گردشگری محلی ایجاد کرد و با این بستر می‌توان به مرحله‌ی بعدی یعنی گردشگری شهری گام برداشت.

شاخص‌های شهری جاذب گردشگری شهری

ناصر خسرو قبادیانی در بخشی از سفرنامه‌اش از فرمطیانی یاد می‌کند که "حجرالاسود" را ندیدند زیرا گمان می‌کردند این سنگ مغناطیسی است که همه‌ی مردم را به خود و به شهرمکه جذب می‌کند. ناصر خسرو آورده است: "ندانسته‌اند که شرف و جلالت محمد(ص) می‌کشد، که حجر از بسیار سال‌ها باز، آن‌جا بود و هیچ کس به آن‌جا نمی‌شد."

اما چه شاخصه‌هایی سبب می‌شود، شهر واجد خصوصیات لازم برای پذیرش گردشگر شود. همان گونه که بیان شد: گردشگری شهری بخشی از گذران فراغت شهروندان است که موجب ارضای نیازهای فراغتی مستمر آنان در فضاهای باز درون شهر و محیط پیرامون شهر می‌شود. بر این اساس اکبرزاده ابراهیمی ویژگی‌های عمده گردشگری را بدین گونه برمی‌شمارد: "گردشگری شهری بخت جدایی ناپذیری از خدمات شهر مورد نیاز شهروندان

دائم و غیر دائم شهری را تشکیل می‌دهد و بر این اساس، در حیطه‌ی وظایف برنامه ریزی و مدیریت شهری واقع می‌شود. از سوی دیگر گردشگری شهری یا ارزش‌های محیط طبیعی و میراث فرهنگی و تاریخی هر شهر دارای ارتباط تنگاتنگی است که از این منظر توجه استقلال به این امر در طرح‌های توسعه و عمران شهری ضروری می‌نماید. باید توجه کرد که گردشگری شهری و کیفیت و کمیت آن یکی از شاخص‌های مهم توسعه و عمران شهری به شمار می‌آید اما در کل برای تحقق گردشگری شهر در شهرها می‌بایست گردشگاه و مجموعه‌های گردشگاهی درون شهری و بیرون شهری و حومه‌ایی به تناسب به وجود آیند و تسهیلات و تجهیزات گردشگری نیز در یک شهر به تناسب طیف گردشگران فراهم شوند."

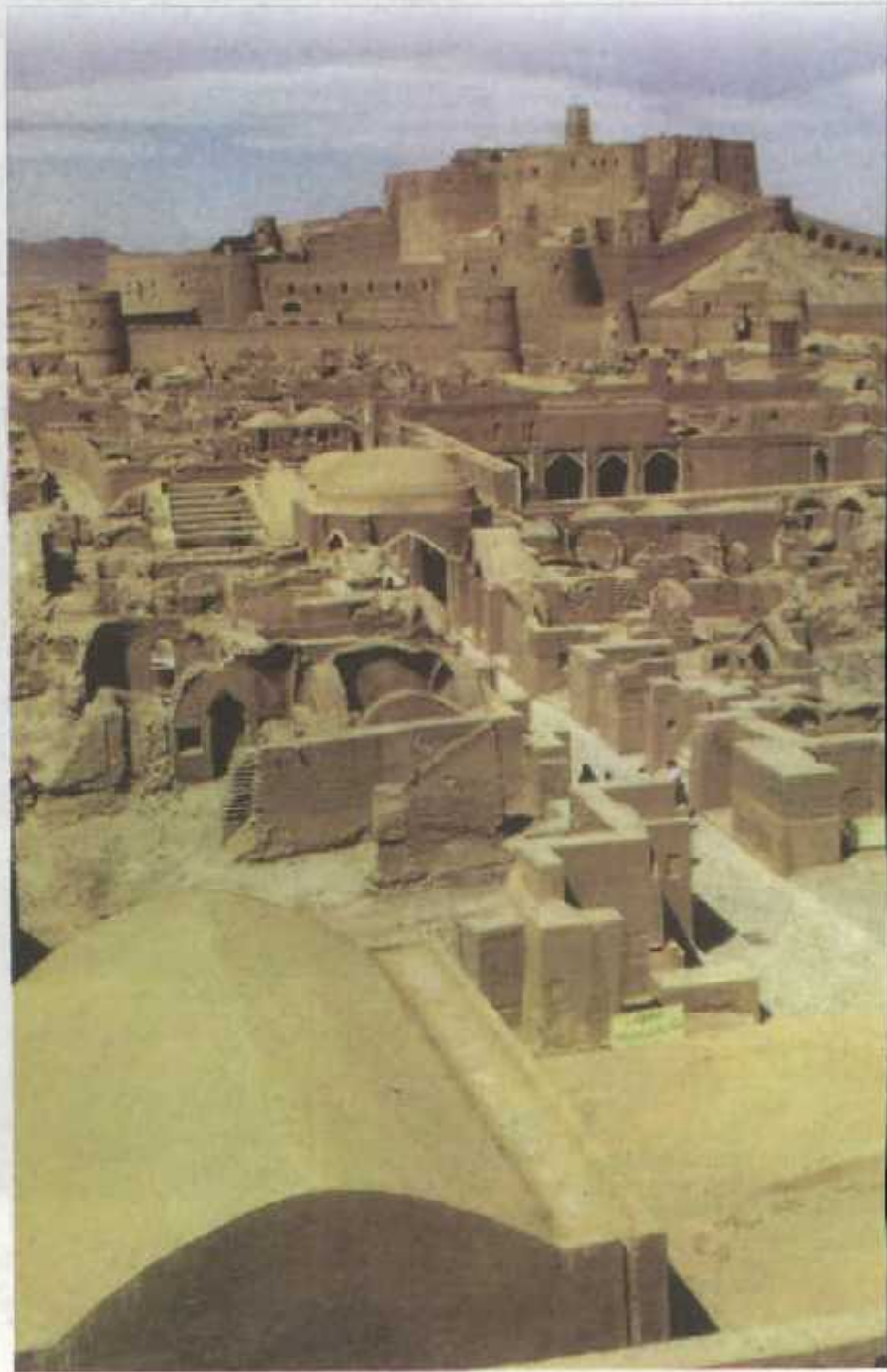
از سوی دیگر جهان‌شاهی با اشاره به کم رنگ بودن امر گردشگری در طرح‌های توسعه شهری معتقد است، "جریان گردشگری شهری و به ویژه گردشگری محلی در طرح‌های شهری دارای سابقه‌ی طولانی نیست؛ هر چند که امروز توجه بیشتری به آن معطوف است اما تا زمانی که مردم و مدیران شهری این امر را بپذیرد راهی طولانی باقی مانده است. شاید بتوان در مرحله‌ی نخست پذیرش این امر را تنها در اذهان شهروندان مهیا کرد نه شکل واقعی آن. وی می‌افزاید، جهان بینی مدیران شهری و نوع نگرش آن‌ها به موضوع گردشگری شهری، اجری است که در بستر شهر مؤثر است. از سوی دیگر باید توجه داشت که رویه‌ی دوم مردم هستند و تغییر نگرش آن‌ها نیز نسبت به این

مفوله مهم است؛ زیرا مردم و مدیران شهری با یکدیگر در تعامل اند. باید دانست که جاذبه‌های گردشگری در یک شهر چیست؟ آیا نظم و امنیت اجتماعی نیز از جاذبه‌های یک شهر برای جذب گردشگری به شمار می‌آیند؟ که به نظر من اساسی‌ترین وجه از ویژگی‌های یک شهر برای گردشگر شهری تأمین امنیت و نظم حاکم بر آن جامعه است و سپس جلوه‌های دیگر در گردشگری.* وی با اشاره به نبود بانک اطلاعاتی مناسب و کامل درباره‌ی شهرهای کشور افزود: نبود یک سایت برای

دریافت اطلاعات در باره‌ی شهرهای کشور که در صورت امکان، یک فرد غیر ایرانی بتواند از راه آن با شهرها، خصوصیات، آداب و رسوم و جاذبه‌های فراوان دیگر آن آشنا شود، وجود ندارد پس همراه با امنیت اجتماعی سیستمی باید فراهم شود تا همه‌ی آگاهی‌ها را به صورت طبقه‌بندی شده، در اختیار گردشگر قرار دهند، از سوی دیگر پیش‌نیاز تمامی این موارد، نظام حمل و نقل و محیط زیست و مواردی از این دست هستند که اگر ابتدا برای مردم در سطح محلی فراهم شوند می‌توان امیدوار بود که به‌تدریج توسعه صنعت گردشگری در آینده به شمار آیند. جهان‌شاهی، همچنین معتقد است، شهر فیروزآباد در استان فارس ثروت کم نظیری است که به‌عنوان یکی از بدیده‌های جهانی و یکی از قدیمی‌ترین شهرهای جهان دارای شاخصه‌های گردشگری است؛ اما آثار این شهرها به درستی حفاظت نمی‌شوند؛ از سوی دیگر فرض کنید که یک گردشگر خارجی بخواهد از این شهر دیدن کند، نخست باید بداند که اصلاً این چنین شهری در جایی از دنیا وجود دارد؟ باید بداند که چگونه مسافرت کند؟ در کجا اقامت کند؟ چگونه راهنمایی شود؟ و چگونه امنیت وی تأمین خواهد شد؟ آیا رفع تمامی این نیازها در این شهر برای او قابل تحقق است؟ وی با اشاره به نقش مؤثر، دادن آگاهی در میزان موفقیت شهرهایی که اطلاعات طبقه‌بندی شده و کامل‌تری را نسبت به دیگر شهرها در اختیار گردشگران قرار می‌دهند گفت، در برخی از شهرها پس از اینکه گردشگر به دیدن آثار تاریخی، جشن‌ها و مراسم و به‌مواردی مانند این‌ها پرداخت، برای ساعات فراغت او نیز برنامه‌ریزی لازم است؛ مثلاً در جایی مانند شهر تاریخی فیروزآباد می‌توان پس از مشاهده آثار تاریخی، گردشگری را به سوی تولیدات صنایع دستی و یا ارتباط با دامنه‌های روستایی و عشایری فارس راهنمایی کرد یعنی مدیران شهری باید برای یک‌روز کامل گردشگر برنامه‌ریزی کنند.

اسماعیلی با اشاره به این‌که شهر در گذشته به‌عنوان سکونتگاهی مطرح بوده است که ساکنان آن تنها به کشاورزی نمی‌پرداختند بلکه گروهی نیز در زمینه‌های گوناگون خدماتی و صنعتی فعالیت می‌کرده‌اند افزود، علاوه بر مساعد بودن شرایط جغرافیایی، وجود فنون کشاورزی، آبیاری و پیشرفت ابزارهای تولید، دانش و تجربیات کسب‌شده سبب شد تا انسان بتواند پیش از نیازش به تولید بپردازد؛ بر همین اساس شهرنشینی را بدیده‌ای معلول و ناشی از انقلاب کشاورزی دانسته، اما پیدایش شهرها در ایران عوامل دیگری را مانند عامل سیاسی-اداری در بطن خود نهفته دارند و عوامل نظامی، تجاری و مذهبی در مراحل بعدی روند تکوین شهر نقش ایفا کرده‌اند. از دیگر سو عناصر اصلی شهر همانند محله‌های مسکونی، بازار، مسجد، مدرسه، میدان، پارک و بارو هر کدام سهم بسزایی در ساخت اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی

یوسف اسماعیلی
معاون مدیرکل و مدیرکل ریزی روستایی

آورده‌اند: مردم جهان از جنگ و نقشه‌کشی بر ضد هم و دشمنی با یکدیگر خسته شده‌اند. دنبال فضای باز و محیط امن، آزادی، آسایش و آرامش می‌گردند. به قدر کافی جنگ و ستیز و دشمنی دیده و تجربه کرده‌اند؛ حتی بسیاری راه و روش دولت‌های خود را که آنها را در چارچوب قیود خاصی مقید و منزوی کرده‌اند، نمی‌پسندند و صریحاً با آن به مبارزه برخاسته‌اند. بنابراین ما ایرانیان باید از اهمیت جهانگردی غافل نباشیم و هر چه زودتر برای پیشرفت سریع آن دست به کار شویم. و در جایی دیگر نیز اشاره کرده است، در جهان توین جهانگردی مفهوم دیگری دارد. در دنیای ما آن‌جا که اقدام به سیر و سیاحت می‌کنند، چندان در فکر این نیستند که با دین آن‌چه که می‌بینند، عبرت بگیرند و بر معنویت خود بیفزایند. آن‌ها از این راه بیش‌تر قصد تفریح و گشت و گذار دارند.

گسترش گردشگری بنا به اهمیت پیچیده و چند بعدی خود با اثرات گوناگون مثبت و منفی و نتایج متعارض همراه است بنابراین به مطالعه و ارزیابی همه‌جانبه نیاز دارد. مهم‌ترین ابعاد و اثرات توسعه گردشگری را می‌توان در سه میدان زیست محیطی، اثرات اقتصادی و اثرات اجتماعی - فرهنگی آن جست.

به اعتقاد اکبرزاده ابراهیمی، در حال حاضر وظایف برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه گردشگری در کشور در سطح‌های گوناگون محلی، ملی و قراصلی، بر عهده نهادهای مختلفی است که هر یک دارای ساختار بخشی‌اند و از این نظر اقدامات آن‌ها فاقد هماهنگی و هم‌کاری لازم است. با توجه به نبود یک رویکرد جامع و مدیریت یک پارچه در سیاست‌های کلان توسعه گردشگری در کشور، می‌توان گفت که هنوز جایگاه گردشگری شهری در نظام برنامه‌ریزی توسعه و عمران به درستی تعریف و تبیین نشده است. وی معتقد است، به طور کلی می‌توان مشکلات بنیادی در توسعه گردشگری را فقدان رویکردی جامع و هماهنگ در توسعه گردشگری محلی و بین‌المللی، ناهماهنگی میان نهادهای شهری، زیست محیطی، ایرانگردی و میراث فرهنگی نقش کم‌رنگ دولت و شهرداری‌ها در توسعه گردشگری شهری، نقش ضعیف برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای در تأمین زیرساخت‌ها و تسهیلات گردشگری، نارسایی ناهماهنگی در قانون‌ها و تشکیلات اجرایی توسعه گردشگری، حضور کم‌رنگ بخش خصوصی و ضعف مشارکت در زمینه گردشگری و نیز کافی نبودن آموزش، تبلیغ و اطلاع‌رسانی برشمرد.

جهانشاهی نیز معتقد است، امروزه با تمام کاستی‌ها، مردم به گردشگری داخلی روی آورده‌اند و با نزدیک شدن نوروز بسیاری از مردم به شمال و بسیاری دیگر به جنوب کشور سفر می‌کنند که این نشان از تغییر دید مردم نسبت به امر گردشگری است. می‌توان با جهشی که با خواست مسئولان و مردم امکان‌پذیر است به بستر سازی برای

شهرها ایفا کرده‌اند. حال اگر به زبان و روند تشکیل موقعیت فضایی و مکانی شهر در کنار ساخت اجتماعی و انسانی آن توجه شود اهمیتی که از این منظر به دست می‌آید، سبب می‌شود تا شهر به عنوان یک چشم‌انداز و هدف در نظر مخاطبان قرار گیرد.

نحوه‌ی شکل‌گیری شهر، تاریخچه‌ی آن، روند جمعیتی، ساختارها و زیرساخت‌های مربوط به آن، آداب و رسوم حاکم بر آن و در یک فرهنگ غالب از اجزایی هستند که می‌توانند سلیقه‌های گوناگون انسانی را به خود جذب کنند.

مدیر شهرسازی معماری سازمان مسکن و شهرسازی خراسان رضوی با اشاره به رشد سریع کالبدی شهرها تسلط حرکت سواره، بروز پدیده حاشیه‌نشینی و حومه‌نشینی، جدایی از محیط طبیعی و افزایش فاصله میان محل کار و سکونت و جدایی از کار و فراغت را از عواملی می‌داند که شهر را ملزم به دانستن خصوصیات گردشگری می‌کند. اکبرزاده ابراهیمی می‌افزاید، کاهش هویت فضایی و اجتماعی در شهرها و آلودگی شدید محیط زیست و مانند آن، تأمین نیازهای اجتماعی و فرهنگی و روانی شهروندان را به سختی مسر می‌سازد. این امر خود گسترش روحیه‌ی خرسندی، احساس تنهایی، تنش روانی شهرگریزی، شهرستیزی و آسیب‌های اجتماعی را باعث می‌شود. در این میان موضوع چگونگی گذران اوقات فراغت، تأمین امکانات و تسهیلات گردش و تفریح و ساماندهی فضای آن محوری اصلی در برنامه‌ریزی شهری، طراحی محیط و مدیریت شهر تبدیل شده‌است. همچنین معتقد است؛ واجد ویژگی‌های گردشگری بودن یک شهر، حاصل منافع شخصی، اجتماعی، اقتصادی و محیطی است. به این شکل که رهایی از فشار و تنش، افزایش سلامت و بهداشت روانی، رشد خلاقیت و خودشکوفایی، رشد مهارت‌ها و آموزش‌ها و نیز تکامل شخصیت افراد را به عنوان منافع شخصی حاصل از گردشگری شهری می‌توان برشمرد. از سوی دیگر تقویت وابستگی‌های خانوادگی و توسعه روابط جمعی، پرورش روحیه‌ی اجتماعی، افزایش کار و اشتغال، توسعه و عمران نواحی روستایی و دور افتاده، توسعه خدمات و تأسیسات زیر ساختی، گسترش رفاه عمومی، جلوگیری از تخریب منابع طبیعی و میراث فرهنگی، جلوگیری از تصرف و اشغال در نواحی شهری، ترویج و آموزش فرهنگ زیست محیطی و تقویت همکاری نهادهای مدیریت شهری و زیست محیطی نیز از منافع اجتماعی، اقتصادی و محیطی گردشگری شهری به‌شمار می‌آیند.

توجه به گردشگری شهری و پیامدهای حاصل از آن مرحوم آیت‌الله علی‌دوانی در بخشی از مقاله‌ی "اسلام و سیر و سیاحت" که در نخستین همایش جهانگردی که در اسفندماه سال ۱۳۷۶ در جزیره‌ی کیش آرایه شد،

محمد حسین حسینی شهساز
کارشناس ارشد شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری

جذب سرمایه‌گذاری‌ها اقدام کرد و این امر نیز در صورتی امکان‌پذیر است که دولت در این بخش کمبودها را احساس کند و میدان را برای بخش خصوصی مهیا سازد. سرمایه‌گذاران نیز با حمایت دولت به سمت فراهم کردن امکانات و زیرساخت‌ها آماده شوند تا بتوانند گردشگر شهری را جذب کنند.

گسترش، فرایند پیچیده‌ی یک تحول است؛ توسعه جریانی چند بعدی در نظر گرفته شده است که مستلزم دگرگونی‌های اساسی در ساختار اجتماعی، نگرش عامه مردم و نهاد‌های ملی و تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه‌کن کردن فقر مطلق است. اسماعیلی با بیان مطالب فوق می‌افزاید، بالاترین ظرفیت‌های اجتماعی برای رشد، تعالی در جامعه توسعه تعریف شده است. توسعه فرایندی پویا است، از سوی دیگر رشد به گوشه‌ای از فرایند توسعه اطلاق می‌شود نه به کل آن، برای روشن شدن بحث، آدمی را در نظر بگیرید که به واسطه تغذیه جسم او رشد می‌کند اما به لحاظ عم و ادراک در شرایط نابالغی قرار گیرد این در مورد کشورها نیز صدق می‌کند؛ ممکن است یک کشور به لحاظ جمعیتی رشد کند اما در زمینه‌ی بهداشت و سایر شاخصه‌های کیفی به حد مطلوب نرسیده باشد. با توجه به وضعیت، گسترش شهرنشینی باید گفت، پیرامون این امر حرکت‌های مثبت، رو به رشدی انجام شده است. در باره‌ی شاخصه برنامه‌ریزی نیز حرکت‌های جدیدی تجربه می‌شود اما به توسعه گردشگری و توسعه پایدار در طرح‌های گردشگری کمتر توجه شده است زیرا جریان توسعه به زیرساخت‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی نیازمند است و جامعه در حال حاضر با آن فاصله دارد.

مدیریت شهری و شبکه هماهنگ گردشگری شهری
برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه گردشگری با توجه به اهداف و اصول توسعه پایدار گردشگری، دانش میان رشته‌ای به شمار می‌آید که به همکاری رشته‌های گوناگون علمی و همکاری بخش‌ها و نهاد‌های گوناگون مسئول در توسعه و عمران شهری نیازمند است. اکبرزاده ابراهیمی در این باره معتقد است: جوهر برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری شهری، شناسایی منابع و عوامل مؤثر در توسعه گردشگری و استفاده بهینه و پایدار از آن‌هاست که در راستای تأمین نیازهای فراغتی عامه شهروندان و بازدید کنندگان در مقیاس محلی، ملی و فراملی به کار می‌رود.

وی همچنین می‌افزاید، بنابر این محورهای اصلی برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری به تعیین سلسله مراتب برنامه‌ریزی گردشگری، تعیین معیاس برنامه‌ریزی، شناسایی عوامل اصلی مؤثر در توسعه گردشگری و تدوین سیاست‌ها و روش‌های نگهداری ظرفیت منابع گردشگری

مربوط می‌شود که در این میان مدیریت شهری نقش بسیار مهم و مؤثری را در ایجاد هماهنگی و تعامل در این نهاد مؤثر بر عهده خواهد داشت.

اسماعیلی در باره‌ی نقش مدیریت شهری در ایجاد یک شبکه هماهنگ گردشگری رویدادی در سیدنی استرالیا اشاره می‌کند و می‌گوید: در سال ۱۹۷۱ در سیدنی استرالیا بین ساکنان مرفه حومه شهر و اتحادیه قدرتمند تجاری به نام "فدراسیون کارگری ساختمانی ایالت نیوساوت ولز" اتحادی به وجود آمد. آن‌ها موافقت کردند که نیروهایشان را ادغام کنند تا از توسعه سکونت‌گاه‌ها در فضاهای باز که جنگ‌های "کلی" خوانده می‌شود، جلوگیری کنند و حکم تحریم در آن محل را صادر کردند. این نمونه‌ای ساده است برای پرداخت به اموری که در یک شبکه قابل اجراست. در یک شهر، مجموعه‌ای از عوامل و عناصر در ارتباطی متقابل و پویا شرایط را برای بهره‌جستن شهروندان از محیط شهر فراهم می‌کنند. به هر میزان که عناصر موجود در شهر با یکدیگر و در یک راستا در کنش و واکنش باشند، بهره‌بردن از شرایط و امکانات موجود در شهر ساده‌تر به دست خواهد آمد و به باری این سیاست است که امروزه مسأله‌ی مدیریت به عنوان یک عنصر مجزا و مستقل مورد توجه تحلیل‌گران این میدان واقع شده است.

جهانشاهی نیز با اشاره به نقش مدیریت محلی و گسترش گردشگری در سطح محلی که به ابعاد بزرگ‌تری در سطح ملی و فراملی تبدیل می‌شود معتقد است: اگر سرمایه‌های لازم برای رشد محلی فراهم شوند می‌توان به لحاظ وجود پتانسیل‌های بالقوه امیدوار بود که در سطح ملی و بین‌المللی، ایران به لحاظ گردشگری شهری مقام بالایی را میان کشورهای دیگر به دست آورد. گرچه مدیریت شهری فعالیت‌هایی از سطح خرد تا کلان انجام داده است اما به دلیل نبود یک نهاد یک پارچه‌ی تصمیم‌گیرنده و نیز نبود هماهنگی بیش‌تر طرح‌ها یا در مرحله‌ی تدوین باقی می‌مانند؛ همانند طرح گردشگری زاگرس که در برنامه‌ی سوم این طرح مطرح شد اما هیچ‌گاه محلی برای پی‌گیری و اجرای طرح مشخص نشد. و از سوی دیگر بحث توسعه گردشگری در استان فارس مطرح شد بپخته‌ایی در نظر گرفته که از استان کهگیلویه و بویراحمد و کوه‌های دنا تا بندر بوشهر و خلیج فارس ادامه می‌یافت، یعنی سیاست‌گذاری بر این بود که اگر بحث گردشگری شهری مطرح می‌شود ابتدا باید مناطقی در نظر گرفته شود که دارای امکانات و بسترهای مناسب تاریخی و طبیعی هستند؛ به همین منظور محدوده‌ایی تا شعاع ۵۰ کیلومتری شیراز در نظر گرفته شد که مثلی را تشکیل می‌داد و مناطقی همانند شیراز، دریاچه چهارلو، تخت جمشید، مرودشت و سد دوقوز در این بستر در نظر گرفته شد. هدف آن بود که با توسعه شیراز و مرودشت موتور گردشگری منطقه به حرکت درآید و سبب شود تا شهرهای

دیگر نیز زیر نفوذ این دو منطقه قرار گیرند. این طرح پیش از سال ۱۳۸۰ به وزارت ارشاد پیشنهاد و با استقبال از این طرح مراحل ابتدایی آغاز شد اما به دلیل نبود مدیریت هماهنگ این طرح در مرحله‌ی ابتدایی به فراموشی سپرده شد.

پیدایش شهرهای متفاوت وابسته به شرایط محیطی و زمانی متعددی بوده است، اما همه شهرها در وجه اقتصادی مشترک بوده‌اند؛ یعنی جریان اقتصادی به عنوان جریان حیاتی و توسعه از مرکز به پیرامون، به واسطه‌ی حضور بازار و آمد و شد بازرگانان و فعالیت‌های تجاری سبب می‌شد تا اهمیت گسترش شهر حتی به صورت حمله‌ی نظامی به آن شهر طرح شود؛ اما امروزه گردشگری به عنوان یک جریان اقتصادی، صنعتی و فرهنگی نیازمند ملزوماتی است تا بتواند شهرها را به سوی پویایی سوق دهد. اسماعیلی؛ همچنین معتقد است: هر شهری با هر خاستگاهی و هر گردشگری با هر نگرشی نیازمند زیر ساخت‌های مناسبی است؛ همانند زیرساخت‌های سکونت، ارتباطی، آموزشی، فرهنگی، اقتصادی و از همه مهم‌تر به زیرساخت‌های فناوری اطلاعات نیازمند است. با این زیرساخت می‌توان به ساختار درست و مناسبی در امر گردشگری دست یافت. اسماعیلی معتقد است در شهرهایی که فاقد ویژگی‌های گردشگری می‌باشند نیز می‌توان با ایجاد جاذبه و گوناگونی‌ها گردشگران را به سوی شهر فراخواند. چنانچه وی می‌گوید، انسان به واسطه‌ی تنوع طلبی خویش، نیازمند شکل‌گیری ظرفیت‌های جدید ساختار شهر است. باید توجه داشت گردشگری پیش از این که یک صنعت به شمار آید، هنری است که هر زاویه‌ی آن، جاذبه‌ی ویژه‌ی خود را داراست. به عنوان نمونه در اسپانیا و برخی کشورهای دیگر باید دید آیا شهرهای ایران قابلیت و شاخصه‌هایی برای معرفی ندارند؟ گاهی یک چشمه‌ی آب، یک نوع گیاه، یک فسیل می‌تواند ویژگی‌های مناسبی برای جذب گردشگری فراهم آورد چه رسد به شهرهای تاریخی ایران که در گوشه و کنار آن جاذبه‌های فراوانی برای سفرهای شهری به شمار می‌آیند.

می‌توان جاذبه‌های گردشگری ایران را به گروه‌های طبیعی، تاریخی، زیارتی، اجتماعی و فرهنگی تقسیم کرد. به اعتقاد اکبرزاده ایراهیمی این گروه‌ها شامل: منابع طبیعی و جاذبه‌های طبیعی که شامل منابع آبی مانند رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، چشمه‌ها، آبشارهای طبیعی، منابع جنگل‌ها، جلگه‌ها، کوهستان و کویر، و اقلیم‌های سردسیر، گرمسیر و معتدل هستند.

وی با اشاره به منابع تاریخی و یادمانی، سکونت‌گاه‌های باستانی، بناهای تاریخی و یادمان‌های هنری را از این دست عنوان می‌کند و می‌افزاید: «در باره‌ی منابع اعتقادی و زیارتی می‌توان زیارتگاه‌ها و مکان‌های مقدس مسلمان و سایر ادیان و نیز آرامگاه پیشوایان دینی، علمی و هنری را

به گردشگری معرفی کرد و نیز به دلیل گوناگونی اقوام و فرهنگ‌های محلی، فرهنگ عشایری، هنرها و آیین‌های محلی و بومی و نیز صنایع متنوع دستی و محلی می‌توان جاذبه‌های فراوانی را برای گردشگران در نظر گرفت. وی همچنین می‌افزاید، اگر به تجربه‌های دیگر کشورها دقت شود در شهرهایی که ویژگی‌های یاد شده را ندارند، مدیران شهری به ایجاد و توسعه پارک‌های چند منظوره، ایجاد مجموعه‌های فرهنگی - ورزشی و فرهنگ‌سراها، ایجاد انواع موزه‌های طبیعی، تاریخی و هنری و تبدیل بناهای با ارزش قدیمی به مراکز فرهنگی و هنری، ایجاد و ساماندهی مسیرهای پیاده و راسته‌های تفریحی، بهسازی و نوسازی بافت‌های تاریخی، ساماندهی و طراحی دره‌ها، سواحل دریاها و رودخانه و نیز به ایجاد بناهای یادمانی اقدام می‌کنند.

پیامدهای توجه به مقوله‌ی گردشگری شهری

همان‌گونه که بیان شد گردشگری شهری به دلیل شرایط حاکم به جامعه‌های شهری یکی از نیازهای ضروری هر شهروند به شمار می‌آید که توجه به این امر برای مدیریت شهری اجتناب‌ناپذیر است. اسماعیلی، پیامدهای مثبت این اقدام را این چنین بیان می‌کند:

«امروزه میزان سفر گردشگران شهری، شماری از توسعه، پیشرفت و اعتبار آن شهر به شمار می‌آید. چنانچه اکنون در حدود ۹۵۰ میلیون جهانگرد در دنیا در رفت و آمد هستند و بر مبنای پیش‌بینی‌های انجام شده این رقم تا سال ۲۰۲۰ معادل یک میلیارد و ۵۰۰ میلیون نفر برآورده شده است، یعنی ۱۰۰ جمعیت جهان به گردشگری مبادرت می‌ورزند. اهمیت موضوع تا حدی است که سازمان تجارت جهانی (WTO) موضوع گردشگری را به عنوان یک جریان علمی و موثر در نظر گرفته است. سازمان یونسکو نیز به منظور ارتقاء سطح آموزشی و فرهنگی کشورهای جهان به این موضوع توجه ویژه‌ای کرده است.»

اکبرزاده نیز با اشاره به سه پیامد اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی در امر گردشگری معتقد است می‌توان از راه گردشگری شهری، هویت قومی و بومی را معرفی و هنرهای سنتی و بومی و نیز ادبیات عمومی را تقویت کرد. وی همچنین ایجاد اشتغال و معرفی مشاغل جدید را از دستاوردهای مهم پرداختن به امر گردشگری توصیف می‌کند و معتقد است «افزایش اشتغال سبب کاهش نابرابری‌های اجتماعی می‌شود و تعادل اقتصادی را فراهم می‌سازد. در حوزه‌ی زیست محیطی نیز با افزایش گردشگری می‌توان بهسازی شرایط زیست محیطی، تقویت نهادهای مربوط به این حوزه جلب مشارکت‌های عمومی را که موجب حفظ اراضی کشاورزی و اراضی تحت حفاظت است را فراهم کرد.

بررسی ابعاد اقتصادی گردشگری شهری

هوشنگ سرور

دانشجوی دکتری جغرافیا برنامه ریزی شهری با تشکله تربیت مدرس

ریزی برای خلق بخشهای اقتصادی نظیر گردشگری اجتناب ناپذیر می باشد این تفکر یا ورود پارادیم توسعه پایدار جهت رویارویی و کاهش اثرات منفی صنعتی شدن و آلودگی بیش از استاندارد شهرها بویژه شهرهای بزرگ سرعت فزاینده ای گرفته است. گردشگری در حال حاضر به عنوان یک صنعت مطرح بوده و برای هر دو گروه از کشورهای شمال و جنوب حائز اهمیت می باشد. برای کشورهای شمال به جهت رهایی از آلودگی صنایع سنگین و انتقال این صنایع به کشورهای جنوب و جایگزینی آن از طریق عملکردهای وابسته به گردشگری و برای کشورهای جنوب به جهت تنوع بخشی به اقتصاد و رهایی از جنگ اقتصاد تک پایه ای مد نظر هر دو گروه از کشورها می باشد. در این میان شهرهای بزرگ و مهم اغلب کشورها، بویژه کشورهای دارای موقعیت مکانی برخوردار از این مزیت به لحاظ استقرار عناصر تاسیساتی، تجهیزات، رفاهی، تفریحی نظیر فرودگاهها، مراکز اقامتی، مراکز اطلاع رسانی، مراکز تفریحی-سرگرمی، شبکه های ارتباطی، آثار فرهنگی و باستانی و... نقش مهمی در تحقق اهداف برنامه های گردشگری کشورها دارند. با توجه به درآمدهای کلان ناشی از صنعت گردشگری که سالانه بالغ بر ۵۰۰ میلیارد دلار و اشتغال زایی سالانه بیش از ۷۵۰۰۰۰ شغل یک نوع فضای رقابتی بین المللی ایجاد شده است. بنابراین به نظر می رسد که توانایی سازمانهای شهری در تجهیز عناصر بنیادین قوی در جهت ارائه خدمات مناسب به گردشگران، جهت رقابت در عرصه جهانی شدن، می تواند جایگاه اقتصاد گردشگری شهرها را تثبیت کند این بدان معناست که بخش اقتصاد گردشگری شهری دارای منافعی برای عموم جامعه بوده و سرمایه گذاری جهت ارتقاء کمی و کیفی عناصر وابسته به اقتصاد گردشگری دارای توجیه اقتصادی و اجتماعی می باشد.

امروزه گردشگری به صورت یکی از مهمترین نیروهای محرک توسعه اقتصادی در بسیاری از کشورهای جهان در آمده است. در رونق این صنعت علاوه بر طبیعت زیبا، متنوع، آداب و رسوم، پیشینه تاریخی و فرهنگ کشورها عوامل مهمی همچون افزایش اوقات فراغت، تمدن فراغت (افزایش درآمد خانوارها بیش از نیازهای زندگی آنان دخالت داشته است، این فعالیت به مقتضای ماهیت خود تغییرات بنگرفی در فضای زندگی و چشم اندازهای جغرافیایی به ویژه فضاهای شهری به همراه تاثیرات اقتصادی مثبت را موجب گردیده است. این مقاله جایگاه گردشگری در مطالعات شهری و شکل گیری گردشگری شهری به عنوان یک بخش مهم در اقتصاد شهرها طی دهه های ۱۹۹۰ تا حال حاضر را بررسی کرده و نیز ابعاد و تاثیرات اقتصادی گردشگری شهری، عناصر بنیادی در شهرهای گردشگری و ضرورت توجه به ملاحظات جغرافیایی در مکان یابی چنین عناصری را بازگو می کند.

مقدمه

شهرها از دیر باز یکی از جذابترین فضاها برای گردشگران بوده اند؛ زیرا که شهرها پیشرفته ترین و کامل ترین قرارگاههای انسان را تشکیل داده و در بر دارنده مراکز مهم اقتصادی-علمی، تفریحی، پزشکی و غیره بوده و افزون بر این از جاذبه های طبیعی و میراث فرهنگی نیز بهره مند بوده و به همین جهت مهمترین کانون های جلب توجه گردشگران هستند. پتانسیل شهرنشینی به عنوان یک نیروی سپهر اصلی در توسعه شهرها و شهرکها محسوب می شود، اما در جهت هدایت بهینه این فرایند، استفاده صحیح از مزایای ایجاد شده از آن و تزریق منابع درآمدی جدید ضرورت برنامه

تعریف گردشگری شهری^(۱)

تعاریف متعددی از گردشگری و گردشگری شهری گردیده است. لاکن کاملترین تعریف به وسیله موسسه ملی پژوهش و ایمنی حمل و نقل فرانسه^(۲) بر مبنای پرسشها و پاسخ‌های آزاد انجام گرفته است. که عبارتند از: مسافرت با انگیزه‌های

ملاک تشخیص شهر بر اساس جمعیت بالای ۲۰۰۰۰ نفر بر طرف می‌کند.^(۳)

۱- گردشگری شهری و دلایل شکوفایی آن

امروزه تمام شهرها به ویژه شهرهای بزرگ برخوردار از

متفاوت بر اساس جذابیت‌های مختلف و امکانات و تسهیلات موجود در نقاطی که بیش از ۲۰۰۰۰ نفر جمعیت داشته و محدوده‌ای بیش از صد کیلومتر انجام شود و از لحاظ زمانی بیش از بیست و چهار ساعت به درازا کشیده و مستلزم گذارندن یک شب در خارج از منزلگاه اصلی با اهدافی غیر از کار، تحصیل منظم و یا به دلیل سلامتی مانند دیدار از دوستان و آشنایان و یا شرکت در سمینار علمی و شغلی، نمایشگاهها، ...

این تعریف بازتابی عملی، واقع‌گرا، عینی، و ملموس از جهانگردی شهری، سعی در هماهنگی میان دو موضوع شهر و جهانگردی دارد و ابهامات موجود در قلمرو جهانگردی شهر، نظیر ابعاد زمانی، مکانی و دلایل انگیزه‌های سفرونیاز

مواهب طبیعی-تاریخی به شکل کاملاً علمی و برنامه‌ریزی شده توسعه گردشگری را در الویتهای برنامه توسعه اقتصادی خود قرار داده‌اند. با نگاهی به آمار و ارقام درآمدهای گردشگری و جایگاه آن در اقتصاد شهرها و تولید خدمات و اشتغال وابسته به آن، این سوال در ذهن هر محقق ایجاد می‌شود که چرا امروزه گردشگری به عنوان یک بخش و حتی یک صنعت درآمدزا و مهم برای اقتصاد کشورها، مناطق، به ویژه شهرها مطرح بوده و اصولاً در گذر زمان چه تحولات اقتصادی و سیاسی موجب رونق گردشگری و اهمیت آن در برنامه‌ریزیها گردیده است؟ برای پاسخ به این سوال ضرورت دارد که مروری بر تئوریهای رشد اقتصادی شهر در گذشته و حال، تحولات و پیشرفت‌های تکنولوژیکی در ارتباطات، حمل

و نقل در جهان داشته باشیم و نحوه تاثیر گذاری آنها در ساختارهای اقتصادی-اجتماعی و کالبدی شهرها به ویژه شهرهای جهان توسعه یافته را بررسی کنیم.

در طول دوره بعد از جنگ جهانی دوم به دلیل تخریب مراکز، کارخانه ها، زیرساختهای شهری احیای این بخشها مورد توجه بود و سیاستها نیز در قبال اقتصاد شهرها باز زنده سازی مراکز شهرها، احیای زیرساختهای شهری با استفاده از تدابیر مالیاتی مد نظر بود. به همین جهت اجزای شوریهایی رایج شهری یعنی احداث کارخانه ها، تولیدی نظیر اتومبیل سازی، صنایع ذوب آهن، احداث پارکهای صنعتی به ویژه به واسطه آوازه صادرات آنها و نیز افزایش درآمدهای مالیاتی بعنوان عناصر قدرتمند در توسعه اقتصادی شهرها حاکم بوده است. در این زمان دولتمردان اکثر آژانسهای اقتصادی را به مرکز شهر انتقال می دادند. چنین نمایندگی کارخانه ها نه تنها به عنوان یک بخش کارآمد ناامین کننده اصلی مالیاتها بودند بلکه به عنوان یک فعالیت فروش ناحیه ای شهری سایر عملکردهای تجاری را نیز رونق می دادند. در این زمان اقتصاد شهر به دو بخش اقتصاد پایه (ارز آور) و غیرپایه تقسیم گردیده بود. هدف، تلاش بیشتر در جهت افزایش تولید و صادرات برای افزایش اشتغال زایی بود و سیاست شهری به دنبال سود در جذب کارخانه ها، شکل گیری بخش های تجاری مرکزی CBD^(۴) و ساخت شهرکهای صنعتی قابل دسترسی بوده است.

وجود چنین شرایطی در زندگی شهری آن دوره (۱۹۵۰-۱۹۲۰) موجب گردید که برای بیشتر مردم موضوع اوقات فراغت به دلیل عوامل مختل کننده ناشی از وقوع دو جنگ جهانی و فشار زندگی زمان، به سادگی مطرح شد و روزهایی که مردم در خانه هایشان می ماندند به دیدار خانواده ها و سفرهای کوتاه، روستاها و کنار سواحل رفته و سفرهای گسترده و بلند مدت بدین شکل امروزین برایشان مطرح نبود. حتی با وارد شدن اتومبیل نیز گردش با گردشگری برای اکثریت مردم بندرت انجام می گرفت.

در این موقع گردشگری به عنوان یک هدف اقتصادی غالب مطرح نبوده و به حاشیه رانده شده بود. ولی چنین روندی به تدریج تغییر کرد و تعدادی از فاکتورها نظیر بالا رفتن درآمد خالص، باز ساختار شرایط کار، حومه نشینی، بالا رفتن سطح آموزش تمامی مسائل را تغییر داد. و تقاضا برای گردشگری افزایش یافت و در بین عوامل فوق کلید افزایش تقاضا برای گردشگری افزایش درآمد خالص بعد از سالهای ۱۹۶۰ بود. بعد از این سالها درآمد و سرانه هر شخص در آمریکا نسبت به تورم دو برابر گردید (سازمان تجارت ۱۹۷۵) و همچنین زنان نیز در بخش های مختلف وارد بازار کار شده و این امر متجر به افزایش درآمد خانوارهای شهری و نیز ظهور یک طبقه جدید در شهرها به نام بقیه سفیدها گردید.^(۵)

بدین ترتیب شهروندان از زمان فراغت بیشتر بهره مند گردیدند و بعضی از روزهای هفته بصورت ساعتی تعطیلی

مقرر گردید و برای تعدادی از شهروندان میزان کار کاهش یافت. در سال ۱۹۰۹ میانگین کار برای هر هفته بیش از ۵۰ ساعت بود. و این میزان در سال ۱۹۲۰ به ۴۸ ساعت رسید و در سال ۱۹۵۰ به ۴۰ ساعت رسید و بین سالهای ۱۹۸۵-۱۹۶۵) بطور متوسط ۵ ساعت دیگر از ساعت کاسته شد و علاوه بر این تعطیلات آخر سال به دو هفته افزایش یافت و در نتیجه درآمدهای بالا، افزایش ساعات غیر کاری میزان اوقات فراغت و اختصاص این وقت به تفریحات را افزایش داد. مطابق آمار، هزینه شخصی اختصاص داده شده به تفریحات در ایالات متحده از ۶۲۸ میلیارد دلار در سال ۱۹۳۰ بیش از ۳۰ میلیارد دلار در سال ۱۹۷۰ رسید. تغییرات شدید در عادات تفریح در ۵۰ سال گذشته در دو جهت مختلف رخ داده است. تحرک شخصی بالا با گسترش فرصتهای دور از خانه بودن به همراه تنوع در الگوهای تفریح، دومین محرک در افزایش تقاضا و توسعه گردشگری شکل گیری و تاسیس نهادهای بین المللی و استقرار آنها در شهرهای بزرگ و تشریک مساعی کشورهای جهان بر روی مسائل بین المللی، همچون حفظ محیط زیست و توسعه پایدار، تجارت بین المللی، صلح جهانی و... می باشد که بحث و گفتگو در باب این چالشها موجب برگزاری کنفرانسها، اجلاس و انجمنهای متعدد اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی، نمایشگاهها، مینیگها و غیره در فضاهای شهری به ویژه مراکز سیاسی گردید. نیویورک، بروکسل، ژنو، وین، سن پترزبورگ، استکهلم، استانبول، قاهره از مهمترین شهرهایی هستند که طی دهه های اخیر میزان مسائل مهم سیاسی-اقتصادی و اجتماعی بین المللی بوده اند. چنین تحولاتی منجر به هدایت و افزایش سرمایه گذاری در مقیاس بزرگ در بخشهای مختلف از جمله تشکیل آژانسها و موسسات مسافرتی، سازمانهای خصوصی گردشگری، تورها، موسسات پذیرایی، اقامتی، تفریحی، مراکز حمل و نقل و فرودگاهها در شهرهای مهم گردید. علاوه بر این برگزاری چنین اجلاسی فرصت خوبی در اختیار میزبان می گذاشت تا ضمن معرفی پتانسیلهای گردشگری بازاریابی مناسبی در زمینه جذب گردشگرها از سراسر جهان داشته باشند. آمار در این زمینه نشان می دهد که در بین سالهای ۱۹۹۰-۱۹۶۴ در بعضی از متروپلیتن های مهم جهان حدود ۲۳ الی ۷۸ درصد به تعداد سمینارها و کنفرانسها افزوده شده است.^(۶) از دیگر عوامل تقویت گردشگری شهری تحول در توسعه ارتباطات و شبکه های حمل و نقل نظیر اختراع هواپیماها، کشتی ها و قطارهای سریع السیر و نیز سرمایه گذاری در شبکه حمل و نقل وابسته به آنها می باشد. بعد از سالهای ۱۹۵۰ در حدود ۵۰۰۰۰ هزار مایل شاهراه جدید در ایالات متحده و انگلستان احداث گردیده است. در کنار اینها تاسیس موسسات و آژانسهای وابسته به اینها در مراکز شهرها و تحول در فن آوری اطلاعات و دسترسی سریع کاربران بدون اتلاف هزینه و وقت به این مراکز و نیز مراکز اقامتی هر چه بیشتر

زمینه را برای توسعه گردشگری و افزایش گردشگران شهری فراهم کرد.

کلارک و کراچتر (1985) (clarke and chrichter) چهارگرایش مشخص را در مورد رخدادهای بعد از سالهای ۱۹۶۰ به بعد و تأثیرات آنها بر رونق گردشگری شهری ارائه می‌دهند.^{۱۷}

۱- افزایش استانداردهای مصرف محلی؛

۲- ظهور فرهنگ جوانی؛

۳- شکل‌گیری تفریحات و سرگرمی با فرهنگ نژادی و قومی؛

۴- افزایش فعالیتهای دولتی در تدوین قلمروها و محدوده های تفریحات شهری و رشد تجارت غالب سازمانها و خدمات فراغت؛

شوریه‌سینهای جامعه شناسی براین باورند که تغییرات همراه با تغییرات تکنولوژیکی شغلی - اقتصادی، انتقال کارخانه ها، افزایش بخش خدمات شهری در شهرها و شهرکها از یک سو و نیز رشد رفاه و فرصتها از سوی دیگر بر الگوی زندگی شهروندان و فعالیتهای تفریحی اثر گذاشته است. آنها همچنین تأثیرات محیط گرای نهضت فضای سبز (فضاهای مازاد جهت افزایش کیفیت محیط شهری در افزایش فرصتهای تفریحی) موثر می‌دانند. (نظیر خیابان سبز، پارکهای خطی، کریدورها و گوشه‌های سبز)

نهایتاً اینکه تغییر در شیوه مدیریت شهری و افزایش قدرت نهادهای محلی و همچنین تحولات بازسازی در اقتصاد جهانی و مسائلی نظیر تقسیم بین‌المللی کار و انتقال تعدادی از کارخانهها به کشورهای اعمار و تغییر نقش کارگردهای شهرهای بزرگ ممالک توسعه یافته به کارگردهایی همچون آموزشی، فرهنگی، ورزشی، حمل و نقل، در توسعه گردشگری به عنوان یک بخش اقتصادی قوی در اقتصاد شهرها موثر افتاد تا حدیکه در حال حاضر تولیدات اقتصادی این شهرها از بخش گردشگری به بالای ۴۰ درصد می‌رسد. در کل عوامل جمعیت شناختی و اقتصادی - اجتماعی توسعه گردشگری شهری عبارتند از:

۱- بالا رفتن درآمدهای خالص، افزایش دستمزد خانوارهای شهری، اشتغال زنان و شکل‌گیری طبقه متوسط در شهر (بقه سفیدها)؛

۲- کاهش ساعات کاری هفتگی، افزایش تعطیلی

آخر سال و نیز تخصیص تعطیلات ویژه در طول سال؛

۳- بالا رفتن سطح آموزش مردم و اختصاص مبالغی

جداگانه به گردشگری در فرهنگ مردم؛

۴- آگاهی دولتها و کارفرمایان از آثار مثبت دوری موقت از محیط کار و زندگی یکنواخت و قواید تفریح و تفریح و تأثیر آن در خلاقیت، حسن ابتکار، و رفیع‌الام جسمی و روحی کارکنان

۵- پیشرفت در خودروسازی و وسایل حمل و نقل تدریجی بطوریکه در بعضی از کشورهای اروپایی به ازای هر ۱۰۰۰ نفر ۶۷ خودرو در سال ۱۹۵۰ وجود داشته و این آمار

در سال ۱۹۹۵ به ۴۷۰ رسیده است؛

۶- تقاضا برای گردشگری تجارت و نمایشگاهها و مستنکها، کنفرانسها و اجلاس و انجمنهای تجاری ناشی از تاسیس نهادها و سازمانهای بین‌المللی و اهداف مشترک جهانی؛

۷- جهانی شدن، تقسیم بین‌المللی کار، تحرک سرمایه های جهانی، پیدایش نقش های مختلف اقتصادی - اجتماعی برای شهرهای مختلف جهان؛

۸- تغییر در مدیریت شهری و افزایش نقش نهادهای محلی در مدیریت ارائه خدمات به فعالیتهای و فرصتهای شغلی ایجاد شده، شکل‌گیری حومه نشینی؛

۹- گسترش شبکه های بزرگراهها و شبکه قطارهای تدریجی، خدمات هوایی؛

۱۰- افزایش جاذبه های شهری و گشایش مقصد های تازه ناحیه ای، ملی و بین‌المللی با ترخهای نسبتاً گوناگون و رقابتی

۱۱- کاهش زمان کار و تحویل در شکل وقت آزاد در طول

هفته‌وسال و در کل در طول زندگی؛

۱۲- بازنشستگی پیش‌رس و افزایش امید به زندگی
افزایش شمار ازدواج‌هایی که هر دو شاغل هستند، افزایش
شمار مجردها و زوجهای بدون فرزند؛

۱۳- ظهور نهضت سبز و نیز توسعه پایدار بعد از دهه
۱۹۷۰؛

تحولات بازساختاری جهان به ویژه بعد از دهه‌های
۱۹۷۰-۱۹۹۰ و تأکید بر نظریات رشد بر مبنای توسعه
پایدار بجای نظریات رشد و تولید کالاهاى سنگین باعث
گردید که مدیریت اقتصادی شهرها به سمت در اولویت قرار
دادن بخش گردشگری به عنوان یک رشته عظیم توسعه
اقتصاد نامرئی جهت‌گیری شوند.

۲- جایگاه مطالعات گردشگری شهری

تا دهه ۱۹۹۰ مطالب اندکی در مورد نقش گردشگری در

برطبق مطالعات آشورت گردشگری شهری به عنوان
کانون مطالعه مشخص شکل نگرفته است لکن تحقیق بر
گردشگری در شهرها متمرکز گردیده است و گردشگری
اغلب به عنوان بخش ضروری برای کسب درآمد و ایجاد
درآمد مضاعف دیده شده است. اما کماکان این دیدگاه از
پایدارى و یکپارچگی لازم مابین عناصر گردشگری در این
فضاها بر خوردار نبود. چنین نگرش منفی به گردشگری باعث
گردیده که بخشهای عمومی و خصوصی بطور موقتی و فصلی
و یک روزه نگاه کنند و تحقیق بر روی گردشگری شهری
وابعاد مختلف آن بطور جدی به فراموشی سپرده شود. اما به
گفته آشورت چنین دیدی نسبت به گردشگری شهری از اوایل
دهه ۱۹۹۰ به این طرف، به سمت ضرورت مدیریت
گردشگری به عنوان مکانیسم ارتقا، بهبود وضعیت
گردشگری در شهرها و شهرکها و مکانهای دیدنی جهت
گیری شد.

در سالهای اخیر تلاشها برای تفسیر تئوریهای گردشگری
شهری بوسیله مولینزو راچی (1991, Roche Imnn992, Mullins)
(Mullins) افزایش یافته است. اما مطالعات آنها ارزیابی تاثیر
تجربه عملی گردشگرها بر روی شهرها و شهرکها نبوده
است. بلکه آنها بر گرایش ناگهانی شهرها برای کاهش
فعالتهای صنعتی و افزایش فعالتهای خدماتی گردشگری
بوده است. هر دو گردشگری شهری و تحولات آنرا در جوامع
بعد از صنعتی شدن و نیز تعاملاتش با تغییرات ساختاری در
شیوه تولیدات سرمایه داری بررسی می‌کنند. به عبارت دیگر
تحقیقات آنها این سوال را می‌کنند که نوع و فرایند عملکرد
و توسعه گردشگری در شهرهای بعد از صنعتی شدن، نحوه
فراغت شهروندان و سیاستها در این زمینه چگونه بوده است؟
نتایج چنین تحقیقاتی نقش دولت‌ها بویژه دولتهای محلی در
جستجوی توسعه صنایع خدماتی وابسته به گردشگری و
فراغت و در نتیجه جذب سرمایه‌های سیال ملی و بین‌المللی
و سرمایه گذاری آنها در توسعه گردشگری شهری را ارائه
می‌دهد و در نهایت به این نتیجه می‌رسد که تحولات در
گردشگری و بویژه گردشگری شهری مراحل از
بازساختارهای سرمایه داری می‌باشد. همچنین مولینس
(Mullins 1991) معتقد هست که درک شهرگرایی
گردشگری منجر به شناخت و تأکید بر تیپولوژی مقصد
شهرهای گردشگری می‌گردد. تقسیم‌بندی او از شهرهای
گردشگری بدین گونه می‌باشد.

شهرهای پایتخت، مراکز متروپلیتن‌ها، شهرهای حصار
دار و شهرهای نظامی کوچک، شهرهای تاریخی بزرگ،
مناطق داخلی شهرها، مناطق ساحلی احیاء شده، شهرهای
صنعتی، تفریحگاههای کنار دریا و تفریحگاههای ورزشی
زمستانی، تفریحگاههای یکپارچه یا منظور خاص ایجاد شده
گردشگری، مجتمع‌های سرگرمی گردشگری، مراکز
خدمات گردشگری ویژه و شهرهای فرهنگی،
توسعه سیستم‌های گردشگری در ایجاد ملی و بین‌المللی

اقتصاد و فرهنگ شهرها نوشته شده بود. آشورت به عنوان
نخستین مطالعه کننده گردشگری شهری نیز خاطر نشان
می‌کند حدود ۶۰ سال گردشگری در عدلهای فضای شهری
نادیده انگاشته شده است. تحقیقات بیشتر به اهمیت تجارت،
بازرگانی و صنعت و نقش آنها در اقتصاد شهرها جهت گیری
شده بود. آشورت اظهار می‌کند که یک غفلت دوگانه‌ای در
مطالعات گردشگری شهری رخ داده است. بیشتر مطالعه
کنندگان گردشگری شهری ویژگی مجموعه‌ای بودن بافت
شهری را فراموش کرده و نیز از اهمیت کارکرد گردشگری
شهر غافل بوده اند؛ (Ashworth, 1989) در حالیکه در
سالهای اخیر بیشتر مطالعات و تحقیقات گردشگری شهری
در سنتز و فلسفات اولیه خود به یکپارچگی بافت فضایی و
عناصر گردشگری در شهرها و ارتباط آنها با برنامه ریزی
شهری و اهداف اقتصادی-اجتماعی توجه ویژه‌ای می‌کنند.

که در حال حاضر بزرگترین و پر درآمدترین صنعت را شکل داده است. مدیریت کارآمد این سیستم از یک طرف و تیز آثاری که این صنعت در فضاها و اجتماعی و محیطی بر جای می‌گذارد ضرورت منطقی گرایش توسعه سازمانی، نهادی و آکادمیکی گردشگری در طیف‌های (ملی، منطقه‌ای، شهری، روستایی) را اجتناب‌ناپذیر می‌کند. با جانی که تحقیقات و مطالعات اخیر به خاطر هزینه تحمیلی تاثیرات محیطی، اجتماعی و فرهنگی بر جوامع میزبان به قلمروهای انتقاد گزاین از صنعت گردشگری، منتهی گردیده‌اند.

۱-۲- نگرش گردشگری شهری پایدار^(۸)

توسعه پایدار بر سه اصل پایداری بوم شناختی، پایداری اجتماعی- فرهنگی و پایداری اقتصادی استوار می‌باشد. پایداری بوم شناختی آن تضمین کننده آن است که توسعه با حفظ فرایندهای اساسی زیست محیطی، تنوع و گونه‌های زیستی سازگار باشد. پایداری اجتماعی- فرهنگی تضمین می‌کند که توسعه با فرهنگ و ارزشهای مردمی که متأثر از آن هستند سازگار بوده و هویت جامعه را حفظ کند. و نهایتاً اینکه پایداری اقتصادی تضمین می‌کند که توسعه واجد کارایی اقتصادی بوده و منابع به ترتیبی اداره بشوند که بتوانند پشتیبان نسلهای آینده باشند.^(۹) فعالیت گردشگری نیز مانند بسیاری از فعالیت‌های انسانی جنبه‌های مثبت و منفی دارد. هجوم گردشگران به سواحل رودخانه‌ها و دریاها، مکانهای جاذب جهانگردی، سکونتگاههای شهری و روستایی، آسیب‌های عمیق بوم شناختی به سبب ایجاد تاسیسات و آمدن و شد گردشگرها نظیر نابودی جنگلها، خشکاندن باتلاقها و مردابها و از میان رفتن چشم‌اندازهای زیبای ساحلی به علت ساخت و ساز بی رویه و تاهنجار و... همگی از نتایج منفی گردشگری می‌باشد. بنابراین گردشگری نیز در هر مکانی بایستی موارد پایداری بوم شناختی، اجتماعی- اقتصادی را مدنظر داشته و انسان به عنوان محور اصلی توجهات خودش باشد.

گردشگری شهری با توجه به افزایش رشد تقاضای گردشگری، با فشارها و مشکلات وابسته به مدیریت گردشگران روبرو بوده که بایستی به صورت سیستماتیک با تمام مسائل مرتبط برخورد گردد. نگرش جدید گردشگری پایدار بصورت توسعه‌درونزا (بوم‌محوری) و مبتنی بر مدیریت محلی تمامی ابعاد گردشگری از جمله گردشگری شهری را در بر دارد. هدف گردشگری پایدار شهری نگرش بگونه استادانه در جهت ترویج ابزارها و اشکال نوآورانه مدیریت محلی برای بهبود توسعه گردشگری شهری در اصول پایداری و تصمیم‌گیری می‌باشد. بازسازی یافته‌های مرکزی شهرهای تاریخی و اداره امور شهرها، مدیریت بحران شهری، فرصتها، تهدیدها، و در نهایت بازسازی اقتصادی آنها بواسطه گردشگری برای تامین منابع مالی در حال حاضر از دغدغه‌های گردشگری پایدار شهری می‌باشد. در این زمینه با اتخاذ

استراتژیهای معجزه بسوی توسعه اجتماعی پایدار از طریق درگیر کردن، تمام اعضا-سهیم در مدیریت، شامل سیاستمداران، مجریان، برنامه ریزان، سرمایه گذاران، ساکنان، صاحبان مراکز پذیرایی، ارائه کنندگان خدمات حمل و نقل، ورزشی، فرهنگی، سرگرمیها، و گردشگرها، از مهمترین چالشها در ابعاد خاکمیت و مدیریت شهرها می‌باشد.

الف: عملیاتی کردن گردشگری شهری پایدار

در عملیاتی کردن گردشگری پایدار شهری شناخت دو اصل اساسی التقاء گردیده از پارادایم توسعه پایدار ضروری به نظر می‌رسد:

۱- گردشگری پایدار به مفهوم اهداف پایدار که ضرورت شناخت برآیند تولیدات گردشگری را ملزم می‌کند؛

۲- گردشگری پایدار می‌باید اهداف کارا و موثر را مستقل کند (انخاذ تصمیمات راهبردی و اجرایی کردن آنها بپرخورد دقیق و استادانه و امکان پذیر با فرایند توسعه گردشگری و ضمانت تکمیلی اهداف مورد نظر

ب- سیاستهای گردشگری پایدار شهری

در این ارتباط STI^(۱۰) می‌تواند بعنوان یک استراتژی توسعه مداوم و سازگار موازنه فواید حال حاضر گردشگری را با فرصتهای آتی جامعه میزبان در ارتباط با عناصر مختلف آن جامعه همچون حفظ ارزشهای فرهنگی، کیفیت محیطشان، تنوع اقتصادیشان، زیست پذیری و یکپارچگی آنها را تضمین کند. مهمترین سیاستهای گردشگری شهری عبارتند از:

۱- ارتقاء توسعه محلی و اصلاح کیفیت زندگی جامعه میزبان؛

۲- ترویج ویژگیهای فرهنگی، محلی، و تصویر مقصد؛

۳- هماهنگی بین نیازهای کیفیت تجارب گردشگری و کیفیت زندگی ساکنان؛

۴- حفظ کیفیت محیط زیست که هم جامعه میزبان و هم گردشگران به آن وابسته هستند.

در این ارتباط شایسته هست که فرایند مدیریتی با ثبات، سیاست مناسب در ارتباط با اهداف متمرکز اجتماعی، توجه به سیاست کارآمد هر دو گزینه صنعت و اجتماع در توسعه بلند مدت و محاسبه تولید گردشگری و دلالتهای پایداری آنها سیاستگذاری گردد.

نهایتاً اینکه گردشگری شهری پایدار می‌بایست برای مشکلات متنوعی همچون بهبود استخوان بندی و زیرساختهای شهری حفظ و مرمت مناطق و ساختمانهای تاریخی و فرهنگی شهری، کنترل فشارهای وارده همچون شلوغی جمعیت، آلودگی، کیفیت شغلی، و تطبیق با اشکال جدید تکنولوژی‌ها و نوآوری‌های تجاری، برنامه ریزی و اقدام کند. ماهیت چند نقشی سیاستها و فعالیتها برای فرایند تصمیم‌گیری و رسیدن به توافق و تقسیم مسئولیت پذیری و بررسی تهدیدها و فرصتها رسالت مشارکت محلی را در گردشگری شهری فرا می‌خواند. چنین نگرشی در گردشگری

شهری پایدار ظرفیت پتانسیلها در توسعه شهرها را حفظ می‌کند.

معیارهای مدیریت شهری برای رسیدن به چنین اهدافی، ضرورت اقدامات تشریک مساعی و روابط متقابل میان بازیگران شهری جهت برنامه‌ریزی و مدیریت امور شهری، رفاه اجتماعی، گروهی را می‌طلبد که آن هم بازیگری تمام گروهها یعنی دولتها، بخش خصوصی، عمومی و جامعه شهروندی را دربرمی‌گیرد. در نگرش توسعه پایدار شهری مسئولین شهری می‌بایست پایداری و ثبات در تصمیمات، تمرکز زدایی، شفافیت، مسئولیت پذیری، عدالت و برابری، کارایی و کارآمدی، اشتغال و امنیت میزبان و گردشگران را مد نظر قرار دهند.^(۱۴)

۳- گردشگری شهری و تأثیرات اقتصادی آن

کسب درآمد و رونق اقتصادی وجه غالب سیاست های جذب جهانگردی را در بیشتر کشورهای جهانگرد پذیر تشکیل می‌دهد. آمارهایی که سازمان جهانی جهانگردی ارائه می‌دهد نشان دهنده آثار مهمی است که جهانگردی در سطح جهان بر سیستم اقتصادی دارد. گردشگری بین المللی در سال ۹۸ بالغ بر ۸ درصد کل درآمدهای صادراتی جهان و ۳۷ درصد صادرات در بخش خدمات را تشکیل داده و نیز ۷ درصد از کل شاغلان را به خود اختصاص داده و با توجه به رشد ۴ تا ۵ درصدی این صنعت در دهه ۹۰ صاحب نظران پیش بینی می‌کنند اگر رشد گردشگری به همین شکل ادامه یابد در آمد حاصل از این صنعت در سال ۲۰۱۰ به بیش از ۵۵/۱ میلیارد دلار و تعداد جهانگردان به بیش از یک میلیارد نفر خواهد رسید.^(۱۵) جنبه های اقتصادی، درآمدزایی، اشتغال زایی، چرخش مثبت فعالیتهای بخش خدمات، و نیز زایش فعالیتهای وابسته به آن در جریان صنعت گردشگری گردشگری در حال حاضر برکسی پوشیده نیست. این پدیده از دید اقتصاد دانان، سومین پدیده اقتصادی پویا و رو به رشد پس از صنعت نفت و خودروسازی می‌باشد. در حال حاضر به لحاظ تنوع چشم اندازها از دورترین روستاها در مناطق کمتر توسعه یافته تا پیشرفته ترین متروپلیتن ها در مناطق توسعه یافته سیاستمداران بازار یا شور و ذوق شگرفی توسعه تسهیلات گردشگری (فرود گاهها، مراکز سنتی، سایت های ورزشی، رصدخانه ها، موزه ها) به امید جذب کردن تبادلات برون مرزی و نیز تولید رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال زایی، و تنوع بخشی به اقتصاد مد نظر قرار داده اند.

۱-۳- اشتغال در بخش گردشگری و تئوری اقتصاد

پایه

مطابق مرسوم ترین تئوریه‌ها برای اقتصاد عمومی شهر اقتصاد شهر و منطقه به سه بخش طبقه بندی گردیده بود. که به بخش اول، شامل فعالیتهایی نظیر صنایع استخراجی (ماهیگری، جنگلداری یا کشاورزی) بخش دوم فعالیتهای صنعتی و تولیدی و نهایتاً بخش سوم شامل بخش خدمات بوده

که در ماهیت این تئوریه‌ها بخش خدمات از اهمیت خاصی برخوردار نبوده و بخشهای اول دوم بخصوص بخش دوم که دارای درآمد و دستمزدهای بالاتر برخوردار بوده و استدلال این تئوریه‌ها این بوده که این بخش خدمات در واقع زائیده بخشهای اول و دوم و شکوفایی خود را نیز از آن گرفته و در توسعه منطقه و اقتصاد محلی نقش چندانی ندارد. در اوایل دهه ۱۹۸۰ در مقابل فرضیه صنعتی زدایی گروهی بیش بینی می‌کردند که با این فرایند رکود و کساد در رشد دستمزدها و درآمدها و قطعی‌گرای توزیع درآمد ها صرف نظر از جنبه های جمعیتی ادامه خواهد یافت (هاریسون و بلیسن^(۱۶)) منطق چنین استدلالی تا یک اندازه ریشه در تئوری پایه اقتصادی می‌باشد که معتقد بود که برای پیشرفت اقتصاد منطقه و شهر نیاز هست که تولیدات صادراتی برای رشد و توسعه و اشتغال زایی داشته باشد مطابق این چارچوب تحلیلی هر اقتصادی به دو بخش پایه و غیر پایه تقسیم گردیده بود. بخش پایه شامل صنایع استخراجی و کارخانه های تولید ات صنعتی بودند که ظرفیت لازم برای ورود منابع درآمدی صادراتی را داشته و در حالیکه فعالیتهای بخش خدماتی در بخش اقتصاد غیر پایه دیده شده بود که وابسته فعالیتهای صنعتی بودند که تنها در سطح بازار های محلی و داخلی فعالیت می‌کرده و فرصت های ضعیفی را ارائه می‌دادند. فعالیت گردشگری در اقتصاد شهر جزء بخش خدمات محسوب می‌گردد. قراردادن آن در اقتصاد غیر پایه با وجود رشد غالب فعالیتهای وابسته به گردشگری، ارز آوری، اشتغال زایی آن یک باز بینی در این تئوری ضروری می‌کند. این پارادوکس باعث گردید محققان بسیاری از جمله مارشال و وود^(۱۷) و ویلیامز^(۱۸) ۱۹۹۶ سوالاتی را از تئوری پایه مطرح کنند. اور (Urry 1987) استدلال می‌کند که فعالیت خدمات در حال حاضر متنوع و گردیده و به گونه موثری تقسیم بندی بخش پایه و غیر پایه را تسخیر کرده است. و در حال حاضر بازار ها برای این بخش در عوارضی نواحی که در آن تولید می‌کنند گسترش یافته و بعضی از این فعالیتهای صنایع خارجی عظیمی را به منطقه وارد می‌کنند و به عنوان یک نمونه برای تشریح جانبدارانه از اشتغال با درآمد بالا، تقاضای فزاینده برای بعضی از خدمات تولیدی با مهارت بالا می‌باشد و نیز بعضی از فعالیتهای خدمات به صورت کالاهای واسطه ای بوده و نیز برخی ضروری به حضور خریدار ندارند. نظیر (قرائند پردازش اطلاعات) فعالیت گردشگری نیز از آن دسته فعالیتهایی است که ظرفیت لازم برای ایجاد درآمدها بالاتر و نیز کسب درآمدهای خارجی را داشته لیکن عناصر وابسته به این فعالیت نیز بصورت فیزیکی قابل انتقال به خارج از شهر و منطقه نبوده و این تسهیلات بوسیله افراد بازدید کننده از مکان تولیدات مصرف می‌شود و به بسا مصرف کنندگان چنین خدماتی، مسافت طولانی را برای استفاده از تولیدات مقصد طی می‌کنند. و بر همین اساس افای و بلیامز در سال ۱۹۹۶ استدلال می‌کند که بخش پایه می‌بایست در حال

حاضر علاوه بر شناخت صنعت بعنوان بخش پایه که کالاها و خدمات قابل لمس (نظیر تولیدات کارخانه و تولیدات خدمات) به بیرون از شهر و منطقه صادر می‌کنند به صنایعی که درآمدهای خارجی را به واسطه تولید کردن خدمات غیر قابل لمس و یا نامرئی (همچون گردشگری، بازارهای منطقه ای استادیوم های ورزشی) رانیز شامل گردد. آن صحیح نیست که این بخش با این اهمیت روز افزون جزء اقتصاد غیر پایه محسوب گردد. البته عملاً شکوفایی و گسترش گردشگری با بخش صنعت و کارخانه ای و یا خدمات تولیدی غیرعادی و نامانوس نیست بخاطر اینکه پیشرفت در تکنولوژی اطلاعات و توسعه آبریارانه ها منجر به تسهیل سیستم های تولیدات گردشگر همچون در بخش سیستم رزرو (ثبت اسامی، و تسویه حساب اتوماتیک در زنجیره هتل های بزرگ، تکنولوژی افزایش سرعت حمل و نقل، دسترسی سریع به اطلاعات به روز از مقسدهای گردشگری و سیمه زایش و توسعه فعالیتی بنام صنعت گردشگری و گرایشهای آن بنام گردشگری منطقه ای، شهری، روستایی، گردیده است. با توجه به تعدد عناصر خدمات وابسته به صنعت گردشگری، فقط اشتغال زایی در این بخش نیز قابل توجه می‌باشد آمارها حاکی از این است که به ازای هر تخت (محل اسکان هرچهارنگرد) در کل تقریباً ۱۶ شغل ایجاد می‌شود البته چنین آماري در ایران و در کشورهای جهان سوم به عدم تجهیز به تکنولوژیهای پیشرفته فن آوری اطلاعات و صنایع هوشمند به ۴ الی ۵ شغل می‌رسد و در کل پتانسیل های توسعه این صنعت در کشورهای در حال توسعه نسبت به کشورهای پیشرفته به دلیل ورود به مراحل آغازین این صنعت بیشتر است؛ کما اینکه کشورهای صنعتی این مراحل را پشت سر گذاشته و امکانات رشد بیشتر این محدوده گردیده است. و نیز از دیگر زمینه های اشتغال زایی این صنعت، دسترسی بدون هزینه جامعه میزبان به بازارهای فروش ناشی از ورود گردشگران، در ارائه محصولات تولیدی و به ویژه صنایع دستی، سنتی بوده که منجر به رونق این صنایع و کسب درآمد و اشتغال زایی می‌گردد در سال ۱۹۹۹ - ۲۰۰۰ میلیون نفر در صنعت جهانگردی مشغول بکار بوده اند. یعنی از ۹ نفر شاغل در حدود ۱ نفر در سراسر جهان در این بخش فعالیت می‌کردند.^(۳) سهم عمده ای ثروت و درآمد و در نتیجه اشتغال زایی به جهت استقرار عناصر گوناگون گردشگری همچون مراکز تاریخی، فرهنگی، مناظر طبیعی، مصنوع، عناصر ارائه دهنده خدمات نظیر مراکز تفریحی، اقامتی، پذیرایی، آژانس ها و تاسیسات حمل و نقل در شهرها ایجاد می‌شوند انواع اشتغال ناشی از گردشگری شهری عبارتند از:

الف) اشتغال مستقیم: درآمدهای حاصله از ارائه تسهیلات گردشگری نظیر هتلها و رستورانها و ...

ب) اشتغال غیر مستقیم: در بخش بازرگانی متاثر از گردشگری به یک شیوه ثانویه نظیر حمل و نقل محلی، صنایع دستی و بانکها

ج) اشتغال تشویقی: که ناشی از خرج کردن پولی است که ساکنان محلی از درآمدهای گردشگری خود بدست می‌آورند.

۳-۲- عناصر بنیادی گردشگری شهری و جنبه های اقتصادی

شهرها به لحاظ دارا بودن از قدمت طولانی تاریخی و استقرار کهن ترین نمادهای باستانی و تاریخی مربوط به فرهنگ و ارزشهای ملی هر کشوری و نیز مناظر طبیعی، از مکانهای جذاب برای گردشگران محسوب می‌شوند. با شکوفایی صنعت گردشگری در مناطق مستعد و پر خوردار از فضاهای گردشگری منجر به زایش فعالیتهای وابسته برای ارائه خدمات مورد نیاز گردشگران و درآمدزایی گردیده است. با توجه به اهمیت این فضاها در تحول اقتصادی شهر و نیز اشتغال زایی همچنین ارائه تسهیلات کافی برای گردشگران بخصوص مکانهایی مانند آژانس های مسافرتی و تاسیسات اقامتی در انتقال یک تجربه بهتر برای گردشگران اقتصاددانان و برنامه ریزان شهری برای بررسی بهتر و برنامه ریزی جهت ارتقاء کمی و کیفی این تاسیسات، مجموعه آنها را در دو عنصر جداگانه با عناوین عناصر اولیه، ثانویه و دیگر عناصر نفکیک و جستجو می‌کنند.

عناصر اولیه: عناصری که عامل اصلی در جذب

گردشگری به شهر محسوب می‌گردد و محرک اصلی در جذب گردشگر به سوی مراکز شهری می‌باشد. و گردشگر برای بازدید و شرکت در آنها هزینه می‌پردازد و در شهر ماندگار می‌شود نظیر: فعالیت تئاتر، سینما، برپایی نمایشگاهها؛ مکانهای قابل بازدید مانند: پارکها مکانهای تاریخی، موزهها و مناظر طبیعی و ... مکانهایی که در این طبقه بندی وجود دارد این عناصر از لحاظ کارکردی به دودسته تقسیم می‌شوند.

۱- مکانهای فعالیت برای گردشگران که بازدید کنندگان در این مکانها از فعالیت خاص بازدید یا خود نیز در آنها شرکت دارند. که عبارتند از:

الف) خدمات و تسهیلات فرهنگی شامل: تئاتر، کنسرت، سینما، موزه و گالریهای هنری

ب) خدمات و تسهیلات ورزشی شامل: مسابقات ورزشی بین العلی مانند المپیک، جام جهانی، مسابقات منطقه ای، ملی و محلی

ج: خدمات تفریحی شامل: کازینو، کلوبهای شبانه، قستوالها

۲- مکانهای فراغت که مورد بازدید گردشگران قرار می‌گیرد شامل:

الف- ویژگیهای فیزیکی شهر که شامل الگوی خیابانهای تاریخی، ساختمانهای جذاب و دیدنی، پارکها و فضاهای سبز، رودخانه و کانالها و دریاچه ها، بندرگاهها

ب- سادهای اجتماعی و فرهنگی شهر شامل زبان، مصرف و مصرف کنندگان محلی، فرهنگ عامیانه، امنیت

عناصر ثانویه عناصری که به گردشگران خدمات ارائه می‌دهند و گردشگران از آنها استفاده می‌کنند. این عناصر

عامل جذبی برای آمدن گردشگران به شهر نیست و بواسطه وجود آنها گردشگران به شهر نمی‌آیند بلکه وجود آنها برای

گردشگران ضروری است و هر چه از کمیت و کیفیت بیشتری برخوردار باشند عاملی مهم در ماندگاری گردشگری در شهر

یا به رغبت به سفر است این عناصر شامل دو دسته بوده که ذیلا به عناوین ویژگی استوار مکانی که آنها بایستی رعایت

کنند اشاره می‌گردد.

الف- تاسیسات اقامتی هر شهر بزرگ و گردشگری نیاز به تاسیسات اقامتی مجهزی دارد مهمترین تاسیسات اقامتی

هتلها می‌باشند بیشترین تاثیرات اقتصادی را در صنعت گردشگری دارا می‌باشد در حدود ۶۰ درصد از هزینه های

گردشگر صرف هزینه هتل می‌شود. بر این اساس توجه به دو

مورد در طراحی و مکان گزینی این مراکز و تاسیسات در شهرهای گردشگری ضروری و مهم است: ۱- از لحاظ درجه

و کیفیت و خدمات بهداشتی و استاندارد بودن آنها

۲- مکانیابی درست آنها بطوریکه به مراکز مهم تجاری (CBD) فرودگاهها، ایستگاههای قطار و مراکز تاریخی

شهرهای گردشگری دسترسی داشته باشند. [اشورت و تمبرگ (۱۹۹۰)]

ب- رستورانها و فروشگاهها گردشگران پس از هتل بیشترین درصد هزینه را برای فروشگاهها و رستورانها

پرداخت می‌کنند. در سالهای اخیر به دلایل مختلف نظیر تغییر نوع زندگی انسانها، اشتغال زنان و... تقاضا برای این نوع

خدمات بیشتر گردیده است. بطوریکه در آمریکا در سالهای بعد از ۱۹۹۰ بیش از ۴۳ درصد از مردم غذای خود را در

بیرون خورده اند. به نظر فارل (۱۹۸۰) عامل موفقیت رستورانها و فروشگاهها مکانیابی است و امنیت و قیاس بوری

و لاو در تحقیقات خودشان در مورد مکان بای رستورانها بر دسترسی، قابلیت دید، پارکینگ، تفریح، وسرگرمی و غیره

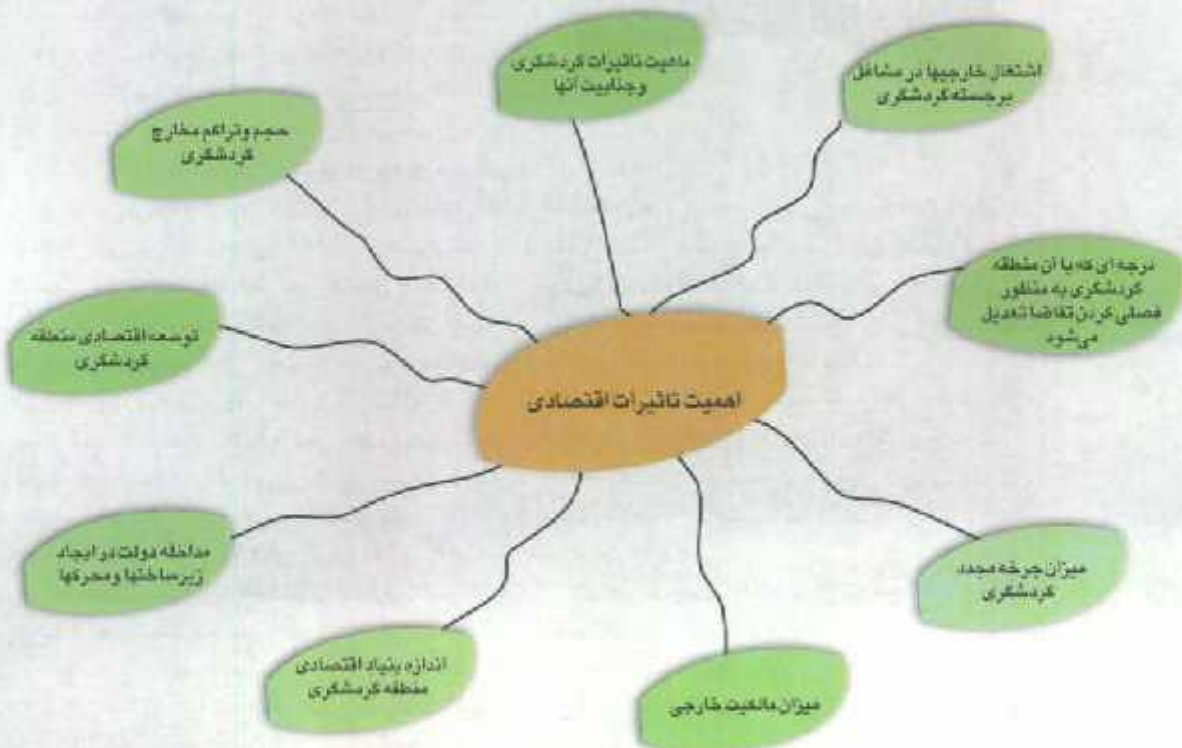
تاکید می‌کنند.

سایر عناصر وابسته به بخش گردشگری که نقش اصلی آنها ارائه اطلاعات در زمینه نحوه توزیع عناصر گردشگری شهری می‌باشد عبارتند از:

الف) حمل و نقل و دسترسیها، پارکینگ به جهت توزیع مکانهای گردشگری در سراسر شهر بر خورداری شهرهای

گردشگری از حمل و نقل و دسترسی راحت، متنوع، با کیفیت

مدل شماره (۱) مدل عوامل خانم بر تاثیرات اقتصادی گردشگری

بالا برای گردشگران ضرورت دارد (ب) خدمات گردشگری: اطلاعات راجع به خدمات موجود در پارکها، نقشه ها و ادارات اطلاعات به مراکز تاریخی، فرهنگی، هنری، تاسیسات شهری نظیر مراکز خرید، پلوس، پارکها، بیمارستانها، خدمات شهری مانند بانکها و رستورانها

در کل از دید کارشناسان اقتصادی این صنعت بعنوان یک پدیده اقتصادی می باشد و منابعی و عناصری را در سطح شهر و منطقه بکار می گیرد که معمولا غیر قابل استفاده می باشد. و تنها از طریق توسعه گردشگری اقتصادی می شوند. در اینجا به جمع بندی تاثیرات و مزایا و نیز محدودیت های اقتصادی این صنعت پرداخته می شود.

۱- افزایش درآمدهای ارزی و درآمدهای مالیاتی، بخشهای مرتبط با فعالیتهای خدماتی و در کل افزایش درآمد ساکنان؛

۲- افزایش اشتغال، به ویژه سفلهای که به تخصص و مهارتی که سایر فعالیتهای شهری نظیر مراکز صنعتی، بازرگانی و... نیاز دارند را متجر می شود. ۷ درصد از نیروی کار جهانی در فعالیتهای گردشگری مشغول می باشند و در اروپا در حال حاضر بیش از ۱۰ میلیون نفر در فعالیتهای گردشگری مشغول می باشند و با رشد ۵/۱ درصدی پیش بینی می شود سالانه بیش از ۳/۳ میلیون نفر تا سال ۲۰۱۰ به این تعداد اضافه شود؛

۳- خصلت سلامت، پاک و آرامی جهانگردی نوین که گاهی از آن به نام صنعت بدون دود یاد می شود، جانشین بخش خدمات و همین طور بخش تولیدات فیزیکی شده است.

۴- آثار بی شمار بر خاسته از توسعه و گسترش پذیرایی در جهانگردی بر سایر بخشها نظیر ساختمان سازی، بازرگانی، تولید و توزیع فرآورده های محلی، ارتباطات و ارتباطات دور خدمات نقدی و جاری و تحرک و ارزش گذاری و بازاریابی میراث محلی و...؛

۵- درآمدهای مالی چشمگیر ناشی از جهانگردی فرهنگی (دیدارها، نمایش ها، جشنواره ها، پذیرایی و خرید و... به ویژه جهانگردی شغلی و همایشی هزینه های روزانه یک شرکت کننده در همایش میان سه تا چهار برابر بیشتر از یک مسافر یا بازدید کننده معمولی است)؛

۶- حفظ و مرمت آثار تاریخی و فرهنگی و جاذبه های طبیعی بعنوان منابع درآمد زای اقتصادی؛

۷- توسعه صنایع بومی و فعال شدن صنایع قدیمی
۸- افزایش تولید ناخالص ملی (GNP) بنحویه کلی ۶٪ از تولید ناخالص ملی در جهان ناشی از درآمدهای گردشگری می باشد؛

۹- تاثیرات اشتغال زایی این بخش بر سایر فعالیتها، که متفاوت می باشد بطوریکه بیش از ۵۰ درصد شاغلین در هتلها و رستورانها، ۲۰ درصد در حمل و نقل، ۱۲ درصد در فعالیتهای ساختمانی و ۱۷ درصد در بخشهای مختلف

تجاری، گردانندگان مراکز جاذبه طبیعی، تفریحی مشغول هستند؛

۱۰- اماکن تاریخی و باستانی بخصوص بافت مرکزی شهرها که نمادهای فرهنگی و هویت ملی هر کشور را در طول زمان در کالبد و روح خودشان دمیده اند به علت نبود اعتبارات لازم جهت مرمت و نگهداری در حال تخریب و نابودی می باشند. با استناد به اظهار مسئولین وزارت مسکن و شهرسازی احیاء و باز زنده سازی مراکز تاریخی شهرهای کشور به اعتبارات کلان نیازمند می باشد. در صورت توسعه این صنعت علاوه بر دسترسی به درآمدهای حاصله

اختصاص بودجه به آن توجیه اقتصادی پیدا کرده و از تخریب این مراکز با ارزش جلوگیری می‌شود.

در مقابل چنین تأثیرات مثبت اقتصادی، فعالیت گردشگری مانند تمام فعالیت‌های انسانی تأثیرات منفی نیز در فضاها می‌مورد استفاده بر جای می‌گذارد. مهمترین تأثیرات منفی که از دیدگاه اقتصادی متوجه فعالیت گردشگری در فضاها می‌باشد عبارتند از:

۱- حضور گردشگران موجب افزایش شاخص قیمت کالاها و خدمات در شهرها یا روستای مورد بازدید می‌گردد. بدین ترتیب علیرغم توسعه گردشگری، در سطح ملی به تقویت بنیه اقتصادی منطقه که سکونتگاهها در آن قرار گرفته اند منجر می‌شود. اما بخش عمده‌ای از افراد منطقه مورد بحث در بخش خدمات مربوط به گردشگری شاغل نیستند و از درآمد ارزی حاصل از حداقل در کوتاه مدت بهره‌مند نمی‌شوند. در حالیکه این افراد باز اصلی گران شدن کالاها و خدمات مصرفی را به دوش می‌کشند.

۲- از دیگر اثرات جانبی توسعه گردشگری علاوه بر افزایش سریع قیمت زمین در منطقه پذیرای گردشگر، تغییر ملیت مالکان این مناطق می‌باشد. وهنگامیکه گردشگری در یک منطقه توسعه می‌یابد قیمت زمین‌های تجاری شهری و روستایی آن منطقه به سطح قیمت‌های بین‌المللی افزایش می‌یابد. در نتیجه خریداران بومی از گردونه مشتریان این زمینها خارج می‌شوند و افراد غیر بومی صاحب املاک منطقه خواهند شد. این روند بویژه برای بخش‌های سنتی اقتصاد نظیر کشاورزی که در روستاها و حیریم شهرها فعالیت می‌کنند و قادر به استقامت تحت فشار ناشی از افزایش سریع قیمت زمین نیستند زیان بار بوده و علاوه بر بورس بازی زمین‌ها به عنوان یک عنصر ناخواسته نامتجانس با فرهنگ ملی مطرح می‌گردد.

۳- تحمیل هزینه‌های سنگین توسعه تاسیسات زیربنایی بر اقتصاد منطقه؛

۴- افزایش عبور و مرور و آلودگی در معابر؛

۵- گردشگری ممکن است شاغلین بخشهای دیگر اقتصادی را به صورت پاره وقت به خود جذب کرده و بنابراین نقش کمی در کاهش بیکاری بصورت کلی خواهد داشت.

۶- وابستگی به کالاهای وارداتی از مشکلات دیگر است به عنوان نمونه وابستگی هتل‌ها به وارد کردن اعدیه و کالاهای خارجی که از سود دهی این کاسته و حتی به منفی شدن تراز پرداختها بیانجامد.

۳- بخش گردشگری بشدت تحت تاثیر متغیرهای خارجی قرار گرفته و بدین جهت نباید بعنوان تنها عامل درآمدزا و اشتغال زا قرار گیرد. از وابستگی تک بعدی به آن می‌باید خودداری گردد. چون که این بخش بشدت با افزایش بحرانها و رکود اقتصادی حاکم بر جوامع پیشرفته که اکثریت گردشگران را تشکیل می‌دهند تاثیر پذیرفته و با رکود بازار مواجه می‌گردد.

۲-۲- عوامل دخیل در تاثیر اقتصادی گردشگری

عوامل گوناگونی در میزان تأثیرات گردشگری بر اقتصاد یک جامعه و منطقه و شهر دخیل هستند چه بسا بی‌توجهی به این عوامل در مواقع ارزیابی تأثیرات اقتصادی گردشگری در شهر و منطقه ممکن است که میزان واقعی رشد را مشخص نکند. عمده ترین این عوامل عبارتند از نمودار ۱:

- کیفیت امکانات و جاذبه‌های گردشگری؛
- اشتغال خارجیها در مشاغل برجسته گردشگری؛
- میزان مدت از سال که جاذبه‌ها آماده پاسخگویی به تقاضا برای بازدید هستند؛
- میزان ستانده از پرداخت‌ها و هزینه‌ها برای گردشگری؛
- درجه مالکیت مثبت‌های خارجی؛
- میزان توان اقتصادی منطقه مقصد؛
- توسعه اقتصادی منطقه مقصد؛
- میزان حجم پرداخت‌ها و هزینه‌ها برای گردشگری؛
- میزان دخالت دولت در توسعه و بهبود زیرساخت‌ها و ایجاد انگیزه برای بازدید؛

۴- تأثیرات گردشگری در محیط شهری

همانگونه که صنعت گردشگری بر جنبه‌های اقتصادی- اجتماعی شهرها اثر می‌گذارد از جنبه‌های مختلف محیطهای شهری را تحت تاثیر قرار می‌دهد و ورود گردشگران منجر به افزایش تقاضا به مراکز خدمات دهی، سکونت، اقامتی همچون هتلها، رستورانها، فروشگاهها، و... گردیده و در نتیجه امکان دارد که تغییرات کاربری زمینهای شهری به سرعت به سمت ایجاد اینگونه عناصر هدایت گردند در کل تأثیرات محیطی گردشگری در شهرها به شرح ذیل می‌باشد.

۱- تأثیرات بصری نظیر توسعه نواحی مسکونی، تاثیر بر سبک معماری جدید و افزایش تراکم و رشد جمعیت؛

۲- توسعه زیرساختها و استفاده مازاد بر ظرفیت زیرساختهای شهری با کاربردها و توسعه مواردی نظیر جاده‌ها، شاهراهها، پارکینگها، شبکه برق، شبکه‌های دفع فاضلاب و عرصه آب؛

و نیز ضرورت توسعه زیرساختهای جدید؛

۳- تغییرات کالبدی شهری شامل، الف) تغییر کاربری زمینهای شهری، بعنوان مثال نواحی مسکونی در توسعه هتلها و منزلگاههای گردشگری دیده می‌شوند.

ب) آگاهی از پیامدهای ناشی از گسترش گردشگری و نیز مدیریت ترافیک و برنامه‌ها برای سازگاری با پدیده گردشگری

ج) تغییرات همراه با محیطهای ساختمانی است که منجر به مفایرت در کیفیت نواحی استفاده گردیده شهری بوسیله گردشگران و ساکنین نواحی محلی می‌شود.

۴- باز زنده سازی و حفظ مکان‌های تاریخی و ساختمانها و باز استفاده بعضی از این مراکز

منابع و مآخذ

- ۱- سازمان گردشگری و توسعه در عمان، سوم، ترجمه عبدالرضا زکریانی انتشارات و توسعه خدمات مسافرتی انتشارات چیت و نشر طرنگی وابسته به موسسه مطالعات و پژوهشهای فرهنگی تهران، ۱۳۸۸
- ۲- ژیل کلس، فرانسوا بونیه، جهانگردی شهری از جاده محلاتی به محلاتی انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ۱۳۸۹
- ۳- سلطان وحید، توسعه و بازار گردشگری، تهران، ۱۳۸۹

۵- عوامل تاثیر گذار در افزایش میزان رضایت گردشگران شهری

مدارکی مبنی بر رضایت گردشگران از جنبه های تجربی از بازدید گردشگر از مکان حکایت می کند (Ryan 1995) بر اساس تحقیقی که گریف و وسک (Greafe and Vaske) در سال ۱۹۸۷ انجام داده اند. دریافته اند که تجربه گردشگر یک دوره مفیدی جهت شناخت میزان رضایت گردشگر می باشد چنین تجربه ای متاثر از جنبه های متعددی نظیر افراد، وضعیت محیط و فاکتورهای مرتبط شخصیتی، همچنین میزان ارتباطات با دیگر مردم می باشد. در ارزیابی تجربه گردشگری بر فاکتورهای زیادی تاکید می کنند که این فاکتورها عبارتند از:

- ۱- شرایط آب هوایی زمان بازدید؛
- ۲- استاندارد و کیفیت کالای قابل دسترس؛
- ۳- تمیزی و نگهداری شهر؛
- ۴- سلامت فردی گردشگر از جرم و جنایت؛
- ۵- دسترسی به نقاط جاذبه مورد علاقه در شهر؛
- ۶- گسترش فرهنگ خوش آمد گویی صمیمی در بین مردم محلی به گردشگران؛
- ۷- قادر بودن شاغلین بخش گردشگری به مکالمه به زبانهای خارجی؛
- ۸- میزان سازگاری فرهنگی و هنرمندانه؛
- ۹- تزیینات و نقاشی محیط شهری بعنوان جایی برای پیاده روی؛
- ۱۰- سطح تراکم و شلوغی؛
- ۱۱- میزان تفریحات شبانه و سرگرمیهای قابل دسترس؛
- ۱۲- میزان رستورانها و تاسیسات پذیرایی در شهر؛
- ۱۳- لذت بخش فروشگاههای فراغت؛
- ۱۴- سطح قیمت کالاها و خدمات در شهرها؛
- ۱۵- سطح کمک رسانی در بین مردم محلی؛
- ۱۶- کارایی مراکز درمانی و بهداشتی اضطراری؛

نتیجه گیری

صنعت گردشگری بطور اجتناب ناپذیری نقش مهمی در اقتصاد کشورها به ویژه مکانهای شهری بازی می کند. تغییرات در شیوه ها و سلیقه های زندگی، توسعه عرضه و تقاضای فعالیتهای گردشگری، باز ساختارهای حاکم بر شهرها ناشی از تغییر در مفهوم توسعه، جهانی شدن ضرورت بازنگری در جایجایی صنایع آلوده کننده شهرها به ویژه شهرهای بزرگ مدیریت شهری را به چالش جستجو منابع درآمدی جایگزین و آ داشته واز سوی دیگر با روشن شدن اهمیت مسئله اوقات فراغت در باز یافت انرژی از دست رفته و فرسودگی های روحی ناشی از زندگی صنعتی در جهت ارتقا، کمی و کیفی تولید برای صاحبان کار، منجر گردیده که دولتها در تصمیمات سیاسی نسبت به مسئله اوقات فراغت اهمیت داده و بدین ترتیب مسائل اقتصادی و ملاحظات سیاسی به توسعه گردشگری در سطوح منطقه ای، ملی و بین

المللی امکان داده است. در این میان شهرها به دلیل استقرار عناصر مهم اجتماعی، فرهنگی و نیز اقتصادی در طول تاریخ با رونق این صنعت توانسته اند سهم عمده ای از بازارهای گردشگری را به خود اختصاص داده و به عنوان مقصدهای مهم گردشگری مد نظر گردشگران باشند. صنعت گردشگری به دلیل سرمایه گذاری کم همراه با ارزش افزوده بیشتر و نیز منابع درآمدی پایدار برای بخش های متنوع شهر، به ویژه اشتغال زایی آن و نیز رسیدن به اهداف توسعه یکپارچه اقتصادی امروزه در توسعه اقتصادی شهرها به ویژه شهرهای برخوردار از جاذبه های طبیعی، تاریخی، فرهنگی به عنوان یک بخش اولویت دار نگریسته می شود. ماهیت رقابتی گردشگری شهری بصورت فزاینده ای در رشد بازار موثر بوده و چنین فضای رقابتی در عرصه جهانی منجر می شود که شهرها و شهرکهای دارای توانمندی گردشگری برای افزایش تقاضاها به استانداردهای ارائه خدمات و بهبود کیفیت آنها توجه نموده و تجربه گردشگری بهتری را در ذهن گردشگران متصور سازند.

توجه به این مسئله به ویژه در شهرهای کشور خودمان که از تمامی جاذبه طبیعی، فرهنگی، بر خوردار بوده و از تنوع اقلیمی، فرهنگی، قومی و در نتیجه وجود چشم اندازهای متعدد که محصول تمدن اسلامی ایرانی بوده می تواند سهم قابل توجهی از بازار های بین المللی را بدست آورده و مقصد مهمی برای گردشگران باشند. جذب گردشگران و درآمد های کلان ناشی از آن در چنین برهه ای که دولت بر خودکفایی مالی مدیریت شهری تاکید می کند علاوه تحقق چنین سیاستی، منجر به اشتغال زایی و امکان فراهم نمودن شغل به افشار فقیر جامعه به دلیل ویژگی منحصر به فرد فعالیتهای گردشگری، دسترسی به منابع درآمدی کافی برای احیای بافت فرسوده شهرها، حفظ و مرمت آثار تاریخی و فرهنگی، تعاملات فرهنگی بین شهروندان و گردشگران و اعتلای فرهنگی کشور گردیده و از سوی دیگر در سطح ملی به جریان گردش ملی پول و توزیع متناسب درآمد بین مناطق گردیده و منجر به تثبیت جمعیت و نوازه های منطقه ای و ملی می گردد. بطور کلی صنعت گردشگری در حال حاضر از ابعاد مختلف به ویژه ماهیت اقتصادی آن به دلیل اشتغال زایی، ارزآوری، رونق بخشهای مختلف داخلی در سطوح مختلف فضایی، مورد توجه می باشد و در این میان کشورهایی می توانند بازارهای کاملا رقابتی این صنعت را به خود اختصاص دهند که یک نوع جامع نگری در برنامه ریزی و توسعه صنعت گردشگری داشته و شرایط اعتدال ما بین ابعاد و جوامع را در نظر بگیرند. در جهت رسیدن به اهداف گردشگری پایدار توجه به جایگاه فن آوری اطلاعات در جهت افزایش توان برنامه ریزان در پیش بینی ها، و نیز مشارکت همه جانبه بخش ها اعم از دولتی، عمومی و خصوصی به ویژه مشارکت و حمایت مردم، در اجرای دقیق برنامه ها اجتناب ناپذیر می باشد.

۱- فصلنامه شماره ۱۵-۶، سال دوم، مرداد و شهریور ۱۳۶۴
۲- مقالات صلاح الفهر، برقی در حیاتگری، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۱۳۸
۳- مصوبی معهود، توانایی ها و چالشهای توسعه صنعت گردشگری استان همدان، دانشگاه شهید بهشتی، پایتانه کوششهای دانشکده شهید بهشتی، ۱۳۷۸
۴- معهودی معهود، مسرور سفر ارزیابی منابع توسعه صنعت گردشگری در استان لرستان، فصلنامه پژوهشهای بازرگانی، شماره ۲۸، پاییز ۱۳۸۲
5-C.M.HALL and S.J.PAGE: The Geography of Tourism and Recreation, environment, place and space, Routledge, London and New York, 2000
6-Daniel Lounsbury and Keith G.Debbage, The Economic Geography of the Tourist Industry, Routledge, London and New York, 1998
7-professor Greg Rebekah, Tourism and Mobility in the European Union, Departmental Labour of Leisure Studies, Tilburg University
8-COMMUNICATION FROM THE COMMISSION: Enhancing tourism potential for employment Follow-up to the conclusions and recommendations of the High Level Group on Tourism and Employment, 1999C (1903), Official Journal of the European Communities
9-Ashish Bhatnagar, Urban Tourism and Priority Relations, A Case Study of Bhatnagar Municipality, Nepal, Regional Workshop on Urban Tourism and Priority Reduction, 20-22 November 2002, Colombo, Sri Lanka
10-MOHANIGAM HASRIN ANALYST, MIMA, MARINE TOURISM IN MALAYSIA AND ITS POTENTIAL, NATIONAL CONFERENCE ON THE CONTRIBUTION OF THE MARITIME SECTOR TO THE NATIONAL ECONOMY, 20 NOVEMBER 1994, MIMA CONFERENCE ROOM 10TH FLOOR, WISMA SIME DARBY, KUALA LUMPUR
11-Martin Meekinen, Ministry of Finance and Corporate Relations, Employment in Tourism-Related Industries, 1997 in British Columbia
12-New Action to Promote Governance For Sustainable Urban Tourism, European SUS Governance Project Conference, Organized By Institute For Technology Assessment and system Analysis Karlsruhe

منابع:

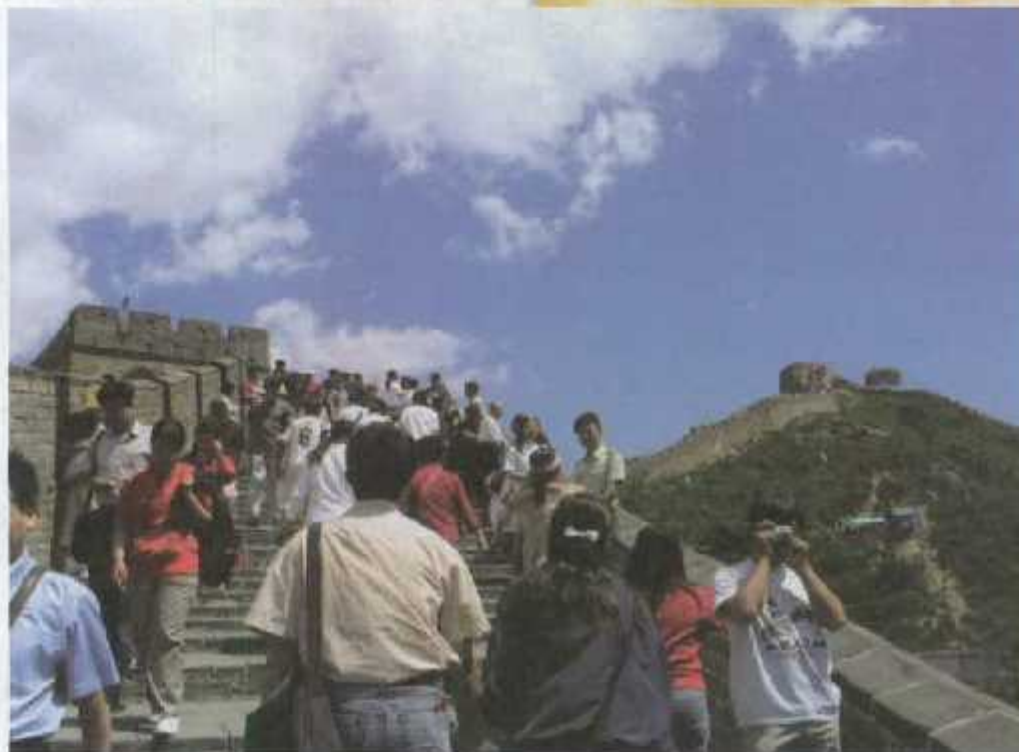
۱- از نشر سازمان جغرافیایی
2- Intra national research and secondary sources
3- ژید کانس، فرانسوا پوپیه، جغرافیای شهری، ترجمه صلاح الفهر، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران ۱۳۸۲
4-Central Business District
5-C.M.HALL and S.J.PAGE: The Geography of Tourism and Recreation, environment, place and space, Routledge, London and New York, 1999
6-C.M.HALL and S.J.PAGE: The Geography of Tourism and Recreation, environment, place and space, Routledge, London and New York, 1999
7-Daniel Lounsbury and Keith G.Debbage, The Economic Geography of the Tourist Industry, Routledge, London and New York, 1998
8-Sustainable tourism urban
9- مصوبی معهود، توسعه پایدار گردشگری و ملاحظات سیاسی- اقتصادی شماره ۱۵-۶، سال دوم، مرداد و شهریور ۱۳۶۴
10-Sustainable tourism urban
11- سازمان بازرگانی و صنعت گردشگری، ۱۳۸۲
12-Harrison and Lounsbury
13- معهودی معهود، مسرور سفر ارزیابی منابع توسعه صنعت گردشگری در استان لرستان، فصلنامه پژوهشهای بازرگانی، شماره ۲۸، پاییز ۱۳۸۲

معیارها و شاخص‌های گردشگری شهری پایدار

کیما مؤذنی

کارشناس ارشد شهرسازی (برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای)

گردشگری، حقوق نسل‌های آینده نیز حفظ گردد. در گردشگری پایدار تلاش در جهت فراهم نمودن زمینه‌های لازم برای آماده‌سازی انسان‌هاست تا ضمن مشارکت در توسعه‌ی صنعت گردشگری علاوه بر این که خود از سطح قابل قبولی از زندگی مادی و معنوی بهره‌مند می‌شوند، این شانس را برای نسل‌های بعد نیز در نظر داشته باشند.

آنچه مقاله حاضر به آن می‌پردازد معرفی نمونه از معیارها و شاخص‌های گردشگری شهری پایدار با تکیه بر این اصل اساسی است که هدف از گردشگری پایدار علاوه بر شناخت فرهنگ، سوابق تاریخی و نمودهای طبیعی شهر، حفظ شان و جایگاه اکوسیستم و ایجاد فرصت‌های اقتصادی در جهت درآمدزایی برای شهروندان و حصول منابع پایدار درآمدی برای شهر می‌باشد.

مقدمه:

صنعت توریسم در هزاره سوم به یکی از پررونق‌ترین،

در دهه‌ی بیانی قرن بیستم، نظام‌های مدیریتی و سیاسی در دو جهان "توسعه یافته" و "در حال توسعه" با مفهوم نوینی به نام "توسعه پایدار" مواجه شدند. بر پایه‌ی این مفهوم، بسیاری از کشورها هم اکنون سازوکارهای برنامه‌ریزی خود را مبتنی بر عناصری کرده‌اند که عنصر پایداری را در مدیریت اقتصادی، صنعتی، سیاسی و اجتماعی ملحوظ می‌دارند. (کهن، ۱۳۷۶، ص ۶)

برنامه‌ریزی برای گردشگری، برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت انسان‌هاست. از این رو هدف گردشگری و بالاتر بردن سطح آگاهی، ایجاد نشاط، آرامش و رضایت خاطر حاصل از گذران اوقات فراغت انسان‌ها با استفاده از منابع طبیعی و فرهنگی است. (ناصری، ۱۳۸۵، ص ۴) در این راستا برنامه‌ریزی گردشگری پایدار توجه دادن سیاستگذاران به گونه‌ای از برنامه‌ریزی است که از نظر استفاده از منابع طبیعی، نیروی انسانی، منابع مالی و سایر منابع بهینه بوده، ضمن تضمین توسعه‌ی

جذابترین، اشتغالزاترین و پودرآمدترین صنایع جهان تبدیل شده است. بنابر آمار موجود، سفر و جهانگردی در سال ۲۰۰۰ میلادی ۴/۵۰۶ تریلیون دلار آمریکا رایه خود اختصاص داده، بیش یی می شود که در سال ۲۰۱۰ این رقم به ۸/۴۵۴ تریلیون دلار افزایش یابد، اما در این میان سهم کشور ما ایران از این صنعت چقدر است؟ طبق آمار اعلام شده از سوی سازمان جهانی جهانگردی (WTO)، ایران از نظر جاذبه های گردشگری جزء ۱۰ کشور برتر جهان است، از سوی دیگر آمار نشان می دهد که سهم ایران از درآمد صنعت توریسم و گردشگری کمتر از ۰/۱۰ سهم جهانی است. (بیکناه، ۱۳۸۵، ص ۱)

در راستای حرکت از وضع نامطلوب موجود به وضعیت مطلوب که همانا رسیدن به توسعه ی پایدار در گردشگری است، نیاز واقعی به برنامه ریزی های بنیادی و راهبردی برای توسعه و مدیریت صنعت گردشگری احساس می شود و همان گونه که در سطوح کلان برنامه ریزی گردشگری پایدار، راه رسیدن به اهداف کلی، عملیاتی نمودن اهداف و تعیین راهبردها و سیاست های اجرایی در سطح کشور است؛ در سطح های میانی برنامه ریزی نیز، تعیین و تدقیق اصول، ضوابط، استانداردها، معیارها و شاخص ها به منابه ی واژگان مهم ادبیات برنامه ریزی امری اجتناب ناپذیر، ضروری و بیش نیاز نیل به گردشگری شهری پایدار تلقی می گردد.

جدول شماره ۱- گردشگری شهری پایدار

ردیف	عنوان	معیار استثنی	معیار عمومی	شاخص	
توسعه ریزی	اقتصادی	فعالیت اقتصادی	امکان استفاده همه گروه های درآمدی برای گردشگری	افزایش تعداد واحدهای اقتصادی از جمله هتل ها، مهمانسراها، اتاق ها و امکانات های میانی در همه سطوح های قیمتی	
		کارایی	استفاده بهینه از منابع مالی	میزان افزایش سرمایه گذاری بخش خصوصی در صنعت گردشگری	
			صرفه جویی و استفاده بهینه و دکوراسیون از منابع برای تحمل های بعد	میزان ظرفیت بود، انکواز رنگی به معنای محاسبه دقیق ظرفیت تحمل پذیرش شمار گردشگر در واحد زمان و مکان	
		بهره ریزی	تأمین اشتغال	کاهش بیکاری، به ازای هر میلیون دلار درآمد ایجاد ۲۰ هزار شغل جدید	
			درآمد زایی	افزایش (GNP) درآمد، تأسیس ملی، بهبود سطحی (BOP) توازن پرداخت های کشوری	
بهداشتی	توان برود و خروج گردشگر از فعالیت گردشگری	افزایش شمار گردشگران (داخلی و خارجی) استفاده کننده از امکانات گردشگری شهرهای کشور			
	میراث شهری	افزایش درآمد حاصل از گردشگری در بودجه شهرداری			
بهداشتی	از انجا ع درآمدهای پایدار	تعمیرات شهروندان	افزایش شمار نهادهای محلی و NGOها در سطح شهر و همکاری در تصمیم گیری ها و اجرای پروژه های شهر		
	مطابقت بودجه	تخصر تعلق به مکان	کاهش زیاده های رخا شده در محیط های گردشگری شهری		
زیست محیطی	توزیع متعلق عمومی به مناطق شخصی	گذران اوقات فراغت	افزایش ترجیح سرمایه داران داخلی نسبت به محیط های گردشگری داخل کشور		
	رعایت بهداشت	کاهش آلودگی ها (صوتی، هوا، آب، خاک و برزاقه)	کاهش میزان تخریب محیط های شهری		
کلیدی	مستلزم	هویت	افزایش شمار مکان های گردشگری با تکیه بر فرهنگ و تاریخ ایرانی		

فراموشی	عناصر روستایی	آب	کاهش مصرف آب استفاده شده در فعالیت‌های غیر اشتغال‌بخش با جداسازی آب شرب و آب غیر شرب در شهرهای کشور
		روشنایی	افزایش تعداد تیرهای چراغ برق جاندها و تأمین روشنایی شبانه‌های گرم‌شهری
		کیفیت راه	کاهش تصرفات پناه‌ها
	عناصر روستایی	راه دسترسی	افزایش ظرفیت جابجایی توریست از راه پیموده تفریح‌کنان هوایی، دریایی و زمینی
		سنگان های سنگت	ایجاد فضاهای جدید، به خاطر سرمایه و قایل زیست برای اقامت گردشگران
		سنگان های فرهنگی	افزایش شمار جوزه‌ها و درهنگرها در شهرهای مختلف
طراحی	مردم	کلبه‌ای	افزایش سنگان‌های طراحی شده، حفاظت با طبیعت و اقامت‌گاه‌های گردشگری با استفاده از فاشن، حتی جغرافیایی شهرهای مختلف در فصل‌های سال ضمن رعایت استانداردهای سلامت و ساز با کیفیت مطلوب
		انتظارات مردم	افزایش فضاهای مورد استفاده توریست‌ها بر همه گروه‌های سنی و جنسی از جمله کودکان و زنان
		مشارکتی	فره و هنرگرد
توسعه‌پذیری و شهرت	راه‌آورد	اقدامات مالی	کاهش هزینه‌های نگهداری تأسیسات و برآوردن برای نگهداری پهنه تجهیزات و شناسایی منابع جدید مالی در جهت ارتقاء صنعت گردشگری
		تبلیغ و اطلاع‌رسانی	افزایش باز آریایی در جهت جذب توریست از راه تبلیغات صحیح گردشگری اینترنتی
		تقریر مشارکتی	افزایش استفاده از توان سایر بخش‌ها در زمینه ارائه خدمات به گردشگران
		شناسایی امکانات جدید	افزایش ارتقاء امکانات مورد نیاز توریست‌ها با استفاده از تجهیزات کشورهای موفق در جذب گردشگران خارجی و داخلی

یادداشت‌ها

۱- اگر مدیریت شهری بتواند در فرآیند اصول توسعه پایدار حرکت کند، باید متوجه باشد که توسعه پایدار شامل سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است. توسعه پایدار به معنی توسعه اقتصادی است که بدون توجه به رفاه و عدالت اجتماعی و بدون توجه به رفاه محیط زیست و بدون توجه به رفاه اجتماعی، امکان ندارد. توسعه پایدار به معنی توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است که در کنار هم می‌توانند به رفاه و عدالت اجتماعی، رفاه محیط زیست و رفاه اقتصادی منجر شوند. توسعه پایدار به معنی توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است که در کنار هم می‌توانند به رفاه و عدالت اجتماعی، رفاه محیط زیست و رفاه اقتصادی منجر شوند.

گردشگری پایدار شهری

افزودن صفت پایدار به گردشگری شهری به علت گستردگی آثار جانبی طرح‌های توسعه گردشگری در درون شهرها، همچنین آثار ملی و جهانی آن‌هاست و این بحث تنها آن‌گاه از منطقی کارآمد برخوردار است که چهار سوی توسعه اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و فرهنگی یا هم در سطح‌های فراملی و ملی و در ارتباط متقابلشان با شهر و شهروندان مورد بحث قرار گیرد:

الف - گردشگری پایدار در مقیاس فراملی: به معنای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری توسعه گردشگری در سطح کلان است به طوری که موقعیت کشور در امور جهانی و منطقه پایدار باشد، جایگاه مناسب خود را داشته‌و رو به رشد نیز باشد. رهنمودهایی که در اسناد فرادست ارائه شده‌است بیاگر توجه دقیق به اصل لزوم گسترش و توسعه صنعت گردشگری در سطح‌های کلان برنامه‌ریزی کشور است. در سند چشم‌انداز بیست ساله هدف کلی گردشگری جذب ۲۰ میلیون گردشگر تا پایان این برنامه عنوان شده‌است. در

برنامه چهارم توسعه و مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام آمده است که در پایان برنامه کلیه واحدهای خدمات گردشگری از اختیار دولت خارج و به بخش خصوصی واگذار می شود. آنچه در ضوابط ملی آمایش سرزمین به تصویب هیأت وزیران رسیده است ایجاد دگرگونی بنیادی در ساختار بخش خدمات و افزایش سهم خدمات نوین و دانش پایه، با تأکید بر خدمات گردشگری و ارتقای جایگاه صنعت گردشگری در اقتصاد ملی... به منظور تقویت پیوند بین اقوام و خرده فرهنگ ها، همچنین گسترش تعاملات فرهنگی قراملی است. (مواد ۳۰ و ۳۱ مصوبه ۱۳۴۱۰۸/۱۰۱ مورخ ۱۳۸۳/۷/۲۵ هیئت وزیران).

از سوی دیگر مهم ترین برنامه دولت نهم، توزیع جدول شهر ۲- سنجش و تحلیل (SWOT) گردشگری پایدار شهری

عادلانه فرصت ها، امکانات و تمرکززدایی از شهر تهران ذکر شده است. اهدافی که راه حصول همگی آن ها توسعه گردشگری پایدار است. بدیهی است این امر نیازمند برنامه ریزی درست از جمله محاسبه ظرفیت برد اکولوژیکی منابع به معنای محاسبه دقیق ظرفیت تحمل و پذیرش شمار گردشگران بدون وارد آمدن آسیب بر محیط های گردشگری، ایجاد آلودگی و ازدحام در شهرها است. در این راستا تلاش قانونگذاران در جهت وضع دقیق ضوابط و مقررات و حرفه متندان در جهت ارائه استانداردها از طرفی و از سوی دیگر هماهنگی کامل همه سازمان های ذیربط از جمله سازمان های میراث فرهنگی و گردشگری و شهرداری ها در جهت اجرا نمودن ضوابط مربوطه در شهرها

و با وادار کردن به دور و دوری مناسب به سرمایه گذاری
 ۲- توجه به محدودیت های اکولوژیکی صند پایدار
 اشتغال و کیفیت زندگی بالا، عدالت اقتصادی و تقویت بخش
 خدماتی بخش خصوصی، ایجاد فضای معنوی و نوآوری
 شهرداری است که به همه، در برقرار بودن و توسعه بخش
 طبیعی شهرها نیز حس تقویت به نگار با برای سکنان و
 گردشگری تقویت برآید. البته موفقیت به شرط تکیه بر
 سرمایه گذاری و ایجاد اشتغال در شهرها و در مشارکت
 این موضوع به تعقل بودنی از جمله ایجاد اشتغال و تامین
 هزینه و قیام مشارکت است.
 ۴- سرمایه گذاری لازم است که در رفتار مستقیم به
 توسعه گردشگری پایدار. سوای از جمله سوق دادن
 سرمایه ها به توسعه گردشگری و کاهش
 سطوح مدیریت شهر به گسترش کوچکتر و
 مدیریت های تمیز و انتقال از برقی و ریخته، معرفی
 مدیریت های نوین شهری و معرفی روزه و تحلیل
 شهرداری به توسعه مشارکت بر امور شهری - اقتصادی
 شهرداری بود (صنعت، ۱۳۸۵، ص ۱۰)
 گردشگری امروزه عنوان یکی از صنایع بسیار مهم در

زمینه ها	معیارها	نقاط قوت Strengths	نقاط ضعف Weaknesses	فرصت ها Opportunity	تهدیدها Threats
اقتصادی	تکلیف منابع برآوردی پایدار ^{۱۱}	وجود انگیزه های قوی برای آمادگی در بخش عمومی و خصوصی	از حیث منابع خصوصی به منابع عامه و جامعه	ترکیب بخش خصوصی و عمومی به سرمایه گذاری از راه دور اختیار ابزار تسهیلات و اعشارت	رود تازه بدون فعالیت های گردشگری و لزوم فعالیت های بخش دولتی از این صنعت ^{۱۲}
اجتماعی- اقتصادی	اشتغال	سرخ بالای اشتغال رایجی		سرمایه های انسانی تخصصی کرده و جوان	روآوری به سمت فعالیت های غیرتولیدی و دولتی
اجتماعی	افتخار سازی و مشارکت	حس تعلق به مکان مسئولیت پذیری و انگیزش شهروندان برای مشارکت ^{۱۳}	فردگرایی	سوق دادن سرمایه ها در هر چه شهر به سوی تمرکززدایی ^{۱۴}	مثبت نبودن تحلیل هزینه فایده مشارکت در صورت ایجاد نکردن زمینه های حضور مفید مردم
فرهنگی	تعاملات فرهنگی و ارتباطات بین	بلاستیل های تاریخی و شهرها	کاستی در اطلاع رسانی و تجهیزات لازم ^{۱۵}	نولت الکتریکی وجود سایت های بهره وری	ناشناخته بودن بسیاری از جاذبه های گردشگری شهرها
کادری	زیرساخت ها و تجهیزات و تأسیسات شهری	امکان برنامه ریزی در جهت استفاده بهینه از امکانات موجود (تعمیرات برای طرح های توریستی در بسیاری از شهرها)	از جمله کمبود توانکادری، هوایی و ریزی و تجهیز مکان های بودلشتی و رستوران های بین راهی	وجود جاذبه های توریستی و محلی برای توسعه گردشگری	کمبود علاقه رانسانی و دانشگر بالابودن میزان تصادفات و عدم ایمنی جاده ها و غیره باعث بودن مکان های بند راهی به ویژه دستشویی ها
کادری	افتات کادری	وامدهای اقلیت کادری موجود در سطح کشور	کمبود مکان های اقامتی برای استقرار گروه های متوسط و پایین درآمدی ^{۱۶}	جاذبه های معرفی بسیاری از راه های مغز در بیشتر شهرهای ایران	ضعیف نبودن آشنایی تاریخی و فرسوده در بیشتر شهرها ^{۱۷}
زیست محیطی	استفاده بهینه از منابع و امکانات	معرفی جاذبه های گردشگری شهرها همان جاذبه های تاریخی، فرهنگی و اکوتوریسم بسیاری از شهرهای کشور	خراب کردن طبیعت و امکانات تجهیزات توسط گردشگران داخلی	محاسبه ظرفیت تحمل و پذیرش شمار گردشگران در مکان های گردشگری شهرها	ناشناخته بودن و عدم آشنایی از جاذبه های گردشگری و شهرها
زیست محیطی	آلودگی		تراکم و آلودگی های صوتی و هوا در کلان شهرها و تولید دفع غیر بهداشتی زباله در سایر شهرها	امکان بهر وضع بهداشتی زیاده هر چیزی از شهرهای کشور	پسماند های بیمارستانی، کارخانه ها و زباله ها و آلودگی آب، خاک، هوا و ...

توسعه زمینها و ارتقاء سطح معیشت معنای بیشتری در اختیار مردم دارد. در واقع توسعه اقتصادی و اجتماعی شهرها، مبنای اصلی توسعه پایدار است. در این راستا، مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، نقش مهمی در تحقق اهداف توسعه پایدار دارد. در این مقاله، به بررسی اهمیت توسعه پایدار شهری و راهکارهای تحقق آن پرداخته می‌شود.

و در نهایت مداخله و مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها برای اجزای شدن مصوبات امری اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.

ب - گردشگری پایدار در مقیاس ملی: بی‌شک گردشگری، نقش موثری در اشتغال‌زایی، افزایش درآمد ناخالص ملی، ایجاد وحدت میان قومیت‌ها و عدالت اجتماعی را داراست. کارشناسان، صنعت گردشگری را به‌عنوان صنعت جایگزین نفت در ایران عنوان می‌کنند. براساس آگاهی‌های موجود، در ازای هر یک‌میلیون دلار درآمد تولید شده در صنعت توریسم ۲۰ هزار شغل جدید نیز ایجاد می‌شود؛ بنابراین شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی توسعه‌ی گردشگری باید به‌صورتی در نظر گرفته شود که ناهنجاری‌ها و گسستگی به وجود نیابد. ضمن برخورداری احاد مردم (داخلی و خارجی) از مواهب توسعه گردشگری، امکانات و توانایی‌های کشور به‌طوری عادلانه در اختیار نسل حاضر و نسل‌های آینده قرار داده شود. مسؤولان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری چندی پیش اعلام کردند، در سال گذشته در مقابل تنها ۷۰۰ هزار گردشگر وارد شده به کشور نزدیک به ۹/۲ میلیون ایرانی به کشورهای خارجی مسافرت کرده‌اند. (بیگانه، ۱۳۸۵، ص ۲) بنابراین با فرض متوسط ۱۵۰۰ دلار بر هر نفر، ارزی معادل ۱۳/۸ هزار میلیارد تومان از کشور خارج شده‌است؛ بنابراین عدم توازن در بخش ورودی و خروجی گردشگری کشور خود نشان روشنی از نیاز به فرهنگ‌سازی دربارهی گردشگری داخلی ایران است. در چنین وضعیتی با توجه به قابلیت‌های بیشتر شهرهای ایران برای توسعه و با ایجاد صنعت گردشگری، فرهنگی، تاریخی، اجتماعی، زیارتی و اکوتوریسم (توریسم اقلیمی، ساحلی، کوهستان و برف، جنگل، کویر و سیاران، آب‌های معدنی و گرم و...) گردشگری می‌تواند با مشارکت در سه هدف اصلی کشورهای در حال توسعه که تولید درآمد، اشتغال‌زایی و درآمد ناشی از ورود ارز خارجی است، نقش مهمی در قالب نیروی محرک توسعه اقتصادی ایفا کند (خبرگزاری میراث فرهنگی). علاوه بر این گردشگری دولت هر کشور را به توسعه زیرساخت‌های شهری خود تشویق می‌کند.

در هر یک از این بخش‌ها ابتدا معیارهای اصلی و فرعی و سپس شاخص‌های مرتبط لحاظ شده‌است. در زمینه‌ی طراحی معیارهای کالبدی، انتظارات مردم و سازگاری فرم و عملکرد، به معیارهای فرعی‌تر و شاخص‌های مربوطه تقسیم شده‌اند. در نهایت در زمینه‌ی اجرا، معیارهای مدیریت و تصمیم‌گیری و نحوه اداره به معیارهایی فرعی‌تر مانند اقدامات مالی، تبلیغ و اطلاع‌رسانی و... تقسیم شده‌است که در ازای هر یک از این معیارها شاخص‌شناسی و مطرح شده‌است. روشن است این لیست می‌تواند بسیار گسترده‌تر از آن‌چه در این مجال به آن پرداخته شده باشد؛ لیکن معیارها و شاخص‌های ارائه شده صرفاً به‌عنوان نمونه برای معرفی روش‌شناسی کار لحاظ شده‌اند (جدول شماره ۱).

نتیجه‌گیری:

ضرورت‌هایی چون:

- الف - همگام شدن با حرکت جهانی گسترده نمودن بخش خدمات از جمله گردشگری؛
  - ب - راه‌های ارتقا اقتصاد کشور به درآمدهای ناپایدار نفتی، کوچک‌سازی دولت و لزوم سپردن گردشگری به نگاه‌های خصوصی و بخش عمومی؛
  - پ - آن‌چه در آفق‌های اسناد فرادست برای آینده گردشگری و اقتصاد شهرها تعیین شده‌است؛
  - ت - راه‌هایی از وابستگی شهرداری‌ها به کمک‌های دولتی و درآمدهای ناپایدار از جمله فروش تراکم و...؛
  - ث - تمرکززدایی از شهر تهران با توجه به قابلیت‌های گردشگری بیش‌تر شهرهای کشور ایران؛
- حرکت به سوی توسعه گردشگری پایدار شهری را به‌عنوان راه‌حل برخی از مشکلات کشور ناگزیر می‌نماید. برداشتن گام‌هایی، چون توسعه اقتصاد پایدار، بهبود بخشیدن به کیفیت خدمات و بالابردن استانداردهای زندگی شهروندان همراه با حفظ هویت فرهنگی، تاریخی و طبیعی شهرها، افزایش نرخ حضور شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها، آماده کردن شهروندان برای زندگی در جامعه دانش محور، اطلاع‌رسانی الکترونیکی و ارائه خدمات شهرداری‌ها و سایر سازمان‌ها بدون تعطیلی و بدون محدودیت مکانی و... از پیش‌نیازهای دستیابی به گردشگری پایدار شهری تلقی می‌گردد.
- با عنایت به معیارها و شاخص‌های عنوان شده در جدول شماره ۱، تحلیلی از وضعیت گردشگری شهری کشور ما ایران در جدول شماره ۲ به‌طور مجمل ارائه شده‌است. امید است به یاری برنامه‌ریزی‌های بنیادی و راهبردی در سطح‌های کلانی و میانی، عملیاتی نمودن اهداف کلان، همچنین هماهنگی بین وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای دولتی، بخش عمومی و خصوصی با هدف کاهش نقاط ضعف و تهدیدها و افزایش نقاط قوت و فرصت‌ها گام‌های موثر و اجرایی در توسعه گردشگری شهری پایدار برداشته شود.

با ارتقاء مستمر و ادواری معیارهای اصلی و فرعی و شاخص‌های آماری، توسعه اقتصادی و اجتماعی شهرها، مبنای اصلی توسعه پایدار است. در این راستا، مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، نقش مهمی در تحقق اهداف توسعه پایدار دارد. در این مقاله، به بررسی اهمیت توسعه پایدار شهری و راهکارهای تحقق آن پرداخته می‌شود.

۱- کویر، غیری (۱۳۸۶) شناسی شهرهای در توسعه پایدار توسعه اقتصادی و جغرافیایی مازندران. تهران: نشر گنجینه. (تجارت و بازرگانی، شماره ۱، ص ۳۰)

۲- کویری، محمد (۱۳۸۵) بازرگانی در شهرهای در توسعه پایدار. تهران: نشر گنجینه.

۳- خبرگزاری میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۸۵.

۴- مودتی، گوینا (۱۳۸۱) شناسی شهرهای توسعه پایدار: کلان، میانی و خرد. تهران: نشر گنجینه.

۵- گنجینه، محمد (۱۳۸۵) بازرگانی در شهرهای در توسعه پایدار. تهران: نشر گنجینه.

۶- <http://www.danesh.com/amp/03/07/0307/0307.html>

جین جکیز و "خیابان‌های شهری"

محمد جلالی نسب

کارشناس ارشد شهرسازی دانشگاه شیراز

دگرگونی‌هایی در محیط فیزیکی شهرها می‌باشد که امکان کنترل فضای اطراف را برای ساکنان فراهم می‌آورد.^(۹) به هر حال همان‌طور که گفته شد مباحث جکیز درباره‌ی فضاهای شهری به لحاظ اعتبار علمی^(۱۰) و تأثیرات عملی در محافل آکادمیک شهرت بیش‌تری یافت.

جکیز پیش از هر چیز بر لزوم تعریف روشن تئوریک و اقدام آشکار عملی در زمینه‌ی تفکیک دقیق یا نسبتاً دقیق فضای عمومی و فضای خصوصی تأکید می‌کند و معتقد است تداخل کالبدی - عملکردی این دو نوع فضا نظیر آن‌چه در مناطق حومه‌ای آمریکا اتفاق افتاده است به هیچ وجه جایز نیست.

وی کارکرد اصلی فضاهای شهری، به ویژه خیابان‌ها، را کارکردی اجتماعی - روان‌شناختی می‌داند. وی به شکل‌گیری مفهوم اعتماد اشاره می‌کند و می‌گوید: "در یک خیابان، اعتماد از طریق مجموعه‌ای از تعداد بسیار زیاد و بسیار کوچک برخورد‌هایی جلب می‌شود که خیابان صفحه نمایش آن‌هاست... بسیاری از این اعمال و این امور ظاهراً پیش‌یا افتاده هستند اما مجموعه آن‌ها احساس شخصیت جمعی را در ساکنان برمی‌انگیزد و به استقرار جو اعتماد و احترام منتهی می‌گردد که نبود آن برای یک خیابان فاجعه است."^(۱۱)

وی تمایل و نیاز انسان‌ها را برای حضور در خیابان‌های شهری ناشی از جذابیتهای می‌داند که از نگاه انسان‌ها بر دیگر آن‌ها به طور طبیعی و فطری ایجاد می‌شود، او معماران و شهرسازانی را که به اشتباه معتقدند، ساکنان شهرها در جستجوی دید نامتناهی، نظم افراطی و سکوت مطلق هستند، تقبیح می‌کند. جکیز، با تحلیل آمارهایی که درباره‌ی جرم و جنایت در شهرهای آمریکا ارائه گردیده است، افزایش آمار بزهکاری‌های اجتماعی را با روند خلوت شدن خیابان‌های شهری در وابستگی مستقیم قرار می‌دهد و معتقد است معماران و شهرسازان درصدد انتقال کارکرد اجتماعی خیابان‌های شهری به پارک‌های جدید شهری بوده‌اند در حالی که به زعم وی بسیاری از مفاسد، جنایات اجتماعی و تخلفات مدنی از همین پارک‌ها آغاز می‌گردند. وی معتقد است، بسیاری از گروه‌های بزهکار اجتماعی از پارک‌های شهری نضج گرفته و سازمان می‌یابند. او معتقد است، واداشتن کودکان و نوجوانان به ترک جنب

جین جکیز^(۱۲) منتقد معماری و شهرسازی، نخستین بار با چاپ کتاب زندگی و مرگ در شهرهای آمریکا^(۱۳) به صورت جدی در محافل آکادمیک مطرح شد. هر چند نظریات رادیکالی او درباره‌ی منشأ پیدایش شهری در قالب نظریه نئوآبسیدن پیش‌تر مطرح شده بود که وی براساس این نظریه و با تکیه بر شواهد باستان‌شناسی، مدعی تقدم شهرنشینی بر کشاورزی می‌گردد^(۱۴)، اما چاپ این کتاب، تأثیر بسیار چشمگیری در ایالات متحده و بعدها در همه نقاط جهان داشت.

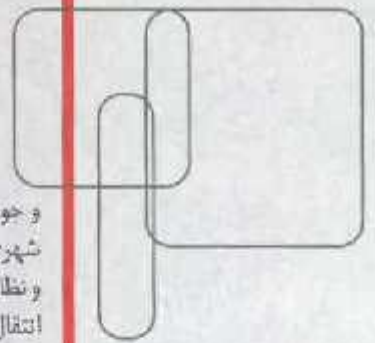
ویلیام وایت^(۱۵) درباره‌ی این کتاب می‌گوید: "این یکی از برجسته‌ترین کتاب‌هایی است که تا کنون در مورد شهر نوشته شده است، پژوهشی تحسین برانگیز در مورد عواملی که زندگی و روح شهر را خلق می‌کند."^(۱۶)

جین جکیز در این کتاب اساس دیدگاه‌های خود را در مورد فضاهای شهری بر محور "خیابان" قرار می‌دهد. به عبارت دیگر، از نظر او، خیابان مهم‌ترین نوع فضاهای شهری است و این برخلاف نظریه‌ی نظریه پردازانی چون "کریر" است که میدان را در اولویت تعریف فضاهای شهری قرار می‌دهند. (کریر ۱۳۷۵).

زیربنای مباحث جکیز درباره‌ی فضاهای شهری به طور عام و خیابان‌های شهری به طور خاص مفهوم "فضای قابل دفاع" است. هر چند غالباً مدعای ایده فضاهای قابل دفاع را وود^(۱۷)؛ سپس "اسکار نیومن"^(۱۸) می‌دانند اما نخستین بار، جکیز این ایده را به علمی‌ترین شکل خود و برپایه داده‌های عمیق جامعه‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی طرح کرده است؛ تدوین و ارائه کرده است.

وود، به رابطه‌ی بین چگونگی فیزیکی - کالبدی فضاهای شهری و وقوع جرائم اجتماعی اشاره می‌کند و معتقد است کیفیت نامطلوب کنترل ساختارهای شهری موجب کاهش تعاس و ارتباط میان شهروندان، که زیربنای کنترل اجتماعی غیررسمی است، می‌شود.^(۱۹)

اسکار نیومن نیز به مسأله‌ی وجود فضاهای غیرقابل دفاع شهری اشاره می‌کند و بر این باور است که در فضاهای شهری می‌توان، یا اعمال دگرگونی‌های کالبدی، سرب ایمنی را افزایش داد، او پیش‌تر بر راه‌حل‌های معماری برای کاهش وقوع فعالیت‌های خلاف تأکید دارد و معتقد است براساسه‌ی ایجاد فضاهای قابل دفاع شامل مجموعه

و جوش در یک خیابان و واداشتن آنان رفتن به پارک‌های شهری، عملی مطلقاً آشنیاب است و با این کار آنان از مراقبت و نظارت شمار بسیاری از بزرگ‌ترها دور شده، به مکان‌هایی انتقال داده می‌شوند که شمار بزرگ‌ترها در آن‌جا نه تنها اندک، بلکه در بسیاری موارد هیچ است. در واقع خیابان‌های پر جنب و جوش خود معرف جنبه‌های مثبتی برای بازی شهروندان کوچک نیز هستند و این باورها در رشد اجتماعی آنان مؤثر است.

چین جکیز، پس از بحث‌های فراوان درباره‌ی ضرورت توجه به خیابان‌های شهری به عنوان مهم‌ترین نوع فضاهای شهری به ارائه‌ی راهکارهایی در راستای ارتقاء کارکرد خیابان‌ها و احیای وظایف نخستین آن‌ها به ویژه در زمینه‌های اجتماعی می‌پردازد. وی در این زمینه بر دو موضوع تأکید فراوان دارد: نخست، ایجاد جذابیت در خیابان‌های شهری برای استقبال عمومی از آن‌ها و دوم؛ پایداد سازوکارهای نگهداری عملکردهای مطلوب خیابان و حفظ امنیت و ایمنی خیابان.

از نظر وی نمی‌توان مردم را بی‌هیچ دلیلی مجبور به استفاده از خیابان کرد. لازم است که خیابان در طول پیاده‌روهایش جذابیت فروشگاهها و مکان‌های عمومی را عرضه دارد و حتی بعضی از این مکان‌ها باید در شب‌ها نیز باز باشند؛ بنابراین او وجود مغازه‌های متنوع و با جذابیت ظاهری زیاد را عامل اصلی جذب شهروندان به استفاده از خیابان‌های شهری و تبدیل آن‌ها به فضاهای شهری پر جنب و جوش می‌داند. در واقع این بخش از ایده‌های جکیز، شبیه به نظراتی است که شیروانی درباره‌ی تعریف بدنه‌های خیابان‌های شهری ارائه می‌کند. (1985) (SHIRVANI).

وی برای تأمین امنیت خیابان‌ها نیز، معتقد است برای نظارت و مراقبت خیابان، چشمانی لازم است؛ چشمان کسانی که می‌توان آن‌ها را مالکان طبیعی خیابان نامید. بناهایی که در مجاورت خیابان قرار دارند باید به سوی خیابان جهت‌گیری کنند؛ نباید به خیابان پشت کنند و نباید نماهای کورشان را به خیابان عرضه کنند؛ همچنین پیاده‌رو باید بی‌هیچ توقفی مورد استفاده قرار گیرد، این تنها امکان برای افزایش چشمان حاضر در خیابان و جذب نگاه کسانی است که در داخل بناها حضور دارند چرا که کسی مایل نیست از پنجره‌ای که به خیابان خالی باز می‌شود، نگاهی به بیرون اندازد و برعکس، بسیاری از مردمان می‌توانند با زیر نظر داشتن یک خیابان شلوغ در طول روز، خود را سرگرم کنند.

از طرف دیگر پیشه‌وران و مالکان بنگاه‌های کوچک بهترین مأموران امنیتی هستند. آنان نخستین کسانی هستند که از خیابان مراقبت می‌کنند و به محض آن که شمارشان به اندازه کافی شد به پاسداران خیابان مبدل می‌شوند و حتی همه‌ی کسانی که خریدشان را در خیابان انجام می‌دهند و با این‌که تنها برای نوشیدن و یا خوردن در

مکانی جمع شده‌اند به خودی خود، وسیله‌ای برای جذب دیگران هستند؛ همچنین به اندازه‌ها و ابعاد مناسب مغازه‌ها در خیابان‌های شهری اشاره می‌کند و معتقد است کارایی اجتماعی مغازه‌هایی که زندگی خیابان را تأمین می‌کنند، در رابطه معکوس با اندازه‌ی آن‌ها افزایش پیدا می‌کند. وی در این زمینه به دو فروشگاه بزرگ در نیویورک اشاره می‌کند که در قالب یک طرح شهرسازی جایگزین حدود چهل مغازه شده‌اند و بر این باور است که حتی اگر این فروشگاه‌های بزرگ در زمینه‌ی مالی موفقیت‌های زیادی کسب کرده‌اند، در زمینه اجتماعی به یک شکست مطلق منجر خواهد شد.^(۱۲)

به هر تقدیر از مجموعه ایده‌ها و مباحث جکیز درباره‌ی فضاهای شهری می‌توان کلیات زیر را استخراج نمود:
اول؛ کاراترین و مهم‌ترین نوع فضاهای شهری خیابان‌ها هستند و این به خاطر عملکردهای چندگانه‌ای است که این فضاها دارند.

دوم؛ مهم‌ترین عملکرد خیابان‌های شهری عملکرد اجتماعی - روان‌شناختی آن‌هاست هر چند جکیز در برخی بخش‌های کتاب معروف خود، زندگی و مرگ در شهرهای آمریکا، لزوم برخورد هنرمندانه با کالبد شهر و خیابان‌های شهر را کمابیش مذکور می‌گردد.

سوم؛ ارتقاء عملکرد کیفیتی فضایی خیابان‌های شهری پیش از هر چیز نیازمند تأمین جذابیت این فضاها برای شهروندان برای افزایش سطح حضور آن‌ها در این فضاهاست.

چهارم؛ بهترین راه ایجاد جذابیت در خیابان‌های شهری، ایجاد مغازه‌های جذاب خرده‌فروشی به ویژه مغازه‌هایی است که به عرضه‌ی تنوعات و محصولات غذایی و تفریحات ساده می‌پردازند.

پنجم؛ علاوه بر صاحبان واحدهای تجاری خیابان‌های شهری، ساکنان طبقات بالای واحدهای تجاری که در بدنه‌ی خیابان‌ها، استقرار یافته‌اند، به واسطه‌ی جذابیت و شلوغی انسانی فضای خیابان‌ها، با تماشای مداوم خیابان بهترین نگاهبانان خیابان و چشمان مراقب این فضاهای شهری هستند. در نهایت این‌که حذف نقش اجتماعی و اقتصادی خیابان‌ها، انگاره‌ی بسیار شوم و مخرب شهرسازی جرم‌گراست. امروزه با ظهور برخی تبعات منفی رویکردهای خشک و جزم‌گرایانه به مقوله خیابان شهری در بسیاری از مطالعه‌های مربوط به بازسازی و تجدید حیات مراکز شهری، در کنار خیابان‌های شهری، کاربری تجاری نیز وجود دارد. گرچه ایجاد خیابان‌های شهری پیاده، صرفاً برای این نیست که یک کاربری غالب و غیرقابل اجتناب شهری در آن تعریف شود، اما تجربه حکایت از آن دارد که کاربری‌های تجاری در این محورها موجب کارایی بیش‌تر آن‌ها خواهد شد.^(۱۳)

پایداشتهای مفید و نامند:

- 1-Urban Ecology
- 2-The Death and Life in American Cities
- 3- مورس، جیمز، (۱۹۶۲) تاریخ شک شهر، برگردان فارسیه رضوانه، تهران انتشارات دانشگاه علم و صنعت، ص ۲۰۰.
- 4-William Whyte
- 5- شوی، فرانک، (۱۹۷۵) شهریاری، فعالیت و واقعیت برگردان حسن حبیبی، تهران انتشارات دانشگاه تهران، ص ۲۴۶.
- 6-Whyte
- 7-Urban Sociology
- 8- طهرانی، حبیب‌الله (۱۳۸۰) «تجربه فضایی شهر» دفاع شهری، «مجله شهری» ص ۵.
- 9- شوی، فرانک (۱۹۸۲) «سازمانی مکان تهران» انتشارات دانش‌گرایان، ص ۲۵.
- 10- شوی، فرانک، «سازمانی شهر» ص ۲۴۰.
- 11- همان منبع، ص ۲۸.
- 12- برنر، تریلا، بازگشت به گذشته کلرهای پیاده شهرها، «سال» و «مکان» ص ۱۸.
- 13- همان منبع، ص ۱۸.

توریسم مذهبی در فرانسه و جهان

سینا کاویان فر

زیارت ریشه در قلب انسانها دارد و حضور دائمی و همیشگی آن به شکلهای مختلفی در روح انسان جلوه گر می‌شود. انسان با اشتیاقی همیشگی به سوی مطلق جهان، همواره و همه جا به جستجوی نشانه‌های وجودی خدا می‌باشد. کلیسای کاتولیک بنیان‌گذار زیارت نبوده بلکه با رسمیت بخشیدن و منسجم نمودن آن، زیارت را بزرگترین بهره‌دهیوی زائر جلوه‌گر ساخته است.

مقدمه:

زیارت یکی از قدیمی‌ترین شکل‌های مهاجرت توریستی می‌باشد. اگر چه امروزه این نوع مهاجرت پیشرفت‌های چشمگیری داشته است، این پدیده شامل تمام ادیان می‌شود. زیارت در اکثر کشورها، نقش مهمی را در زمینه مهاجرت بر عهده داشته و هنوز هم دارد.

توریسم مذهبی در حقیقت تفاوت‌های بسیاری با توریسم فرهنگی دارد چرا که در حرفه گردشگری جایی برای صحبت کردن، راهنمایی کردن و سازماندهی برنامه‌های زائر وجود ندارد. زیارت به طور کلی، سفر به اماکن مذهبی به منظور انجام آیین‌های دینی گفته می‌شود. انگیزه اصلی این سفر اعتقاد عمیق زائرین به ادعیه و دیگر اعمال مذهبی است که در مکانهای مقدس و الهی صورت می‌گیرد.

در ادبیات جهانی، کلمه زیارت تقریباً در تمام زبان‌ها وجود دارد. البته بعضی از انواع زیارت لغت مخصوص به خود را دارند مثلاً سفر به مکه، حج (عمره) نامیده می‌شود و برای سفر به آرامگاه‌های معصومین اسلام از خود واژه زیارت استفاده می‌شود. بعضی از انواع سفرهای مذهبی در کشورهای کاتولیک نیز نام‌های مخصوص خود را دارند.

مهاجرت زائرین با توجه به نوع غیر حرفه‌ای آن، نوعی سفر گردشگری محسوب می‌شود. هم‌طور در جغرافیای گردشگری به عنوان موضوعی برای تحقیق مطرح است. بخصوص در مواردی که مرتبط با شکل گردشگری و جنبه‌های مکانی زیارت می‌باشد. گردشگری مذهبی از دو جنبه در طبقه بندی مجموعه اصطلاحات گردشگری نمی‌گنجد. در درجه اول، از نظر زیر بنای اقتصادی که بخش مکمل صنعت توریسم است و در درجه دوم از نظر بعد معنوی آن، معمولاً توریسم مذهبی را از سه بعد مهم بررسی می‌کنیم:

- ۱- در بعد اول می‌توان توریسم مذهبی را از نقطه نظر روحانی آن تعریف کرد.
- ۲- در حالت دوم، توریسم مذهبی از نقطه نظر جامعه شناختی تعریف شده است.
- ۳- در حالت سوم، این نوع گردشگری به عنوان تکمیل کننده فرهنگی و معنوی معرفی می‌شود که باعث ارتقاء ارزش انسان می‌گردد.

چهره مذهبی فرانسه

فرانسه ۵۶ میلیون نفر جمعیت دارد که ۴۶ میلیون آنها کاتولیک هستند. از میان آنها ۱۰ میلیون نفر به طور مرتب و جدی در مراسم مذهبی شرکت می‌کنند. ۸۱٪ فرانسوی‌ها کاتولیک هستند اما فقط ۲٪ آنها مذهبی به حساب می‌آیند. ۷۶٪ کاتولیک‌های فرانسه خواستار اجرای مراسم خاکسپاری به شکل مذهبی می‌باشند. ۴۷٪ به ظهور مسیح معتقدند و فقط ۲۵٪ آنها به زندگی بعد از مرگ اعتقاد دارند.

فرانسه امروزی به احکام کلیسای کاتولیک پایبند نبوده و فقط اعمال و رفتار معمولی را انجام می‌دهند. مسیحیت در فرانسه در حال گذر از یک بحران جدی است که تشخیص آن کار آسانی است. زیرا نمایانگر مذهبی کاملاً کاهش یافته است. یکی از مشخصه‌های بارز و اساسی مسیحیت غربی،

وجود روحانی متضبط و تعلیم یافته در حرفه کشیشی است. علاوه بر افراد به سمت حرفه کشیشی کاهش یافته و این سیر نزولی در میان زنان بسیار محسوس تر از مردان است. این سیر فقیرایی در تعالیم اصول مسیحیت، افزایش بی‌اعتنایی و انکار دین نیز از دلایل دیگر کاهش افراد مذهبی است. از دیگر مشخصات چهره مذهبی فرانسه کنونی، اضمحلال رسوم مذهبی است. با وجودی که کلیسای کاتولیک برای انجام اعتراف "روز پاک" را در نظر گرفته و بر آن تأکید و سفارش بسیار نموده است، ولی عملاً می‌بینیم که انجام اعمال مذهبی و اعتراف کماکان رو به کاهش است. تعداد افراد متدینی که حداقل یک بار در ماه مراسم اعتراف را در کلیسا به جا می‌آورند در سال ۱۹۵۲، ۲۲٪ گزارش شده در صورتی که این رقم در سال ۱۹۹۰ به ۱٪ کاهش یافته است. این چهره مذهبی که در مورد کاتولیک بررسی شد در

مورد ادیان دیگر فرانسه نیز صدق می‌کند. از نظر تعداد پیروان، اسلام دومین دین برتر فرانسه است. حدوداً سه میلیون نفر در فرانسه مسلمان هستند که اکثر آنها خارجی اند. امت اسلام در قلمرو ملی فرانسه، ۷۰ مسجد و حدوداً هزار مکان زیارتی و مذهبی دارد. مذهب پروتستان حدوداً ۹۵۰ هزار نفر پیرو در فرانسه دارد. محل اجتماع مذهبی آنها کلیساهای متعددی است که به علت تعصبات مذهبی شان با علامات خاصی مانند شمایل صلیب مشخص می‌شوند. امت یهودی هم حدود ۵۵۰ هزار تا ۷۰۰ هزار پیرو در فرانسه دارد که با طرفداران بسیاری که در آفریقای شمالی دارد سومین رتبه جهانی را در میان ادیان الهی به خود اختصاص داده است. حدود سه تا چهار هزار نفر هم در قالب ادیان و فرقه‌های دیگر فرار می‌گیرند.

مفهوم گردشگری مذهبی از دید پیروان پنج دین موجود در فرانسه به دو شکل وجود دارد:

- ادیانی که زیارت و اعتکاف در آنها جزء ارکان اصلی محسوب می‌شود که شامل کاتولیسم، اسلام و بودایسم است.

- ادیانی مانند یهودیت و پروتستان که مفهوم زیارت بدین شکل وجود ندارد و آنها بیشتر از بناهای تاریخی مربوط به دین خود بازدید به عمل می‌آورند.

تاریخچه سفرهای زیارتی

قدمت زیارت دقیقاً به اندازه قدمت و دیرینگی دین است. انسان در حالت طبیعی فطرتاً نسبت به مسائل مذهبی، آگاهی و تمایل دارد و و این در حالت درونی به انجام مناسک و اعمال مذهبی می‌انجامد. ابتدایی‌ترین سفرهای زیارتی به عصر حجر بر می‌گردد و شواهد و فرایندهای بسیاری در دست است که نشان دهنده نقل و انتقالات بشر به منظور انجام اعمال مذهبی می‌باشد. زیارت یکی از قدیمی‌ترین اشکال اقامت توریستی است که امروزه در تمامی ادیان رشد قابل توجهی داشته است. تعداد زائرین در سال، ۱۳۰ میلیون نفر گزارش شده است که ۹۰ میلیون نفر آنها (یعنی حدود ۷۰٪) مسیحی و ۴۰ میلیون نفر باقیمانده مسلمان و بودا می‌باشند.

تمام سفرهای زیارتی به منظور درخواست نیاز و بخشش صورت می‌گیرد که در سطوح پایین‌تر برای طلب شفای بیمار و یا طلب مرحمت از جانب خدا و در سطوح بالاتر به قصد تقاضای دینار یک معصوم یا قدیسه یا فردی الهی است. بعضی از زیارت‌ها منوط به زمان پیدایش آن دین و برخی دیگر مربوط به وقایعی است که بعد از پیدایش دین رخ داده است.

در دین مسیحیت، خصوصاً کلیسای کاتولیک رومانی، بیشتر زائرین به پرستشگاه‌هایی می‌روند که تصاویر و یا تندیس‌های مشخص (مانند تندیس مریم مقدس) وجود دارد و یا مکانهایی که معجزه‌ای در آنجا رخ داده است و در

انجا به طلب بخشش و رحمت می‌پردازند. مسلمانان نیز بیشتر برای دیدار از کعبه به مکه و همینطور به سزار شهدا و معصومین می‌روند. در دین هندو، زائرین از مکانهای مقدس بازدید می‌کنند که بیشتر در کنار رودخانه‌ها و رودها قرار دارند. زیرا افراد مذهبی آن مکان‌ها را از بقیه نقاط موثرتر می‌دانند.

عصر باستان

در این دوره زیارت نقش مهمی داشته است. در کشور یونان، زوار زمانهای مشخصی در طول سال به آرامگاه‌ها می‌روند. یکی از جشن‌های باستانی در یونان، جشن‌های المپیک است که به احترام زئوس هر چهار سال یک بار از قرن هشتم قبل از میلاد به بعد برگزار می‌شده است. یکی از مردمی ترین فرم‌های نیایش، مبتنی بر رقابت‌های هنری و ورزشی بوده است.

اواخر دوران باستان، اولین سفرهای زیارتی مسیحیان به وجود آمد و توسعه یافت. با حملات‌های کنستانتین اول، مسیحیت دین برتر امپراتوری آن زمان شناخته شد. مقاصد و انگیزه‌های این زیارتها تغییر یافت. بازدیدهای زیارتی از محل تولد مسیح و مکان شهادت پیروانش و روحانیون مذهبی صورت می‌گرفت. سفر امپراتور یس هیلن (مادر کنستانتین) به فلسطین که در سال ۳۲۶ انجام گرفت نقش بسیار مهمی در توسعه سفرهای زیارتی به اورشلیم داشته است.

از آن زمان به بعد ایده زیارت به سرزمینهای مقدس در تمام امپراتوری عمومیت یافت. راه‌های زمینی بسیار مورد استفاده قرار می‌گرفت. زیرا مسافری از جاده‌های مجهز به پناهگاه و مسافرخانه بهره می‌جستند. تعداد بسیار اندکی از مسافرین مسیرهای دریایی را انتخاب می‌کردند که خطرناکتر بوده است. در فلسطین ماواهای خاصی برای زائرین مسیحی ساخته شد. چشمه زمزم و پرستش‌خانه کعبه در مکه از مهم ترین مکان‌های زیارتی عربستان در دوره قبل از اسلام به شمار میرفت.

قرون وسطی

در قرون وسطی ما شاهد شکوفایی زیارت و ایجاد مکان‌های زیارتی بسیاری در اروپا هستیم. برای ایجاد یک مکان زیارتی باید نشانه‌ای از یک قدیس در اختیار داشت. حفاظت از این نشانه‌های مقدس و نمایش آن به زائرین به وجود نگهبان نیاز دارد که خود منشأ درآمدزایی این پرستشگاه‌ها در کشورهای مدیترانه‌ای شد. رشد سفرهای زیارتی منشأ گسترش جاده‌ها، پل‌های ارتباطی و زائربراها شد. کتابهای راهنمای زائرین نیز در این دوران انتشار یافت. نقل مکان افراد در سراسر غرب باعث افزایش تبادل

کالا، فرهنگ و هنر شد. در تمام طول مسیر زائرین، هنرهای دستی و حرفه‌های هنری رشد بسیاری داشت. ساخت بناهای تاریخی و توسعه توریسم مذهبی نقش قابل توجه و مهمی در ارتقاء هنر رومی ایفا کرد. زائر، مهم‌ترین و مرکزی ترین فرد این دوره محسوب می‌شد. هیئت و هیبت زائرین کاملاً مشخص و خاص است؛ آنها با اعضای در دست و خورجینی بر دوش که قبل از عزیمت به سفر، از اسقف دریافت می‌کنند متمایز می‌گردند.

یکی از حقوق بین‌المللی انسان، حمایت از فرد زیارت کننده و اموال اوست. او از هرگونه عوارض و مالیاتی معاف

آوردند.

شرایط در فلسطین با حمله ترک های سلجوقی در سالهای ۱۰۷۰ تا ۱۰۹۰ بسیار وخیم گشت. زیرا مسیحیان را شکنجه می دادند. زیارت امری خطرناک به حساب می آمد و زائرین گروه های مسلح تشکیل می دادند و گاه جنگ های خونینی علیه ترک ها به راه می افتاد. تصرف سرزمین های مقدس توسط ترک ها و تعمیم شکنجه علیه مسیحیان باعث پیدایش جنگ های صلیبی از سال ۱۰۹۵ شد که خود نوعی زیارت (سفرهای زیارتی گروهی و همراه با جنگ) به حساب می آمد. در سال ۱۱۱۸ حکم تأسیس معابد به دو انگیزه اصلی صادر شد:

۱- حمایت از زائرین؛

۲- تیرد علیه کافرین؛

اواخر سومین دوره جنگهای صلیبی (۱۱۹۲-۱۱۸۹) توافقی برای دسترسی زائرین به مکانهای مقدس و زیارتی مسیحیان ایجاد شد. طی قرون متمادی، مراکز زیارتی دیگری در اروپای میانی نظیر ایتالیا، فرانسه، سوئیس و لهستان توسعه یافت.

در خارج از اروپا هم شاهد مداوم زیارت های هندوها و بودایی ها در آسیای شرقی و هند هستیم. بین قرون نهم تا دوازدهم رسم زیارت های بودایی از هند تا چین و ژاپن اشاعه یافت. در عربستان هم در قرن هفتم جایگاه کعبه تقویت شد. به طوری که شهر مکه توسط مسلمانان به عنوان نقطه مرکزی دنیا شناخته شد.

دوره مدرن و عصر معاصر

در این دوره شاهد افت نسبی سفرهای زیارتی بزرگ و بین المللی هستیم. اهمیت این زیارت ها در اروپا بسیار کاهش یافت. علل پیدایش این تغییرات عبارتند از: عصر طلایی اروپا و همسنگ وجود مکانهای مقدس محلی و منطقه ای در کشورهای مختلف.

قرن نوزدهم شاهد تجدید حیات چشمگیر سفرهای زیارتی است. با گذر از اغتشاشات انقلابی و فروپاشی امپراتوری، صلح و آرامش در تمام اروپا حکم فرما شد. در این دوره پاپ دوباره به قدرت رسید. سالهای ۱۸۴۶ تا ۱۸۹۰ به نام "دوره حضرت مریم" معروف است. این نامگذاری توسط تاریخ نگاران مذهبی معاصر صورت گرفته است. علاقه به مریم مقدس در این دوره به طور چشمگیری افزایش یافت. ۵۹۲ پرستشگاه بزرگ در فرانسه به نام حضرت مریم وقف شد. این جریان بین سالهای ۱۸۷۰ تا ۱۹۱۴ ادامه داشت.

سفرهای زیارتی طی سالهای ۱۹۴۵ تا ۱۹۷۰ رشد اندکی داشته است. اما پس از این دوره شاهد موج جدیدی از اعتقاد و ایمان، به خصوص در دنیای مسیحیت هستیم و افزایش قابل توجه رفت و آمد به معابد و پرستشگاه های بزرگ دیده می شود. پاپ ژان یل دوم نیز خود باعث افزایش

بوده و در برابر افزایش قیمت هتلدارها و خدمات حمل و نقل حمایت می شود. بسیاری از این زائرین به دلیل فقر و تنگدستی و یا به منظور ریاضت کشیدن، پیاده طی مسیر می گردند و برخی دیگر به دلایل امنیتی، گروهی به زیارت می رفتند. نمازگزاری و نیایش خدا لحظات روحانی و ارزشمند این سفرهای طولانی است که در مکان های مشخص و در زمان های معین (نیمه شب شبانه تا یکشنبه) انجام می شود. نمازگزاران با حالات خاصی (چشم های بسته و دستهای قرو افتاده به خاک) به زانو افتاده و یا خدای خود راز و نیاز می کنند.

سفرهای زیارتی در رم تا قرن ۸ پس از میلاد بسیار اندک بوده است. در میان زائرین، فرمانروایان بعضی کشورها، سرفهین و حتی فقیران به چشم می خورند که اکثر آنان فرانسوی، آلمانی، انگلیسی و اسکاتلندی بودند. زائرین سرزمین های مقدس در اوایل قرون وسطی بسیار کم تعداد بودند و بیشتر در اعیاد پاک به زیارت می رفتند. در دوره پیرانوس، سفر زیارتی امپراتریس " اودوکسی " در سال ۴۲۸ باعث بنیان گذاری و تأسیس پرستشگاه های بی شماری در اورشلیم و بازسازی شهر شد.

بعد از دوره کوتاه حکمفرمایی ابرائیم بر این کشور بین سالهای ۶۱۴ تا ۶۲۸ و با مخالفت مسیحیان، منطقه تا سال ۱۰۷۰ تحت تصرف اعراب قرار گرفت که آنها حکومت مذهبی را اعمال نمودند (به غیر از سالهای ۱۰۰۹ تا ۱۰۲۰) و تمهیدات سفرهای زیارتی مسیحیان به اورشلیم را افزایش دادند. در سال ۱۰۷۰ حکم تأسیس بیمارستان " سنت ژان " در اورشلیم صادر شد که هدف آن حمایت زائرین و بیماران بوده است. همچنین مسیحیان حق مالکیت منطقه ای در اطراف کلیسای بازیلیک سنت سیولکر را به دست

سریع سفرهای زیارتی گشت.

امروزه در اروپا شاهد موارد زیر هستیم:

۱- پرستشگاه‌هایی که سالانه پذیرای چند صد زائر می‌باشند.

۲- پرستشگاه‌ها و زیارتگاه‌هایی که مورد بازدید چندده هزار نفر از زائرین هستند.

۳- مکانهای زیارتی که چند صد هزار زائر از تمام فرانسه و جهان رای به خود فرا می‌خواند.

در این میان می‌توان به زیارتگاه‌های محلی شهری اشاره نمود. این مسئله خود باعث مرمت پرستشگاه‌ها و افزایش مجدد سفرهای زیارتی گشته است.

از مرزهای اروپا که خارج شوم انجام زیارت از جانب مسیحیان مورد توجه قرار می‌گیرد. امروزه پرستشگاه‌ها سالانه بیش از ۱۰ میلیون نفر زائر دارند. در کلمبیا سفرهای زیارتی در اواخر قرن شانزدهم آغاز شد. در میان سفرهای زیارتی غیر مسیحی، زیارت مکه (حج) همیشه از جذابیت زیادی برخوردار بوده است. این زیارت به دلیل بعد و شکل ثابتی که دارد یکی از مهمترین اشکال اقامت توریستی در دنیا محسوب می‌گردد. در طول قرون متمادی، میلیونها مسلمان به عنوان زائر به شهرهای مقدس کشورهای اسلامی می‌آیند. در آفریقا سفر به مکه و بازگشت از آنجا مدت زیادی به طول می‌انجامد. مکه امروزه توسط هشتصد هزار زائر خارجی و یک میلیون نفر مقیم عربستان سعودی زیارت می‌شود.

در اسلام، زیارت اماکن و مقبره‌های مقدس بسیار عمومیت دارد. بعضی از آنها معادل زیارت به مکه در نظر گرفته می‌شوند و بارها انجام می‌شوند. اما بیشتر آنها محلی و داخلی هستند و معمولاً محدود به پیروان خاصی از اسلام می‌باشند. مانند مکانهای مقدسی که شیعه‌ها به زیارت آنها می‌روند. در کشورهای اسلامی که اکثر جمعیت آنها اسکانات مالی زیارت مکه و سفر حج را ندارند، زیارتیهای محلی انجام می‌شوند. این گونه سفرهای زیارتی بیشتر در آفریقا متداول است که مغرب نمونه بارز آن است. در اندونزی و هند نیز شاهد چنین سفرهای زیارتی می‌باشیم. در مکتب هندو نیز زائرین به مکانهای مقدس می‌روند و زیارت یکی از شکل‌های زندگی مذهبی افراد متدین هند به شمار می‌رود. دوازده مسیر اصلی تمام نقاط زیارتی کشور هند را پوشش می‌دهد. در مذهب بودا زیارت بر اساس مکان‌های مربوط به زندگی و فعالیت بودا می‌باشد.

در مقیاس جهانی و برای تمام ادیان بزرگ، چهار گونه متفاوت از زیارت در نظر گرفته شده است:

۱- مراکز بزرگ زیارتی که دارای مقبره‌هایی با شهرت بین‌المللی هستند و وجه مذهبی ویژه‌ای داشته که منجر به برتری اجتماعی-اقتصادی آن می‌شود. در اغلب موارد زیر بنای اجتماعی این مناطق کاملاً وابسته به خدمات مرتبط با زائرین است.

۲- مراکز بزرگ زیارتی با شهرت جهانی که نقش مذهبی آن‌ها به مراتب کمتر از نقش صنعتی و اقتصادی است.

۳- مراکز زیارتی همراه با قلمرو ملی که فقط نقش زیارتی و مذهبی دارند.

۴- مراکز کوچک زیارتی که محلی هستند و نقش مذهبی زیارت، ثانوی یا مکمل است. بعضی از آنها به خصوص در آفریقا و آمریکای جنوبی فصلی هستند.

توریسم مذهبی در فرانسه کنونی

عوامل و اجراکنندگان صنعت گردشگری، سفرهای زیارتی را گردشگری مذهبی نام نهادند. به علت اینکه این مفهوم یک جریان اقتصادی را همانند آنچه در گردشگری تفریحی، گردشگری حرفه‌ای و یا گردشگری درمانی رخ می‌دهد، به دنبال دارد. برای برخی، زیارت نمی‌تواند معادل گردشگری باشد و بیشتر به معنای انجام وظائف دینی است. برای برخی دیگر گردشگری و زیارت دو مفهوم کاملاً متضاد دارد:

۱- سفر زیارتی مسیری است برای رسیدن به "خود" واقعی انسان. رسیدن به چیزی یا کسی یا جایی که به ما کمک می‌کند معنای واقعی "زنده‌بودن" را متوجه شویم و در

نهایت مفهوم زندگی را درک کنیم. برای آنکه بازدید از مکانی در معنای زیارت جای بگیرد باید به قصد پرهیزگاری و زهد و تقوا انجام شود و یا کمی تأمل در می‌یابیم که صرف سیاحت و گشت و گذار در اماکن مقدس، به عنوان زیارت کافی نمی‌باشد. زیارت نیازمند یک تعادل روحانی است که نشانه اصلی دریافت احساسات معنوی می‌باشد.

۲- در مفهومی کاملاً متضاد، منظور از گردشگری، تفریح کردن، اندیشیدن به "غیر از خود" و راهی برای جستجوی زیبایی‌ها و عجایب است که در نهایت یکی از روشهای سرگرمی محسوب می‌گردد. بنا بر تعریف فوق، این نوع گردشگری حاوی نکته خاصی نیست و آموزشی در پی ندارد. پدیده گردشگری مرتبط با مفهوم بکتواختی، بازیگوشی و واخرجی است. در حالی که سفر زیارتی زائرین مفهومی کاملاً جدی و سازمان یافته است.

این دوگانگی باعث شده که محققین در مورد به کارگیری لفظ گردشگری برای زیارت احتیاط کنند. به طوری که حک کانل می‌گوید: "زائر به عنوان گردشگر از مکان‌هایی بازدید می‌کند که معتقد است نیروی خارق‌العاده‌ای در آنجا عینیت می‌یابد. وقتی به اروپا می‌رود باید از پاریس بازدید کند و در آنجا حتماً به دیدن کلیسای مریم مقدس (نوتردام)، برج ایفل و موزه لوور می‌رود. این جاذبه‌ها عبادی- مذهبی هستند زیرا بر اساس دستورالعمل‌ها و یا مدل‌هایی انجام می‌پذیرند که افراد را به هیجان آورده و به چیزی فراتر از "خود مادی" آنها و زندگی روزمره شخصی اشاره می‌کند."

الف: گردشگری مذهبی و کلیسای کاتولیک

امروزه کلیسای کاتولیک فرانسه در موقعیتی مشابه به قبل از مسیحیت قرار دارد و چهره آن رویه دیگر گونی است. به طوری که شاهد زوال کامل آن از نظر فعالیت‌های سنت گرایانه کلیسا هستیم. این در حالی است که تعداد احزاب و ائتلافات در سال‌های اخیر در فرانسه رو به افزایش است. حدود بیست سال است که جنبش جدیدی در فرانسه به نام "جنبش کارسماتیک" شکل گرفته است. این جنبش مذهبی بر اساس آثار و موهبت‌های "روح القدس" بنیان نهاده شده است. گروه‌های نمازگزار بسیاری به وجود آمده‌اند که ایمان و عباداتشان را کاملاً علنی‌تر از گذشته نشان می‌دهند.

در کلیسا تحت مدیریت اسقف‌ها، خدمات و امکانات زیارتی در اختیار زائرین قرار می‌گیرد. برخی مراکز و ارگان‌های مسافرتی مستقیماً زیر نظر مدیریت اسقف قرار دارند. این گونه سفرهای زیارتی با همراهی همیشگی یک کشیش به پرستشگاه‌ها و مکان‌های مقدس مختلفی صورت می‌پذیرند. انجمن‌هایی نیز در کلیساها با هدف پاسخ‌گویی به تقاضا و یا مشکلات زائرین به وجود آمده‌اند که با کشیش گردشگری در ارتباط می‌باشند. خدمات کلیسای فرانسه موظف به حمایت همه‌جانبه از "گردشگری و شراعت" می‌باشد.

ب: گردشگری مذهبی و پروتستان

پروتستان‌های مقیم فرانسه ۹۵۰ هزار نفر گزارش شده‌اند که کمترین حجم را در مقایسه با دیگر ادیان موجود در فرانسه‌ها می‌باشند. آنها هیچ گاه نظریه اماکن مقدس را نپذیرفته و فقط به وجود مکان‌های یادبود معتقدند. مکان‌های یادبود از نظر پروتستان، یادآور خاطرات و آثاری است که مربوط به پیشینیان می‌باشند و در مقایسه با اماکن مقدس کاتولیک‌ها که دارای بار مذهبی می‌باشند، حالتی عادی و بی اثر دارند. بعضی از کلیساهای پروتستان مقدمات این بازدیدها را فراهم می‌آورند و مراجعه به موسسات مسافرتی بسیار اندک صورت می‌گیرد. موزه‌های متعددی که متعلق به پروتستان می‌باشد نیز نقش این اماکن یادبود را دارند.

ج: گردشگری مذهبی و اسلام

هر ساله در تاریخ مشخصی از سال قمری، انبوه مسلمانان (بیش از یک و نیم میلیون نفر در سال ۱۹۹۰) در مکه و حوالی شهرتجمع می‌کنند تا مراسم و مناسک حج را به جا آورند. این جمعیت عظیم از سرتاسر جهان به منظور انجام یکی از واجبات دین به این مکان سفر می‌کنند. به هر مسلمان عاقل، بالغ و آزادی که توانایی انجام این سفر و امکان ارتزاقی خانواده‌اش را داشته باشد واجب است که حج را به جا بیاورد. مراسم در اطراف مکه و در روزهای مشخصی انجام می‌گیرد:

- نهم ماه ذی الحجه (دوازدهمین ماه سال قمری) : از فرانسه نیز سالیانه پانزده هزار نفر به این سفر می‌روند. اغلب مسافران با هواپیما سفر می‌کنند اما برخی نیز راه‌های زمینی را انتخاب می‌کنند. در چند سال اخیر زائرین زمانی که از کنسولگری‌های عربستان سعودی ویزا درخواست می‌کنند، باید مبلغی معادل ۱۶۰۰ فرانک نیز به خاطر هزینه‌های حمل و نقل زمینی و اجاره جادر در صحرای عرفات بپردازند. بدین ترتیب هزینه مسافرت حج مبلغی بالغ بر چهارده هزار و پانصد فرانک می‌شود. ۵۶۰۰ فرانک هزینه بلیت رفت و برگشت پاریس - جده و حدود هفت هزار فرانک برای اقامت حدود یک ماه در مکه و مدینه می‌باشد. تقریباً سن درصد زائرین را جوانان زیر سی و پنج سال تشکیل می‌دهند که اغلب آنها با زبان عربی نا آشنا هستند. این سفر در مساجد و یا مراکز زیارتی بزرگ سازماندهی می‌شود. ماه رمضان زمان مناسبی برای انجام عمره است. پیامبر عظیم الشان اسلام تواب عمره در ماه رمضان را با ثواب همراهی اصحابش در حج با وی برابر دانسته‌اند.

- جشن میلاد پیامبر در دوازدهم ربیع الاول هر سال قمری، از دیگر مواردی است که انجام حج توصیه شده است. در فرانسه، سالانه هزار و چهارصد مسلمان حج عمره را به جا می‌آورند.

سفرهای مذهبی به نقاط و کشورهای غیر از عربستان

اسعودی نیز انجام می‌شود. برخی از این سفرهای مذهبی به اماکن مقدس الجزایر، تونس و مغرب صورت می‌پذیرد. مراسم سالانه ای در مغرب و دیگر کشورهای آفریقای شمال غربی نیز برگزار می‌شود که مسلمانان فرانسه را به خود جذب می‌کند. چند سالی است که مسلمانان فرانسه ده روز آخر ماه رمضان را به بیت المقدس رفته و در مسجدالاقصی سبزی می‌کنند.

د: گردشگری مذهبی و یهودیت

مفهوم زیارت به معنایی که در نزد کاتولیک‌ها و یا مسلمانان است در دین یهودیت وجود ندارد. پس نمی‌توان از گردشگری مذهبی در یهودیت سخن گفت. این مفهوم در یهودیت به عنوان وظیفه مطرح نشده است. با این حال، نوعی گردشگری مربوط به هویت یهودی وجود دارد. گردشگری یهودی مربوط به تاریخ دین یهود است. به خصوص بازدید از مکان‌هایی که نقشی سمبولیک در تاریخ این دین دارند: دیوار ندبه در بیت المقدس (یادآور معبد هروود که در سال بیستم قبل از میلاد ساخته شد و در سال ۷۰ پس از میلاد توسط رومی‌ها ویران گشت)، قلعه مسادا (آخرین پایگاه یهودیانی که در سال ۷۳ پس از میلاد قتل عام شدند)، جنبه دیگری از گردشگری یهودی مربوط به بازگشت به سرزمین موعود می‌شود (مکانی که هویت یهودی در آن شکل گرفته است). این علاقه، به خصوص پس از تشکیل اسرائیل در سال ۱۹۴۸ بیشتر شده است. هر ساله بیش از صد و ده هزار نفر از فرانسه به اسرائیل سفر می‌کنند که بیست درصد آنها یهودی نیستند.

ه: معبد بودایی سانچی (در هند)

در فرانسه و اروپا اماکن مقدسی وجود دارد که مربوط به آیین بودایی هستند. عثت وجودی آنها در اروپا به خاطر حمایت فرهنگی از پناهندگانی است که از کشورهای آسیای جنوب شرقی به این قاره آمده اند. مذهب بودایی در نزد غربی‌ها نیز طرفداران بسیاری پیدا کرده است. این مذهب در سی سال اخیر گسترش زیادی در فرانسه و اروپا داشته است. در مجموع، بیش از نصت مرکز بودایی در فرانسه وجود دارد. در برخی از این مراکز امکان اعتکاف سه ساله، سه ماهه و یا سه روزه وجود دارد تا به عمق متون مذهبی و تفکرات بودایی می‌برند.

بیش از پانصد و پنجاه هزار نفر در فرانسه اعمال مذهبی دین بودا را انجام می‌دهند. اما در مورد گردشگری مذهبی باید گفت که این مسئله نسبتاً موضوعی حاشیه ای است و بیشتر از این که به زیارت اماکن مذهبی بودایی مربوط گردد به اعتکاف متمایل است.

نتیجه گیری

پدیده مذهب در سال‌های اخیر بسیار بحث برانگیز شده

است. ظاهراً حوزه‌های مسئله بسیار وسیع است و گردشگری را از این جنبش مذهبی در جامعه گریزی نیست. در زمان حاضر، گردشگری مذهبی مفهوم مسافرت فرد به درون خود را دارد. این گردشگری، معنوی معنوی به خود گرفته است که فقدان معنای زندگی روزمره را جبران می‌کند. ظاهراً ما در حال ابداع رویکردی جدید به مقدسات هستیم. ظاهراً ما معنوی جدیدی در حال شکل‌گیری است که از نیاز به آگاهی به وجود آمده است و در خارج از سازمان‌های مذهبی متداول است. هر ساله بین هشت تا نه میلیون نفر به سفرهای مذهبی می‌روند. در کنار گردشگری مذهبی، گردشگری دیگری نیز به وجود آمده است که هدف آن کشف اعجاز در مذہب‌است و بیشتر در چهارچوب گردشگری فرهنگی قرار می‌گیرد. فرانسه در اواخر قرن بیستم که تقریباً خالی از مذهب و فرهنگ مذهبی می‌باشد به گردشگری فرهنگی روی آورده است و از همین طریق با تعالی مذهبی از طریق گردشگری آشنا می‌شود. بدین ترتیب عموم مردم توجه خاصی به گردشگری و بناهای مذهبی دارند، چهل و نه درصد فرانسوی‌ها در سال ۱۹۸۷ حداقل از یک کنیسا یا کلیسای جامع دیدن کرده بودند. ۷۵ درصد فرانسوی‌ها به دیدن مکان‌های مذهبی علاقه دارند. وزیر فرهنگ فرانسه نیز در سال ۱۹۸۹ اعلام کرد که صد میلیون نفر از کلیساهای این کشور در آن سال دیدن کردند. هنوز ارزیابی این نکته که آیا این نوع گردشگری در آینده نیز دوام خواهد داشت یا خیر، بسیار زود است. اما این نوع جدید گردشگری به گونه ای پاسخگوی علاقه مردم به داشتن آگاهی‌های مذهبی خواهد بود.

تبع

<http://www.web.com/issue/collepage41.htm>

اصول و مبانی خلاقیت در مدیریت شهری

عبدالرضا کردی
عضو هیات علمی، جهاد دانشگاهی، دانشگاه تهران
مدیر مرکز خدمات تخصصی توسعه خلاقیت

(مهندسی فضای بصری شهر بستر مدیریت خلاق شهری)

امیدواری شهروندان به مدیریت شهری و افزایش مشارکت شهروندی می‌گردد.

پروژه موفق دیگر شهری راه اندازی صدای شهر با همکاری صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران از سوی مدیریت شهری تهران بود که آنهم یک پروژه خلاق در اطلاع رسانی محسوب می‌شود.

ولی در بازدید علمی که لوایل زمستان ۱۳۸۵ از شهر دورد استان لرستان داشتیم در ورودی درود از سمت خرم آباد پیام مقام معظم رهبری در سال ۱۳۸۴ را روی بزرگترین بیبل ورودی میدان شهر مشاهده نمودیم که حاکی از خاموشی روند اطلاع رسانی در مدیریت شهری این شهر بود. زیرا وقتی همه امکانات وجود دارد مردم از اطلاع رسانی غیر روزآمد، غیر کارآمد و غیر هماهنگ با اخبار ملی در مدیریت شهری تنها یک احساس منفی می‌کنند. دکتر رازانی عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی شهر درود درباره تأخیر در اطلاع رسانی به روز و کارآمد مدیریت شهری این شهر می‌گوید:

«شهروندان از مدیریت شهری انتظار ندارند که غیر کارآمد و یا اطلاع رسانی ناخبر یافته عمل کنند. این اقدام مدیریت شهری پیام رسان بی‌توجهی به چشم و ذهن شهروندان است.»

شاید هم بتوان با نگاهی منفی‌تر این بی‌توجهی را تفسیر کنیم، که به هر صورت این دو رخداد مدیریت شهری در اطلاع رسانی را وقتی در کنار هم می‌گذاریم در می‌یابیم که باستی نگاهی خلاق را در اطلاع رسانی مدیریت شهری

در شماره های قبلی این مقالات توانستیم تا حدودی دانش و فهم خودمان را پیرامون اصول و مبانی خلاقیت در مدیریت شهری مرور کنیم. در این شماره تلاش می‌کنیم تا در کنار شما پاره‌ای از تجارب مدیریت شهری را در کشور مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهیم. بنابراین فعالیت‌های شهرداری‌های کشور و خدمات شهری، فرهنگی و رفاهی که شهرداران کشور انجام داده و طی بازدیدهای علمی مشاهده شده است را ارزیابی و سطح خلاقیت آنان را مورد بررسی قرار می‌دهیم. به‌عنوان مثال در شهرداری تهران پروژه‌های نیمه تمامی وجود داشت که مردم از زمان اتمام پروژه‌ها خبری نداشتند. مدیریت شهری تهران اقدام به نصب تابلوهای روزشمار اتمام پروژه نمود تا مردم از حرکت پروژه به سمت انتها و پایان پروژه با خبر شوند. در حقیقت به جای آنکه تنش ناشی از ندانستن زمان اتمام پروژه هر روز مردم را عصبی و خسته کند، روزشمار پروژه هر روز نزدیکی به اتمام پروژه را به مردم خبر می‌داد. در اصل بجای آن که مردم تنها از پایان پروژه کامیاب شوند، هر روز از مراحل پیشرفت تدریجی پروژه شادان و خرسند می‌شوند. پس موفقیت پایان پروژه به موفقیت‌های روزشمار نزدیکی پروژه به پایان تبدیل شد. در اصل افزایش شادی و کامیابی مردم را این خلاقیت شهری و مدیریت شهری تهران ایجاد کرده بود. البته در شهرهای دیگر لازم نیست حتماً هزینه‌هایی سنگین برای روزشمار پایان پروژه صرف کنند ولی اطلاع رسانی مردم از روند حرکت پروژه‌های شهری امری است که نه تنها بهداشت روانی شهروندان را تأمین می‌کند بلکه باعث رشد پویایی شهر و افزایش

داشته باشیم تا بتوانیم اشکالات را بررسی کرده و هدایت خلاقی را به مدیریت شهری تأمین نماییم. بنابراین از جمعیت اطلاع‌رسانی نوین و روزآمد یکی از ابزارهای هدایت‌شده به سوی خلاقیت در مدیریت شهری است. در این باره در مقاله‌ای تحت عنوان احترام به افکار عمومی اهتمام به حقوق شهروندی چنین می‌خوانیم که:

«اطلاع‌رسانی (form) و پاسخگویی (Responding) در تمامی امور از موضوعات گوناگون پیرامون زندگی شهروندان یکی از مهمترین شاخصه‌های توسعه و رشد جوامع بشری در دنیای امروز به شمار می‌رود. جریان آزاد اطلاعات و اخبار سالهاست که به عنوان اصل اساسی پذیرفته شده‌ی حقوق بشر در جوامع توسعه یافته اعمال می‌شود. توسعه و رشد روزافزون تمدنی و عزت و کرامت انسانی و قدرت‌یابی شهروندان در تقد قدرت‌های رسمی و قلمور حاکمیت‌ها در جوامع توسعه یافته، همگی با قلم و پرور رسانه‌ها و جریان آزاد اطلاعات و اخبار موجب رشد خواهد شد. در تعالیم عرفانی و فرهنگ دیرین کشور ما به جریان سیال و مستتر تزریق دانش و کسب خبر و اطلاع‌یابی تأکید مکرر گردیده است.»^{۱۱}

به هر جهت در شهری که به سوی مدیریت پایدار حرکت می‌کند بایستی ضمن رعایت اصول و مبانی خلاقیت در اطلاع‌رسانی به چشم شهروندان نیز احترام بگذاریم. زیرا فضای بصری شهر نقشی اساسی در تأمین بهداشت روانی شهروندان دارد. علاوه بر اینکه شهری می‌تواند برخاسته از امنیت روانی و سلامت باشد که مدیریت شهری تأمین فضای سالم بصری شهر، سلامت شهروندان را به سود ناشی از فروش فضاهای بصری ترجیح دهد. در چنین شهری است که حقوق شهروند پس از حق خداوند، به محیط انسانی که حفظ اخلاق شهروندی است به عنوان یکی از اصولی‌ترین و زیربنایی‌ترین ارکان مدیریت شهری محسوب می‌شود. علاوه بر اینکه فضای شهری را بسوی مهندسی فضای بصری به صورت مدیریت طراحی و ساخت مبتنی بر مهندسی فرهنگی باشد را بصورتی مدیریت خواهیم کرد که حریم بصری شهروندان مورد احترام و عنایت خواهد گرفت.

در یکی از روزنامه‌های جاری کشور درباره‌ی فقر خلاقیت در تبلیغات شهری چنین می‌خوانیم: تبلیغ روی خودرو در ایران هنوز جا نیفتاده است و اگر هم وجود داشته، تاکنون محدود به وسایل حمل و نقل عمومی نظیر اتوبوس یا مترو (بیشتر فضاهای داخلی) بوده است. البته آگهی‌هایی که هرازگاهی به روی اتوبوس‌های شرکت واحد وطنی نقش می‌بندد، یک تفاوت اساسی با این نوع تبلیغ در کشورهای پیشرفته دارد. این تفاوت چیزی نیست جز عدم توجه به عنصری به نام خلاقیت و اصول زیبایی بصری. در خیابان‌های شهری کشورمان حتی به ندرت می‌توان استفاده از رنگ‌های مؤثر را در آگهی‌های اتوبوس را دید. البته چند

وقتی است که به لطف کاهش تقاضا برای خودروهای سفید رنگ، نمای ترافیک‌های شهری کمی متفاوت و متون شده‌تر شده است. اما هنوز چشم‌های خسته عابران و مسافران درون خودروها در جست و جوی یک نوع تنوع بصری جدید هستند.^{۱۲}

بر این اساس وقتی رابطه شهر، شهروندان و فضاهای بصری شهر را در نظر می‌گیریم بایستی نظرات و انتظارات شهروندان را در طراحی فضاهای بصری در نظر بگیریم ضمن آنکه بایستی به مهندسی این فضاها به عنوان بخشی از حقوق شهروندان به صورتی زیبا، دلنشین و همراه با اصول خدمت به شهروندان توجه کنیم.^{۱۳}

همانگونه که در نمودار شماره یک ملاحظه می‌کنیم در می‌یابیم که به چه صورتی کارآمد و برخاسته از یک نگاه ژرف می‌توان مدیریت شهری را به اطلاع‌رسانی و جلب مشارکت شهروندان به عنوان ناظرین واقعی خدمات شهری به سوی تغییر، توسعه و تکامل حرکت خود هدایت کنیم. در مقاله‌ای پیرامون این مقوله چنین می‌خوانیم که: خلاقیت در مدیریت شهری عبارت است از: تلقیق اندیشه و دیدگاه صاحبان نظران مدیریت شهری مدرن با مبانی و ارزشهای بومی و روشی نو در بررسی مسائل و مشکلات شهری و راه‌گشایی برای

اطلاع‌رسانی (form) و پاسخگویی (Responding) در تمامی امور از موضوعات گوناگون پیرامون زندگی شهروندان یکی از مهمترین شاخصه‌های توسعه و رشد جوامع بشری در دنیای امروز به شمار می‌رود

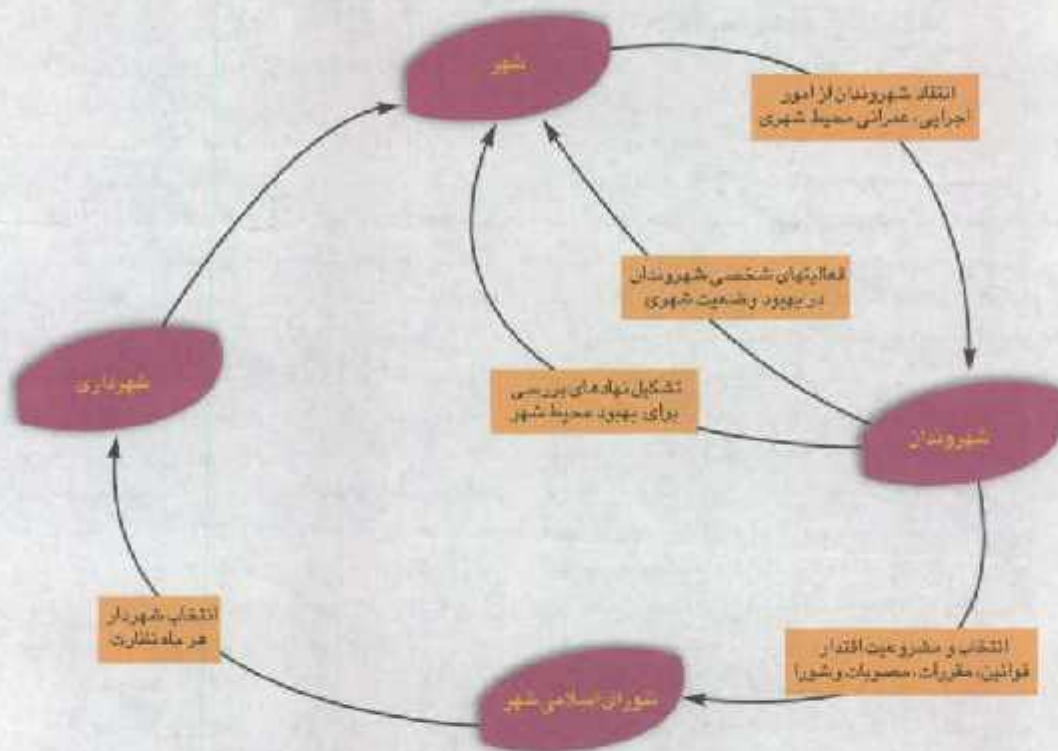
بررسی آنها به صورتی بدیع و تازه.^{۱۴} شهرهایی که برای توسعه و پایداری فردا حرکت خود را تنظیم می‌کنند می‌توانند به خوبی جایگاه خود را در توسعه جهانی و شهروندی پیدا کنند در کتاب مدیریت اجرایی ما در شهر سؤال می‌خوانیم:

«خیابان‌های ستول عمدتاً برای وسایل نقلیه ساخته شده‌اند، با این وجود یک محیط پیاده رو مناسب و جذاب برای ایمنی و راحتی بیشتر مسافرین ساخته شده است. نابوهای بیشتری جهت راهنمایی مسافرین تصب گردیده است.

به علاوه با عیونگ - دوتگ، کوانجول - دوتگ و انتزا دوتگ سالیانه دو یا سه و یا مکاتهای بیشتری برای ورود ماشین ممنوع اعلام می‌کردند. خیابان‌های سبز مثل دیوارهای اطراف کاخ توکسو - گوتگ، هر ساله همراه با تسهیلات مربوط به دوچرخه سواری و جوی مساعد و دوستانه، توسعه خواهد یافت.^{۱۵}

پس مدیریت شهری که به چشم و فضای بصری شهر

اجتماعی و انسانی افزایش می‌دهد و همین عامل سبب می‌گردد تا الگوهای رفتاری و اخلاقی زیر در زندگی شهروندان بروز یابد زیرا در چنین شهری:

- ۱- شهروندان آرامش بصری بیشتری دارند.
- ۲- حرکت شهروندان در پیاده‌روها ملایم‌تر است.
- ۳- حرکت شهروندان در هنگام رانندگی آرام‌تر و منطقی‌تر است.
- ۴- به دلیل لذت بصری و آرامش ذهنی از مهندسی بصری شهر، حرکت پرشتاب و آسیب زنده شهروندان به صورت پیاده و سواره کم می‌شود.
- ۵- تعامل شهروندان با یکدیگر آرام‌تر و دلنشین‌تر می‌گردد.
- ۶- سلامت روانی، اجتماعی شهر افزایش می‌یابد.

در نهایت بایستی فضای بصری شهر را به عنوان یک سرمایه اجتماعی - روانی و منبع پرورش خلافت شهری در نظر بگیریم. علاوه بر اینکه مدیریت شهری بایستی با فروش سرمایه اجتماعی - روانی شهر (تبلیغ غیر کارآمد) به سود اقتصادی غیر کارآمد برسد و بعد از مدتی مجبور شود که درآمد ناشی از فروش سرمایه اجتماعی - روانی را صرف آسبهای اجتماعی - روانی ناشی از این فعالیت نماید. پس شهروندان دوست دارند که مدیریت شهری متوجه نیازها و خواسته‌های روانی - اجتماعی آنان در مهندسی فضای بصری شهر باشد. در مقالات بعدی تلاش می‌کنیم تا روشن‌تر و دقیق‌تر بتوانیم مدیریت خلاق شهری را ترسیم و هدایت کنیم.

احترام بگذارد و برنامه‌های برای حیات و روح شهروند داشته باشد، می‌تواند اعتماد به نفس شهروندان را افزایش دهد. در حالیکه شهر تهران (عوارضی تهران - قم) هجوم سرسام آوری از تبلیغات کالاهای غیرایرانی باعث می‌شود که هر بیننده‌ای احساس کند که ما در مقابل بیگانگان ضعیف و ناتوان هستیم. همین احساس ناتوانی و ضعف در مقابل

به هرجهت در شهری که به سوی مدیریت پایدار حرکت می‌کند بایستی ضمن رعایت اصول و مبانی اخلاقی در اطلاع رسانی به چشم شهروندان نیز احترام بگذاریم. زیرا فضای بصری شهر نقشی اساسی در تأمین بهداشت روانی شهروندان دارد

دیگران باعث می‌شود که اعتماد به نفس فردی شهروندان کاهش یابد. ولی وقتی توانایی‌ها و سلامت معنوی شهروندان را برای تبلیغ و محیط سازی اجتماعی انتخاب کنیم، با رشد اعتماد به نفس شهروندان به آنها کمک می‌کنیم که برای رشد فردی و اجتماعی خود و محیط شهری (اطراف تلاش بیشتری را از خودشان نشان بدهند. علاوه بر اینکه به اعتقاد شهروندان نسبت به کالای ملی نیز توجه داشته‌ایم. به اعتقاد پروفسور هاوارد گاردنر مدیریت فضای بصری شهری باعث تقویت هوش‌های تجسمی فضایی و منطقی ریاضی شهروندان می‌گردد. علاوه بر اینکه زمینه‌های علمی رفتار مؤثر و کارآمد شهروندان را در زندگی

پانویس
 ۱- مجلس راه‌انحرام به اعجاز موسی اعتماد به حقوق شهروندی و پاسنگوی در مدیریت شهروندان
 شهرداری گلپور ۱۳۸۴ ص ۱۷
 ۲- شهروندان و محیط شهری در خلافت مدیریت شهری در روزنامه امید به شماره ۹ بهمن ۱۳۸۵ ص ۵
 ۳- شهر بصری: عنوان و نگارش کشور - مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری - مدیریت شهری پایدار - انتشارات سازمان شهرداریها و دهستانهای کشور ۱۳۸۱ ص ۵۹
 ۴- مقالاتی که در مورد و مبانی خلافت از مدیریت شهری نوشته شهروندان دوره مجله شهرداری ۲۵ ص ۲۲
 ۵- مدیریت آموزشی مار شرسولر - ترجمه و ترمیم ابراهیم چمنبندی، انتشارات سازمان شهرداریهای کشور ۱۳۷۸ ص ۳۹
 ۶- مدارها گری افروزهای چنگا و خلافت انتشارات گرشه ۱۳۵۵

اهمیت گردشگری شهری

دکتر حسین حانمی نژاد متولد ۱۳۳۵ شهید، کارشناسی خود را در رشته‌ی جغرافیا و عمران ناحیه‌ای از دانشگاه فردوسی مشهد (۱۳۵۸)، کارشناسی ارشد خود را در رشته‌ی جغرافیای انسانی از دانشگاه تهران (۱۳۶۵) و دکترای خود را در رشته‌ی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری از دانشگاه شهید بهشتی (۱۳۸۰) دریافت کرده است. علاوه بر سابقه‌ی تدریس در دانشگاه‌هایی چون آزاد اسلامی مشهد، فردوسی مشهد، شهید چمران اهواز، دانشگاه تهران؛ نگارش ۱۰۰ عنوان مقاله‌ی علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی و تالیف و ترجمه‌ی ۱۰ عنوان کتاب که شامل مواردی چون شهرهای ایران (انتشارات نیکا، ترجمه)، مشهد در جستجوی هویت شهری (وزارت مسکن و شهرسازی، تالیف)، دگراندیشی در فلسفه‌ی جغرافیا (دانشگاه تهران، ترجمه)، زاغه‌نشینی در مشهد (دانشگاه فردوسی، تالیف) و مسائل عمران روستایی خراسان (دانشگاه تهران، تالیف) در حدود ۲۰ طرح پژوهشی نیز شرکت داشته، که باره‌ای از آن‌ها عبارت‌اند از:

- بررسی اسکان غیر رسمی در مشهد (معاونت پژوهشی دانشگاه تهران)
- تحلیلی بر سازمان فضایی شهرهای خوزستان (معاونت پژوهشی دانشگاه تهران)
- ارزیابی فضای سبز شهری (نمونه مشهد) (معاونت پژوهشی دانشگاه تهران).

ایشان هم‌اکنون عضو هیئت علمی گروه جغرافیای دانشگاه تهران است.

گزینه‌ی برتر گردشگری را چنین تعریف می‌کرد:

جهانگردی عبارت است از مجموعه‌ی تغییرات مکانی انسان‌ها و فعالیت‌هایی است که از آن منتج می‌شود. این تغییرات خود ناشی از به واقعیت پیوستن خواست‌هایی است که انسان را به جابه‌جایی وادار می‌کند و بالقوه در هر شخصی با شدت و ضعف متفاوت وجود دارد.

اما شاید یکی از کامل‌ترین تعریف‌هایی که برای جهانگردی ارائه شده باشد آنی است که آرتور بورمان (Bormann) تعریف می‌کند. او جهانگردی یا گردشگری را مجموعه‌ی مسافرت‌هایی می‌داند که به منظور استراحت، تفریح، تجارت یا دیگر فعالیت‌های شغلی یا به منظور شرکت در مراسم خاص انجام می‌گیرد و غیبت شخص گردشگر از محل سکونت دائم خود در طی این مسافرت‌ها موقتی و گذراست. از دیدگاه بورمان کسانی که اقدام به مسافرت‌های شغلی منظمی بین محل کار و زندگی خود می‌کنند مشمول این تعریف نمی‌شوند. تعریف او چند جنبه از این فعالیت خاص را معرفی می‌کند: نخست موقتی بودن مسافرت که یکی از شروط لازم آن است، دوم انگیزه‌هایی

در ابتدای بحث خواستن می‌کنم. از سه اصطلاح پایه در زمینه‌ی گردشگری تعریفی ارائه دهید یعنی: جهانگرد، گردشگر و گردشگر شهری و این که تا چه حد ملاحظات اقتصادی در آرایه‌ی این تعریف‌ها مؤثر بوده است.

پژوهشگران زیادی از گردشگری تعاریفی ارائه کرده‌اند. که در این جا می‌توان به چند نمونه از آن‌ها اشاره کرد به عنوان نمونه مورگن روث (Morgan Roth) جهانگردی را به مفهوم دقیق کلمه عبارت از مسافرت اشخاصی می‌داند که به طور موقت از محل سکونت خود دور می‌شوند تا نیازهای حیاتی-فرهنگی و شخصی خود را به شکل مصرف‌کننده‌ی کالاهای اقتصادی و فرهنگی برآورده سازند. در واقع او در این تعریف علاوه بر وجه موقت بودن این مسافرت به مسأله‌ی مصرف کالاهای فرهنگی و اقتصادی منطقه‌ی مقصد اشاره دارد و تأکید او بیشتر بر آن است. مورد دیگری که به انگیزه‌ی این نوع از مسافرت تأکید دارد تعریفی است که در مسابقاتی که اتحادیه‌ی بین‌المللی جهانگردی برای به دست آوردن تعریفی جامع از گردشگری برگزار کرد که

گردشگری علاوه بر وجوه فوق فیدی کمی را برای مدت این اقامت موقت ذکر کرده و آنرا چنین تعریف می‌کند، گردشگر به کسی گفته می‌شود که به کشور یا شهری غیر از محیط زیست عادی خود برای مدتی که کمتر از ۲۴ ساعت و بیشتر از یک سال نباشد سفر کند و همچنین قصد او از سفر تفریح، استراحت، ورزش، دیدار اقوام و دوستان، مأموریت شرکت در سمینار، کنفرانس یا اجلاس، معالجه، مطالعه و تحقیق یا فعالیت‌های مذهبی باشد. اشاره‌ای که در ابتدا به تعریف متفاوت گردشگر و جهانگرد شد پیش‌تر مربوط به ترجمه است اگر بخواهیم تفاوتی بین این دو قایل شویم می‌بینیم که گردشگری و جهانگردی هر دو به جای واژه‌ای مشترک یعنی Tourism به کار می‌روند و از این نظر بهتر است که از واژه‌ی گردشگری به جای جهانگردی، که تنها مسافرت‌های با مقصد برون مرزی را در بر می‌گیرد، استفاده کنیم. درباره‌ی گردشگری شهری هم باید گفت که از همین تعاریف پیروی می‌کند، اما تنها شخص گردشگر شهری مقاصد شهری را انتخاب می‌کند.

از سوی دیگر گردشگر و گردشگر شهری می‌تواند از لحاظ جنسی و سنی با هم تفاوت‌هایی داشته باشند برای نمونه گردشگران شهری می‌توانند بیشتر افرادی باشند که سنین بالا دارند یا بیشتر زنان را شامل شود؛ ولی در بعضی از سفرها که در اصطلاح ویژگی ماجراجویانه (Adventure) دارد ممکن است تنها گروه‌های خاصی را جذب خود کند؛ همچنین نکته‌ی دیگری که می‌باید در این جا ذکر شود درباره‌ی استفاده‌ی نادرست از ترکیب صنعت گردشگری است، باید دانست که در صنعت ما مواد خامی را تغییر شکل

غیر از مسافرت‌های منظم شغلی در واقع از دید او اگر شخصی به دلایل شغلی بر فرض به کنفرانسی در شهر در کشور خود و یا در کشور دیگر دعوت گردد باز هم گردشگر به حساب می‌آید؛ همچنین تعریف او نکته‌ی پایانی تعریف مورگن را نیز در خود دارد؛ یعنی گردشگر به هر حال می‌بایست از کالاهای فرهنگی و اقتصادی در منطقه‌ی مقصد به نحوی بهره‌بردار و در ازای آن وجهی را پرداخت خواهد نمود در نتیجه وجه اقتصادی جزئی جدانشدنی از تعریف گردشگری هستند. اگر بخواهیم باز هم نمونه‌ای را که به خصوص بر کیفیت این روابط اشاره دارد مطرح کنیم می‌توانیم به نظریه‌ی هونزیکر - کرایف (Hunziker-Krapf) رجوع کنیم که آن را از دید جامعه‌شناسانه چنین تعریف می‌کند؛ جهانگردی عبارت از مجموعه‌ی روابطی است که از مسافرت یا اقامت یک فرد غیربومی بدون اقامت و شغل دائم در یک محل بوجود می‌آید. یکی از این روابط، روابط اقتصادی است که می‌توان آن را جزئی جدانشدنی از تعاریف گردشگری و جهانگردی دانست که گاهی به صورت پوشیده و پاردای مواقع به صورت آشکار در تعاریف آمده‌است. در واقع می‌توان در یک جمع‌بندی چنین گفت که جهانگردی و گردشگری از دو نقطه نظر بسیار اهمیت دارد؛ نخست موجبات آشنایی ملل با دیگر فرهنگ‌ها، نژادها، اقوام، سرزمین‌ها و گویش‌ها و ... را فراهم می‌کند و دوم آنکه از نظر اقتصادی یکی از منابع تأمین درآمد و ارزش محسوب می‌گردد.

اما در تعاریف بالا بر مفهوم کمی و ملموس مدت این اقامت موقت اشاره نشده است بر این اساس سازمان جهانی

داده و تبدیل به مواد مصنوعی دیگری می‌کنیم اما در گردشگری چنین اتفاقی نمی‌افتد؛ یعنی هنگامی که گردشگری وارد شهر می‌شود، در هتلی ساکن می‌شود و تالاهایی را خریداری کرده و با از امکانات هتل استفاده می‌کند بنا بر تعریف صنعت هیچ گونه فعالیت صنعتی رخ نمی‌دهد بنابراین بهتر است آن را بخش اقتصادی بدانیم زیرا واژه‌ی Industry علاوه بر صنعت معانی چون فعالیت و حرفه را نیز می‌دهد.

اکنون این سوال مطرح می‌شود که آیا می‌توان ساکنان خود شهر را که از نقاط دیدنی آن در داخل و یا در پس کرانه‌ی آن دیدن می‌کنند به عنوان گردشگر شهری به شمار آورد و بدین ترتیب تعریفی جدید از گردشگر شهری به دست داد؟

به نظر می‌رسد، می‌توان تعریفی جدید ارائه داد. زیرا در واقع شهرهایی چون تهران آن قدر بزرگ هستند و تفاوت‌های فضایی و مکانی دارند که شخص برای رسیدن به یک نقطه‌ی دیدنی در آن می‌بایست فواصل طولانی را طی کند که خود به مانند یک سفر است؛ به عنوان مثال از شهر ری یا از مناطق ۲۱ و ۲۲ بخواند به پارک خمشیدیه در شمال شرقی برود. بدین ترتیب می‌توان گردشگران شهری را به دو گونه تقسیم کرد عده‌ای که تحت تأثیر عوامل درونی هستند و عده‌ای که تحت تأثیر عوامل بیرونی، یعنی شهرهای دیگر قرار دارند.

بارهای از پژوهشگران این میدان در مورد گرایش روبه افزایش اروپاییان به گردشگری شهری، به ویژه از دهه‌های ۷۰ و ۸۰ میلادی به این سو، سه عامل مهم را بر می‌شمارند که عبارت‌اند از: فراهم شدن اوقات فراغت برای قشر متوسط و توجه ویژه به آن به صورت زمانی خاص در اواخر هفته یا در طول ماه، علاقه‌ی روزافزونی که مردم نسبت به منابع فرهنگی و میراث ملی خود پیدا کرده‌اند و در نهایت آشنی دوباره‌ی ساکنان این شهرهای پیشرو در صنعت با خود شهرها به عنوان مکانی برای زندگی به طوری که دیگر شهروندان شهرها را به سوی حومه‌ها ترک نمی‌کنند و از شهرها گریزان نیستند. از دیدگاه شما آیا در بین شهرنشینان ما گرایشی به سوی گردشگری شهری به طور مشخص وجود داشته است و آیا هیچ کدام از عوامل بالا را می‌توان در این گرایش‌های احتمالی موثر دانست.

من فکر می‌کنم وضعیت جوامع غربی که این منابع بیش تر متعلق به آنهاست با ایران تا حدودی تفاوت دارد و به راحتی نمی‌توان این دورا را با هم مقایسه نمود. آن‌ها دوره‌ی مدرنیته را تمام کرده‌اند و از دهه‌ی هفتاد کم‌کم و عملاً وارد پست مدرنیسم شده‌اند، به عنوان مثال ۱۹۷۲ در تاریخ

سعماری در عمل نقطه‌ی شاخصی است. بیرو این مباحث است که این جوامع سعی کرده‌اند از حالت دشمنی با فضای شهری و غرق شدن در مسائل صنعتی خارج گشته و به سوی میراث فرهنگی ارزش‌های مکانی و هویت فرهنگی خویش باز گردند؛ به همین دلیل است که بحث‌هایی چون هویت مکانی، ادراک محیطی و تعلق مکانی دوباره در آن جا در حال شکل‌گیری است. این درحالی است که در خانوارهای ایرانی به دلیل ساختارهای اقتصادی و علاوه بر آن تقسیم کار اجتماعی برای تأمین کم‌ترین مایحتاج زندگی شان مجبورند علاوه بر سرپرست خانوار در بسیاری از موارد همسر و حتی فرزندان ایشان نیز مجبور به کار هستند؛ به همین جهت دارای اوقات فراغت کم‌تری بوده، در صورت وجود وقت‌های غیر کاری با هم تطابق ندارد تا کل اعضا بتوانند از آن استفاده کنند. به این موارد می‌توان شیفت‌های کاری شبانه و روزانه و حتی کار در روزهای تعطیل را نیز افزود. بدین ترتیب می‌بینیم که اوقات فراغت در ایران در واقع تعریف نشده است و دارای محدوده‌ی مشخصی نیست، اما در کشورهای غربی که تقسیم کار اجتماعی به دلیل دانش فنی، مهارت و تخصصی شدن فعالیت‌ها تعریف خاص خود را دارد می‌بینیم زمان نیز تخصصی می‌شود و اگر مسأله‌ی مهمی چون تأمین اجتماعی را نیز به آن‌ها بیافزاییم در واقع عواملی را که در تعریف و استفاده از اوقات فراغت شهروندان مؤثراند را بر شمرده‌ایم. به ویژه باید بر مسأله‌ی تأمین اجتماعی تأکید شود که در آن جوامع دولت مسئولیت بزرگی در این زمینه دارد به عنوان مثال در کشور فرانسه دولت بن‌هایی با نام وکتانس به کارمندان می‌دهد که از آن می‌توانند برای گردشگری در پایان هفته استفاده کنند و بدین ترتیب در هر سال حق دارند یک بار مجانی یا هزینه‌ی دولت به گردش بروند. دولت همگی هزینه‌ی هواپیما، رفت و آمد و هتل را پرداخت می‌کند. در نتیجه نمی‌توان این وضعیت را با ایران مقایسه نمود که در آن بسیاری یش زمینه‌های مورد نیاز برای گردشگری تعریف نشده است.

در پرسش قبل به صورت پوشیده به مسأله‌ی رفاه شهروندان پرداختید. اینک می‌خواهم به طور مشخص بفرمایید که سطح رفاه اقتصادی شهروندان که می‌تواند خود را در شاخص‌هایی، چون عادلانه بودن توزیع درآمدها، بالا بودن سطح درآمدها به طور نسبی و اگر بخواهیم به طور مشخص تر صحبت کنیم بهره‌مندی از خودروی شخصی را تا چه حد در تمایل ایشان به سوی گردشگری شهری مؤثر می‌دانید.

روشن است که بهبود وضع اقتصادی مردم به افزایش اوقات فراغت ایشان؛ همچنین به امکان بهره‌برداری ایشان از امکانات مادی‌ای که در اختیار دارند کمک می‌کند و می‌تواند در قالب، توره‌های گردشگری شکل بگیرد، اما به

نظر من تنها عامل اقتصادی نیست که در اینجا تأثیرگذار است؛ به عنوان نمونه بسیاری از شهروندان تهرانی که از درآمد بسیار خوبی نیز برخوردار هستند از امکانات گردشگری موجود در خود این شهر یا حتی موجود در دیگر شهرهای ایران چندان استفاده نمی‌کنند و در عوض ترجیح می‌دهند تا پول خود را در دبی یا دیگر شهرهایی از این دست خرج کنند. این که چرا این مسأله رخ می‌دهد عواملی به غیر از عامل اقتصادی دخیل است این مسأله می‌تواند تا حد زیادی به تحریک و تهییج حس ملی یا میزان جاذبه‌هایی که برای شخص فراهم می‌شود باز گردد؛ به عنوان نمونه می‌توان به آلمان‌های شاخص شهری اشاره کرد مانند برج تاریخی لندن، برج ایفل در فرانسه، ساختمان امپایر استیت در نیویورک که تمامی این‌ها به دلیل سابقه‌ی طولانی‌تیدیل به نمادهای شهری شده‌اند یک دلیل آن این است که به‌ویژه چنین نمادهایی مردم را چه از دیگر کشورها و چه از درون

بافت‌های تاریخی شهرها جدا از

ارزش‌هایی که برای ما دارند به‌ویژه برای کشورهای غربی نیز بسیار جذاب هستند در حالی که به دلیل نبود یک برنامه‌ریزی راهبردی هر کدام از این بافت‌ها به حال خود رها شده‌اند و نهاد‌های متولی نگهداری این بافت‌ها مانند میراث فرهنگی نیز از نظر توان علمی، مالی و سیاسی در حدی نیستند که بتوانند از حقوق میراث فرهنگی به صورت جدی دفاع کنند

خود به سویی خویش جلب کرده‌اند و تصویری نمادین از شهر ارائه کرده‌اند ما در تهران نمونه‌ای چون برج آزادی را داریم که نمادی جهانی برای تهران محسوب می‌گردد؛ همچنین نمونه‌ی جدید تر آن برج میلاد است. بدین ترتیب اگر ساز و کاری برای جذب گردشگران به سوی این نمادهای شهری فراهم گردد جاذبه شهرهای مان بر اثر تشخص بصری چند برابر خواهد شد.

حال اگر تا حدی از مردم فاصله بگیریم و به سوی مدیریت شهری کشور برویم این سوال در وهله‌ی نخست به ذهن می‌رسد که تا چه حد می‌توان گردشگری شهری را به عنوان منبع درآمدی پایداری در برابر دیگر منابع درآمدی که شهرداری‌ها به‌ویژه پس از دهه‌ی ۱۳۷۰ برای خود تعریف کرده‌اند، تلقی کرد به خصوص آن که این منابع جدید ناپایدار و غیر قانونی هستند.

اگر ما از لحاظ گردشگری شهری دارای یک برنامه‌ی راهبردی برای کل کشور باشیم می‌توانیم از آن بالاترین بازده پولی را انتظار داشته باشیم. به عنوان مثال شهرهایی چون پاریس، مادرید، بارسلون و رم که از این نظر قدرتمند

هستند؛ سالانه میلیون‌ها دلار وارد جرخه‌ی اقتصاد شهری خود می‌کنند و دیگر نیازی به فروش تراکم و یا تغییر کاربری ندارند که نه تنها از این جنبه که موقتی هستند ناپایدارند؛ بلکه مسبب ناپایداری‌های بعدی در میدان محیط‌زیست شهری می‌شوند و حتی به عدم تعادل‌های فضایی می‌انجامند. بافت‌های تاریخی شهرها جدا از ارزش‌هایی که برای ما دارند به‌ویژه برای کشورهای غربی نیز بسیار جذاب هستند در حالی که به دلیل نبود یک برنامه‌ریزی راهبردی هر کدام از این بافت‌ها به حال خود رها شده‌اند و نهاد‌های متولی نگهداری این بافت‌ها مانند میراث فرهنگی نیز از نظر توان علمی، مالی و سیاسی در حدی نیستند که بتوانند از حقوق میراث فرهنگی به صورت جدی دفاع کنند. در نهایت یک‌اندیشه‌ی اقتصادی می‌گوید که ما می‌بایست از این مزیت نسبی استفاده کرده، شهرهای خود را یا در پیش گرفتن برنامه‌ی راهبردی برای پذیرش گردشگران آسایش کنیم به منبع درآمدی دست می‌یابیم که تمام شدن و پایدار است و این سرمایه‌ی روز به روز نیز بر مقدارش و بر بازدهی‌اش افزوده خواهد شد؛ زیرا اقتصاد جهان به سویی می‌رود که بر میزان اوقات فراغت جوامع افزوده می‌گردد و حتی کشورهای جهان سوم نیز از درآمد نسبی بالاتری برخوردار می‌گردند و در عین حال سهم بیشتر نسبت به گذشته به این گونه مخارج اختصاص خواهند داد.

در بین صحبت‌هایتان به ضرورتی اشاره کردید که شهرهای ما نسبت به آن بی‌تفاوت‌اند؛ آن هم وجود یک طرح و برنامه‌ی راهبردی برای گردشگری است. با توجه به این مسأله این سوال مطرح می‌شود که طرح‌های توسعه‌ی شهری، که برنامه‌ی اصلی هستند که در حال حاضر شهرداری‌ها می‌بایست از آن پیروی کنند، تا چه اندازه به موضوع گردشگری شهری توجه کرده‌اند و یا این که چه تغییراتی می‌بایست در آن‌ها صورت بگیرد تا بتوانند الگویی را برای حرکت به سوی شهری گردشگر پذیر ارائه دهند.

تاکنون یکی از ابعاد فراموش شده در طرح‌های شهری، همین بحث گردشگری شهری است. مسأله‌ی آن را می‌توان در آلمان‌ها و یادمان‌های تاریخی و ملی دید که در این شهرها به صورت جزایر منفرد در آمده‌اند که هیچ گونه ارتباط تعریف شده‌ای میان آن‌ها وجود ندارد تا گردشگر را در میان آن‌ها هدایت کند و او بتواند در یک سری رینگ‌هایی حرکت کرده، تمامی این آلمان‌ها و بناها و یا مراکز جذاب دیگر را ببیند. این آنزوا و جدا افتادگی نه تنها کمکی به گردشگری و اقتصاد شهر نمی‌کند؛ بلکه باعث می‌گردد که این آلمان‌ها نیز به‌ویژه اگر کهن باشند رو به زوال بگذارند و کم‌کم زاید تلقی شوند؛ زیرا کارکرد مشخصی ندارند. این در حالی است که عدم نظارت و نگهداری این مشکل را تشدید می‌کند. این کربندوهای

گردشگری یکی از ابعادی است که می‌بایست حتماً در طرح‌های توسعه‌ی شهری به ویژه برای شهرهایی که از لحاظ امان‌ها، یادمان‌ها و مراکز جذاب برای گردشگران غنی هستند، دیده شود.

گردشگری شهری چگونه می‌تواند با یک تیر دو نشان بزند هم به عنوان یک منبع اقتصادی پایدار تعریف شود و هم به درون بافت‌هایی که تا پیش از این احیای کالبدی می‌شدند روحی اقتصادی بدمد.

مناسفانه هرگز این نکته دیده نشده که گردشگری شهری هم می‌تواند هدفی برای آرایش شهرها باشد که نوسازی و به‌سازی بخشی از این آمایش است و هم این که بهانه است برای آن. تکرش کنونی به این بافت‌ها فارغ از

یک چنین مدیریتی می‌تواند این تفاوت‌ها را از میان بردارد؛ اما یکی از مهم‌ترین تهدیدهایی که اکنون در این رابطه مطرح است آسیب‌هایی است که ورود گردشگران بر محیط زیست وارد می‌کند. در مناطق خشک هر شهر با توجه به توان زیست محیطی خود جمعیت مشخصی را می‌پذیرد در حالی که ورود جمعیت اضافی به این شهر به عنوان گردشگر با توجه به نوع امکاناتی که آنها طلب می‌کنند و نوع میزان مصرفی که دارند می‌تواند اثرات سوء اکولوژیکی باقی گذارند و عملاً تهدیدی برای محیط زیست حساب می‌شوند. در صورتی که با تکرش توسعه‌ی پایدار به گردشگری مانند هر فعالیت اقتصادی دیگری می‌توان بدون ضرر رسیدن به منابع طبیعی منافع اقتصادی و بلندمدتی را برای شهر ایجاد کرد.

بدین ترتیب آموزش یکی از ضروریات برای پذیرش گردشگران است.

در اهمیت آموزش جای هیچ‌شکی نیست و نقشی اساسی دارد. حال این آموزش دو وجه دارد یک وجه آن مردم‌رادر بر می‌گیرد که می‌بایست دربارهی چگونگی برخوردشان با گردشگر و این که تا چه حد مشارکت ایشان در آسان‌تر کردن ورود گردشگر به درون شهر می‌تواند مؤثر باشد؛ آگاه شوند زیرا یک اصل مشهور جامعه‌شناسی می‌گوید: انسان همیشه راغب به انجام کاری است که قبلاً در برابر آن پاداشی دریافت کرده باشد؛ بنابراین مردم نیز جزء امکانات یک شهر برای جذب گردشگر در جبهه‌های گوناگون شناخته می‌شوند که آموزش بخش اصلی در مجموعه‌ی اقداماتی است که می‌بایست در آماده شدنشان صورت گیرد. وجه دیگر هم خود گردشگران را شامل می‌شود تا کم‌ترین آسیب زیست محیطی را وارد کرده، نسبت به اهمیت حفظ منابع طبیعی و زیست محیطی شهری که وارد آن می‌شوند، آگاه شوند. این مسأله به ویژه در مورد کشورهای جهان سوم،

حیات اقتصادی آنها بوده، بیش‌تر تفکر موزه‌ای در پس آن بوده است؛ در حالی که اگر امکان ورود گردشگران به این بافت‌ها فراهم گردد دیگر این بافت‌ها را تهی نخواهیم یافت و ساکنان آن‌ها دیگر نیازی نمی‌بینند که این مکان‌ها را ترک کنند؛ بدین ترتیب از درآمد ناشی از گردشگری می‌توان برای احیای این بافت و تشویقی برای انجام این کار بهره برد.

حال در برابر این نکات مثبتی که از گردشگری گفته شد اینک پرسشی که مطرح می‌شود این است که آیا اتخاذ این راهبرد برای یک شهر می‌تواند تهدیدی برای یک شهر باشد؟

البته چنین تهدیداتی وجود دارد به عنوان مثال شهری مانند: سانپولو کاملاً دو بخشی است. بخشی که پذیرای مردم از دورترین نقاط جهان است و در واقع با اقتصاد جهانی هماهنگ شده است و قسمتی که مربوط به حیات بومی مردمان ساکن در این شهر است که چهره‌های کاملاً متفاوت از هم را عرضه می‌کند. این مسأله باز هم به بحث همیشگی مدیریت یکپارچه‌ی شهری باز می‌گردد و تنها

همچنین ما که در منطقه‌ی گرم و خشک واقع هستیم بسیار اهمیت پیدا می‌کند. کمبود آب، فضای سبز شهری و اقلیم حساس بسیاری از مناطق کشورها از جمله دلایلی هستند که کمترین آسیب‌رسانی از سوی گردشگران را الزامی می‌سازد، علاوه بر بحث آموزش می‌بایست به بحث ضوابط و مقررات نیز اشاره کرد زیرا صرف آموزش بدون نظارت و کنترل بی‌نتیجه خواهد بود.

به مسأله‌ی شهروند اشاره شد و می‌دانیم که در ایران می‌بایست این واژه با احتیاط به کار برده شود؛ زیرا بسیاری از شهرنشینان در ایران هنوز دارای حس شهروندی که یکی از لوازم آن آگاهی می‌باشد، نیستند. از دید شما گردشگری شهری شهرها تا چه حد می‌تواند در آشنایی شهرنشینان با هویت شهری و دمیده شدن حس شهروندی مؤثر باشد.

در این جا نیز باز آموزش و آن هم از راه رسانه‌های جمعی حرف اول را می‌زند. در واقع شهروندان می‌بایست نسبت به

تاریخ شهر خود آگاهی یابند که قدم اول آموزش است. یعنی می‌بایست یک بسته‌ی فرهنگی برای ایشان تعریف شود و برایشان مشخص گردد که وابسته به این بسته‌ی فرهنگی هستند. بدین ترتیب زمانی که گردشگری وارد شهر می‌شود همه او را یک صدا به سمت کانپن‌های جذب هدایت می‌کنند. از این راه خود شهروندان نیز باورهای اجتماعی ایشان تقویت می‌گردد. برای مثال شهر مشهد را در نظر بگیرید هر کسی که وارد این شهر می‌گردد مردم می‌دانند که او برای دیدار از چند جاذبه‌ی مشخص یعنی حرم امام رضا (ع)، موزه‌ی نادرشاه یا آرامگاه فردوسی آمده است و این در مورد تمام ستین حاکم است؛ یعنی ساکنان به این مسأله که چه ارزش‌هایی دارند و چرا باید آن‌ها را حفظ کنند نیز آگاه می‌گردند. یکی از انگیزه‌های این مسأله وجه اقتصادی و درآمدی این قضیه است و رقابت با سایر شهرها باعث می‌گردد تا در این رقابت فرهنگ خود را تداوم بخشند. در واقع بدین وسیله فرهنگ تا حد زیادی با اقتصاد پیوند می‌خورد، اقتصادی که زایا و پایدار خواهد بود و می‌تواند از بیماری که بسیاری از این شهرها از آن رنج می‌برند؛ یعنی اقتصاد انگلی که "هولیتز" به آن معتقد است تا حد زیادی نجات یابند. بر مبنای نظر او بسیاری از شهرهای جهان سوم خصیلتی انگلی دارند و مشاغل خدماتی و غیر رسمی جای مشاغل پایه را گرفته‌اند و انواع تاکاری، بدکاری و مشاغل غیر تولیدی را در خود پرورش می‌دهند. این در حالی است که بسیاری از این کشورها که دارای قدمت زیادی نیز هستند می‌توانند از این امکانات خود استفاده کنند به ویژه ایران که یکی از ۱۰ کشور دارای بیشترین آثار باستانی و جاذبه‌های گردشگری است؛ در حالی که درآمد ما از گردشگری جهانی قابل مقایسه با این سهم نیست.

یک تقسیم‌بندی جغرافیایی که درباره‌ی مکان پتانسیل‌های گردشگری شهری می‌توان انجام داد پتانسیل‌های موجود در خود شهرها و قابلیت‌هایی که در پس‌گرانه‌ی ایشان موجود است. از نظر شما شهرهای ایران در حال حاضر از نظر میزان امکانات در این دو محدوده چگونه هستند و کدام یک برای سرمایه‌گذاری شهرها مناسب‌تر است.

در شرایط موجود مردم به دلیل بهره‌مندی از مواهب طبیعی، چشم‌اندازهای زیبا و استفاده از طبیعت جذب پس‌گرانه‌ها می‌شوند عملاً جذب پس‌گرانه‌ها می‌شوند؛ به عنوان نمونه ساکنان تهران سعی می‌کنند بیش‌تر به اوشان، فشم، تله‌کابین توجال، شمشک و نقاطی از این دست بروند و کم‌تر سعی دارند تا مکان‌هایی؛ چون موزه‌ی هنرهای معاصر یا موزه‌ی جواهرات را به بینند و تنها گروه‌های ویژه‌ای از این نقاط دیدن می‌کنند در حالی که توده‌ی مردم به فرج‌زاد و سوهانک می‌روند. در واقع به آن نقاط پناه می‌برند تا از آلودگی‌های گوناگون شهر در امان باشند.

به این ترتیب به همان سوال سوم باز می‌گردیم)

می‌طلبد.

بله همین‌طور است ما نیز با شهرهای خود آشتی نکرده‌ایم و هنوز در مرحله‌ی فرار و گریز از شهرها هستیم. از آن جا که شهرهای ما برای زندگی شهری مناسب نیستند و مفهوم زندگی شهری برای ما به گونه‌ی دیگری تعریف شده است. بیش‌تر مناطق قدیمی شهرهای ما فاقد اصالت بخشی (Genterification) هستند. به این مراکز توجه نشده است و روز به روز در حال تخریب هستند و به دلیل نبود حیات شهری مرکزی برای جرم و جنایت شده‌اند، سطح بهداشت در آن‌ها پایین است و دچار تنگناهای زیست محیطی هستند. از سویی بسیاری از استان‌های تاریخی و فرهنگی شهرهای ما در چنین بافت‌ها و فضاهایی واقع شده‌اند و ارتباطات فضایی آن‌ها نیز با هم قطع است. در نتیجه به تنهایی نمی‌توانند جذاب باشند. این نیازمند تغییر در شرایط و نحوه‌ی زندگی در خود شهرهاست تا بتوان با تعریف دورنگ یا کردور یکی در درون شهر و دیگری در پس کرانه‌ی آن گردشگران را هدایت نمود؛ اما در باره‌ی این که کدام یک برای سرمایه‌گذاری مناسب‌ترند بستگی به شرایط دارد. به طور کلی برای گردشگران داخلی، یعنی کسانی که ساکن خود آن شهرها هستند، ساماندهی فضاهای گردشگری پیرامونی یا همان پسرکانه‌ها مطلوب‌تر به نظر می‌رسد؛ زیرا جنبه‌ی تفرجگاهی دارد و ارزش افزوده‌ی فضاهای ساماندهی شده، موجب رونق فعالیت‌های اقتصادی ساکنان آن مناطق که تا حدی در حاشیه هستند خواهد شد و امکاناتی را جذب آن مناطق خواهد کرد، اما برای جذب گردشگر خارجی، یعنی کسانی که بسته به شرایط از دیگر مناطق داخل یا خارج از کشور و به ویژه خارج از کشور، رسیدگی به بافت‌های کهن و تاریخی شهرها و بازسازی، بهسازی و نوسازی چنین فضاهایی اهمیت می‌یابد. آن چه مسلم است یکی از دلایلی که شهرهایی چون پاریس، مادرید، رم و ... بافت‌های تاریخی و ارزشمندی‌شان را ساماندهی کرده‌اند جذب گردشگران خارجی بوده است؛ زیرا هزینه‌های این کار را به خوبی برمی‌گرداند. در این بین شهرهایی هستند که از هر دو امکان بهره‌مند هستند؛ مانند استانبول که علاوه بر بناها و بافت‌های تاریخی یا سایر جاذبه‌های درونی خود از فضای ساحلی پیرامون خود نیز در پیوند با موارد پیش گفته نهایت بهره‌را می‌برد؛ بنابراین در شهرهایی مانند تهران، علاوه بر لزوم تقویت بافت‌های تاریخی و عناصر ارزشمندی چون باغ علی، مدرسه‌ی دارالفنون، کاخ سعدآباد، امامزاده صالح، حرم عبدالعظیم، مزار بی بی شهربانو و برج طغرل ... می‌توان تقویت و استفاده از پتانسیل‌های محیط پیرامونی؛ مانند کوه‌های البرز، دریاچه‌های لتیان، کرج و حتی لار ... را مدنظر داشت. بدین ترتیب هر شهر متناسب با وضعیت جغرافیایی و جاذبه‌های بوم‌گردی خود و از سوی دیگر جاذبه‌های شهری خود می‌تواند راهکارهای ویژه‌ای را

می‌دانیم که تنها جذب گردشگر به شهر همه چیز نیست؛ بلکه نحوه‌ی جذب وجه نقدی که او همراه خود می‌آورد نیز حایز اهمیت است. بخشی از این پول نصیب مردم و در واقع به بخش خصوصی می‌گردد و در واقع به مصرف خود آنها نیز می‌رسد اما نیاز است تا ساز و کاری برای جذب قسمتی از آن توسط نهادهای چون شهرداری نیز فراهم گردد. از دیدگاه شما آیا شهرداری‌های کشور با توجه به ساختار سازمانی خود قادر به جذب این بخش هستند؟

در کشورهای پیشرو خرید هرگونه کالا از مراکز خرید یا ملحوظ داشتن مالیات و سهم نهادهای ذی‌نفع امکان‌پذیر است؛ بنابراین در مجموع سهم شهرداری از کل خرید گردشگران مشخص می‌شود و محفوظ می‌باشد؛ در حالی که در ایران شهرداری زیرساخت‌ها و بستر مناسب برای گردشگری را فراهم می‌کند اما سود بدست آمده عمدتاً نصیب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی (مانند هتل‌ها، آژانس‌ها، تاکسی تلفنی‌ها و قروشگاه‌ها ... می‌گردد. راه حل این است که تمامی ارائه‌کنندگان کالا و خدمات باید صورت حساب "واقعی" خود را با تخصیص سهم شهرداری شفاف‌سازی نمایند و این باز هم به مدیریت واحد و یکپارچه‌ی شهری و اعمال نظارت و کنترل بر کنش‌های اقتصادی مردم باز می‌گردد. در واقع دریافت سیلغ در مقابل بلیت ورودی به معدود مکان‌های جذاب موجود در شهرها کم ارزش‌ترین سهمی است که شهرداری‌ها می‌بوند. اگر اداره‌ی امور شهر واقعاً در دست شهرداری‌ها باشد تمام واردات و صادرات شهر و تمامی خدمات شهر در کنترل شهرداری خواهد بود. در این شرایط آن‌ها قادر خواهند بود تا سرمایه‌گذاران را در راستای ایجاد زیرساخت‌هایی برای فعالیت‌های گردشگری بسیار کمک خواهد کرد. ولی در شرایط فعلی بهتر است بخشی از درآمد شهرداری اگر اکنون از گردشگران تأمین نمی‌شود در راستای بهسازی و حفظ بافت‌های ارزشمند و تاریخی و یا سایر جاذبه‌های احتمالی هزینه شود تا عایدی آن‌ها بعدها جذب خود شهرداری گردد. یعنی فضاهایی که شهرداری‌ها می‌توانند از آن‌ها مالیات ورودی دریافت کنند. این اقدام اثراتی چندگانه خواهد داشت که می‌توان آن را در چهار E (4E) خلاصه نمود که عبارت‌اند از:

۱- (Environment) ارتقا بخشی به محیط زیست)

۲- (Emergency) فضاهای مورد نظر در برابر حوادث غیرمترقبه آمایش می‌شوند)

۳- (Efficiency) کارآمدی را افزایش می‌دهد)

۴- (Education) از راه آموزش بتوان پایه‌های آماده سازی آن‌ها را فراهم کرد).

مشاور حقوقی*

دفتر حقوقی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور
جمشید رضایی - علی بزدان زاده

به این که رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری نیز در زمره‌ی مقررات لازم‌الرعایه است و از طرف دیگر منع اخذ عوارض علاوه بر جریمه صادره توسط کمیسیون ماده‌ی صد، موجبات گرایش اشخاص به ساخت و سازهای غیرمجاز را فراهم می‌نماید و کاهش درآمد شهرداری را در پی خواهد داشت بنابراین شورای اسلامی شهر نمی‌تواند تمام یا برخی از متخلفان را از پرداخت عوارض معاف نماید افزون بر این مطابق تبصره ۲ ذیل ماده‌ی ۵ و ماده‌ی ۱۰ قانون موسوم به "قانون تجمیع عوارض"، کلیه‌ی قوانین و مقررات عام و خاص راجع به معافیت و تخفیف از پرداخت عوارض و وجوه به شهرداری‌ها لغو شده است.

● آیا حکم مندرج در قسمت اخیر تبصره بند ۲۴ ماده‌ی ۵۴ قانون شهرداری که مقرر می‌دارد: "دائر کردن دفتر و کالت و مطب و دفتر اسناد رسمی و ازدواج و طلاق و دفتر روزنامه و مجله و دفتر مهندسی وسیله مالک از نظر این قانون استفاده‌ی تجاری محسوب نمی‌شود"، شامل کارشناسان رسمی و مترجمان رسمی دادگستری می‌شود یا خیر؟ آیا کارشناسان رسمی و مترجمان رسمی دادگستری می‌توانند در مکان‌هایی با غیر کاربری فعالیت نمایند یا خیر؟

○ مطابق ماده‌ی ۲۲ قانون کارشناسان رسمی دادگستری، مقررات تبصره‌ی الحاقی به بند ۲۴ ماده‌ی

● آیا شهرداری می‌تواند علاوه بر وصول جریمه موضوع آرای کمیسیونهای ماده‌ی صد، عوارض صدور پروانه ساختمانی، پذیره، تغییر کاربری و... را از متخلف بگیرد؟ آیا شورای اسلامی شهر می‌تواند وصول عوارض علاوه بر جریمه صادره را ممنوع نماید یا متخلفان را از پرداخت آن معاف نماید؟

○ با توجه به این که عوارض و جریمه دو مقوله‌ی جداگانه است، وصول جریمه مانع و نافی گرفتن عوارض‌های قانونی شهرداری نیست. رأی شماره‌ی ۵۸۷ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری که ذیلآ درج می‌گردد، مؤید این نظریه است. رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، "نظر به این که جرایم مندرج در تبصره‌های ماده‌ی صد قانون شهرداری در واقع و نفس الامر به منزله‌ی مجازات تخلفات ساختمانی مورد نظر مقنن بوده و انواع گوناگون عوارض قانونی در حقیقت از نوع حقوقی دیوانی ناشی از اعمال مجاز محسوب می‌شود. بنابراین به لحاظ تفاوت و تمایز وجوه عنوان‌های یاد شده در یکدیگر مصوبه مورد اعتراض برای این که مفید لزوم استیفاء عوارض قانونی سربوط است مغایرتی با قانون ندارد." ب - همان طور که می‌دانید شورای اسلامی شهر می‌بایست در مسووبات خود قانون‌ها و مقررات جاریه کشور را رعایت نمایند و بدین سبب نمی‌توانند مصوبه‌ای را بگذرانند که مغایر با قانون‌ها و مقررات کشور باشد. با توجه

۵۵ قانون شهرداری - مصوب ۱۳۵۷/۴/۵ - اصلاحات بعدی آن در مورد کارشناسان رسمی و مترجمان رسمی دادگستری نیز جاری است.

● همان طور که می‌دانید مطابق بند (د) ماده ۱۰ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و تبصره‌ی یک ذیل آن، برای ایجاد فضاهای رقابتی سالم و به دور از انحصار در سیستم بانکی و به منظور اقتصادی نمودن فعالیت بنگاه‌ها، مؤسسات و سازمان‌های دولتی و دیگر نهادهای عمومی و شهرداری‌ها، برای دریافت خدمات بانکی، بنگاه‌های یاد شده مجازند بانک عامل را راساً برگزینند. انتخاب بانک عامل توسط ارگانهای موضوع این بند، در مورد آن بخش از وجوهات آن‌ها که از محل بودجه‌ی عمومی دولتی تأمین می‌گردد، منوط به کسب موافقت وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر حسب مورد خواهد بود. ظاهراً اداره حقوقی و امور قراردادهای بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام نموده است که در هر صورت شهرداری‌ها بایستی در بانک ملی حساب باز نمایند و انتخاب بانکی به غیر از بانک ملی در صورتی امکان پذیر است که در آن شهر بانک ملی شعبه‌ای نداشته باشد. در این باره راهنمایی فرمایید.

○ به نظر مشورتی دفتر حقوقی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور نظریه یاد شده مغایر با حکم مندرج در بند (د) ماده‌ی ۱ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران است؛ زیرا قبول نظریه فوق، یعنی قبول روال سابق، در حالی که قانون گذار همان طور که در بند (د) اشاره نموده خواستار دگرگونی در روال گذشته در باره‌ی انتخاب بانک عامل بوده است. علی‌الحال با توجه به این که درآمد شهرداری از دو منبع تأمین می‌گردد، یکی از راه درآمد اختصاصی که قالب درآمد شهرداری را تشکیل می‌دهد و دیگری از طریق کمک دولت و در غالب بودجه عمومی کل کشور به تسریع تبصره یک ذیل بند (د) در مورد آن بخش از وجوهات که از محل بودجه عمومی دولتی تأمین می‌گردد انتخاب بانک عامل منوط به کسب موافقت وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر حسب مورد خواهد بود. اما در آن بخش از وجوهات که از محل درآمد اختصاصی شهرداری تأمین می‌گردد شهرداری مجاز است که بانک عامل را انتخاب نماید و در این باره نیازی به موافقت مراجع یاد شده ندارد.

● آیا شهرداری می‌تواند براساس نظریه‌ی کمیسیون معاملات و نظر کارشناسان اقدام به خرید زمین مورد نظر خود کند؟

○ خیر، در صورتی که شهرداری نیاز به زمینی، با شرایط ویژه، داشته باشد می‌بایست در قالب ترک تشریفات مناقصه موضوع ماده ۴ آیین نامه‌ی مالی شهرداری‌ها اقدام به خرید آن کند و در غیر این صورت می‌بایست با رعایت تشریفات مناقصه زمین درخواستی خود را خریداری کند. لازم به ذکر است که برخی معتقدند در این جا به استناد تبصره‌ی ذیل ماده‌ی ۴ قانون آیین نامه‌ی مالی شهرداری‌ها می‌توان با گواهی کمیسیون معاملات مبنی بر انحصاری بودن کالا یا خدمات با ترک مناقصه اقدام به خریداری زمین مورد نظر کرد؛ ابرادی که به این نظریه وارد است این است که بر خلاف نظر یاد شده حکم تبصره‌ی ۴ ناظر به اموال منقول است نه غیر منقول (تبصره‌ی ۳)؛ در مورد کالاهای انحصاری دولت و کالاهای خدمات منحصر به فرد انجام معامله با تعیندگی‌های رسمی و اعضای فروش کالا پس از گواهی کمیسیون معاملات مبنی بر انحصاری بودن کالا یا خدمات با ترک مناقصه بلا مانع خواهد بود و در مورد کالاهای انحصاری غیر دولتی بچای کالا با گواهی اداره‌ی کل نظارت بر قیمت‌ها با اتاق بازرگانی استان تعیین و پرداخت خواهد گردید. به هر حال با استناد به تبصره‌ی مذکور می‌توان صرفاً کالاهای منقول انحصاری و منحصر به فرد را خریداری کرد نه زمین.

● عده‌ای از مالکان ساختمان‌های مسکونی، تجاری و صنعتی که سالیان قبل اقدام به دریافت جواز ساختمان کرده و یا از راه پرداخت جریمه کمیسیون ماده صد و عوارض قانونی آن پایان کار گرفته‌اند، در هنگام تخریب و نوسازی بناهای یاد شده معتقداند که از پرداخت صدور پروانه‌ی جدید معاف‌اند و نباید وجه دیگری پرداخت نمایند. این در حالی است که شهرداری معتقد است این گونه افراد موظف به پرداخت عوارض صدور پروانه‌ی جدید هستند. لطفاً اعلام نظر فرمایید.

○ عوارض و جرایمی که مالک یا ذی‌نفع به شهرداری پرداخت کرده، ناشی از احداث ساختمان است. حال چنان چه مالک قصد تخریب و نوسازی ساختمان مورد نظر را داشته باشد، می‌بایست دگر بار بر اساس مصوبات جدید و موجود عوارض را پرداخت نماید. به سخن دیگر، معافیت از پرداخت عوارض می‌بایست به موجب قانون کشور برقرار شود که در مانحن فیه هیچ حکم قانونی وجود ندارد.

رای وحدت رویه هیات عمومی دیوان عدالت اداری مبنی بر این که طرح شکایت به وکالت از طرف اشخاص ذی نفع در دیوان عدالت اداری منوط به اعطاء اختیار اقامه دعوی در مراجع ذی صلاح و تصریح آن در وکالت نامه رسمی است.

تاریخ: ۱۳۸۱/۸/۱۲ شماره هی دادنامه: ۲۸۱ کلاس پرونده: ۲۵۶/۸

مرجع رسیدگی: هیات عمومی دیوان عدالت اداری.

شاکی: آقای حبیب الله سرورنیا

موضوع شکایت و خواسته: اعلام تعارض آراء صادر از شعب ۲ و ۲ دیوان عدالت اداری.

مقدمه: الف - شعبه ی دوم در رسیدگی به پرونده ی کلاسه ۴۶۵/۷۲ موضوع شکایت آقای حبیب الله سرورنیا با وکالت نامه شماره ی ۱۶۱۴۲۵ از آقای بهمن بی عیب به طرفیت شهرداری منطقه ۱۲ به خواسته الزام به نصب مجدد دکه ی قانونی به شرح دادنامه ی شماره ۱۰۲ مورخ ۱۳۷۲/۲۰/۲۰ نظر به این که شاکی سمتی در تقدیم دادخواست نداشته و از طرف آقای بهمن بی عیب خرسند که پروانه به نام وی می باشد وکالتی در تقدیم دادخواست به شاکی داده نشده و مشارالیه اختیار داشته به موجب وکالت نامه دکه ی مزبور را به خود یا هر کس دیگر انتقال دهد که در این مورد اقدامی از ناحیه ی شاکی انجام نشده لذا به لحاظ فقد سمت شاکی در تقدیم دادخواست شکایت وی را مسموع ندانسته رأی به رد شکایت صادر نموده است. ب - شعبه ی هفتم در رسیدگی به پرونده ی کلاسه ۱۹۸/۷۲ موضوع شکایت آقای حبیب الله سرورنیا به طرفیت شهرداری منطقه ی ۱۲ به خواسته اخذ خسارت اجناس واثاثیه و حق پیشه وفق ماده ی ۲۷ نوسازی و عمران و ۸۶ و ۷۸ قانون آیین دادرسی مدنی و عدم النفع بیکاری از زمان برچیدن دکه تا زمان نصب مجدد به شرح دادنامه ی شماره ی ۲۲۲ مورخ ۱۳۷۴/۳/۲۴ اعتراض شاکی به برچیده شدن دکه اش را وارد ندانسته و شکایت را در قسمت رد نموده است. هیات عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام و المسلمین دری نجف آبادی و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می نماید.

رأی هیات عمومی

با عنایت به این که طرح شکایت به وکالت از طرف اشخاص ذینفع در دیوان عدالت اداری منوط به اعطاء اختیار اقامه دعوی و طرح شکایت در مراجع ذیصلاح رسمی و قانونی، دیوان عدالت اداری یا مراجع قضایی تصریح آن در وکالت نامه رسمی می باشد و در صورت عدم ذکر مراتب مذکور در وکالت نامه رسمی، قبول سمت مدعی وکالت در دعوی معطووجه محمل قانونی ندارد، دادنامه ی قطعی شماره ی ۱۰۲ مورخ ۱۳۷۳/۲/۲۰ شعبه ی دوم بدوی دیوان در پرونده ی کلاسه ی ۴۶۵/۷۲ که شکایت آقای حبیب الله سرورنیا به وکالت از طرف آقای بهمن بی عیب خرسند را به لحاظ نداشتن اختیار وکالت و سمت در طرح شکایت از طرف موکل مسموع ندانسته و رأی به رد آن صادر کرده است، موافق اصول و موازین قانونی می باشد. این رأی به استناد قسمت آخر ماده ی ۲۰ اصلاحی قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۷۸/۲/۱ برای شعب دیوان و سایر مراجع ذیربط لازم الاتباع است.

رئیس هیات عمومی دیوان عدالت اداری - دری نجف آبادی

رای وحدت رویه هیات عمومی دیوان عدالت اداری مبنی بر اینکه تملک اراضی واقع در محدوده ی شهرها در اجرای ماده ی ۹ زمین شهری مصوب سال ۶۶ منوط به تحقق و اجتماع شرایط مقرر در قانون زمین شهری و آیین نامه ی اجرایی آن به ویژه حقوق چهارگانه مذکور در ماده ی ۲۲ آیین نامه مذکور است

تاریخ: ۱۳۸۱/۱۲/۴ شماره هی دادنامه: ۴۴۶ کلاس پرونده: ۱۲۷/۷۶

مرجع رسیدگی: هیات عمومی دیوان عدالت اداری.

شاکی: آقای سید محمد سعیدی و غیره.

موضوع شکایت و خواسته: اعلام تعارض آراء صادره از شعب ۳ و ۴ و ۸ دیوان عدالت اداری.

مقدمه: الف - شعبه ی هشتم در رسیدگی به پرونده ی کلاسه ۹۳۰/۷۲ موضوع شکایت آقای سید محمود سعیدی و غیره به طرفیت زمین شهری لرستان به خواسته و اعتراض به تملک پلاک ۲۱ فرعی از ۱۵۶ اصلی بخش ۳ روستای دهنو مقدسی

به شرح دادنامه ی شماره ی ۱۱۹۷ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۲۹ چنین رأی صادر نموده است: به موجب نامه ی مورخ ۱۳۷۱/۵/۱۰ شهرداری بروجرد پلاک ۲۱ قرعی از ۵۶ اصلی بخش ۲ در حوزه ی استحفاظی شهرداری قرار گرفته و به استناد ماده ی ۲ قانون زمین شهری تملک آن جایز بوده ۲- به موجب ماده ۵ همان قانون تملک اراضی دایر اعم از کشاورزی و غیره بلا اشکال بوده.

۳- صورت مجلس کمیسیون متشکله حکایت از عدم وجود اراضی عوات و یابر و نیز نیاز به تملک و اجاره بالاترین مقام را دارد. ۴- حقوق مالکین اعم از بهاء اراضی و نصاب قانونی تأمین گردیده است ایراد و اشکالی بر نحوه اقدامات زمین شهری لرستان در اجرای ماده ی ۹ قانون زمین شهری مشهود نیست و شکایت مردود تشخیص می شود.

ب- شعبه ی سوم در رسیدگی به پرونده ی کلاسه ی ۳۹۹/۷۱ موضوع شکایت آقای محمدعلی بذرافشان به طرفیت اداره ی کل زمین شهری استان لرستان به خواسته اعتراض به نظر به ی کمیسیون تشخیص و ابطال عملیات تملک در پلاک ۱۹ قرعی از ۵۶ اصلی واقع در بخش ۲ بروجرد به شرح دادنامه ی شماره ی ۶۸ مورخ ۱۳۷۲/۲/۸ چنین رأی صادر نموده است:

۱- شکایت به دلایل زیر وارد تشخیص داده می شود ۱- اولاً از مکاتبات اداری موجود در پرونده معلوم می شود که اداره خواننده ضرورتی در تملک پلاک نداشته و صرفاً با توجه به پایان یافتن عمر ماده ی ۹ قانون زمین شهری در شهرهای ضرورتی مذکور در قانون حسب ادعای زمین شهری و برای نیاز آینده و احتمالی شهر به اماکن مسکونی اقدام به تملک شده است به نظر می رسد این اقدام غیر قانونی از دستور وزیر مربوطه است که در نامه ی شماره ی ۱۱۰۲۸۸ به مدیر کل مسکن لرستان مرقوم داشته (...به منظور اجتناب از مشکلات احتمالی در آینده ترنیمی اتخاذ شود تا در تملک اراضی مورد نیاز برای توسعه متصل و منقصل شهرهای آن استان آن دسته از اراضی تملکی که در محدوده ی حوزه ی استحفاظی شهرهای موجود قرار دارند به نام سازمان زمین شهری و اراضی خارج از محدوده ی مذکور ... به نام شرکت عمران شهرهای جدید تملک گردد.) که این دستور بر خلاف صریح ماده ی ۲ و ۹ آیین نامه قانون زمین شهری است.

۲- زمین مورد شکایت خارج از محدوده شهری می باشد و به استناد ماده ۲ قانون زمین شهری اداره ی زمین شهری حق تملک زمین های زراعی خارج از محدوده ی شهر را ندارد. ۳- علی فرض آن که زمین شهری جزء زمین شهری باشد اداره خواننده مکلف بوده است طبق ماده ی ۲۳ آیین نامه اجرائی قانون زمین شهری و شرایط چهارگانه مذکور در آن رفتار نماید که هیچ گونه دلیلی مبنی بر رعایت ماده ی مذکور در پرونده ملاحظه نشد؛ بنابراین به جهات مذکور و حکم به ورود شکایت و ابطال کلیه ی عملیات تملکی پلاک مورد شکایت صادر می گردد. ج- شعبه ی چهارم در رسیدگی به پرونده کلاسه ۲۵۹/۷۱ موضوع شکایت آقای محمدحسین واقعی به طرفیت سازمان زمین شهری لرستان به خواسته ابطال تملک و اقدامات ناشی از آن به شرح دادنامه شماره ی ۱۵۶۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۲۲ نظر به اینکه بهاء زمین در صندوق ثبت تودیع نگردید و در نتیجه ماده مقررات مربوط (تبصره ۶ ماده ی ۹ قانون زمین شهری و بند یک ماده ی ۲۳ آیین اجرائی آن) رعایت نشده لذا شکایت وارد تشخیص و حکم به ابطال تملک پلاک های موصوف و اقدامات و آثار ناشی از آن به نسبت به سهم مالکیت شاکه صادر و اعلام می گردد. هیات عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام و المسلمین دری نجف آبادی و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می نماید.

رأی هیات عمومی

الف- نظر به این که تفاوت مفاد دادنامه شماره ی ۱۵۶۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۲۲ شعبه ی ۱۴ با دو دادنامه صادره از شعب ۳ و ۸ بدوی دیوان مبتنی بر استنباط متفاوت از حکم واحد قانونگذار نیست بنابراین موضوع در این قسمت از مصادیق آراء متناقض مذکور در ماده ی ۲۰ اصلاحی قانون دیوان عدالت اداری محسوب نمی شود و موردی برای رسیدگی و اتخاذ تصمیم در این زمینه در قلمرو مزبور در هیات عمومی دیوان وجود ندارد. ب- با عنایت به این که تملک اراضی واقع در محدوده شهرها در اجرای ماده ی ۹ قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲ منوط به تحقق و اجتماع شرایط و ضوابط مقرر در قانون زمین شهری و آیین نامه اجرائی آن به ویژه شقوق چهارگانه مذکور در ماده ی ۲۳ آیین نامه فوق الاشعار است. بنابراین دادنامه ی شماره ی ۶۸ مورخ ۱۳۷۲/۲/۸ شعبه ی سوم بدوی دیوان در حدی که متضمن این معنی می باشد موافق اصول و موازین قانونی تشخیص داده می شود. این رأی به استناد قسمت اخیر ماده ی ۲۰ اصلاحی قانون دیوان عدالت اداری برای شعب دیوان و سایر مراجع زیربط در موارد مشابه لازم الاتباع است.

رئیس هیات عمومی دیوان عدالت اداری - دری نجف آبادی

در موارد مربوط، مشمول مقررات این قانون می‌باشند. بنابراین بواسطه عدم ذکر نام شهرداری در عداد مؤسسات مندرج در ماده ۱۶۰ قانون برنامه چهارم، مصوبه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۷ هیأت محترم وزیران به جز بخش ۳ آن شامل شهرداری‌ها نمی‌شود. این بخش هم صرفاً به واسطه تصحیح نام شهرداری است که شامل شهرداری‌ها می‌گردد.

ب- شهرداری‌ها می‌بایست وفق تبصره ذیل بند ۳ مصوبه، فعالیت موضوع بند ۳ (یعنی طبخ و توزیع غذا، امور حمل و نقل، خدمات فضای سبز، تعمیر و نگهداری ساختمان، تأسیسات و سایر خدمات عمومی) را به شرکت‌های خدماتی دارای رتبه بندی و طرح طبقه بندی مشاغل کارگری مورد تأیید وزارت کار و امور اجتماعی واگذار نمایند. نکته مهم این است که شهرداری‌ها می‌بایست در قرارداد تنظیمی موارد مندرج در بند ۴ مصوبه را لحاظ نمایند.

● لطفاً بررسی و اعلام نمایید آیا کارکنان ادارات دولتی که حقوق آن‌ها در محل اعتبارات دولتی پرداخت می‌شود می‌توانند به صورت پاره وقت با شهرداری‌ها قرارداد مشاوره منعقد نمایند؟ آیا این امر مغایرتی با لایحه قانونی منع تصدی و دو شغل ندارد؟

○ با عنایت به این که مطابق ماده اول لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزیران، نمایندگان مجلس و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷/۱۰/۲۲، کارمندان دولت نمی‌توانند در معاملات با دولت یا شهرداری‌ها یا دستگاه‌های وابسته به آن‌ها شرکت نمایند و در تبصره ۳ ذیل همین ماده معاملات را احصاء نموده؛ بنابراین در صورتی که موضوع قرارداد مشاوره یکی از موارد مصوبه در بند ۵ تبصره ۳ باشد، اشکال قانونی دارد.

● آیا شورای اسلامی شهر می‌تواند جرایم صادره از کمیسیون‌های ماده صد یا عوارض موضوع آرای کمیسیون‌های ماده ۷۷ قانون شهرداری را کلاً یا بعضاً ببخشد؟

○ آرای صادره از کمیسیون‌های ماده صد و ۷۷ قانون شهرداری قطعی و لازم‌الاجرا می‌باشند مگر اینکه مطابق بند ۲ ماده ۱۴ قانون دیوان عدالت اداری مورد اعتراض واقع شوند. پر واضح است که آرای مذکور لازم‌الاجرا بوده و هیچ مرجعی حق کم و زیاد کردن مبالغ مندرج در آرای صادره را ندارد. شورای اسلامی شهر صرفاً می‌تواند به اساس ماده ۷۲ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت دستور العمل تسطیح مطالبات شهرداری را تصویب نماید تا بر آن اساس شهرداری اقدام به تسطیح جرایم و عوارض نماید.

● سازمان اتوبوسرانی قراردادی را برای سرویس ایاب و ذهاب کارکنان و دانشجویان دانشکده‌ها منعقد

● همان‌طور که مطلع اید شهرداری‌ها در بخش نیروی انسانی مشکلات عدیده‌ای دارند که در این راستا شهرداری به منظور تأمین نیروی انسانی بخش‌های گوناگونی در قالب به کارگیری نیرو به طور مستقیم اقداماتی انجام داده که به دلیل استمرار این پرداخت‌ها و حکم قاطع قانون کار در این باره امکان جذب آن‌ها در بدنه شهرداری میسر می‌گردد و باعث تورم نیروی انسانی در شهرداری خواهد شد. بنابراین برای پرهیز از عقد قرارداد مستقیم با افراد یاد شده و تبعات سوء ناشی از تراکم نیرو در شهرداری، در اجرای ماده ۱۹ آئین نامه مالی شهرداری‌ها و تصویب شورای اسلامی شهر با بستن قرارداد مدیریت پیمان با سازمان همیاری شهرداری‌های استان تأمین نیروی انسانی در بخش خدمات مشابه به سازمان مذکور محول شده است. با توجه به این که هیأت محترم وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۷ طی مصوبه شماره ۳۴۶۱۳ت/۸۴۵۷۵ هـ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۱۵، هرگونه به کارگیری نیروی انسانی برای انجام وظایف و فعالیت‌های کارشناسی، کمک کارشناسی و تخصصی از راه شرکت‌های طرف قرارداد و سایر تشکل‌های حقوقی غیردولتی به طور تمام وقت و یا پاره وقت در دستگاه‌های اجرایی از تاریخ ۱۳۸۵/۷/۱ ممنوع شده است، آیا مصوبه یاد شده به شهرداری‌ها نیز تسری دارد یا خیر؟ آیا منظور از مصوبه یاد شده این است که تمام اشخاصی که در قالب قرارداد با سازمان همیاری برای شهرداری کار می‌کرده‌اند می‌بایست به استخدام شهرداری در آیند؟

با توجه به این که شهرداری نیز دستگاه اجرایی به شمار می‌آید و نحوه عمل شهرداری در باره اجرای این مصوبه چگونه و به چه نحو خواهد بود؟

○ الف- با توجه به این که مطابق بند ۹ مصوبه مورد اشاره، همه‌ی دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۱۶۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مشمول این تصویب‌نامه می‌باشند و در ماده ۱۶۰ قانون برنامه چهارم مقرر شده است: «کلیدی وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی موضوع ماده ۴ قانون محاسبات عمومی کشور مصوبه ۱۳۶۶/۶/۱ و سایر شرکت‌ها به استثنای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه قانونی، تعلق داشته باشند و همچنین شرکت‌ها و مؤسسات دولتی که مشمول قوانین و مقررات عمومی به آنها، مستلزم ذکر یا تصحیح نام است از جمله: شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های تابعه وابسته به وزارت نفت و شرکت‌های تابعه آنها، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و شرکت‌های تابعه، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران و شرکت‌های تابعه

نموده است به طوری که انجام دهندگان این سرویس‌ها تعدادی از بهره برداران بخش خصوصی این سازمان می‌باشند، یعنی دستور العمل و آگذاری اتوبوس شهری به بخش خصوصی که توسط وزارت کشور تنظیم و به سازمانهای اتوبوسرانی ابلاغ گردیده به این بهره برداران اتوبوس شهری واگذار گردیده است و هم اکنون نیز تحت نظارت سازمان مشغول فعالیت در خطوط شهری می‌باشند. سازمان تأمین اجتماعی اعلام نموده است که سازمان اتوبوسرانی می‌بایست به عنوان پیمانکار لیست بیمه کارکنان شاغل در این قرارداد (بهره برداران) را به صورت ماهیانه در قالب ۷٪ بیمه قرارداد به تأمین اجتماعی ارسال نماید. حال سازمان اتوبوسرانی می‌بایست چگونه و با چه استدلالی از خود دفاع نماید و

چگونه اقدام نماید تا هم به صرفه و صلاح سازمان باشد و هم در سال آتی دچار چنین مشکلی نشود؟
 در صورتی که قرارداد خاصی بین سازمان اتوبوسرانی و رانندگان اتوبوس‌های بخش خصوصی منعقد نشده باشد که از آن رابطه کارگر و کارفرمایی استنباط بشود، پرداخت حق بیمه رانندگان اتوبوس‌ها به عهده سازمان نیست زیرا رابطه کارگر و کارفرما ایجاد نشده است. سازمان اتوبوسرانی می‌بایست در راستای سیاست‌های عمومی دولت در ساماندهی بخش حمل و نقل درون شهری و ساماندهی و افزایش بهره‌وری آن دستور العمل وزارت کشور صرفاً برای حمل و نقل درون شهری نظارت داشته باشد و قرارداد خاصی با رانندگان بخش خصوصی منعقد ننماید که مشمول پرداخت حق بیمه گردد.

تاریخ: ۱۳۸۲/۱۱/۱۶ شماره دادنامه: ۸ کلاسه پرونده: ۲۲۷/۸۱ شاکی: مدیر کل تأمین اجتماعی

تهران

موضوع: شکایت و خواسته: تعارضی آرای صادره از شعب اول و دوم تجدید نظر دیوان عالی عدالت اداری.

مقدمه: الف- ۱- شعبه دهم رسیدگی به پرونده کلاسه ۶۱۸/۷۸ موضوع شکایت آقای حسین اسدی به طرفیت سازمان تأمین اجتماعی به خواسته‌ی برقراری حقوق ایام بیکاری به شرح دادنامه‌ی شماره ۷۵۶ مورخ ۱۳۷۹/۵/۱۶ چنین رأی صادر نموده است: به شرح جدول ماده ۶ قانون بیمه‌ی بیکاری مصوب ۱۳۶۹/۶/۲۶، بیمه‌شدگان بیکار در صورت بیکار شدن، حداقل شش ماه سابقه‌ی پرداخت بیمه را داشته باشند، استحقاق دریافت مقرری بیمه‌ی بیکاری را خواهند داشت و چون در مانحن فیه حسب محتویات پرونده، شاکی بیش از ۶ سال سابقه‌ی پرداخت حق بیمه به سازمان تأمین اجتماعی را داشته است، بنا به مراتب، مدافعات و توجهات سازمان مزبور به شرح لایحه‌ی ارسال‌ی موجه و مؤثر در مقام نیست و چون شاکی با توجه به دلایل مثبت ادعا استحقاق برداشت مستمری بیکاری را از هر جهت دارا می‌باشد، بنابراین امتناع سازمان تأمین اجتماعی در برقراری حقوق ایام بیکاری ملاک موجهی نداشته و رأی به ورود شکایت مبنی بر برقراری حقوق ایام بیکاری در حق شاکی را اعلام می‌دارد.

الف- ۲- شعبه اول تجدید نظر در رسیدگی به پرونده کلاسه ۱۳۲۸/۷۹/۱ موضوع تقاضای تجدید نظر در دادنامه‌ی شماره ۱۳۶۷ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۲ چنین رأی صادر نموده است: اعتراض سازمان تأمین اجتماعی نسبت به دادنامه‌ی شماره ۷۵۶ مورخ ۱۳۷۹/۵/۱۶ صادره از شعبه دهم دیوان وارد است زیرا تجدید نظر خواننده به لحاظ اتمام مدت قرارداد منعقد با کارفرما بیکار شده است و در قراردادهای با مدت معین و با کار معین چون کارگر عالملاً و عامداً و با تمایل، مبادرت به انعقاد آن می‌نماید و نتیجه‌ی چنین قراردادی نیز برایش قابل پیش‌بینی است و از طرفی بیکار شدن بدون میل و اراده‌ی مذکور در ماده ۲ قانون بیمه‌ی بیکاری محقق نیست، لذا مستحق دریافت بیمه‌ی بیکاری نمی‌باشد ضمن فسخ دادنامه‌ی بدوی شکایت تجدید نظر خواننده مردود اعلام می‌گردد.

ب- ۱- شعبه دهم در رسیدگی به پرونده کلاسه ۱۱۲۰/۷۹ موضوع شکایت آقای ایزد آزادی به طرفیت سازمان تأمین اجتماعی به خواسته‌ی تقاضای برقراری بیمه‌ی بیکاری و لغو نامه‌ی شماره ۲۷۲۴ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱ به شرح دادنامه‌ی شماره ۲۲۵۱ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۴ چنین رأی صادر نموده است: با توجه به شرایط مندرج در قانون بیمه‌ی بیکاری در خصوص تعلق مستمری در ایام بیکاری و مراتب مندرج در لایحه‌ی پاسخیه‌ی تأمین اجتماعی و این که مدارک و دلایل شاکی مثبت تخلف واحد دولتی مذکور و تزییع حقی دریاژه‌ی وی نیست شکایت به کیفیت مطروحه موجه نیست و رد می‌شود.

ب- ۲- شعبه دوم تجدید نظر در رسیدگی به پرونده کلاسه ۲۲۷۹/۷۹/۲ موضوع تقاضای تجدید نظر ایزد آزادی، به خواسته‌ی تجدید نظر در دادنامه‌ی شماره ۲۳۵۱ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۴ شعبه دهم دیوان به شرح دادنامه‌ی شماره ۱۴۲۹ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۳۰ چنین رأی صادر نموده است: نظر به این که تجدید نظرخواه کارگر بیمه‌ی شده‌ی شرکت واحد اتوبوسرانی شهر ری بوده، از طرفه آن مرجع بیکار گردیده و در نتیجه بیکاری او بدون میل و اراده‌اش صورت گرفته و با تنظیم و تکمیل فرم درخواست مقرری بیمه‌ی بیکاری در مهلت یک ماهه‌ی مقرر در ماده ۷ آیین نامه‌ی اجرایی قانون بیمه‌ی بیکاری و ارایه‌ی آن به واحد کار و امور اجتماعی محل در واقع با توجه به تبصره ۲ ماده ۷ آیین نامه‌ی فوق‌الذکر آمادگی خود را برای انجام کار تخصصی یا مشابه آن اعلام نموده، نامه‌ی شماره ۱۰۲۵۲/ش/م مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰ مسؤل مرکز خدمات اشتغال جنوب تهران مؤید این موضوع است و از طرفی با توجه به مدت پرداخت حق بیمه قبل از بیکار شدن و اعلام مراتب ظرف مهلت مقرر به واحد کار و امور اجتماعی واجد شرایط مقرر در ماده ۶ قانون بیمه‌ی بیکاری می‌باشد، بنا به مراتب فوق‌الاشعار و تجدید

نظر خواهی نامبرده وارد تشخیص داده است و حکم به ورود رسیدگی و فسخ دادنامه‌ی شماره‌ی ۲۲۵۱ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۴ دیوان عدالت اداری و برقراری بیمه‌ی بیکاری و لغو نامه‌ی شماره‌ی ۳۷۲۴ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱ شعبه‌ی ۴ تأمین اجتماعی تهران را صادر و اعلام می‌نماید.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام والمسلمین دری نجف‌آبادی و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می‌نماید:

رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با عنایت به ماده‌ی ۲۱ قانون کار و مدلول دادنامه‌های شماره‌ی ۲۳۸ مورخ ۱۳۷۸/۵/۱۶ و شماره‌ی ۹۷ مورخ ۱۳۸۲/۳/۴ هیأت عمومی دیوان متضمن قطع رابطه‌ی استخدامی کارگر با کارفرما به واسطه‌ی انقضای مدت کار و این که تنظیم قرارداد و تعیین شرایط آن از جمله مدت قرارداد مبتنی بر توافق و تراخی طرفین است. بیکاری کارگر به لحاظ خاتمه‌ی مدت قرارداد از مصادیق اخراج بدون عیب و اراده‌ی کارگر محسوب نمی‌شود. تا مورد، از مصادیق ماده‌ی ۲ قانون بیمه بیکاری مصوب ۱۳۶۹ تلقی گردد؛ بنابراین دادنامه‌ی شماره‌ی ۱۳۶۷ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۲ شعبه‌ی اول تجدید نظر دیوان که متضمن این معنی می‌باشد موافق اصول و موازین قانونی تشخیص داده می‌شود. این رأی به استناد قسمت اخیر ماده‌ی ۲۰ اصلاحی قانون دیوان عدالت اداری برای شعب دیوان و سایر مراجع ذی ربط در موارد مشابه لازم‌الاتباع است.

تاریخ: ۱۳۸۳/۳/۶ شماره‌ی دادنامه: ۲۹ کلاسه‌ی پرونده: ۹۱۶/۸۲/شاکمی؛ ستاد رسیدگی به امور آزادگان موضوع شکایت و خواسته: اعلام تعارض رأی صادره از شعب اول و دوم دیوان عدالت اداری.

مقدمه: الف- شعبه‌ی اول در رسیدگی به پرونده‌ی کلاسه‌ی ۱۱۳۳/۸۱ و ۳۱۱۸/۸۱ موضوع شکایت آقای ناصر بطحایی به طرفیت بانک ملت - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به خواسته‌ی درخواست اعطای حقوق مرخصی دوران اسارت و ابطال تبصره‌ی ۸ قانون حمایت از آزادگان به شرح دادنامه‌ی شماره‌ی ۳۷۱۱ و ۳۷۱۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۸ چنین رأی صادر نموده است: با توجه به ماده‌ی ۸ قانون حمایت از آزادگان که تصریح نموده است، اسرای آزاد شده که قبل از اسارت در استخدام هر یک از دستگاه‌های مشمول این قانون بودند استحقاق استفاده از حقوق و مزایای مستمر استراحت دارند و شاکمی به اعتراف خود پس از آزادی و در سال ۱۳۶۹ به استخدام بانک ملت درآمده و سایر حقوق وی منظور گردیده، موجبی جهت اجابت خواسته‌ی شاکمی وجود ندارد. لذا این شعبه حکم به رد دادخواست آقای ناصر بطحایی صادر می‌نماید.

ب- شعبه‌ی دوم در رسیدگی به پرونده‌ی کلاسه‌ی ۸۱۵/۸۱ موضوع شکایت آقای علی امیری به طرفیت سازمان بهزیستی استان کرمانشاه به خواسته‌ی احتساب و منظور نمودن میزان مرخصی استحقاقی سالیانه‌ی مربوط به آزادگان به نسبت زمان اسارت، علی‌هذا، توجهاً به مجموع محتویات پرونده اعم از مشروح دادخواست تقدیمی و مضمون لایحه‌ی پاسخیه‌ی واصله از طرف خواننده و بالاخره عنایتاً به مدلول و اطلاق تبصره‌ی ماده‌ی ۸ قانون حمایت از آزادگان و اسرای آزاد شده بعد از ورود به کشور مصوب ۱۳۶۸/۹/۱۲ که مقرر نموده کلیه‌ی مرخصی‌های استحقاقی سالیانه‌ی آزادگان به نسبت مدت اسارت ذخیره می‌گردد و در صورت تمایل و درخواست فرم آزاده معادل حقوق و مزایای مدت مذکور به وی پرداخت می‌گردد. بنا به مراتب معروضه و این که در تبصره‌ی یاد شده هیچ قیدی صورت نگرفته بلکه شامل کلیه‌ی آزادگان می‌شود چرا که زمان اسارت را حالت اشتغال دانسته، بنا به علی‌هذا شکایت فوق التوصیف را وارد تشخیص داده و حکم به اثبات آن را صادر و اعلام می‌گردد.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام والمسلمین دری نجف‌آبادی رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می‌نماید:

رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با عنایت به وجه افتراق و تمایز مشمولان ماده‌ی ۸ و ۱۳ قانون حمایت از آزادگان مصوب ۱۳۶۸/۹/۱۲، تبصره‌ی ذیل ماده‌ی ۸ قانون فوق‌الذکر در باب ضرورت ذخیره‌ی کلیه‌ی مرخصی‌های استحقاقی سالیانه‌ی آزادگان به نسبت مدت اسارت اختصاص به اشخاصی دارد که قبل از اسارت به استخدام دولت درآمده‌اند و جواز احتساب مدت اسارت در مورد کلیه‌ی مشمولان ماده‌ی ۱۲ قانون از جهات مختلف افزایش سنوات خدمت و ارتقای گروه و بازنشستگی ملازمه‌ی با اعمال تبصره‌ی ذیل ماده‌ی ۸ قانون فوق‌الذکر در ورد افرادی که پس از اسارت به استخدام دولت در می‌آیند، ندارد. بنابراین دادنامه‌ی قطعی شماره‌ی ۳۳۱۱ و ۳۷۱۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۸ شعبه‌ی اول دیوان در حدی که متضمن این معنی می‌باشد صحیح و موافق قانون تشخیص داده می‌شود. این رأی به استناد دوم ماده‌ی ۲۰ اصلاحی قانون دیوان عدالت اداری برای شعب دیوان و سایر مراجع ذی ربط در موارد مشابه لازم‌الاتباع است.

اساسنامه و نظامنامه کانون جهانگردی ایران

تحصیل تخفیفات ممکنه برای سمدی وسایل نقلیه‌ی

اعتقاد.

گماردن راهنماها در شهرها و در طرق مختلفه برای هدایت مسافرتین.

ذایر نمودن پست‌های ثقفن مخصوص در جاده‌های عمومی برای رفع احتیاج مسافرتین.

برقراری پست‌های امدادی.

طبع راهنما و نقشه‌ی خطوط مختلفه‌ی داخلی و خارجی، اقدام در تسهیل مراجعات قضایی.

الحاق به مؤسسات جهانگردی.

نصب علامات بین‌المللی در جاده‌ها و شهرها.

شرکت در کنفرانس‌های بین‌المللی راجع به جهانگردی، صدور تصدیقات رانندگی و بلاک بین‌المللی برای صاحبان وسایط نقلیه.

فراهم نمودن تسهیلات مسافرت و رفع موانع و تشریفات گمرکی و عبور از سرحدات برای اعضای این کانون و سایر اعضای کانون‌های عضو عامل اتحادیه‌ی بین‌المللی جهانگردی در حدود مقررات جاریه‌ی مملکتی.

تهیه طرح قوانین و نظاماتی که باعث تسهیل مسافرت جهانگردان باشد و همچنین اظهارنظر در کلیه‌ی قوانین و نظامات راجع به وسایل نقلیه‌ی مسافرتین.

هیات‌مدیره

ماده‌ی ۳- کانون بوسیله‌ی هیات‌مدیره اداره می‌شود که

اعضای آن مرکب است از: یک رئیس، دو نایب رئیس، خزانه‌دار، منشی، مستشار حقوقی، دو مفتش (وا) سه عضو مشاور که برای مدت یک سال از طرف مجمع عمومی انتخاب می‌شوند.

ماده‌ی ۴- اولین هیات‌مدیره به نام هیات‌مدیره‌ی مؤسس کانون جهانگردی ایران از آقایان ذیل برای مدت سه سال از اول سال ۱۳۱۲ تا آخر سال ۱۳۱۷ تشکیل می‌شود.

۱- جناب آقای م. جم

رئیس

۲- جناب آقای ج. سپهری

نایب‌رئیس

سند شماره ۵۰

کانون جهانگردی ایران

عنوان تلگرافی: نور ایران

شماره ۱۰۳

تهران مورخه: ۱۳۱۴/۶/۲۵

ضمیمه: ندارد

متخالفات

ریاست‌وزرا

با نهایت احترام یک نسخه از اساسنامه و یک نسخه از نظامنامه‌ی کانون جهانگردی ایران که به تصویب رسیده و فعلاً ذایر است برای اطلاع تلو ایفاد می‌دارد که از منظور و مقصود تاسیس کانون استحضار حاصل فرموده در مواقع لازمه مساعدت فرمایند.

منشی کانون جهانگردی ایران

(امضا: غلامحسین استیلاج)

[حاشیه‌ی پایین، اول] به عرض می‌رسد.

[۱۳]۱۳/۶/۲۵

[حاشیه‌ی پایین، دوم] ورسول و اظهار مسرت شود.

[۱۳]۱۳/۶/۲۷

[مهر] ورود به کابینه‌ی ریاست‌وزرا

به تاریخ: ۱۳/۶/۲۶ [۱۳]

شماره: ۴۵۹۸

سند شماره ۵۰/۱

مقررات عمومی

ماده‌ی ۱- هیاتی در تهران به نام کانون جهانگردی ایران تاسیس می‌شود و مقصود از تاسیس آن به طور کلی فراهم آوردن موجبات آسایش و تسهیل مسافرت جهانگردان ایرانی در خارجه و جهانگردان خارجی در ایران و توجه به رفع حوائج و حمایت از آن‌ها در ایران است.

ماده‌ی ۲- اساسول وظایف کانون به قرار ذیل است:

اقدام در تهیه‌ی مهمانخانه‌ها و اماکن مناسب.

ذایر نمودن محل نوبرات جهت وسایط نقلیه‌ی آن‌ها به

کمیت مناسب.

۳. جناب آقای دکتر م. دفتری

نایب رئیس

۴. آقای ف. بهرامی

منش

۵. آقای دکتر م. سجادی

خزانه دار

۶. آقای غ. جنبهاج

منشی

۷. آقای شارل کلاویه

عضو مشاور

۸. آقای م. امیراصلانی

عضو مشاور

۹. آقای ع. ج. مسعود انصاری

منش

۱۰. آقای م. ج. بوذری

مستشار حقوقی

۱۱. باور فتح الله بهنام

ماده ۵- تاریخ انعقاد اولین جلسه می مجمع عمومی در اول تیرماه ۱۳۱۷ خواهد بود.

ماده ۶- هیأت مدیره تا قبل از ماهی یک بار تشکیل خواهد شد. برای رسد جلسات هیأت مدیره حضور هفت نفر عضو که از آن جمله رئیس یا یکی از نواب رئیس باشد کافی است. در صورتی که عده می مؤبور پس از اخطار از طرف منشی هیأت در جلسه می مقرر حضور نیابند برای جلسه می بعد حضور پنج نفر عضو کافی خواهد بود.

ماده ۷- کلیه می تصمیمات هیأت مدیره به اکثریت تصدق به علاوه یک است و در صورت تساوی آرا رئیس جلسه حق رأی خواهد داشت.

ماده ۸- در صورت دعوت رئیس و یا موافقت سه نفر از اعضای هیأت مدیره، جلسه می فوق العاده تشکیل می شود.

ماده ۹- کلیه می تصمیمات هیأت مدیره باید کسی باشد و تمام صورت جلسات و مینوت ها و راپورت های شعب در هیأت مدیره توسط منشی مجمع ضبط و محفوظ می ماند. صورت جلسات باید به اعضای رئیس جلسه برسد.

ماده ۱۰- اگر قبل از رسیدن دوره می تجدید انتخابات، یکی از اعضای هیأت مدیره استعفا دهد یا مسافرت طولانی کند یا به چیزی از عضویت هیأت مدیره معزول گردده برای انتخاب جانشین او خود هیأت مدیره به اکثریت دو تالت شخص دیگری را انتخاب خواهد کرد. عضو جدید فقط از باقی مانده می مدت عضویت عضو خارج شده استفاده خواهد کرد.

ماده ۱۱- در صورتی که هر یک از اعضای هیأت مدیره بدون عذر موجه چهار مرتبه متوالیا در جلسات هیأت مدیره حاضر نگردد، هیأت مدیره او را مستعفی تلقی نموده و به جای او به شرح ماده می ۱۰ عضو دیگری انتخاب خواهد کرد.

ماده می ۱۲- برای انجام امور دفتری و اداری کانون هیأت مدیره عده لازم عضو به عنوان هیأت عامه استخدام خواهد

نمود.

ماده می ۱۳- هیأت مدیره می تواند اعضای هیأت کانون هیأت عامه را از بین خود و یا از خارج انتخاب کند.

ماده می ۱۴- تعیین حقوق اعضای هیأت عامه و همین طور عزل و نصب آن ها یا هیأت مدیره است.

ماده می ۱۵- وظایف و مسئولیت اعضای هیأت عامه را هیأت مدیره بر طبق نظامنامه های داخلی معین می کند.

ماده می ۱۶- انعقاد هر گونه قراردادهای مالی و دادن هر نوع نوشته و سند و تمهد و تدوین نظامنامه ها و غیره و تعقب اعضا بر طبق نظامات جاری می کانون با هیأت مدیره می باشد.

ماده می ۱۷- هیأت مدیره در انجام وظایف خود در حدود این اساسنامه از طرف کلیه می اعضا مختار و وکیل هستند به هر ترتیبی که صلاح و مقتضی بدانند تصمیم گرفته، نظریات خود را به موقع اجرا گذارند.

ماده می ۱۸- ملزوم اخذ رأی در هیأت مدیره و یا در مجامع عمومی به وسیله می قیام و قعود صورت می گیرد ولی اگر عشر از حاضرین تقاضای رأی مخفی نمایند، باید به همان طریق عمل شود.

ماده می ۱۹- کلیه می تصمیمات و مذاکرات در هیأت مدیره محرمانه است.

ماده می ۲۰- منظور از تأسیس کانون استفاده می مالی برای هیچ یکی از اعضای آن نبوده و باید آنچه که عاید می شود برای توسعه می مؤسسات آن مصرف گردد. تعهدات کانون در انجام و به موقع اجرا گذاردن نقشه های مذکوره در این اساسنامه با رعایت وضعیت مالی کانون از لحاظ اهمیت و تقدم آن متوطبه تصویب هیأت مدیره است.

ترتیب عضویت

ماده می ۲۱- اعضای کانون غیر محدود و به سه طبقه تقسیم می شود: افتخاری، عادی، دائمی.

الف) اعضای افتخاری مختص به خانواده می سلطنتی است. ب) اعضای عادی کسانی هستند که همه ساله با پرداخت حق اشتراک عضویت خود را تجدید می نمایند.

ج) اعضای دائمی کسانی هستند که با پرداخت مبلغ معینی مادام العمر به عضویت شناخته می شوند.

ماده می ۲۲- حق اشتراک و عضویت کانون طبق نظامنامه می مخصوصی که به تصویب هیأت مدیره رسیده باشد اخذ خواهد شد.

ماده می ۲۳- عده می عضو افتخاری در هیچ موقع نیلید از می نفر تجاوز نماید.

ماده می ۲۴- در صورتی که هر یک از اعضای کانون برخلاف مقررات و نظامات جاریه رفتار نماید و یا رفتار و اعمال او مخالف با حیثیات و شئون کانون باشد، هیأت مدیره می تواند از آن ها تقاضا نماید که در ظرف بانزده روز استعفا می خود را به منشی هیأت مدیره تقدیم کند و هر آینه عضو مزبور در موعد مقرر استعفا می خود را تقدیم ننموده هیأت مدیره او را

از عضویت اخراج خواهد کرد ولی تصمیم اعضای هیات مدیره در این مورد نباید با اکثریت کمتر از دو ثلث اتخاذ شود. در صورتی که اقدامات و رفتار عضو مزبور آن اندازه به منافع کانون سدمه وارد آورد که نتوان با مهلت پانزده روز موافقت نمود هیات مدیره حق خواهد داشت بدون رعایت مهلت اخراج او را اعلام نماید.

ماده ۲۵- هیات مدیره می تواند حق ورود و یا اشتراک را مطابق مقتضیات مالی و احتیاجات وقت تغییر دهد.

ماده ۲۶- داوطلبان عضویت باید تقاضا نامه‌ی خود را تسلیم منشی کانون نمایند.

ب- عضویت داوطلبان پس از تصویب هیات مدیره توسط منشی به داوطلب ابلاغ خواهد شد.

ماده ۲۸- کلیه‌ی وجوهی که باید از طرف اعضا پرداخت شود قبلاً دریافت می شود. هر عضوی که پانزده روز در پرداخت دین خود تاخیر نماید، منشی بلافاصله موضوع را به او اخطار نموده و چنانچه در فاصله‌ی پانزده روز بعد از اخطار دین خود را ادا ننماید انفصال او را اعلام خواهد نمود. نسبت به اعضای مقیم خارج مهلت دو ماه خواهد بود.

ماده ۲۹- عضوی که استعفا دهد و یا اخراج گردد هیچ گونه حقی نسبت به بجهوی که به کانون پرداخته و همچنین هیچ قسم حقی به دارای مؤسسه نخواهد داشت.

ماده ۳۰- کلیه‌ی نشان ها و امتیازات و علائمی که از طرف هیات مدیره به اعضا داده می شود موقتی بوده و پس از استعفا یا اخراج عضو باید به کانون مسترد شود.

مجمع عمومی

ماده ۲۱- در هر سال در پانزده روز اول تیر و منتهی تا آخر آن ماه جلسهی عادی سالانه‌ی مجمع عمومی برای معالجه‌ی محاسبات و تشریح وضعیات کانون و انتخابات هیات مدیره‌ی جدید تشکیل می شود.

ماده ۳۲- انعقاد مجمع عمومی باید الاً سی روز قبل از وقت به وسیله‌ی منشی به اعضا اطلاع داده شود. ضمناً طرح صورت محاسبات بطوری که تقدیم کانون خواهد شد و همچنین پیشنهادهای هیات مدیره و دستور جلسه برای اعضا ارسال گردد.

ماده ۳۳- همین که نصف به علاوه‌ی یک اعضای کانون جمع شدند مجمع عمومی رسماً تشکیل می شود. چنانچه در جلسهی اول کانون عده‌ی اعضای لازم برای تشکیل جلسه حضور به هم رسانند هیات مدیره بایستی در ظرف یک هفته برای تشکیل جلسهی ثانوی اعضا را دعوت نمایند و چنانچه سی روز بعد از اخطار مزبور در جلسهی دوم هم عده‌ی اعضای حاضر کافی نباشد، هیات مدیره در همان جلسه بیک ساعت مهلت خواهد داد و پس از این مهلت عده‌ی حاضر مجمع عمومی قانونی و رسمی را تشکیل خواهد داد. در تشکیل مجمع عمومی آرای توکلی نیز به شمار می آید.

ماده ۳۴- هر یک از اعضای کانون حق مذاکره و رای در

مجمع عمومی را خواهند داشت. اعضای که نمی توانند در مجمع عمومی حضور به هم رسانند ممکن است به سایر اعضای کانون وکالت دهند ولی اعضای هیات مدیره نمی توانند وکالت داده و یا قبول وکالت نمایند. آرای توکلی صحیح و دارای اعتبار و رسمیت می باشد ولی هیچ یک از اعضا نمی توانند بیش از پنج رای داشته باشند. اعضای که دارای آرای توکلی هستند بایستی قبل از افتتاح مجمع عمومی وکالت نامه‌های خود را تسلیم رئیس نمایند.

ماده ۳۵- هیات مدیره می تواند در موقع لزوم مجمع عمومی فوق العاده را دعوت و تشکیل دهد.

ماده ۳۶- اعضای کانون نیز حق دارند تقاضای تشکیل مجمع عمومی فوق العاده نمایند. مشروط به اینکه الاً ربع اعضا تقاضا نامه‌ی [در این موضوع به هیات مدیره بدهند.

ماده ۳۷- مفاد ماده ۳۱ تا اول تیرماه ۱۳۱۷ نسبت به انتخاب هیات مدیره اجرا نمی شود.

ماده ۳۸- تا زمانی که محاسبات کانون به تصویب مجمع عمومی نرسیده است نمی توان جلسهی مجمع عمومی را که در ماده ۲۱ پیش بینی شده است خاتمه داد.

ماده ۳۹- اساسنامه‌ی حاضره جز با اکثریت دو ثلث از اعضای کانون تغییر نخواهد نمود.

ماده ۴۰- منشی کانون موظف است یک نسخه از این اساسنامه را موقع درخواست عضویت به داوطلب بدهد و اعضا نمی توانند مدعی عدم اطلاع بر مقررات این اساسنامه بشوند.

ماده ۴۱- هر یک از اعضا که تصور می نمایند به استناد ماده ۲۸ به ناحق از عضویت کانون منفصل شده‌اند می توانند تقاضای تجدید رسیدگی نمایند.

ماده ۴۲- هر گونه تقاضا یا ادعا و یا شکایت بایستی کتاً یا دلایل موجه در دفتر شکایات به عمل آید.

ماده ۴۳- هیات مدیره در اولین جلسهی خود نسبت به تقاضاهای مذکور، در مواد ۴۱ و ۴۲ رسیدگی نموده و رای خواهند داد.

ماده ۴۴- هیات مدیره‌ی مؤسس تا موعد تشکیل اولین جلسهی عمومی که در سال ۱۳۱۷ خواهد بود همه ساله راپورت عملیات و صورت محاسبه‌ی خود را منتشر و برای اطلاع اعضای کانون خواهد فرستاد.

ماده ۴۵- نظامنامه‌های لازم برای اجرای مقررات این اساسنامه از طرف هیات مدیره باید تنظیم شود.

سند شماره ۵۰/۲

نظامنامه

کانون جهانگردی ایران

مقررات عمومی

- ۱- هیات مدیره الاً قبل ماهی یک بار متعقد می شود.
- ۲- متخذالاحمال های دعوت هیات مدیره بایستی در مواقع فوق العاده سه روز و در مواقع عادی پنج روز قبل از جلسه به اعضای هیات مدیره‌ی مزبور رسیده و حاوی دستور مذاکرات

جلسه باشد.

۳- منشی، مسئول مکاتبات و تهیه‌ی صورت جلسات می‌باشد.

۴- خزانه‌دار، مسئول امور مالی و دارایی منقول و غیر منقول کانون است.

۵- کلیه‌ی مکاتبات مالی کانون باید به انضای خزانه‌دار برسد.

۶- پرداخت کلیه‌ی مخارج کانون به عهده‌ی خزانه‌دار است.

۷- خزانه‌دار باید در آخر هر ماه و هر سال صورت محاسبه‌ی یک ماهه و یک ساله‌ی خود را تهیه و به هیأت مدیره تسلیم نماید.

۸- معشینی که انتخاب می‌شوند صورت حساب‌های ماهیانه و سالیانه را که خزانه‌دار تسلیم نموده رسیدگی کرده، راپورت خود را به هیأت مدیره تقدیم خواهند نمود. نقیض و رسیدگی به وضعیت دفاتر حسنی کانون نیز در عهده‌ی آن‌هاست.

۹- اخذ کلیه‌ی تصمیمات در حدود مقررات اساسنامه با هیأت مدیره است.

۱۰- قراردادهای و اجاره‌نامه‌ها و کلیه‌ی تعهدات مالی باید به تصویب قبلی هیأت مدیره رسیده و بعد از طرف خزانه‌دار پرداخت شود.

۱۱- اعضای هیأت عامله که از طرف هیأت مدیره معین می‌شوند امور کانون را از قبیل محاسبات دقت‌داری و غیره در تحت تعلیمات منشی و خزانه‌دار انجام خواهند داد.

۱۲- کلیه‌ی وجوهی که به هر عنوان به کانون پرداخت می‌شود بایستی تماماً در مقابل قبض رسیدگی که به امضای خزانه‌دار رسیده است باشد.

۱۳- حق اشتراک اعضا به ترتیب جدول شماره (۱) قبلاً دریافت خواهد شد.

جدول شماره (۱)

نوع اشتراک	مبلغ	مدت	بازگشت
از دارندگان طیاره اتومبیل، کتشی های تفریحی مسافرتی	۱۲۰	۳۰۰۰	ریال
از دارندگان موتورسیکلت و قایل‌اندازه موتور	۴۰	۱۵۰۰	ریال
از دارندگان موتورسیکلت و وسیله نقلیه با موتور چهارچرخ	۹۰	۲۰۰	ریال

۱۴- به هر یک از اعضا یک قطعه نشان کانون جهانگردی ایران در مقابل یکصد (۱۰۰) ریال به طور ودیعه داده می‌شود و تا زمانی که به عضویت باقی است آن را به وسیله نقلیه‌ی خود الصاق می‌نماید و در صورت خروج از عضویت نشان مذکور را مسترد نموده و ودیعه‌ی خود را

دریافت خواهد داشت.

۱۵- اشخاصی که از عضویت کانون خارج می‌شوند حق استعمال نشان کانون را ندارند.

۱۶- راهنمایان اعضای کانون و دانش هر گونه اطلاعات مربوطه به جهت‌کردی مجانی انجام می‌گیرد.

۱۷- مجلات و کتب راهنما و نقشه‌ها و غیره که از طرف کانون به طبع می‌رسد مجاناً به اعضا داده می‌شود.

۱۸- کانون همیشه به عده‌ی کافی وکیل حقوقی در اختیار خود خواهد داشت که در محاکم قضایی از حقوق اعضا دفاع نماید.

۱۹- کانون جذب خواهد کرد که به وسیله‌ی شرکت‌های معتبری و منطبق نظیه‌ی منطبق به اعضای کانون در مقابل هر قسم خطری بیمه شود.

۲۰- اعضای کانون می‌توانند در موقع معامله شرکت‌های فروشنده‌ی وسایط نقلیه به متخصصین کانون مراجعه و متخصصین مزبور باید اطلاعات فنی خود را مجاناً به آن‌ها بدهند.

۲۱- به هر یک از اعضای کانون که با وسیله نقلیه‌ی خود قصد مسافرت به ممالک عضو اتحادیه‌ی بین‌المللی جهانگردی را دارند در مقابل ودیعه‌ی معینی که نقداً اخذ می‌گردد اوراقی داده خواهد شد که بدون پرداخت عوارض گمرکی وسیله نقلیه‌ی آن‌ها که همراه دارند از سرحدات ممالکی که در وره ذکر شده عبور نمایند.

۲۲- به هر یک از اعضای کانون علاوه بر اوراق مذکوره در ماده‌ی ۲۱ یک عدد پلاک "IR" و یک ورقه‌ی تصدیق رانندگی و یک ورقه‌ی تصدیق مالکیت برای وسیله نقلیه که همراه می‌برد داده خواهند شد.

۲۳- هیچ عضوی مجاز نیست که وسیله‌ی نقلیه‌ی خود را پس از خروج از ایران در سایر ممالک به مصرف فروش برساند و در صورتی که به جهانی مجبور به این اقدام گردد باید تصمیم خود را قبلاً به اطلاع کانون اتومبیل یا جهانگردی آن مملکت رسانیده و حقوق و عوارض گمرکی را در آنجا تأدیه نموده، در مراجعت اسناد لازم را برای دریافت ودیعه‌ی خود همراه بیاورد.

۲۴- هر گاه عضوی برخلاف مقررات ماده‌ی ۲۳ عمل نماید کانون وجوه ودیعه‌ی او را ضبط و خسارت وارده را به اداره‌ی گمرک مملکت مربوطه پرداخته، عضو متخلف را نیز از عضویت اخراج خواهد نمود.

۲۵- همان طوری که اعضای کانون جهانگردی ایران بدون پرداخت حق از مزایای کلیه‌ی کانون‌های نظیر خود که در سایر ممالک دایر است استفاده می‌نمایند اعضای کانون سایر ممالک در صورتی که عضو اتحادیه‌ی بین‌المللی جهانگردی باشند به همین نحو از حق عضویت کانون ایران استفاده خواهد کرد.

[حاشیه‌ی پایین] دوسه ضبط شود. [اعضاء محمود چم] ۱۳۳۱/۱۱/۲۶

قانون

تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آن

ماده ۱- محدوده شهر عبارت است از حد کالبدی موجود شهر و توسعه آتی در دوره طرح جامع و تا تهیه طرح مذکور در طرح هادی شهر که ضوابط و مقررات شهرسازی در آن لازم الاجرا می باشد.

شهرداریها علاوه بر اجرای طرحهای عمرانی از جمله احداث و توسعه معابر و تأمین خدمات شهری و تأسیسات زیربنایی در چارچوب وظایف قانونی خود کنترل و نظارت بر احداث هر گونه ساختمان و تأسیسات و سایر اقدامات مربوط به توسعه و عمران در داخل محدوده شهر را نیز برعهده دارند.

ماده ۲- حریم شهر عبارت است از قسمتی از اراضی بلافصل پیرامون محدوده شهر که نظارت و کنترل شهرداری در آن ضرورت دارد و از مرز تقسیمات کشوری شهرستان و بخش مربوط تجاوز نماید.

به منظور حفظ اراضی لازم و مناسب برای توسعه موزون شهرها با رعایت اولویت حفظ اراضی کشاورزی، باغات و جنگلها، هر گونه استفاده برای احداث ساختمان و تأسیسات در داخل حریم شهر تنها در چارچوب ضوابط و مقررات مصوب طرحهای جامع و هادی امکانپذیر خواهد بود.

نظارت بر احداث هر گونه ساختمان و تأسیسات که به موجب طرحها و ضوابط مصوب در داخل حریم شهر مجاز شناخته شده و حفاظت از حریم به استثنای شهرکهای صنعتی (که در هر حال از محدوده قانون و حریم شهرها و قانون شهرداریها مستثنی می باشند) به عهده شهرداری مربوط می باشد، هر گونه ساخت و ساز غیرمجاز در این حریم تخلف محسوب و با متخلفین طبق مقررات رفتار خواهد شد.

ماده ۳- محدوده روستا عبارت است از محدوده ای شامل بافت موجود روستا و گسترش آتی آن در دوره طرح هادی روستایی که با رعایت مصوبات طرحهای بالادست تهیه و به

تصویب مرجع قانونی مربوط می رسد. دهیارها کنترل و نظارت بر احداث هر گونه ساخت و ساز در داخل محدوده را عهده دار خواهند بود.

تبصره ۱- روستاهایی که در حریم شهرها واقع می شوند مطابق طرح هادی روستایی دارای محدوده و حریم مستقل بوده و شهرداری شهر مجاور حق دخالت در ساخت و ساز و سایر امور روستا را ندارد.

تبصره ۲- روستاهایی که به موجب طرحهای مصوب جامع و هادی در داخل حریم شهرها واقع شوند در صورت رسیدن به شرایط شهر شدن، شهر مستقل شناخته نشده و به صورت منفصل به عنوان یک ناحیه یا منطقه از نواحی یا مناطق شهر اصلی تلقی و اداره خواهند شد و برای آنها در قالب طرحهای جامع و تفصیلی ضوابط و مقررات ویژه مستضمن امکان استمرار فعالیتهای روستایی تهیه و ملاک عمل قرار خواهد گرفت.

تبصره ۳- محدوده روستاهای فاقد طرح هادی، با هماهنگی شورای اسلامی روستا توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در قالب بافت مسکونی روستا پیشنهاد گردیده و به تصویب مراجع قانونی مربوط در استان می رسد.

تبصره ۴- درآمد ناشی از ساخت و سازها و عوارض روستاهایی که در حریم شهرها قرار می گیرند اعم از روستاها دارای طرح هادی و فاقد طرح هادی، به حساب دهیارهای روستا جهت توسعه و عمران واریز می گردد.

تبصره ۵- در هر محدوده و یا حریمی که شهرداری عوارض ساختمانی و غیره را دریافت می نماید موظف به ارائه کلیه خدمات شهری می باشد.

ماده ۴- محدوده شهرکها اعم از شهرکهای مسکونی و صنعتی یا سایر شهرکهایی که طبق مقررات و با مجوزهای قانونی مربوط ایجاد و احداث می شوند در طرح های مصوب آنها تعیین و تصویب می گردد.

تبصره ۱- محدوده شهرکهای یاد شده و همچنین محدوده نقاط و مراکز جمعیتی که قبل از سال ۱۳۵۵ دارای طرح ایجاد شهرک و صورتجلسه تفکیکی بوده و تاکنون موفق به اخذ پروانه شهرک نشده و به صورت غیرمصوب باقی مانده اند در صورتی که بنا به ضرورت و با ارائه دلایل توجیهی کافی براساس مطالعات طرحهای جامع و هادی مصوب در داخل حریم شهرها قرار گیرند ، اعم از این که عملیات شهرک سازی در آنها خاتمه یافته و پروانه بهره برداری آنها صادر شده باشد و یا هنوز در دست احداث و تکمیل باشند تحت کنترل و نظارت شهرداری مربوط خواهند بود .

تبصره ۲- هر گونه ساخت و ساز در شهرکهای یاد شده تابع ضوابط و طرح مصوب قانونی خود خواهد بود .

ماده ۵- محدوده شهر در طرحهای جامع شهری و تاتیه طرحهای مذکور در طرحهای هادی شهر و تغییرات بعدی آنها به صورت قابل انطباق بر عوارض طبیعی یا ساخته شده ثابت ، همراه با مختصات جغرافیائی نقاط اصلی تعیین و به تصویب مراجع قانونی تصویب کننده طرحهای مذکور می رسد . این محدوده حداکثر ظرف سه ماه از ابلاغ طرحهای مذکور به صورتی که کلیه نقاط آن قابل شناسائی و پیاده کردن روی زمین باشد توسط شهرداری تدقیق شده و پس از کنترل و امضای دبیر مرجع تصویب کننده و تأیید شدن به مهر دبیرخانه مربوط به اعضای استاندار جهت اجراء به شهرداری و دستگاههای اجرایی ذیربط ابلاغ می گردد .

تبصره ۱- چنانچه اقدامات لازم ظرف مهلت مقرر مذکور به انجام نرسد ، استاندار دستور تدقیق محدوده را به سایر مراجع ذی صلاح صادر خواهد کرد .

تبصره ۲- پیگیری اجرای این ماده در قالب مهلت تعیین شده تا مرحله ابلاغ محدوده شهرها ، به عهده دبیرخانه مرجع تصویب کننده طرحها خواهد بود .

تبصره ۳- در تهیه طرحهای جامع هادی شهری پیشنهادات شهرداری که به تصویب شورای اسلامی شهر رسیده باشد برای تأیید نهایی به مراجع قانونی منعکس می شود .

ماده ۶- حریم شهر در طرح جامع شهر و تاتیه طرح مذکور در طرح هادی شهر تعیین و تصویب می گردد .

ماده ۷- محدوده روستا براساس طرحهای هادی روستایی و تغییرات بعدی آنها توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان مربوط به صورت قابل انطباق بر عوارض طبیعی یا ساخته شده ثابت ، همراه با مختصات جغرافیائی نقاط اصلی تعیین و به تصویب مرجع تصویب کننده طرح هادی روستایی می رسد . این محدوده حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از تصویب ، توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان مربوط تدقیق شده و به امضای فرماندار شهرستان مربوط جهت اجراء به دهیاری و دستگاههای اجرایی ذی ربط ابلاغ می شود .

ماده ۸- محدوده ها و حریم های تعیین شده برای شهرهای مجاور ، محدوده روستاهای مجاور و محدوده شهرک های مجاور ، نباید با هم تداخل داشته باشند . در صورت تداخل ، مرجع حل اختلاف و رفع تداخل ، مراجع تصویب کننده طرحهای هادی و جامع حسب مورد خواهند بود .

ماده ۹- محدوده مجموعه های شهری در طرح مصوب آنها تعیین و تصویب می شود .

ماده ۱۰- هیچ یک از شهرها محدوده و حریم دیگری به جز محدوده و حریم موضوع مواد (۱) و (۲) این قانون و هیچ یک از روستاها و شهرکها ، محدوده دیگری به جز محدوده موضوع مواد (۳) و (۴) این قانون نخواهند داشت و عناوین یاد شده جایگزین کلیه عناوین متناظر آنها از جمله "محدوده قانون" ، "حریم قانونی" ، "حوزه شهرداری" ، "حدود مصوب شهر" و نظایر آنها در مورد محدوده شهر ، "محدوده استحقاقی" ، "حوزه استحقاقی" ، "حریم استحقاقی" ، "محدوده نهایی" ، "محدوده نفوذی" و نظایر آنها در مورد حریم شهر ، "محدوده مسکونی روستا" یا "حدود روستا" در مورد "محدوده روستا" و "محدوده قانونی شهرک" می گردد و هر ترکیب دیگری که در مورد تعاریف محدوده و حریم شهر ، محدوده شهرک و روستا و نحوه تعیین آنها با هر عنوان دیگری در قوانین و مقررات قبلی مقرر شده باشد ، با تصویب این قانون ملغی خواهد بود .

تبصره - تعاریف و مراجع تصمیم گیر مربوط به محدوده ها و حریم های مورد اشاره در این قانون جایگزین تعاریف و مراجع تصمیم گیر مربوط در تمام قوانین موضوعه از جمله قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری ، مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵ می شود .

ماده ۱۱- محدوده و حریم تعریف شده که در این قانون برای مناطق مسکونی شهری و روستایی و شهرک های مسکونی است شامل سایر محدوده ها و حریمهای خاص که حسب قوانین خاص تعیین شده اند (مثل حریم راهها و راه آهن ، محدوده مناطق چهارگانه حفاظت شده محیط زیست ، حریم میراث فرهنگی و نظایر آن) نخواهد شد .

ماده ۱۲- هر گونه تخلف از احکام موضوع این قانون به عنوان تجاوز به حقوق عمومی ، جرم محسوب شده و مرتکبین علاوه بر اعاده وضع و رفع اثر از تخلفات ، به مجازات مربوط برابر قانون مجازات اسلامی محکوم خواهند شد .

قانون فوق مشتمل بر دوازده ماده و یازده تبصره در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ چهاردهم دیماه یک هزار و سیصد و هشتاد و چهار مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۴/۱۰/۲۸ به تأیید شورای نگهبان رسید .

رئیس مجلس شورای اسلامی - غلامعلی حداد عادل

گردشگری شهری نیازمند مدیریتی واحد

مصاحبه با شهردار نیاسر

آزاده افشار

کارشناس علوم ارتباطات اجتماعی

مصطفی رسولی خنث، شهردار نیاسر، متولد سال ۱۳۵۲ ناراین مدرک کارشناسی الکترونیک و کارشناسی ارشد مهندسی سیستم و بهره‌وری است. وی در پایان‌نامه نوبه کارشناسی ارشد به موضوع "نظام بودجه‌بندی و برنامه‌ریزی استراتژیک شهرداری‌ها" پرداخته است.

وی با تکیه نو به مدیریت شهری مسئولیت شهرداری نیاسر در سال ۱۳۸۲ را بر عهده گرفت.

بیوست شرح خدمات طرح جامع کرد این در حالی است که در طرح‌های جامع نمود. موضوع 'فراغت و گردشگری' به عنوان فعالیت فرعی و غیرمستقیم به حساب آورده و جایگاه مستقلی برای آینده و نامین نیازهای گردشگری در نظر گرفته نشده است؛ به هر حال این تنها راهی بود که شهرداری نیاسر می‌توانست از آن برای تصویب طرح بهره‌برداری کند. این طرح هم‌اکنون در حال گذراندن مراحل قانونی خود در شورای عالی شهرسازی و معماری است. از آنجایی که شهر نیاسر با توجه به ظرفیت‌هایش امکان تبدیل شدن به شهری گردشگری در سطوح بالا را دارد؛ برای رسیدن به این منظور نیازمند نگاه کلان به تمامی مسائل شهر است.

آنچه در پی می‌آید، دیدگاه‌های مصطفی رسولی خنث، شهردار نیاسر در این باره است.

شهرداری‌ها در شهرهایی که از ظرفیت و پتانسیل گردشگری برخوردارند چه نقشی را می‌توانند در جهت سوق این شهرها به سوی صنعت پررونق گردشگری ایفا کنند؟

بیشتر شهرهای ایران از تنوع جغرافیایی و سابقه تاریخی کم‌نظیری در جهان بهره‌مند هستند. از اینرو هر یک از شهرهای ایران از ظرفیت‌های ویژه‌ای برخوردارند که توسعه این شهرها می‌بایست براساس قابلیت و ظرفیت‌هایی که

طبق قانون طرح‌های توسعه شهری توسط وزارت مسکن و شهرسازی تهیه و تصویب می‌شوند. در این طرح آینده و تامین نیازهای گردشگری به سلیقه تهیه‌کنندگان طرح، اقدامات محدود شهرداری‌ها و اقدامات پراکنده سایر نهادهای ذیربط گذاشته شده است. همچنین طرح‌های گردشگری نیز توسط سازمان گردشگری و میراث فرهنگی تهیه می‌شوند. از اینرو هیچ‌گونه پیوستگی و ارتباط منطقی میان طرح‌های توسعه شهری و طرح‌های گردشگری وجود ندارد. در این میان نقش شهرداری‌ها، حدود و وظایف و امتیازات آنان نیز در زمینه برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری نامعلوم است.

نیاسر از شهرهایی است که به دلیل برخورداری از مناظر طبیعی، مکان‌های تاریخی و آداب و رسوم ویژه از ظرفیت‌های گردشگری بهره‌مند است. شهرداری نیاسر با هدف بستر سازی و بهره‌برداری از توانمندی‌های شهر و پاسخ به نیازهای گردشگری طرحی را تحت عنوان 'طرح توسعه کالبدی گردشگری' تهیه کرده است. شهرداری این شهر با ریزنی بسیاری که با وزارت مسکن و شهرسازی انجام داد توانست این طرح را جایگزین طرح توسعه شهر کند. بنابراین به دلیل آنکه این طرح از ضمانت اجرایی برخوردار باشد آنرا را

شهری که ظرفیت‌های گردشگری دارد قابلیت جلب گردشگر را در خود دارد. بنابراین مدیران شهری می‌بایست مبنای توسعه شهر را پتانسیل شهر قرار دهند. در نیاسر با توجه به شناخت و آگاهی که نسبت به شهر بوجود آمده است مبنای توسعه شهر می‌بایست مبتنی بر گردشگری شهری باشد. از اینرو در اواخر سال ۱۳۸۲ با این اندیشه تصمیم گرفتیم تا طرح توسعه کالبدی گردشگری شهر را تهیه کنیم چرا که همواره برای شهرهایی با قابلیت گردشگری یک طرح توسعه شهر و یک طرح گردشگری شهر تهیه و تدوین می‌شود و هر یک از این طرح‌ها با رویکردی جداگانه تهیه می‌شوند. از اینرو هیچ انطباقی با یکدیگر ندارند و موجب می‌شود تا شهرها لطمه‌هایی جبران‌ناپذیر ببینند چرا که هزینه هر اشتباهی بیش از هزینه اجرای آن است.

طرح توسعه شهری و طرح گردشگری هر یک به شیوه‌ای جداگانه تهیه می‌شوند در این میان شهرهایی که از ظرفیت گردشگری برخوردارند با چه مشکلاتی روبه‌رو هستند؟

طرح توسعه شهری توسط وزارت مسکن و شهرسازی تهیه می‌شود و طرح گردشگری توسط سازمان میراث فرهنگی و گردشگری برخی از شهرها هم که از بافت با ارزش برخوردارند طرح احیا و ساماندهی بافت با ارزش تهیه می‌شود که این طرح‌ها هیچگونه هماهنگی و همپوشانی با یکدیگر ندارند. از اینرو هر یک مسیر جداگانه‌ای را دنبال می‌کنند و نه تنها به شکل کامل اجرا نمی‌شوند، بلکه به توسعه اصولی شهر نیز لطمه وارد می‌کنند. برای نمونه اگر طرح توسعه شهری برای شهر نیاسر تهیه شود با توجه به جمعیت ثابت شهر نیازی به بسیاری از زیرساخت‌های شهری وجود ندارد. ولی اگر موضوع گردشگری شهری را با طرح توسعه شهری در نظر بگیریم خواهیم دید که یک شهر گردشگری‌پذیر به بسیاری از زیرساخت‌های شهری نیازمند است. بر همین اساس الگوی تهیه طرح‌های توسعه شهری می‌بایست تغییر کنند چرا که این طرح‌ها با نگاه کالبدی تهیه می‌شوند در حالی که نیاز امروزه شهرها تهیه طرح‌های استراتژیک و راهبردی است. بنابراین سازمان‌ها و دستگاه‌های متولی امور شهری می‌بایست در تصمیمی جمعی در نحوه تدوین این طرح‌ها بازنگری کنند تا در این میان شهرهایی که از ظرفیت گردشگر و ... برخوردارند بتوانند طرح‌های توسعه شهری خود را متناسب با قابلیت‌های شهری تهیه و تدوین نمایند.

شهرهایی با ظرفیت گردشگری نیازمند چه نوع نگاه مدیریتی هستند؟

هم‌اکنون شهرهایی با قابلیت گردشگری به لحاظ مراجع تصمیم‌گیری مختلف با بحران جدی مواجه‌اند. چرا که عدم مدیریت واحد شهری موجب شده تا نگاه یکسانی نسبت به

دارند پیش‌بینی شود، چرا که تنها در آن صورت است که یک شهر می‌تواند در راه توسعه پایدار گام بردارد. شهر نیاسر با وجود مناظر طبیعی، مکان‌های تاریخی و آیین اجتماعی خاص این منطقه از ظرفیت‌های گردشگری برخوردار است. شهرداری‌ها می‌توانند با شناسایی این دسته از ظرفیت‌های شهر به معرفی و مدیریت اصولی شهر بپردازند.

نیاسر شهری با ظرفیت‌های گردشگری است، در کنار آن سازمان‌ها و دستگاه‌ها تأثیرگذار مختلفی وجود دارند؛ شهرداری‌ها وظایف و اختیارات محدودی را در زمینه برنامه‌ریزی شهری و گردشگری شهری برعهده دارند، با این شکل مدیریت به نظر شما شهرداری‌ها می‌توانند ایفاگر نقشی فعال باشند؟

تمامی حوزه‌های شهری وجود نداشته باشد و این مسئله موجب می‌شود تا هیچ‌گونه اتفاق نظری حاصل نشود و تمامی اینها موجب بروز تعارض و تضادها در تصمیم‌گیری‌ها می‌شوند. به گونه‌ای که هنوز برنامه‌های توسعه شهری و مدیریت گردشگری از یک نظام هماهنگ برخوردار نیستند. به همین دلیل اقدامات انجام شده فاقد رویکرد همه‌جانبه و بهم‌پیوسته است. از اینرو همواره راه‌های رفته دوباره باید طی شوند و شهرها هزینه سنگین این اشتباه‌ها را پرداخت می‌کنند.

برای تهیه طرح توسعه کالبدی گردشگری شهر چه اقداماتی و هماهنگی‌هایی صورت گرفت؟

با نمایندگان سازمان‌های متولی این امر همچون سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، شورای شهر، سازمان مسکن و شهرسازی جلسات مشترکی تشکیل شد و موضوع تگاد به توسعه شهر از منظر گردشگری از جنبه‌های مختلف بررسی شد. در نهایت با برپایی مستمر این جلسات توانستیم به اجماع نظری در خصوص قابلیت‌ها و ظرفیت‌های گردشگری شهری برسیم که نتیجه آن تهیه طرح توسعه کالبدی گردشگری شهر و گذاردن مراحل تصویب آن است. این طرح حاوی پنج سند است و به موضوعاتی همچون گردشگری، میراث فرهنگی، توسعه شهر، بحران و ترافیک می‌پردازد و دو موضوع آخر (بحران و ترافیک) به دلیل ویژگی گردشگری شهر با ایامد گسترده‌تری مورد بررسی قرار گرفتند.

همانطور که می‌دانید شهرداری‌ها تنها مجری طرح‌های توسعه شهری اند بنابراین و طرح توسعه کالبدی گردشگری را چگونه به تصویب مراجع قانونی رساندید؟

با توجه به آنکه هر یک از طرح‌های توسعه شهری و طرح‌های گردشگری در کشور متولیان متفاوتی دارند؛ بنابراین با تهیه طرح توسعه کالبدی گردشگری شهری تصمیم گرفتیم تا آنرا جایگزین طرح توسعه شهری نیاسر کنیم تا از ضمانت‌اجرائی برخوردار باشد. اما با تمام تلاش‌ها و دایزنی‌هایی که صورت گرفت وزارت مسکن و شهرسازی با این موضوع موافقت نکرد در نهایت توانستیم این طرح را پیوست شرح خدمات طرح جامع کنیم تا وزارت مسکن و شهرسازی آنرا به تصویب برساند.

با توجه به اجرای طرح توسعه کالبدی گردشگری، آینده شهر نیاسر را چگونه می‌بینید؟

تصور می‌کنیم نیاسر در آینده به شهری گردشگری، شاداب با اقتصاد فعال و پویا و کشاورزی پررونق تبدیل شود.

اقداماتی که تا کنون برای معرفی شهر نیاسر به

گردشگران انجام داده‌اید کدام است؟

برگزاری جشنواره سالانه گل و کلاب و برپایی نخستین جشنواره چارتاکی از جمله اهدافی بود که در راستای سیاست‌های معرفی شهر به گردشگران صورت گرفت و از آنجایی که شناساندن شهر به گردشگران برنامه‌ای بلندمدت است که می‌بایست به صورت مستمر در طول زمان انجام گیرد پایگاهی با عنوان 'میراث فرهنگی و گردشگری' راه اندازی شد تا در راستای سیاست‌هایش در جهت شناساندن شهر فعالیت کند. این پایگاه تا کنون ۵۰ مجله را در باره شهر نیاسر به انتشار رسانده است.

پس از ورود گردشگران به شهر چه تدابیری را اندیشیده‌اید؟

گروه راهنمایان شهر به منظور راهنمایی گردشگران تشکیل و راه‌اندازی شده‌اند. بدین ترتیب که جوانان علاقه‌مند به حرفه تورگردانی پس از نام‌نویسی و شرکت در کلاس‌های آموزشی و گذراندن دوره‌های عمومی و تخصصی با موضوعاتی چون مخاطب‌شناسی، شهرشناسی، نحوه برخورد و روان‌شناسی گردشگری آشنا می‌شوند و در پایان پس از برگزاری آزمون و کسب حد تصاب قبولی به صورت رسمی فعالیت خود را در قالب گروه‌ها آغاز می‌کنند. این دسته از افراد هر ساله دوره‌های تکمیلی را خواهند گذراند. همچنین در سطح شهر ایستگاه‌هایی نیز به منظور راهنمایی گردشگران تعبیه شده است که گردشگران با مراجعه به این ایستگاه‌ها می‌توانند از مشاوره و راهنمایی آنان بهره‌گیرند.

صنعت گردشگری همواره به عنوان فعالیت اقتصادی، درآمدزا و اشتغال‌زا مطرح است که موجب رونق اقتصادی شهرها می‌شود.

حسین صالحی

حدود اختیارات شوراها و شهرداریها در توسعه گردشگری

که هزینه‌های این واحدها را تأمین نمایند. جاذبه‌های کشور در تمامی شئون زندگی انسانی و جنبه‌های طبیعی، به مرور زمینه مسافرت‌های داخلی فراوان و عزیمت سیاحان و جهانگردان را به کشورمان فراهم آورد و یا گسترش فرآیندهای مسافرتی داخلی و خارجی، موضوع جلب سیاحان و نیز ایجاد سازمانی برای تمرکز امور مربوط به سیرو سیاحت و شناساندن مفاخر ابراهیم و جلوه‌های تمدن کهن این سرزمین باستانی احساس شد.

در سال ۱۳۱۴ خورشیدی برای اولین بار در وزارت داخله (کشور) اداره‌ای به نام «اداره جلب سیاحان خارجی و تبلیغات» تأسیس گردید و الحاق امور مربوط به جهانگردی کشور بر عهده آن اداره نهاد شد و برنامه‌های وسیع برای جلب سیاحان خارجی آغاز گردید.

نخستین آژانس جهانگردی ایران به نام آژانس ایران تور در سال ۱۳۱۹، در پی تأسیس کنون جهانگردان ایران که حدود ۵ سال قبل یعنی در سال ۱۳۱۴ در تهران به ثبت رسیده بود، کار خود را شروع کرد. آژانس ایران تور برای علاقمندان به آسکی قریب یافته بود.

در سال ۱۳۲۰ شمسی، اداره جلب سیاحان خارجی جای خود را به «شورای عالی جهانگردی» داد که هفته‌ای یک بار در وزارت

امروزه گردشگری یکی از منابع اصلی درآمد ملی کشورهای توسعه یافته و برخی کشورهای در حال توسعه، بویژه کشورهای جنوب شرقی آسیا را تشکیل می‌دهد. متأسفانه این واژه با بازدید از بناهای تاریخی و قدیمی اشتباه شده و جنبه‌های اکوتوریستی آن کاملاً نادیده گرفته شده است. همین که از گردشگری صحبت به میان می‌آید یک بنا، عمارت یا پل تاریخی به ذهن متبادر می‌شود، در حالی که حیات وحش، منابع طبیعی، یابان‌ها، آبشارها و ... با اندکی تسهیلات ارتباطی می‌توانند جاذبه‌های فراوانی برای گردشگران ایجاد کنند. در شهرها نیز با طراحی و مناسب‌سازی فضاهای شهری می‌توان رونق و اعتباری خاص به شهرها در جذب گردشگران بخشید. مقاله زیر حدود اختیارات شهرداریها و شوراها را در محدوده‌های شهری در توسعه گردشگری مطرح می‌نماید. نقد قوانین فعلی گردشگری و ضرورت ایجاد یکپارچگی منطقی و وحدت درونی آنها را می‌توان در مجالی دیگر مورد بررسی قرار داد. در سال‌های نخست قرن اخیر در ایران به تأسیسات اقامتی و پذیرایی که شرط مقدماتی گردشگری یا جهانگردی^(۱) است، توجه چندانی نمی‌شد. مسافران داخلی علاقه‌ای به اقامت در مهتخانه‌ها از خود نشان نمی‌دادند و عموماً در منازل دوستان و اقوام مقیم می‌شدند. جهانگردان^(۲) و مسافران خارجی نیز به آن تعداد نبودند

کشور تشکیل می‌شد و امور اداره آن را حوزه سیاسی وزارت یاد شده انجام می‌داد.

در سال ۱۳۳۳ خورشیدی بار دیگر اهمیت جلب سیاحان و سیر و سیاحت با توجه به جنبه‌های اقتصادی و تحکیم مبانی حسن تفاهم میان افراد کشورهای مختلف مورد توجه دولت وقت واقع شد و اداره امور جهانگردی در وزارت کشور متمرکز گردید.

در این دوره اقدامات زیربنایی و مؤثری در زمینه‌های مختلف انجام پذیرفت که از آن جمله می‌توان ترموین قوانین و مقررات ورود و اقامت اتباع بیگانه را نام برد.

در سال ۱۳۴۰ شمسی مجدداً به موجب مصوبه هیئت وزیران وقت شورای عالی جهانگردی مرکب از ۱۲ نفر از نمایندگان وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و ۳ نفر از اشخاص بصیر و مطلع در امر جهانگردی، تشکیل شد که وظیفه آن تعیین خط مشی و برنامه‌های اجرایی اداره امور جهانگردی وزارت کشور بود و اصولاً بر امور مرتبط با جهانگردی کشور در سطح عالی نظارت داشت.

اقدامات عمرانی در کشور موجب گردید مواصلات و ارتباطات ایران از نظر جهانگردی توسعه یابد و افزایش درآمد ملی، توجه کشور را به بهره‌برداری از ارزشها، منافع و فواید ناشی از مسافرت جلب نمود.

در آغاز این حرکت با اینکه تحولات یاد شده به صورت غیرمنسجم انجام می‌گرفت، توجه و علاقه خارجیان به بازدید از ایران به طور روزافزون موجب شد که نیاز به اقدامات اساسی در این زمینه احساس شود و دولت نیز طراحی و برنامه‌ریزی لازم را پی بگیرد. نخستین گام در این مرحله، بنیانگذاری سازمانی مناسب برای ایجاد هماهنگی و نظارت بر تمامی فعالیت‌های جهانگردی کشور بود.

در سال ۱۳۴۲ به موجب مصوبه هیئت وزیران وقت "سازمان جلب سیاحان" با هدف معرفی بیشتر ایران، تشویق جهانگردان خارجی و ایرانیان به بازدید از آثار باستانی، تاریخی و مناظر طبیعی ایران و به طور کلی تمرکز هماهنگی تمامی امور مربوط به جهانگردی کشور در یک سازمان تأسیس شد تا به این وسیله و از طریق تمرکز امر تحصیل ارز خارجی و توسعه و ترویج صنایع دستی و ملی و کمک به صاحبان حرفه‌های گوناگون و ... موجبات تقویت و تحکیم مبانی اقتصاد عمومی مملکت فراهم آید. سازمان ترکیبی از نمایندگان ۳ وزیر، ۲ دستگاه و ۳ نفر افراد بصیر بود و معاون وزیر کشور نیز در سازمان یاد شده عضویت داشت.

متعاقباً شرکت سهامی تأسیسات جهانگردی به منظور تجهیز و اداره مهمانسراهای متعلق به سازمان جلب سیاحان و شهرداری‌ها به وجود آمد و بعدها واحدهای اقامتی و پذیرایی به منظور پاسخگویی به یک نیاز عینی، توجه عمومی و ایجاد ارزش بالقوه در یک منطقه جهانگردی احداث گردید.^(۳)

قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مصوب ۱۳۴۵/۱۲/۱۲ در فرازهای گوناگونی به ایرانگردی و جهانگردی که تعبیری از "گردشگری" تلقی می‌شود، اشاره کرده است که مهم‌ترین این فرازها عبارت اند از:

۱- براساس بند ۴ ماده ۲ قانون یاد شده، انعقاد قرارداد در زمینه مبادلات ... جهانگردی و ... و شرکت در جلسات سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در موارد مرتبط، با همکاری و هماهنگی وزارت امور خارجه و رعایت قانون اساسی، از وظایف اصلی این وزارتخانه شناخته شده است.

۲- به موجب بند ۱۱ ماده یاد شده، ایجاد توسعه و بهره‌برداری از تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی از هر نوع که مناسب باشد و همچنین تأمین وسایل لازم برای مسافرت‌های فردی و جمعی جهانگردان ایرانی و خارجی در داخل کشور اعم از زمینی، هوایی، دریایی و نیز تأمین خدمات جهانگردی و اقدامات لازم برای ارائه پیشرفتهای مملکتی و شناساندن تحولات فرهنگی و تمدن و جاذبه‌های جهانگردی ایران از وظایف اساسی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شمرده می‌شود.

۳- به استناد بند ۱۸ ماده فوق، برنامه‌ریزی در جهت ایجاد، اصلاح و یا تکمیل تأسیسات جهانگردی از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم و یا اعطای وام به بخش خصوصی و یا مشارکت با آنها و یا با سازمان‌های دولتی و شهرداری‌ها و صدور اجازه و همچنین نظارت در تأسیس و اداره واحدهای اقامتی، پذیرایی و دفاتر خدمات ... و جهانگردی، سیاحت و زیارت صورت می‌گیرد و درجه‌بندی و نرخ‌گذاری این تأسیسات با همکاری سازمان‌های ذی‌ربط، جزء وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است.

۴- حسب بند ۳۰ ماده ۲ قانون مورد اشاره، تأسیس و اداره مؤسسات آموزشی لازم به منظور آموزش افراد مخرب در رشته‌های مختلف ... و جهانگردی و امور مرتبط دیگر بر حسب مورد با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط، از وظایف وزارت یاد شده است.

بندهای چهارگانه‌ای که در مقام بیان و شرح وظایف اساسی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی وضع شده، مبین نقش محوری این وزارتخانه است، اما این نقش محوری در محدوده قانونی و حریم مصوب شهر (حیطه عمل شهرداری) قابل نقد و تأمل است و موانع و

برنامه‌ریزی در خصوص مشارکت مردم در انجام خدمات اجتماعی، عمرانی، اقتصادی و رفاهی به شرح مندرج در بند ۵ ماده ۷۱، مجوزی برای مداخله اصولی و حساب شده شورای اسلامی شهر در امور گردشگری تلقی می‌شود

مشکلاتی را برای اداره امور شهرها ایجاد می‌کند. پیشنهاد مشخص برای بهبود رفاه شهری این است که در قانونگذاری‌های آینده، قسمت مهم و عمده‌ای^(۴) از اختیارات مربوط به گردشگری در محلوده و حریم شهرها به شهرداریها محول گردد.

در تاریخ ۱۳۷۰/۷/۷ قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی به تصویب قوه مقننه رسید و در تاریخ ۷۵/۱۱/۱۹ نیز

دستخوش اصلاحاتی قرار گرفت. اگر گردشگری را معادل معنا و مفهوم ایرانگردی و جهانگردی بدانیم به موجب ماده یک این قانون عبارت است از هر نوع مسافرت انفرادی یا گروهی که بیش از ۲۴ ساعت بوده و به منظور کسب و کار نباشد.

در این قانون به تشکیل شورای عالی ایرانگردی و جهانگردی مرکب از معاون اول رئیس جمهوری (رئیس)، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، امور خارجه، امور اقتصادی و دارایی، فرهنگ و آموزش عالی، راه و ترابری و کشور، ریاست سازمان حفاظت از محیط زیست و رئیس برنامه بودجه اشاره شده است (ماده ۲ قانون اصلاحی ۷۵/۱۱/۱۹).

به موجب قانون مورد بحث، تسهیلاتی برای جهانگردان خارجی جهت خروج صنایع دستی یا محصولات محاز کشور و کتاب و مطبوعات (با حفظ جنبه غیر تجاری)^(۱) تعیین شده است (ماده ۳). همچنین بانکها مکلف شده اند برای تشویق سرمایه گذاری در زمینه ایجاد و توسعه تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی تسهیلاتی را به نرخ صنعتی تأمین و پرداخت نمایند (ماده ۵). برخی تسهیلات و امتیازات دیگر از قبیل محاسبه هزینه آب، برق، عوارض، مالیات، وام بانکی و ... برای این قبیل واحدها به نرخ صنعتی قابل محاسبه است (ماده ۸).

شهرداریها به موجب ماده ۶ قانون مورد بحث موظف شده اند زمین مورد نیاز برای احداث تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی را با معرفی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به قیمت منطقه ای یا تمام شده به گونه ای که موجب تقلیل درآمد عمومی نشود به متقاضیان واگذار نمایند. این نکته نیز یادآوری شده است که اراضی مزبور صرفاً

مبدأ فعالیت تشکیلات و سازمان های اولیه اداری در زمینه امور سیاحتی و گردشگری در وزارت کشور بوده و در ابتدا سهم عمده ای از سرمایه و دارایی و ماحصل آن متعلق به شهرداری ها بوده است

برای منظور فوق واگذار و قابل انتقال به غیر نیست و هرگونه تغییر کاربری آن و یا عدم اجرای پروژه در مهلت مقرر موجب برگشت به مالکیت دولت خواهد شد و متقاضی حق هیچ ادعایی را ندارد. همچنین تغییر کاربری تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی بدون موافقت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در هرشرایطی ممنوع اعلام شده است و در این صورت تمامی تحقیقات و تسهیلات و معافیت های اعطایی برای تأسیسات مزبور ملغی و مسترد خواهد گردید.

صدور یا تعدید هرگونه مجوز تأسیس و ایجاد دفاتر خدمات سیاحتی و زیارتی و تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی و نیز تعلیق یا

لغو آن به عهده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است و براساس ماده ۷ قانون مورد بحث تمامی دفاتر خدمات سیاحتی، زیارتی و تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی متعلق به اشخاص و مؤسسات عمومی غیردولتی (از قبیل شهرداریها) موظف به رعایت میامتها و خط مشی های ابلاغی مرتبط به ایرانگردی و جهانگردی توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی هستند و متخلف از قواعد یاد شده حسب تبصره ۲ ماده ۷ قانون، مستوجب جزای نقدی و تعطیل دائمی محل کار خواهد بود.

در سال ۱۳۴۵ عضویت ایران در سازمان جهانگردی و کمیسیون جنوب آسیا مطابق ردیف های ۲۹ و ۴۰ فهرست وزارتخانه ها، سازمان ها و مؤسسات دولتی که در سازمان ها و مجامع بین المللی عضو بوده و مجوز قانونی داشته اند^(۲) مشخص شده است و زمینه توسعه و تقویت مبانی حقوقی صنعت جهانگردی فراهم آمده است. در اجرای بندهای ۱۱ و ۱۸ ماده ۲ قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مصوب ۱۳۴۵ و ماده ۲ قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۱۳۷۰، به منظور تعیین و ترسیم سیاست ایرانگردی و جهانگردی و ایجاد هماهنگی بین دستگاه های ذی ربط، اساسنامه شورای عالی ایرانگردی و جهانگردی در ۵ ماده تصویب رسید. پس از تصویب اصلاحیه قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی در سال ۱۳۷۵ رئیس حفاظت محیط زیست و رئیس سازمان برنامه و بودجه به اعضای شورای عالی ملحق شدند (در زمان تصویب اولیه اساسنامه در سال ۱۳۷۰ دو عضو یاد شده سستی نداشتند). مهم ترین وظایف شورای عالی حسب مستفاد از ماده ۵ اساسنامه مصوب به شرح ذیل است:

- ۱- تعیین و ترسیم خطوط اصلی سیاست ایرانگردی و جهانگردی؛

- ۲- نظارت بر اجرای مصوبات و سیاستهای ابلاغ شده به دستگاه های اجرایی؛

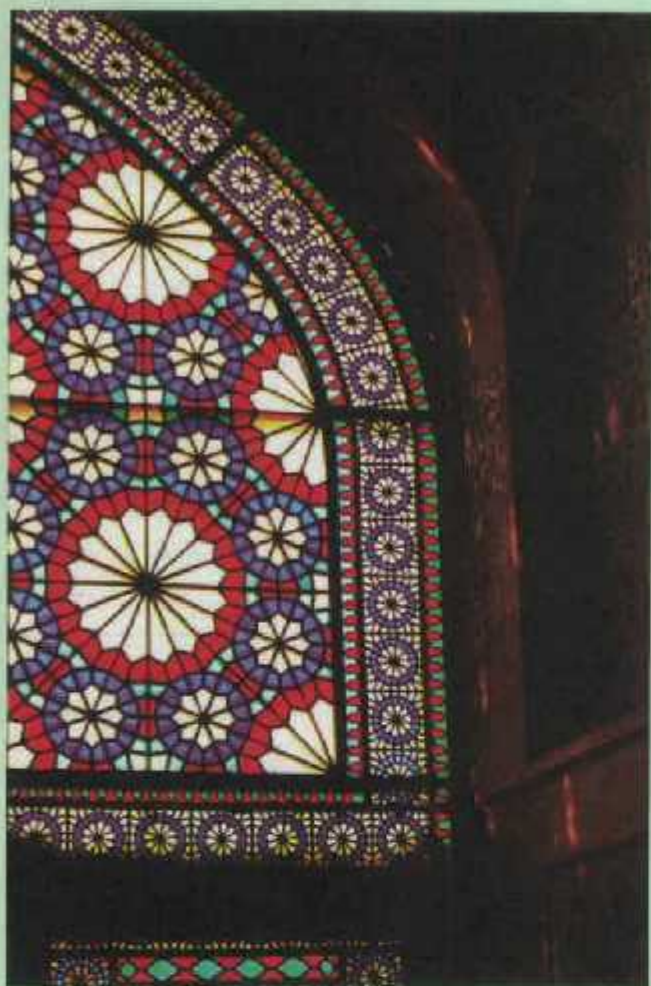
- ۳- اتخاذ تصمیم نسبت به مسائلی که از طرف وزرای عضو یا دیگر اعضای دولت پیشنهاد و جهت بررسی در دستور جلسات منظور شد باشد؛

- ۴- اتخاذ تصمیم برای رفع تنگناها و ایجاد تسهیلات مناسب برای توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی و ایجاد هماهنگی لازم بین دستگاه های ذی ربط؛

پیگیری تصمیمات و مصوبات شورا به عهده وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی بوده و معاون وزیر و رئیس سازمان ایرانگردی و جهانگردی دبیر شورا است.^(۳) قابل ذکر است که در آیین نامه تشکیلات دبیرخانه شورای عالی ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۷۲/۱۱/۱۰ تشکیل کمیسیون های تخصصی مرکب از مسئولان استانی و کارشناسان ذی ربط پیش بینی شده است.

از میان وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی شهر که در ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۷۵/۳/۱ به آنها اشاره شده است، برخی عناوین کلی را می توان به عنوان مستند داخله شورای اسلامی شهر در

صنعت گردشگری، ایرانگردی و جهانگردی معرفی نمود و با تنظیم عبارات حاصل از تجزیه و تحلیل نصوص قانونی یاد شده می‌توان موارد ذیل را احصا کرد:

۱- به موجب اطلاق بند ۲ ماده ۷۱ قانون یاد شده، موضوع بررسی و شناخت کمیودها و نیازهای اجتماعی، فرهنگی و... و رفاهی و تهیه طرح‌های اصلاحی و راه‌حل‌های کاربردی جهت برنامه‌ریزی و ارائه به مقامات ذی‌ربط می‌تواند در زمینه "گردشگری" به مرحله اجرا درآید.

۲- براساس بند ۴ ماده یاد شده، همکاری با مسئولان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نمایندگان سازمان ایرانگردی و جهانگردی بنا به درخواست آنان می‌تواند مصدق حکم مقنن قرار گیرد.

۳- برنامه‌ریزی درخصوص مشارکت مردم در انجام خدمات اجتماعی، عمرانی، اقتصادی و رفاهی (زمینه‌های سیاحتی و گردشگری می‌تواند ذیل این عنوان قرار گیرد) به شرح مندرج در بند ۵ ماده ۷۱، مجوزی برای مداخله اصولی و حساب شده شورای اسلامی شهر در امور گردشگری تلقی می‌شود.

۴- حسب بند ۶ ماده یاد شده درخصوص تشویق مردم برای گسترش مراکز تفریحی یا هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط، این امر می‌تواند توسط شورا به مرحله اجرا درآید.

۵- تأسیس انجمنها و نهادهای اجتماعی و ارشادی در زمینه‌های مرتبط با امر گردشگری و ایرانگردی با توافق دستگاه‌های ذی‌ربط می‌تواند مصدق بارز فعالیت شورای اسلامی شهر قرار گیرد.

۶- برخی موارد دیگر از قبیل نظارت بر امور تماشاخانه‌ها، سینماها و دیگر اماکن عمومی (بند ۱۹) و وضع مقررات لازم در مورد تشریک مساعی شهرداری یا ادارات و یا بنگاه‌های ذی‌ربط برای دائر کردن نمایشگاه‌هایی در زمینه‌های گردشگری (بند ۲۹) و بعضی موارد دیگر که به نوعی به امور گردشگری مرتبط است مجوز قانونی حضور در زمینه فعالیت‌های گردشگری شمرده می‌شود.

همان‌گونه که بیان شد مبدأ فعالیت تشکیلات و سازمان‌های اولیه اداری در زمینه امور سیاحتی و گردشگری در وزارت کشور بوده و در ابتدا سهم عمده‌ای از سرمایه و دارایی و ماحصل آن متعلق به شهرداری‌ها بوده است. از طرفی شرح وظایف شهرداری‌ها براساس قانون شهرداری و سایر قوانین مربوط به شهر و قوانین و مقررات مربوط به شوراها و شورای اسلامی شهر، علاوه بر اینکه به طور مستقیم می‌تواند با زمینه فعالیت‌های ایرانگردی و جهانگردی و گردشگری مرتبط باشند، می‌تواند شهرداری را با ارائه برنامه‌ای فنی و تخصصی

به سوی ایجاد و گسترش مجدد تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی نیز هدایت کند.

شهرداری با کالبد و فیزیکی شهر و ساختار بنیادین اراضی، املاک، معابر و املاک مربوط است و در اداره بسیاری از امور رفاهی شهر، تأثیری مستقیم و بلاواسطه دارد، بنابراین می‌تواند رأساً یا از طریق پیمانکاران و ذابطلیان با هماهنگی مراجع مسئول در زمینه گردشگری به فعالیت بپردازد.

علاوه بر آنچه به موجب اختیارات قانونی شورای اسلامی شهر، مجوز فعالیت شهرداری‌ها در امور گردشگری تلقی می‌شود موارد ذیل را می‌توان به عنوان مستند قانونی این کار معرفی نمود:

۱- حسب بند ۱۸ قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد

چون زمینه فعالیت کار شهرداریها محدود به اداره امور شهر در محدوده قانونی و حریم مصوب شهرهاست و شهرداری قانوناً نمی‌تواند به طور مستقیم خارج از محدوده‌های یاد شده به فعالیت مرتبط بپردازد، عده‌ای این پیشنهاد را ارائه کرده‌اند که شهرداری‌ها می‌توانند علاوه بر حفظ مظاهر و تأسیسات گردشگری در محدوده شهر به هنگام تصویب طرح‌های شهری، در مقام تصویب نقشه شهرسازی حریم شهر موضوع ماده ۹۹ قانون شهرداریها نیز پیش‌بینی‌های لازم را برای فعالیت در زمینه‌های مربوط به گردشگری و تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی مورد عنایت قرار دهند.

اسلامی مصوب ۶۵/۱۲/۱۲، مشارکت با شهرداریها به منظور ایجاد، اصلاح و یا تکمیل تأسیسات جهانگردی و سرمایه گذاری یا پرداخت وام در این زمینه تجویز شده است. هماهنگی و برنامه ریزی در این زمینه راهگشاست.

۲- تکلیف شهرداریها به شرح مندرج در ماده ۶ قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۷۰/۷/۷ به واگذاری زمین مورد نیاز برای احداث تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی با معرفی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به قسمت منطقه ای یا تمام شده به متقاضیان متوسط به این است که موجب تقلیل درآمد عمومی نشود. بنابراین تکلیف اعلامی از سوی قانونگذار، تجویزی برای مداخله جدی و برنامه ریزی شده شهرداریها در زمینه گردشگری، ایرانگردی و جهانگردی تلقی می شود. شهرداری می تواند با هماهنگی مراجع ذی ربط در بودجه و اعتبارات خود به طور سالیانه برای تحقق این مهم پیش بینی های لازم را مدنظر قرار دهد.

۳- چون زمینه فعالیت کار شهرداریها محدود به اداره امور شهر در محدوده قانونی و حریم مصوب شهرهاست و شهرداری قانوناً نمی تواند به طور مستقیم خارج از محدوده های یاد شده به فعالیت مرتبط بپردازد، عده ای این پیشنهاد را ارائه کرده اند که شهرداریها می توانند علاوه بر حفظ مظاهر و تأسیسات گردشگری در محدوده شهر به هنگام تصویب طرح های شهری، در مقام تصویب نقشه شهرسازی حریم شهر موضوع ماده ۹۹ قانون شهرداریها نیز پیش بینی های لازم را برای فعالیت در زمینه های مربوط به گردشگری و تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی مورد عنایت قرار دهند.

نتیجه گیری

از آنچه که بیان شد چنین استنباط می شود که برای تدوین برنامه ای بنیادین و جدی در زمینه گردشگری و تأثیر و حضور منطقی دستگاه های عمومی غیردولتی و حکومت های محلی در کشورمان باید به چند موضوع توجه داشت تا موفقیت مورد نیاز را در پی داشته باشد:

اولاً: شهرداری ها و شوراهای اسلامی شهر با شناخت نیازها و مقتضیات محلی بر مبنای اولیه را با توجه به تجویز قانونگذار به عمل آورند و شاخص ها و ویژگیهای گردشگری بالقوه شهر یا منطقه را معرفی کنند.

ثانیاً: وزارت کشور می تواند به منظور فعال کردن این زمینه به نحو مشارکت جویانه و با جلب نظرات شوراهای شهر، شهرداریها، استانداریها و کمیسیون های تخصصی دبیرخانه شورای عالی ایرانگردی و جهانگردی^(۱) از طریق حق ارائه پیشنهاد های وزیر کشور موضوع بند ۳ ماده ۵ اساسنامه شورای عالی ایرانگردی و جهانگردی (شرح وظایف شورای عالی) برنامه و پیشنهاد های تهیه شده را جهت طرح در شورای عالی و تصویب، ارائه و تعقیب نماید.

ثالثاً: اصلاحات مورد نیاز در زمینه قوانین و مقررات موجود به نحوی که نقش و تأثیرات وزارت کشور، شهرداری ها و حکومت های محلی جدی تر و سازنده تر ترسیم شود به مراجع ذی ربط پیشنهاد شود، چرا که لازم است در جهت کاستن از برخی تصدی های دولتی، مصلحتانی فراهم گردد که امور گردشگری واقع در محدوده قانونی و حریم مصوب شهرها به شهرداریها محول گردد.

مسئله مهمی که ذکر آن در اینجا ضروری است به نقش حساس و تعیین کننده شهرداریها در "گردشگری" مربوط می شود. در حیطه عملکرد شهرداریها که عبارت است از محدوده قانونی و حریم مصوب شهر، کدام نهاد یا مرجع رسمی بیش از شهرداریها فعالیت ملموس دارد؟ مدیریت شهر و اداره امور شهر به عهده شهرداری است. فیزیکی، کالبد شهر و تأسیسات شهری در درجه اول و قبل از اینکه به سایرین مربوط باشد به طور مستقیم یا غیرمستقیم به شهرداری ارتباط دارد و با وظایف شهرداریها در ارتباط است.

بالاخره بخش قابل توجهی از مظاهر، مناظر و تأسیسات گردشگری در حیطه عمل شهرداری قرار دارد و شهرداری با توجه به حضور همه جانبه اش در عرصه های مختلف مربوط به مدیریت شهری، تنها مرجعی است که بیش از هر نهاد، سازمان و مرجع دیگری در خصوص این تأسیسات و امکانات و ... مسئولیت مستقیم دارد.

به نظر می رسد نقش محوری که در قوانین موجود برای وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به طور مطلق و عام بیان شده است، برای آن قسمت از اموری که در محدوده قانونی و حریم مصوب شهرها واقع است باید شهرداری متولی آن باشد و تمام اختیاراتی که در حال حاضر وزارت ارشاد قانوناً بر عهده دارد و حتی بخشی از اختیاراتی که در طراحی های بدیع و در مراحل اجرایی به آنها پی برده می شود به شهرداریها اعطا گردد تا بتواند با برنامه ریزی های وزن و تأمین هماهنگی های لازم و تأسیس سازمان ها و نمایندگی های گردشگری در داخل محدوده قانونی و حریم شهرها به این امر مهم بپردازد. در قوانین موجود از توجه به این موضوع غفلت شده است و قانونگذار به "یکسویه نگری" گرفتار شده است.

پانویس:

۱- در صورت نظر این مجموعه قوانین و مقررات تخصصی سازمان ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۶۵/۱۲/۱۲
۲- اساسنامه شورای عالی ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۶۵/۱۲/۱۲
۳- در صورت نظر این مجموعه قوانین و مقررات تخصصی سازمان ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۶۵/۱۲/۱۲
۴- در صورت نظر این مجموعه قوانین و مقررات تخصصی سازمان ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۶۵/۱۲/۱۲
۵- در صورت نظر این مجموعه قوانین و مقررات تخصصی سازمان ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۶۵/۱۲/۱۲
۶- در صورت نظر این مجموعه قوانین و مقررات تخصصی سازمان ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۶۵/۱۲/۱۲
۷- در صورت نظر این مجموعه قوانین و مقررات تخصصی سازمان ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۶۵/۱۲/۱۲
۸- در صورت نظر این مجموعه قوانین و مقررات تخصصی سازمان ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۶۵/۱۲/۱۲

ضرورت تعامل شهرداری

با سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری بیشتر شود

مصاحبه با نایب رئیس شورای شهر تهران

آن را میراث فرهنگی بدانیم و محدودیت های ویژه ای برای مالکان آن ایجاد کنیم. وقتی محلی در زمره آثار میراث فرهنگی قرار می گیرد، در خرید و فروش آن محدودیت پیش می آید و به نوعی با مردم مقابله می شود که باید این تقابل را از میان مردم برداریم و با حقوق مکنتسبه آنان از طریق دولت پرداخت شود.

□ شما چه تدبیری پیشنهاد می کنید؟

■ خود سازمان میراث فرهنگی و گردشگری باید راهکار آن را پیدا کند. مادر حوزه فعالیت های خود منازل بزرگانی چون علامه جعفری، مرحوم شریعتی، شهید چمران، استاد معین و ... را تملک و حفظ کرده ایم؛ یا به بافت سنتی خیابان باغ سپهسالار و کوچه مروی توجه داشته ایم. در خیابان ولی عصر نیز هدفمان توجه به مسائل فرهنگی و سنتی بوده است؛ از این رو، حدود ۳۶ کیلومتر خیابان ولی عصر مرمت و بازسازی شد و همین طور این روش را در مناطق مختلف تهران پی می گیریم.

□ آیا طرح پیاده راه ها همچنان ادامه خواهد داشت؟

■ بله، این طرح در تمام نقاط تهران اجرا می شود.

□ آیا در شهرداری می توان به صورت تخصصی تری به موضوع

میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری نظر داشت؟

■ در کلان شهرها، سازمانی به نام سازمان فرهنگی - هنری فعالیت دارد که در حوزه فرهنگی و اجتماعی وظایف ویژه ای را عهده دارند.

□ این سازمان در همه کلان شهرها دارای ساختار مشابهی است؟

■ ساختار سازمان های فرهنگی - هنری کلان شهرها، با تهران متفاوت است. در دیگر شهرها این سازمان زیرمجموعه شهرداری ها است، اما در تهران هیأت امنایی با ۱۱ عضو دارد.

□ آیا بهتر نیست در شهرهایی که از نظر میراث فرهنگی،

صنایع دستی و گردشگری غنی هستند، یک حوزه معاونتی به این امر پردازد؟

■ به نظر من نباید مدیریت های موازی ایجاد کنیم، بلکه باید بخش فرهنگی مورد نظر تقویت شود تا در اجرای وظایف محوله به موفقیت برسد. تداخل در وظایف یکدیگر به توسعه موضوعی نمی انجامد و این کار باید با تعامل، هماهنگی و تقویت یکدیگر حل شود.

میراث آریا: تهران نه تنها از جنبه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، بلکه از جنبه های تاریخی و فرهنگی نیز حائز اهمیت بسیار است. کاخ موزه ها، بازار، بافت قدیمی و ... می توانند جاذبه های قابل توجهی برای گردشگران باشند، اما تاکنون این شهر نتوانسته آن طور که شایسته است خود را به گردشگران نشان دهد. حسن بیادی، نایب رئیس شورای شهر تهران، با اشاره به جاذبه های گردشگری این شهر، معتقد است برای گسترش گردشگری در تهران باید تعامل سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با شهرداری بیشتر شود، اما شورای شهر تهران چه اقداماتی برای توسعه گردشگری انجام داده است و آیا تهران می تواند علاوه بر پایتخت بودن، جاذبه گردشگری نیز شود؟ سؤالاتی اینچنین، سبب شد اقدامات شورای شهر را از آقای بیادی جويا شویم که آنچه در پی می آید، حاصل این گفت و گو است.

شورای شهر تهران تا چه اندازه مسائل میراث فرهنگی و گردشگری را پیگیری می کند؟

■ در دومین دوره شورای شهر، همواره سعی کرده ایم مدافع مسائل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری باشیم و تلاش بر این بود که در توسعه شهری با میراث فرهنگی مقابله نکنیم. برای مثال، در خصوص بنای پیرنیا دارالقنون، کوچه مروی، ساختمان پست، میدان حسن آباد، ترمیم پیاده روهای خیابان ولی عصر (عج) و میدان تجریش پیگیری های خوبی از سوی شورای شهر صورت گرفت، چرا که کمیسیون فرهنگی - اجتماعی شورا به اهمیت این حوزه آگاه است.

□ آیا این کمیسیون توانسته به مسائل این بخش کمک کند؟

■ بله، اما این وظیفه سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری است.

□ در مورد تهران چگونه؟

■ در کلان شهر تهران گاه مشکلاتی پیش می آید که لازم است در این خصوص هماهنگی های لازم با سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری صورت گیرد. ما همیشه در حفظ آثار تاریخی کوشا بوده ایم. منتهی به نظر می رسد قوانینی در سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری وجود دارد که باید بازنگری شوند. به برخی مکان های تاریخی این شهر باید بیشتر توجه داشت و در برخی نیز باید حساسیت را کمتر کرد.

شماری از اماکن، جنبه تاریخی ندارد و نباید به صرف داشتن قدمت

□ پس به چه شکل می‌توان از پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های دیگر دستگاه‌ها در حوزه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری بهره برد؟

■ سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری باید تعامل خود را با دستگاه‌های مرتبط با این حوزه بیشتر کند؛ چرا که این تعامل در نهایت به توسعه این حوزه منجر می‌شود.

□ شهرداری تهران در مورد ایجاد مجتمع‌های اقامتی، تفریحی و گردشگری چه اقداماتی انجام داده و آیا این اقدامات مورد تأیید شما بوده است یا خیر؟

■ شهرداری بدون هماهنگی شورای شهر نمی‌تواند کاری انجام دهد و البته ما برای مسائل فرهنگی و گردشگری مصوباتی داشته‌ایم.

□ چه مصوباتی؟

■ یکی از آنها مربوط به ساخت هتل و مراکز اقامتی است که براساس آن بسیاری از قوانین دست و پاگیر برداشته شده است. کمیسیون ماده ۵ از ساخت مراکز اقامتی استقبال می‌کند و مصوبات بسیاری در این خصوص داشته است. با اعطای امتیاز تجاری نیز توانسته‌ایم سرمایه‌گذاران بیشتری جذب کنیم.

□ پروژه‌هایی چون مجتمع‌های ایستگاهی مترو و برج میلاد جاذبه گردشگری محسوب می‌شوند؛ در این باره چه اقداماتی انجام داده‌اید؟

■ در اینجا ذکر یک نکته ضروری است و باینکه پرداخت عوارض باید به یک فرهنگ تبدیل شود. گردشگران تمام نقاط دنیا انتظار دریافت امکانات خوب را دارند و هزینه آن را نیز پرداخت می‌کنند؛ اصلاً در صورت ارائه خدمات و امکانات مناسب گردشگران دیگر نقاط، جذب کشور می‌شوند به این ترتیب، اگر کسی هتلی می‌سازد و عوارض پرداخت می‌کند، در درازمدت نیز به درآمد آن دست می‌یابد. در تهران برج میلاد بهترین نماد جاذبه گردشگری است که با گشایش آن گردشگری در پایتخت پاروتق فراوانی روبرو خواهد شد.

□ چه زمانی افتتاح می‌شود؟

■ ۸ ماه دیگر.

□ سازمان فرهنگی - هنری شهرداری تهران متولی اقدامات فرهنگی بوده و در حوزه گردشگری نیز می‌تواند فعالیت‌هایی داشته باشد؛ آیا از عملکرد این حوزه در زمینه گردشگری رضایت دارید؟

■ موضوع گردشگری در حوزه فعالیت‌های سازمان فرهنگی - هنری تعریف نشده است؛ ضمن اینکه رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، پیشتر رئیس سازمان فرهنگی - هنری شهرداری بوده‌اند و هم اکنون به خوبی می‌دانند چه تعاملی با این حوزه داشته باشند. به همان اندازه ما نیز حاضر به همکاری هستیم.

□ به نظر شما سازمان فرهنگی - هنری تا چه اندازه می‌تواند در این حوزه تأثیرگذار باشد؟

■ تعامل این دو سازمان، به میراث فرهنگی کمک می‌کند؛ البته به نظر من سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان تهران باید در زمینه گردشگری عملکرد بهتری داشته باشد. به نظر می‌رسد در تهران توجه به میراث فرهنگی بیش از گردشگری است، پس باید به هردو مقوله به یک اندازه توجه شود، علاوه بر این، باید ساختار جدیدی تدوین شود و شأن هر دو حوزه ارتقا یابد. هر چند مقوله‌های میراث فرهنگی و گردشگری، هر دو در یک سازمان است، اما میراث فرهنگی چنان که باید در اختیار گردشگری نیست. با گردشگری می‌توان هم درآمزیایی کرد و هم به فرموده امام راحل می‌توانیم انقلاب خود را از این راه صادر کنیم.

□ جاذبه‌های گردشگری بسیاری در اطراف تهران وجود دارد. چه برنامه‌ای برای استفاده از آنها دارید؟

■ باید از سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری پرسید که چه کارهایی انجام داده است.

□ در موضوعات شهری، تنها شهرداری نقش دارد؟

■ شما باید ابتدا کالایی برای عرضه داشته باشید تا از شما استقبال شود. سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری باید برنامه‌های خود را عمیق‌تر دنبال کند. در تهران اقدامات گردشگری نمود چندانی ندارد و این موضوع به ساختار اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری تهران مربوط می‌شود.

□ گردشگری در داخل شهرها، تا چه میزان به شهرداری‌ها ارتباط دارد؟

■ در نهایت تا ۱۰ درصد؛ آن هم بیشتر در اعطای مجوز ساخت و نماز در بافت‌های قدیمی، اما گردشگری در داخل تهران بیشتر در مکان‌هایی صورت می‌گیرد که شهرداری متولی آن است؛ پیش از شهرداری، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان متولی این امر است.

□ یعنی باید ارتباط و تعامل بیشتری با شما داشته باشند؟

■ بله و البته آنها باید پیشنهاد کنند، تاکنون نیز هر زمانی که مشکلاتی در این حوزه داشته‌اند، خواسته‌های آنها را اجابت کرده‌ایم.

□ عملکرد سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

■ مجموعه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری که اخیراً صنایع دستی نیز به آن اضافه شده، نسبت به دیگر سازمان‌ها نوپا است و به نظر من این ساختار نمی‌تواند چنانکه پیش‌بینی شده، گردشگری کشور را شکوفا کند و به توجه بیشتری نیاز دارد.

آشنایی با شهرداران موفق شهردار ونکوور لری کمپل (۲۰۰۲-۲۰۰۵)

احمد بختدار - طاهره کرانجیپایه
دانشجویان شهرسازی دانشگاه هنر

۱۴ دسامبر سال ۲۰۰۴، کمپل و برخی از اعضای شورای شهر، مانند جیم گرین، ریچارد لویی و تیم استیونسن اعلام کردند که ممکن است گروهی، جدای از دیگر مخالفان، در درون شورا تشکیل دهند. کمپل فردی بسیار ترقی خواه و غیر سیاسی است. او خارج از عرصه‌ی سیاست مداران فکر می‌کند. کمپل توانست به وسیله‌ی ائتلاف بین بخش عمومی و سهامداران حرفه‌ای و نیز با دادن قدرت تصمیم‌گیری به آنان، تعاون و همکاری بین آنان را افزایش دهد. وی به تمامی نیروها، زمانی که هیچ سمت و سویی نداشتند، جهت می‌داد. او وعده‌هایش را با استفاده از نقاط قوت و بهره‌جستن از بینش افرادی که در رویاهایش سهم بودند، تحقق می‌بخشید. او مردی راستگو و درستکارست و به شدت مراقب مردمی است که نماینده‌ی آنان است. او مقدار زیادی از وقت و اعتبارش را به امور خیریه و "انجمن‌های خیریه" اختصاص می‌دهد، از جمله تراشیدن موهای سرش به منظور جمع‌آوری پول برای کودکان سرطانی. او همیشه

لری ب. کمپل، (متولد ۲۸ فوریه ۱۹۴۸ در برنت فورد، آنتاریو)، شهردار سابق ونکوور در بریتیش کلمبیای کانادا و یکی از اعضای مجلس سنای کانادا است. کمپل، یکی از اعضای حزب لیبرال، اکنون سناتور شهر ونکوور، ایالت بریتیش کلمبیاست. از موقعیت‌های قبلی شغلی او می‌توان به مشاور، بلزیرس ویژه‌ی مرگ‌های مشکوک، مامور پلیس و نیز نمایشنامه‌نویسی اشاره کرد.

بخش اعظم زندگی از موفقیت کمپل در انتخابات به خاطر شخصیت کارزماتیک و پیش زمینه‌ی قوی اوست. او همچنین، لقب شهردار شیک‌پوش را به خاطر علاقه‌ی شدید به پوشیدن کلاه‌های نمادی مردانه و پالتوهای بلند دریافت کرده است. شخصیت او به‌طور کامل با شهردار قبلی، فیلیپ اوون در تضاد است که به عقیده‌ی بسیاری، به شدت خشک و خسته‌کننده بوده است. کمپل همچنین، به خاطر مخالفت با دولت ابائتی، که نخست‌وزیر گوردون کمپل (بدون خویشاوندی) آن را هدایت می‌کند، محبوب است. کمپل تلاش کرد که اشتیاق نخست‌وزیر برای پیشنهاد میزبانی بازی‌های المپیک زمستانی را، با یک نظر خواهی عمومی از مردم شهر، منتفی کند. شهردار احساس کرد که مردم احتیاج دارند تا در مورد المپیک حرفی بزنند و با وجودی که گوردون کمپل از رای‌گیری فرارندوم در سطح ایالت امتناع می‌کرد، تنها ونکوور اجازه داشت که یک همه‌پرسی آزادانه در سطح شهر برگزار کند. اگر چه شهردار کمپل در اصل، به عنوان منتقد میزبانی مطرح بود، اما سرانجام به گروه موافقان پیوست و فعالانه در مبارزات انتخابی برای آن شرکت کرد.

کمپل به‌طور عمومی خود را به عنوان یک فرد میانه‌رو نشان می‌دهد. موقعیت‌های سیاسی، او را با برخی از اعضای چپ‌گرای ائتلاف حزب ترقی خواهان در تضاد قرار می‌دهد که بعد از انتخابات از کمپل انتظار داشتند که حکومت شهر را جهت‌گیری رادیکال‌تری ببخشد. مدت کوتاهی پس از انتخابات کمپل، دعوای داخلی بین گروه انتخاباتی او، حزب میانه‌روی شهردار و نمایندگان هم‌فکر او در شورای شهر، در مقابل برخی از همکاران چپ‌گرایش، پیش آمد. در

ونکوور، شهری است با انواع گوناگونی از جماعت های محلی، در شهر، شرایطی فراهم شده که هر شهروندی بتواند در هر جنبه ای از زندگی شرکت کند.

اقتصاد شهر

ونکوور به عنوان مهم ترین پایانه ی غربی بزرگراه ها و خطوط راه آهن بین قاره ای، در غرب کانادا شناخته می شود. این شهر از اولین شهرهای غربی کانادا بوده و از بزرگترین قطب های صنعتی در کل کشور است. بندر شهر ونکوور، یکی از بزرگترین و گوناگون ترین بندرهای کانادا است، به طوری که در این بندر، بیش از ۴۳ میلیارد دلار خرید و فروش کالا و بیش از ۹۰ میلیارد دلار خرید و فروش های اقتصادی در سال، انجام می گیرد. فعالیت های بندر افزون بر ۶۹۲۰۰ فرصت شغلی ایجاد کرده اند. ۴ میلیارد دلار تولید ناخالص داخلی و ۸۱۹ میلیارد دلار، بازده اقتصادی این بندر است.

حدود ۶۰ درصد از فضای اداری شهر، شعبه های اصلی فروشندگان محصولات جنگلی، شرکت های استخراج معادن، بانک های داخلی و بین المللی، شرکت های حسابداری و دفترهای وکیلان، در منطقه ی مرکزی شهر قرار دارند. در این سال ها ونکوور در زمینه ی تکنولوژی و توسعه ی نرم افزاری، پیشرفت شایانی کرده است. استودیوهای فیلم سازی و حیوانات ها، در پشت صحنه، نقش بسیار مهمی را در توسعه ی صنعت فیلم سازی داشته اند. ونکوور مقصد نهایی توریست هاست. علاوه بر چشم انداز بی نظیر شهر، توریست ها می توانند از مناظر و باغ های زیبا، به خصوص پارک "استلی" Stanley که شهرت جهانی دارد و یکی از ۱۸۰ پارک موجود در شهر است، لذت ببرند.

مسایل و مشکلات شهری

ونکوور شهر گرانی است. قیمت مسکن از بالاترین میزان در کانادا برخوردار است. راهبردهای بسیاری در خصوص کاهش قیمت

درباره ی ایده ها و اولویت های کاری، بی پرده صحبت می کند و با گروه های سودجو و کسانی که معتقدند دولت به آنان بدهکار است به شدت برخورد کرده و آنان را از خود دور می کند. کمپل، مردی با وجدان، با اخلاق و حساس است و هراسی از پافشاری بر اعتقاداتش ندارد. پیشرفت هایی که در دوران شهردار بودن او ایجاد شد، بسیارند.

فعالیت او به عنوان شهردار بسیار موفقیت آمیز بوده است؛ بسیار بیشتر از دیگر شهرداری که سیاستمدار بوده اند. رفتار و فکر او مانند سیاستمداران معمولی نیست. او محبوب رسانه ها و مردم است. کمپل شهروندان ونکوور را به طرز بی سابقه ای با مسایل و مشکلات شهر، حقوق مدنی و تصمیم گیرندگان شهر آشنا ساخته است.

شهر ونکوور

شواهد باستان شناسی نشان می دهد که نخستین بار در سال ۵۰۰ پیش از میلاد، سرخپوستان در منطقه ی ونکوور ساکن شدند. جرج ونکوور، کاپیتان نیروی دریایی انگلیس، در سال ۱۷۹۲ این منطقه را کشف کرد. ونکوور در دهه ۱۸۷۰ میلادی به صورت سکونت گاه های الوابری، بنا و به "گران ویل" معروف شد و در سال ۱۸۸۶، به عنوان شهر و به نام "کاپیتان ونکوور" به ثبت رسید. ونکوور بزرگترین شهر ایالت بریتیش کلمبیا و سومین شهر بزرگ کانادا است. مساحت این شهر حدود ۱۱۴ کیلومتر مربع است و جمعیتی معادل ۵۸۴۰۰۰ نفر دارد. جمعیت کلان شهری ونکوور، به بیش از ۲۱۳۳۰۰۰ نفر می رسد. این شهر در جنوب غربی کانادا و در کنار اقیانوس آرام قرار دارد.

ونکوور به عنوان یکی از بهترین مکان ها برای زندگی و همچنین یکی از زیباترین شهرهای جهان در دنیا شناخته شده است. این شهر به خاطر نوآوری ها و ابداعات و به کار بردن ایده های جدید مشهور است.

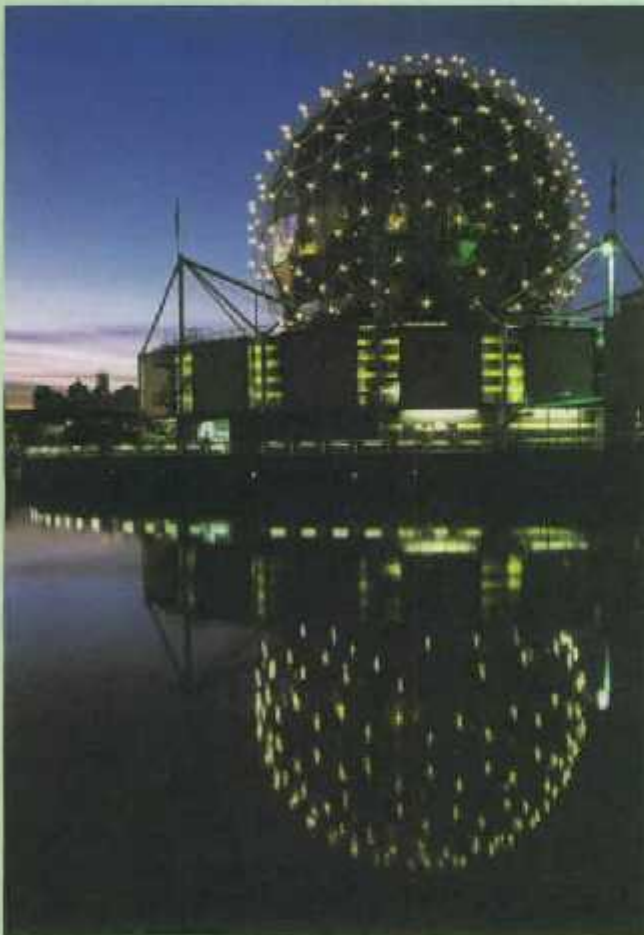

منطقه‌ای و محیط‌زیست، تیم اویتر* و آلن وودسرس* سرپرستان کمیته‌ی خدمات و بودجه‌ی شهری نام برد. مجموع کارکنان مدیریت شهر، ۷ و شهرداری شهر، ۸ نفر است.

منابع درآمد و هزینه‌های شهرداری

عمده‌ی منبع درآمد شهرداری، از مالیات بر درآمد و جرم‌ها و سودهای ناشی از آن به دست می‌آید که حدود ۴۹ درصد کل منابع، درآمد شهرداری محسوب می‌شود. برگشت سرمایه با ۲۸ درصد، هزینه‌ی آب با ۶ درصد، اجاره بها و دفع مواد زاید با ۴ درصد، از دیگر منابع درآمد شهرداری محسوب می‌شوند. درآمدهای ناشی از سرمایه‌گذاری، فروش املاک، مصرف‌هایی که سود عمومی دارند و کمک‌های بدون بازگشت نیز، هر کدام با ۲ درصد مهم کوچکی در درآمد شهرداری داشته‌اند.

هزینه‌ی عمده شهرداری، ایجاد امنیت عمومی به وسیله‌ی پلیس است که ۱۸ درصد کل هزینه‌ها را شامل می‌شود. پارک‌ها و مراکز تفریحی با ۱۵ درصد، هزینه‌های عمومی حکومتی با ۱۴ درصد، خدمات مهندسی با ۱۲ درصد، آتش‌نشانی، خدمات فرهنگی و عمومی و هزینه‌ی آب و فاضلاب با ۸ درصد و برنامه‌ریزی و توسعه با ۶ درصد، از دیگر هزینه‌های شهرداری بوده است.

مسکن به وسیله‌ی مسکن‌سازی تعاونی، کوچک‌سازی، افزایش تراکم و رشد هوشمند آن در نظر گرفته است؛ با این حال، همچنان، مانند بسیاری از شهرهای ساحل غربی آمریکای شمالی، بی‌خانمان‌ها، به صورت معضل و نگرانی عمومی درآمده‌اند. این نیز، حاصل افزایش فاصله‌ی طبقاتی بین ثروتمندان و فقیران است.

در سال ۲۰۰۴ گزارشی ارایه شد که نشان می‌داد ونکوور از نظر آماری جرم‌رتبه‌ی سوم را در کانادا دارد. گزارشی مشابه، نیز ارایه شد که کاهش جرم‌های ناشی از خشونت در شهر نشان می‌داد؛ ولی تاکنون سرقت منزل - که بیشتر، نتیجه‌ی اعتیاد به مواد مخدر در مرکز شهر است - بیشترین میزان را بعد از ایالت "تامپا" در فلوریدای آمریکا به خود اختصاص داده است.

یکی از جرم‌های رایج در شهر، سرقت اتومبیل است. مشکل دیگر شهر، مساله‌ی اعتیاد و مصرف‌کنندگان مواد مخدر است. شهر، سیاست چهارجانبه‌ای برای کاهش مصرف مواد مخدر به وسیله‌ی - به عنوان مثال، تعویض سرنگ‌های آلوده، بخش‌های مخصوص تزریقات، و... درمان، ترک اعتیاد، پیشگیری و کاهش آسیب و ضرورهای آن در پیش گرفته است. در واقع، این برنامه به طور عمده عکس‌العملی به شیوع HIV و هپاتیت C در میان معاندان تریبی مرکز شهر است. این قسمت از شهر، به عنوان منطقه‌ای فقیر شناخته شده و دارای آمارهای نگران‌کننده‌ای در تجارت جنسی و همه‌گیری HIV است. این منطقه در سال ۱۹۹۰ از این دیدگاه، به عنوان یکی از بدترین شهرهای کشورهای توسعه یافته شناخته شد.

نظام مدیریت شهری

در راس امور مربوط به مدیریت شهری، شهردار و اعضای شورای شهر قرار دارند. شهردار و اعضای شورای شهر نیز به نوبه‌ی خود از یک طرف با مدیر شهر و از طرف دیگر با انجمن‌ها که مشتمل بر انجمن پارک‌ها و فضای‌های تفریحی، کتابخانه و پلیس شهر هستند در ارتباط هستند شهر نیز در راس امور خدمات رسانی، مانند خدمات مهندسی، منابع انسانی، اجتماعی، آتش‌نشانی، گروه نجات و خدمات حقوقی و همچنین کمیته‌های ارایه دهنده‌ی خدمات قانونی و کارمندان شهر قرار می‌گیرد. در این سطح، کمیته‌ی المپیک، موسسه‌ی برنامه‌ریزی فرصت‌های شغلی برابر نیز، زیر نظر مدیر شهر، به فعالیت می‌پردازند.

در بخش پروژه‌های شرکتی، می‌توان به بخش المپیک، امور حمل و نقل، امور مربوط به قسمت یونانی‌نشین شهر، مدیریت امور باینداری و فضای سبز اشاره کرد. این بخش‌ها نیز، زیر نظر مستقیم اعضای شورای شهر و مدیر شهر به فعالیت خود مشغولند. بخش‌های مختلف شهرداری شهر عبارتند از: همکاران بخش اجرایی؛ مشتمل بر رئیس کل کارکنان، مدیر روابط عمومی و مشاور مخصوص شهردار در قسمت پشتیبانی نیز، منشی و همکاران بخش اداری، اجرایی و همچنین راننده‌ی مخصوص شهردار. از اعضای اصلی تیم کمپل، می‌توان به "فرد باس" و "پیتربلندر" مسوولان کمیته‌ی حمل و نقل و ترافیک، "آن رابرتز" و "جیم گرین" مسوولان کمیته‌ی برنامه‌ریزی

بودجه‌ی عملیاتی شهر و نکوور در سال ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵، به ترتیب ۵۸۳ و ۶۱۹ میلیارد تومان بوده که برای خدمات گوناگونی مصرف شده است. در سال ۲۰۰۴، ایجاد امنیت عمومی به وسیله‌ی پلیس، بیش از ۱۷۷ میلیارد تومان هزینه داشته و از این دیدگاه، بیشترین مقدار - ۳۱ درصد - را به خود اختصاص داده است. خدمات دفع فاضلاب، مواد زاید و آب‌رسانی، با ۱۱۹ میلیارد تومان، پارک‌ها و مراکز تفریحی، با ۶۷ میلیارد تومان، بودجه مرکزی، با ۴۹ میلیارد، نظافت خیابان‌ها، روشنایی و دیگر هزینه‌های خدمات شهری، با ۴۲ میلیارد تومان، بیشترین هزینه‌های شهرداری، در سال ۲۰۰۴ بوده است. شایان ذکر است که ۲۰ میلیارد تومان صرف امور عمرانی، توسعه و برنامه‌ریزی شهری شده که معادل ۳/۵ درصد کل هزینه است. در سال ۲۰۰۵ نیز، امنیت عمومی با ۱۹۳ میلیارد تومان، خدمات دفع فاضلاب و مواد زاید و آب‌رسانی با ۱۲۴ میلیارد تومان و پارک‌ها و مراکز تفریحی با ۶۹ میلیارد تومان، بیشترین هزینه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند (هر دلار کانادا، معادل ۸۰۰ تومان محاسبه شده است).

پروژه‌های در دست اجرای شهرداری

سیاست چهار جانبه در جریان تبلیغات انتخاباتی، در قسمت شرقی مرکز شهر، بیش از هزار نفر، در اثر مصرف مواد مخدر جان باختند. این موضوع و همچنین، ناپدید شدن تعداد زیادی از زنان خیابانی، باعث مهم‌تر شدن مساله شد. این مسایل نگران‌دهنده، باعث شدند اعضای شورای شهر و شهردار، با نتایج چنین مشکلاتی روبرو شوند. چشم‌انداز این طرح، در ماه می ۲۰۰۴ به واقعیت نزدیک‌تر شد. کمپل و معاونش، "ریسوند لویی" طرح خود را برای تشویق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در محله‌ی چینی‌ها - قسمت مرکزی شهر - عنوان کردند. لویی در بیانیه‌ای گفت:

موفقیت ابتدایی طرح چهار جانبه در کاهش بی‌نظمی در

خیابان‌ها به این معناست که محله‌ی چینی‌ها - قسمت شرقی، مرکز شهر - آماده‌ی احیا شدن است. این سیاست می‌تواند باعث جذب ۵۰۰۰ نفر از ساکنان جدید، با رعایت احترام به ویژگی‌های منحصر به فرد محله باشد. این فرصتی است که ما فرا روی سرمایه‌گذاران و ساخت و سازگران قرامی دهیم.

در جریان شکل‌گیری طرح، از شهردار قبلی، "فیلیپ اوون" خواسته شد تا به عنوان رییس گروهی ویژه‌ی ضرورت، در اجرا و به‌ثمر رساندن سیاست کمک کند. این طرح، از نیروی کار متخصص در هر یک از زمینه‌های پیش‌گیری، درمان، کاهش ضررها و ترک اعتیاد بهره می‌برد. طرح‌هایی جامع نیز، در زمینه‌ی آموزش و پیش‌گیری تهیه گردیده که باید به کاهش جمعیت بزرگ معتادان کمک کند. سرمایه‌گذاری‌های جدید در زمینه‌ی تجارت و مسکن، باید رشد فعالیت‌های جدید در جامعه را سرعت ببخشد.

ایده‌های اصلی نحوه‌ی ساماندهی مبارزه با اعتیاد و استفاده از مواد مخدر، به تجربه‌ی کاری سال‌های پیشین لوی کمپل، مثال‌هایی که به عنوان مأمور ستاد یا مواد مخدر در رویال کانادا خدمت می‌کرد، برمی‌گردد. او در سال ۲۰۰۰، با سمت رییس ستاد مبارزه با مواد مخدر بازنشسته شد.

اسکان بی‌خانمان

مشکل بی‌خانمان‌ها، در بخش شرقی مرکز شهر، یکی از مهم‌ترین بحث‌ها، در مبارزات انتخاباتی بود. با وجود سرمایه‌گذاری سازمان بافته‌ی شهر در ساخت مسکن‌های ارزان قیمت و اسکان دسته‌جمعی، برنامه‌های ملی و ایالتی کم‌تر و بی‌اثر شده‌اند. منصفانه نیست که از مالیات‌دهنده‌ها انتظار داشت که کمبودهای جامعه را با انتقال برنامه‌ها و مسوولیت‌های رده‌های بالای دولت در بخش‌های محلی ایجاد می‌شوند، جبران کنند. کمپل معتقد است؛ بازسازی ساختمان "وودوارد" ضروری است، در صورتی که بخواهیم جرقه‌های فعالیت اقتصادی را در خیابان "هستینگ" در شرق مرکز شهر، به راه بیندازیم. اگر چه هزینه‌ها هراس‌آور است، ولی سود زیادی به دست خواهد آمد.

کمپل بر این باور است که سیاست چهار جانبه و بازسازی ساختمان وودوارد، دو کلید برای مقابله با بحران در مرکز شهر هستند. اگر کار خوب پیش برود، باید بتوان بازار آزاد مواد مخدر را در انتخابات بعدی از بین برد. باید افراد بیشتری را درمان کرد و ترک داد. آموزش جامع و برنامه‌ی پیش‌گیری مرگ و میر معتادان باید اجرا شود. سرمایه‌گذاری در بخش مسکن و تجارت، باید باعث ایجاد فعالیت‌های جدید در جامعه شود.

شهر آرام

شهر امن‌تر و فراگیرتر، بخشی از چشم‌انداز کمپل برای آینده‌ی شهر است. دیگر بخش‌های دولت نیز، باید تلاش کنند تا حیات وحش را حفظ کنند و منطقه‌های بیشتری را پوشش دهند. او تعهد کرده است که محیط‌زیستی را که مردم در آن‌ها زندگی می‌کنند،

حفظ کند.

سخنی که نیازمند مدیریت جدی، دقیق و هوشمندانه است.

میزبانی المپیک زمستانی ۲۰۱۰

لری کمپل معتقد است ونکوور می تواند میزبان موفق برای بازی های المپیک زمستانی ۲۰۱۰ باشد؛ هر چند که او شاهد نگرانی های عمومی در مورد هزینه های اقتصادی، زیست محیطی و سود احتمالی بازی هاست؛ ولی عقیده دارد در زمانی که بسیاری از مردم جهان در شهرها و کشورهای جنگ زده رنج می برند، این فرصتی است برای جایگزینی صلح و دوستی در کل جهان، به جای جنگ و درگیری، جایی برای تبدیل شدن ونکوور به نمادی برای سرتاسر سیاره زمین، تا همکاری و رقابت صلح آمیز جایگزین قهر و برخورد شود.

سه گروه

از نظر کمپل، باید اقدامات ویژه ای را آغاز کرد تا از این که نیازهای سه گروه اصلی به طور کامل و واضح در کارشورا منعکس شده، اطمینان پیدا کرد.

اولین گروه، سالمندان هستند. زندگی، باید برای آنان راحت تر شود. او تلاش می کند تا سالمندان با درجه و احترامی که شایسته ی آنهاست زندگی کنند. کمپل به یاری همکاران خود، طرحی را آماده می کند که شامل برنامه های ضد جرم، همراه با تغییراتی در قانون است تا بتواند محیط های مسکونی بهتر و راحت تری برای سالمندان مهیا کند.

نیازها، آرزوها و سهم جوانان نیز، باید در زندگی شهر منعکس شود. موانع مالی، باید برای جوانان کاهش یابد. او امیدوار است مسوولان پارک ها قادر باشند که استفاده از مراکز اجتماعی و دیگر امکانات را برای جوانان ارزان تر سازند. در سطح شهر، باید منابعی را یافت که حمایت بیشتری برای جوانان در مواجهه با بی خانمانی، اعتیاد به مواد مخدر و یا بهره برداری جنسی فراهم کند. پیشنهاد جوانان نیز باید در سیاست گذاری های شهر ترتیب اثر داده شود.

ایجاد موقعیت برای کودکان، یکی از نوآوری های شهردار قبلی بوده که کمپل نیز قصد ادامه ی آن را دارد. او بودجه ی بیشتری درخواست کرده تا اهداف خود را عملی سازد. فواید حمایت خانواده از کودکان، تغذیه ی خوب و کیفیت محل زندگی در سال های ابتدایی زندگی، به خوبی آشکار هستند. او، با تمام توان خود تلاش می کند تا کودکان بتوانند شروع خوبی داشته باشند. این، نه تنها از نظر اقتصادی ضرورت دارد؛ بلکه از نظر اخلاقی نیز لازم است.

کمپل به دنیای راه حل هایی است که بتواند ونکوور را به سوی ایجاد یک شهر آرام و به دور از آلاینده ها هدایت کند. همانند مدلی که برای تورنتو به کار گرفته شد. به وسیله ی حفظ منابع طبیعی، بهینه کردن مصرف انرژی و دیگر راهکارها می توان، باعث کاهش گازهای گلخانه ای و همچنین افزایش موقعیت های شغلی شد. به این ترتیب، هزینه ها کاهش می یابد و سلامت جامع تقویت خواهد شد.

این راه حل ها نیز، باید با تلاش هایی که در بخش برنامه ریزی منطقه ای در شهر، به منظور کاهش ازدحام گره های ترافیکی صورت می گیرد، همراه شود. شورای شهر نیز در تلاش است که با افزایش تعداد اتوبوس های سریع، افزایش ساعت های خدمت رسانی در شب، در بزرگراه ها و شبکه های اصلی ارتباطی و همچنین کاهش هزینه ی سفر بتواند اهداف خود را عملی سازد. همچنین راه حل هایی را نیز در دست دارد تا بتواند ترافیک ناشی از حمل و نقل کالاها و بارها به بندر و از آن را کاهش بدهد.

کمپل در تلاش است تا سال ۲۰۰۵ بتواند به طور چشمگیری، باعث کاهش ترافیک شده و کیفیت هوای شهر را بهبود ببخشد. پیوند میان برنامه ریزی منطقه ای و محلی، می تواند به پیشرفت موضوع بینجامد. برنامه ریزی اثرگذار و کارآمد باید، با مشارکت شهروندان همراه شود. منطقه بندی ها، برنامه ریزی خرد محله ای، برنامه ریزی مسکن و سیاست های اجتماعی اثری مستقیم بر زندگی روزمره مردم خواهند داشت.

تفریح و سرگرمی

کمپل معتقد است که حجم زیاد موضوعاتی که با آن ها روبرو هستیم، نباید ما را از این واقعیت دور سازد. شهر ما یادآور یکی از بهترین مکان های دنیا برای زندگی است. ونکوور، جایی فوق العاده ای برای کار کردن است؛ ولی به همان اندازه، محلی عالی برای تفریح نیز هست. اعضای شورای شهر در تلاشند که شهر از این نظر دلنشین و پاصفا تر شود.

در سال آینده، گام هایی جهت برگزاری جشن های موسیقی و هنری برداشته می شود، همان طور که پشتیبانی بیشتری برای انجمن های هنری فراهم می شود. کمپل به رسم دیرینه و خودجوش مردمان این شهر نگاه ویژه ای دارد. او درصدد است تا فرصت هایی برای دلوطلبان ایجاد کند تا خانواده ها، دوستان و بازدید کنندگان از شهر بتوانند در زندگی شهر خود مشارکت بیشتری داشته باشند.

اقتصاد محلی

هدف کمپل، حمایت از اقتصادی است که توسعه ی آن بر پایه ی سرمایه گذاری های رو به بزور باشد؛ جایی که در آن، کیفیت و خلاقیت، تنها راه های موجود برای رسیدن به سود است؛ اقتصادی که درآمدهای پایین و استانداردهای ضعیف در آن جایی ندارد. اقتصاد شهر، نیز به سیاستی نیاز دارد که به وسیله ی مدیر مالی شهر حمایت شود. او سطح مالیات را هم تر از با تورم نگه داشت. هدف

توسعه

<http://www.vancouver.ca>
<http://www.pcm.vancouver.ca>
<http://www.cityofvancouver.ca>
<http://www.vancouver.ca>
<http://www.parc.gc.ca>
<http://www.compassgroup.ca>

بررسی تأثیرات گردشگری بر اقتصاد کشورها

ترجمه: سیما کاویان فر

وضع شده برای خدمات و کالاهایی است که در اختیار گردشگران قرار می‌گیرد.

خدمات ملی فضای سبز، وابسته به وزارت داخلی ایالات متحده، طبق آمارهای اعلام نموده است که بازدید ۲۷۲ میلیون نفر در سال ۱۹۹۳ از فضاهای سبز این کشور رقمی معادل ده میلیارد دلار و دویست هزار شغل به ارمغان آورده است. اگر آمار بازدید گردشگران توسط موسسات خصوصی را نیز به این آمار اضافه کنیم ایالات متحده بطور متوسط سالانه بیست و دو میلیارد دلار به اقتصاد خود افزون می‌کند و سهم دولت از این رقم دریافت مالیات است که خود رقمی قابل توجه می‌باشد.

اشتغال زایی

گسترش سریع صنعت گردشگری تأثیر چشمگیری در ایجاد و شکل گیری مشاغل مربوط به آن داشته است. برای مثال در سال ۱۹۹۵، تنها در بخش هتل داری در حدود ۳.۱۱ میلیون شغل در سراسر جهان در ارتباط با صنعت مذکور به وجود آمد. از جمله نتایج مستقیم این صنعت می‌توان مشاغل مرتبط با هتل داری، رستوران ها، تاکسی رانی و فروش سوغات محلی را نام برد.

توسعه زیرساختهای شهری

یکی دیگر از نکات مهم و قابل توجه در صنعت گردشگری، تشویق دولت برای توسعه زیرساختهای شهری همچون سیستم آب و فاضلاب، جاده ها، خیابانها، برق رسانی و شبکه حمل و نقل عمومی است که توسعه این زیر ساخت ها بی شک علاوه بر بالا بردن سطح زندگی مردم کشور میزبان، کیفیت و تسهیلات گردشگری را نیز افزایش می‌دهد.

منبع:

<http://www.uneptie.org/pc/tourism/sust-tourism/environment.htm>

صنعت گردشگری تأثیرات قابل توجهی بر اقتصاد کشورها و در آمد دولت‌ها دارد. از جمله این تأثیرات، بخصوص در کشورهای در حال توسعه، می‌توان به تبدیل شدن کشور مهمان به عنوان مقصد گردشگری و ارتقای سطح اقتصادی آن کشور اشاره نمود. به عنوان مثال، طبق گزارش سازمان جهانی گردشگری در سال ۲۰۰۰، ششصد و نود و هشت میلیون نفر در سطح جهان به کشورهای دیگر سفر نموده‌اند که مبلغی در حدود ۴۷۸ میلیون دلار توسط این افراد انتقال یافته است. طبق گزارش دیگری از این سازمان این رقم در سال ۲۰۰۲ به ۵۷۵ میلیون دلار افزایش یافته و این صنعت را به یکی از صنایع پیشرو و درآمد زا در میان دیگر صنایع همچون نفت، غذا، خودروسازی و صنایع شیمیایی بدل ساخته است.

مهمترین تأثیرات گردشگری در ارتباط با افزایش درآمد ارز خارجی، افزایش درآمد دولت، اشتغال زایی و امکان تبادل تجاری است که در ادامه به جزئیات این موارد می‌پردازیم.

افزایش درآمد ارز خارجی

هزینه‌های صنعت گردشگری، واردات و صادرات خدمات و کالا می‌تواند از عوامل بهبود اقتصاد کشور میزبان محسوب گردد و محرک قابل توجهی برای توسعه سرمایه گذاری در بخشهای مختلف اقتصادی است. در بسیاری موارد برخی کشورها برآنند تا این عامل را تقویت کرده و آن را افزایش دهند و از ورود ارز به کشور بعنوان یکی از راههای توسعه اقتصادی بهره‌مند شوند.

افزایش درآمد دولت

سهم درآمد دولت‌ها از بخش گردشگری را می‌توان به دو گروه مستقیم و غیر مستقیم دسته بندی نمود. سهم مستقیم دولت از این درآمد، حاصل مالیات بر مشاغل و تجارت مربوط به گردشگری و مالیات مستقیم از گردشگران بابت ورود به کشور است. سهم غیر مستقیم نیز شامل مالیات

فرهنگ و اوقات فراغت

ترجمه: سیما کاویان فر

«جهان از آن چه که در پنجره دیده می‌شود، بزرگتر است.»
«اوقات فراغت» دستاورد زندگی شهری و جامعه صنعتی است و امروزه توجه بسیاری جامعه‌شناسان و روان‌شناسان را به خود جلب کرده است. بازی، تفریح و سرگرمی از جمله فعالیت‌هایی هستند که به نظر برخی مردم غیر ضروری و از نظر برخی دیگر قلمری لازم و ضروری عنوان شده‌اند. در واقع «اوقات فراغت» امری است که هیچ‌گاه تکراری و یکتا نخواهد شد، زیرا همیشه مسائلی برای آموختن، دریافتن و کشف کردن در پی دارد. بنابراین برای استفاده بهینه از زمان و امکانات، هر روزه شاهد افزایش دامنه مطالعات در این زمینه هستیم. از این رو می‌توانیم از تجربیات کشورهای که در این امر به رشد و شکوفایی رسیدند بهره برده و در راستای فرهنگ ایرانی از آنها درس بگیریم.

فرهنگ و اوقات فراغت در فرانسه

در سال ۲۰۰۰ وزیر فرهنگ فرانسه بودجه‌ای معادل دو میلیارد و چهارصد و پنجاه میلیون یورو برای این منظور اختصاص داد. هزینه مالی فرهنگ در حدود ۴۲.۱۱ میلیارد یورو افزایش یافت که نیمی توسط دولت و نیمی دیگر توسط اعضای محلی تأمین شد. خانواده‌های فرانسوی به طور متوسط هزینه‌ای معادل ۴۱.۱۰۲۱ یورو در سال، یعنی سه و نیم درصد بودجه سالانه خود را به مسایل فرهنگی، تفریحی، اوقات فراغت و ورزش اختصاص می‌دهند.

کتاب

در سال ۱۹۹۹، ۴۹۸۰۸ عنوان کتاب منتشر شد که از میان آنها ۲۴۴۸۵ عنوان جدید و ۲۵۳۲۳ عنوان تجدید چاپ بوده‌اند و ۴۱۱ میلیون نمونه توسط انتشارات مربوطه، در همان سال فروخته شد. آمار نشان می‌دهد که درآمد مالی حاصل از فروش کتاب در سال ۱۹۹۹، دو میلیارد و سیصد میلیون یورو بوده است.

روزنامه و نشریه

۲۶٪ فرانسوی‌ها هر روز روزنامه مطالعه می‌کنند. در فرانسه هفت عنوان نشریه بین‌المللی و صد و شصت عنوان نشریه داخلی چاپ می‌گردد که تیراژ سالانه آنها معادل نه میلیارد نسخه است. تیراژ شش نشریه برتر فرانسه سه میلیون نسخه و هشت نشریه بعدی پانصد هزار نسخه می‌باشد. پر خواننده‌ترین مجله‌ها متعلق به فرانسه است به طوری که به ازای هر هزار خانواده تعداد ۱۳۵۴ نمونه مجله فرخته شده است.

تلویزیون

تلویزیون کماکان اولین تفریح فرانسوی‌ها محسوب می‌گردد به طوری که هر نفر به طور متوسط روزانه سه ساعت و پانزده دقیقه از وقت خود را به تماشای تلویزیون اختصاص می‌دهد.

تلویزیون فرانسه شامل بیش از صد و سی شبکه است که عبارتند از:

- چهار شبکه عمومی ملی
- سه شبکه خصوصی ملی
- بیش از بیست شبکه کابلی ملی با محلی (۲۵٪ خانواده ها به این شبکه ها متصل هستند)
- و تعداد بی شماری شبکه های جذاب و دیدنی ماهواره ای

تئاتر

هر ساله حدود پنجاه هزار نمایش در محل تئاتر ملی، مرکز هنرهای ملی، مرکز نمایش های ملی و تئاتر خصوصی، هشت میلیون تماشاچی ثابت را فرا می خواند. به غیر از تئاتر های بزرگ پاریس و حومه آن و شهرهای استانیهای دیگر و فستیوال هایی به نام آونیون، ما شاهد توسعه حدود هزار شرکت تئاتر مستقل نیز هستیم.

موزه و آثار تاریخی

حدود هزار و دوست موزه هر ساله ده میلیون گردشگر را به خود می خواند. موزه لوور، کاخ ورسای و موزه اورسی سالانه به تنهایی پذیرای پانزده میلیون بازدید کننده می باشند. اکثر شهرهای استان های فرانسه دارای یک یا چند موزه هستند و علاوه بر این، بیش از هزار و پانصد مکان تاریخی برای بازدید عموم باز است که در سال، هشت میلیون بازدید کننده دارند و در میان آنها، برج ایفل پر طرفدارترین است (شش میلیون در سال). در نهایت حدود صد و هشت هزار بنا به عنوان مکان های تاریخی تحت حمایت وزارت فرهنگ می باشند.

ورزش

انجام فعالیتهای ورزشی در فرانسه طی سالهای اخیر به طور چشمگیری افزایش یافته است. حدود ده میلیون کارشناس ورزشی در فدراسیون های ورزشی مشغول به کار هستند، فوتبال و تیس دو ورزشی هستند که بیشترین کارشناس ها را دارا می باشند.

جودو، پرش با اسب، بدمینتون و گلف در سالهای اخیر موفقیت های چشمگیری کسب کرده اند.

آداب و رسوم و جشن ها

جشن اینترنت، روز ملی میراث فرهنگی، جشن موسیقی، جشن مطالعه و هفته علم و دانش از نمونه های فرهنگی هستند که فرانسوی ها علاقه وافری به شرکت در این مراسم نشان می دهند.

بازدید مکان های تاریخی که در حالت معمولی برای عموم ممنوع می باشد (مانند وزارتخانه ها، سفارتخانه ها، ادارات و بانک ها)، در روزهای میراث آزاد است.

هفته علم و دانش، اطلاع رسانی تحولات علم و دانش و کاربرد های آن را برای جامعه به ارمان می آورد.

موضوع کتاب و کتاب خوانی و جشن مطالعه موجبات آشنایی بیشتر با نویسندگان، کارگاه های نویسندگی، مسابقات رمان نویسی و اشتغال زایی در زمینه چاپ و نشر کتاب را فراهم می آورد.

و در نهایت جشن اینترنت، عموم مردم را نسبت به نقش اینترنت در جامعه حساس تر می نماید.

رادیو

شرکت رادیو فرانس شامل شبکه های رادیویی بخش عمومی است. بخش خصوصی زیر نظر آر-تی-ال (پر شنونده ترین شبکه رادیویی فرانسه) هستند. رادیو بین المللی فرانسه آر-اف-آی در تمام دنیا سی میلیون شنونده دارد.

کامپیوتر

کامپیوتر به عنوان ابزار تخصصی مورد استفاده چهل و شش درصد فرانسوی ها محسوب می شود به طوری که بیست و سه درصد خانواده ها مجهز به این سیستم در منازل خود می باشند و این میزان رو به افزایش است.

اینترنت به عنوان "روشی جدید برای دستیابی سریع به دانش" در مدارس، منازل و ادارات مورد استفاده قرار می گیرد. توسعه اینترنت در سالهای اخیر رشد سریع و قابل توجهی داشته است.

سینما

همانطور که می دانیم هنر هفتم، سینما، در سال ۱۸۹۵ توسط فرانسوی ها ابداع گردید فرانسوی ها هنوز هم در این زمینه بسیار فعال هستند مثلاً در سال ۲۰۰۰ با ساختن صد و هفتاد و یک فیلم سینمایی دومین رتبه جهانی را به خود اختصاص داده اند.

سینمای فرهنگی و تاریخی فرانسه از موفقیت های بزرگ این کشور محسوب می شود.

اکوتوریسم

ارزیابی ضرورت کنترل کیفیت و بهبود مداوم با استفاده از استانداردهای کانادا

مترجم: علی عربانی دانا

چکیده

'اکوتوریسم' به عنوان یک فعالیت بازاریابی مناسب، از بخش گردشگری به وجود آمده است. اختلاف نظرهایی که در زمینه‌ی اثربخشی و نقش اکوتوریسم در تحقق توسعه پایدار مطرح است، باعث بروز بحث‌های جالبی در زمینه‌ی ضرورت و نقش استانداردهای اجتماعی و زیست‌محیطی در ارزیابی اکوتوریسم گشته است. از این رو، رویکردهای توسعه‌ی اقتصادی مطرح در بخش گردشگری را باید به وسیله‌ی رویکردی عادلانه بررسی کرد. به طوری که هم محدوده‌های تغییر مطلوب در جامعه را لحاظ کند و هم ظرفیت اکوسیستم را برای ترمیم و بازسازی خود در نظر بگیرد.

جمع گردشگری کانادا برای این که بتواند الگوی مدیریتی مورد نیاز برای این کار را قبل از اجلاس جهانی اکوتوریسم که در ماه مه سال ۲۰۰۲، در شهر کیک^(۱) برگزار شد، پیدا کند، از انجمن گردشگری پایدار کانادا خواست که سند گفتگوهای مربوط به وضعیت فعلی اکوتوریسم در کانادا را تدوین کند. برای اجرای این بررسی، تحلیلی مقدماتی روی خط‌مشی‌های ملی و ایالتی موجود و همچنین طرح‌های فعلی و آینده‌ی مربوط به استانداردهای اکوتوریسم صورت گرفت تا سکانسیم ملی مناسبی، برای گسترش قانونی اکوتوریسم در کانادا پیدا شود.

مسیر آینده‌ی توسعه اکوتوریسم و شیوه‌های اجرای استانداردهای ملی و معتبر را باید، براساس دورنمای صنعت گردشگری کانادا که ۹۹ درصد آن از شرکت‌های کوچک (با بیش از ۵۰ کارمند) و شرکت‌های متوسط (با ۵۰ تا ۵۰۰ کارمند) تشکیل شده است، تدوین کرد. بررسی پیشرفت‌ها و مشکلاتی که هنگام توسعه و اجرای استانداردهای منطقه‌ای و ملی کانادا و همچنین استانداردهای مشهور دیگر جهان صورت گرفته است؛ می‌تواند آینده‌ی اکوتوریسم را در کانادا مشخص کند. این عمل به وسیله‌ی بازنگری کامل کارهای گذشته، برگزاری کارگاه‌ها و مصاحبه با کارگزاران اکوتوریسم و کارشناسان

صنعت گردشگری و سیاستگذاران سراسر کشور قابل انجام است.

یافت اکوتوریسم در کانادا و نقاط دیگر جهان در حال تغییر است. رکود بازار اکوتوریسم، صرف نظر از بازارهای گردشگری دیگر، به این معناست که اکوتوریسم باید، از لحاظ اقتصادی رونق پیدا کند. تعیین خط‌مشی‌ها و جذب گردشگران، نیازمند عواملی است که فراتر از منطقه‌های حفاظت شده و جالش‌های اجرای صحیح اکوتوریسم‌اند؛ به خصوص در مکان‌هایی که چندین فعالیت گردشگری در آنها وجود دارد. این مقاله به معرفی شیوه‌ای می‌پردازد که کارگزاران یا مشتاقان اکوتوریسم و مدیران محیط‌زیست را در حرکت به سوی اکوتوریسم و یا حداقل در حرکت به سوی یک نوع گردشگری که از لحاظ اجتماعی و زیست‌محیطی مطلوب است، یاری می‌رساند.

واژه 'اکو' در اکوتوریسم

اکوتوریسم، به مقدار زیاد به بازاریابی راه یافته است و این سبب شده که معنای واژه 'اکو' در ارتباط با اکوتوریسم تغییر یابد. صنعت گردشگری و رسانه‌های جمعی، به صورت غیرضروری، به ترویج مفاهیمی چون گردشگری در طبیعت (اکوتوریسم) و گردشگری ماجراجویانه پرداخته‌اند. این مفاهیم که در بیشتر موارد به جای یکدیگر به کار می‌روند به خاطر تبلیغات ابتدایی تلویزیونی به طور کامل مرسوم شده‌اند. فعالیت‌هایی که بیشتر از همه در این زمینه انجام شده، با هنجارهای اجتماعی و زیست‌محیطی اکوتوریسم تناقض دارد و این موقعیت، باعث بروز ابهام‌هایی در زمینه‌ی اکوتوریسم شده است.

فعالیت‌های چندگانه‌ای که به عنوان اکوتوریسم آرایه شده‌اند، باعث بروز اختلاف نظرهایی در زمینه‌ی کارایی و نقش اکوتوریسم در تحقق پایدار شده‌اند. هم‌سویی اکوتوریسم با محصولات همان‌ای آن یعنی گردشگری، سبب شده که پرسش‌هایی در زمینه‌ی کارایی اقتصادی و امکان بررسی اکوتوریسم مطرح شود. به گونه‌ای که از سایر

بخش‌های گردشگری متمایز باشد. این عوامل موجب شده‌اند که بحث‌های مشتاقانه‌ی زیادی در زمینه‌ی ضرورت‌های اجتماعی و زیست‌محیطی اکوتوریسم در کانادا صورت بگیرد.

منطق و رویکرد این بررسی

مجمع گردشگری کانادا، قبل از برگزاری اجلاس جهانی اکوتوریسم، از انجمن گردشگری پایدار کانادا خواست که وضعیت فعلی اکوتوریسم در کانادا را ارزیابی کند. برای اجرای این بررسی، تحلیلی ابتدایی از خط‌مشی‌های ملی و ایالتی موجود و همچنین طرح‌های فعلی و آینده‌ی مربوط به استانداردهای اکوتوریسم صورت گرفت تا مکانیسم ملی مناسب، برای گسترش قانونی اکوتوریسم در کانادا پیدا شود. این بررسی شامل موارد زیر بود:

- مجموعه‌ای از کارگاه‌ها که در آنها افراد علاقه‌مند به بحث اکوتوریسم به نمایندگی از بخش‌های دولتی، غیردولتی، صنایع و گردشگری حضور داشتند.
- مصاحبه‌های تلفنی و حضوری با نمایندگان دولت، موسسات صنعتی و شرکت‌های تجاری اکوتوریسم
- کنفرانس‌های مهمی که به ضرورت اکوتوریسم و صدور گواهی نامه در این زمینه می‌پرداخت.

جمع گردشگری کانادا برای این که

بتواند الگوی مدیریتی مورد نیاز برای این کار را قبل از اجلاس جهانی اکوتوریسم که در ماه مه سال ۲۰۰۲ در شهر کبک برگزار شد، پیدا کند، از انجمن گردشگری پایدار کانادا خواست که سند گفتگوهای مربوط به وضعیت فعلی اکوتوریسم در کانادا را تدوین کند.

اکوتوریسم در کانادا

برای اکوتوریسم، تعریف‌های فراوانی ارائه شده است. بسیاری از این تعریف‌ها در گذشته در اجلاس مطرح شده‌اند. ارزیابی این مقاله، بر پایه‌ی بهترین و رایج‌ترین تعریفی است که انجمن اکوتوریسم ارائه کرده است. این تعریف می‌گوید: "اکوتوریسم، یعنی سفر پایدار و مسؤولانه به مناطق طبیعی که باعث حفظ محیط‌زیست و بهبود وضعیت رفاهی مردم آن محل می‌شود."

این ارزیابی، با وجود فراوانی تعریف‌های موجود در زمینه‌ی اکوتوریسم، به این موضوع اشاره داشتند که با وجود این که تعریف عملی قابل قبول و یا استنادی در مورد محصولات اکوتوریسم وجود ندارد، بسیاری از مقام‌های دولتی کانادا، اعم از ملی، ایالتی و محلی، از اکوتوریسم به عنوان بخشی از سیاست‌های توسعه‌ی اقتصادی حمایت

می‌کنند. دولت البرتا^(۱)، نیوفوندلند^(۲)، منطقه نورث وست^(۳)، نوآ اسکوشا^(۴)، نوناووت^(۵)، آنتاریو^(۶) و یوکن^(۷)، هیچ کدام تعریف‌هایی رسمی از گردشگری و یا خط‌مشی‌هایی در مورد هدایت آن در اختیار ندارند، اما منطقه‌ی نورث وست و نوناووت در حال تدوین خط‌مشی‌هایی در مورد گردشگری هستند که آشکارا خواهد توانست استانداردهای اکوتوریسم را تعریف و ترسیم کند. ایالت "سن‌جوان"^(۸) برای اکوتوریسم از تعریف انجمن اکوتوریسم سن‌جوان استفاده می‌کند و به تازگی خط‌مشی‌هایی در مورد اکوتوریسم در سرزمین کراون^(۹) و مناطق حفاظت شده‌ی آن ایجاد کرده است. ایالت "بریتیش کلمبیا"^(۱۰) در مورد اکوتوریسم از تعریفی بسیار کلی استفاده می‌کند و برای ترویج "گردشگری مسؤولانه در محیط‌زیست" چندین خط‌مشی دولتی و قرارداد بین بخشی دارد. ایالت "منیتوبا"^(۱۱) هم، چنین تعریفی را از اکوتوریسم در نظر گرفته و علاوه بر آن "سیاست اکوتوریسم و سفرهای ماجراجویانه‌ی سه ساله" را نیز ایجاد کرده است. ایالت "کیبک" هیچ تعریفی از اکوتوریسم ندارد، ولی دارای استاندارد است.

دولت "نیویرونزویک"^(۱۲)، "پرینس ادوارد ایلند"^(۱۳) و یوکن به گونه‌ای سخت، از پذیرش اصطلاحی در این مورد خودداری کرده‌اند و در عوض ترجیح می‌دهند که برای اشاره به محصولات خود، از عنوان "ماجراجویی آرام" استفاده کنند.

در سطح صنعت، تمایز بین اکوتوریسم و محصولات گردشگری دیگر بسیار ضعیف است، اکوتوریسم بیشتر با محصولات گردشگری مشابه، همچون سفرهای آموزشی، گردشگری فرهنگی، گردشگری در طبیعت و گردشگری ماجراجویانه "آرام" به کار می‌رود. تفاوت اصلی این محصولات با اکوتوریسم، در واقع تأکید ویژه‌ای است که در اکوتوریسم، برای حفظ محیط‌زیست اعمال می‌شود. آرایه‌ی یک بر نامه در مورد یکپارچگی اکوتوریسم ضروری است.

این بر نامه در کارگاه ویژه‌ی اکوتوریسم که در کنفرانس حاشیه‌های پیش‌تاز برای سال ۲۰۰۲ در ماه اکتبر سال ۲۰۰۱، در "برلینگتون" برگزار شد و مورد تأیید شرکت‌کنندگان قرار گرفت. شرکت‌کنندگان این کارگاه، خاطر نشان کردند که تنها عامل متمایز بین اکوتوریسم و محصولات گردشگری دیگر، وجود استانداردهاست. عقیده‌ی بیشتر آن‌ها چنین بود که نیازمندی‌های اصلی اکوتوریسم به شرح زیر است:

- سفر به مکان‌های طبیعی؛
- حداقل اثر گذاری بر محیط‌زیست (خواه مثبت، خواه منفی)؛
- آگاهی از محیط‌زیست و توجه به ذات و ارزش‌های آن؛
- بهره‌وری مالی به منظور حفظ گونه و اکوسیستم‌ها؛
- بهره‌وری مالی و تقویت گروه‌های محلی؛

- احترام به فرهنگ محلی شیلات و کشاورزی سنتی و بومی؛

- حساسیت به محیط سیاسی و فضای اجتماعی؛

- حمایت از حقوق بشر (کاربری زمین و برداشت سنتی)؛

نقش ها و مسؤلیت ها

سال بین المللی اکوتوریسم همه‌ی جهانیان را به بحث در مورد ضرورت استانداردها دعوت کرده است تا محصولات صحیح اکوتوریسم و استانداردهای کاربری بازدید کنندگان را مشخص کند؛ این کار بدون مشارکت دولت، موسسه‌های صنعتی و شرکت‌های تجاری اکوتوریسم انجام ناپذیر است. دولت برای حمایت از توسعه‌ی صنعت پر رونق اکوتوریسم در کانادا، می‌تواند خط‌مشی‌های اثرگذاری را ایجاد کند و برای پاسداری از منابع طبیعی و رفاه جامعه‌ای که صنعت اکوتوریسم به آن وابسته است، شاخص‌هایی را به‌دیده کند، اما کارگزاران صنعت گردشگری و اکوتوریسم بر امکان اجرای اکوتوریسم آگاه هستند و می‌توانند در شناسایی موانع اجرایی موثر باشند.

برای توضیح این موضوع، جالب است که تجربه‌ی یک کارگزار اکوتوریسم را ذکر کنیم که از خط‌مشی و چرخه‌ی کامل محصول اکوتوریسم استفاده نکرد. در ایالت انتاریو، لازمه‌ی صدور مجوز برای لیموزین، تاکسی و اتوبوس، این است که هزینه‌ای اضافی به شهرداری مربوط داده شود. گردش سالانه در قلمروی هفت شهرداری، برابر با هزاران دلار است. نتایج یک تحقیق صنعتی نشان می‌دهد که تنوع تجربه‌هایی که گردشگران طبیعی به طور عمومی به دنبال آن هستند، بدین معناست که گردش منطقه‌ای را باید به صورت یک بسته، در اختیار گردشگر قرار داد. این راه حل برای شرکت‌های تجاری کوچک و متوسط که نماینده‌ی بیشترین کارگزاران اکوتوریسم در کانادا هستند، مقرون به صرفه نیست. از این رو کارگزار مجبور می‌شود که با مهمانان خود در یک سالن اجتماعات ملاقات کند و این موجب افزایش مصرف سوخت و آرایه‌ی ضعیف محصولات اکوتوریسم می‌شود.

در طول دهه‌ی ۱۹۹۰، بخش‌های مختلف تمایل زیادی داشتند که در مورد ایجاد استانداردهای ایالتی مربوط به اکوتوریسم در منطقه‌های حفاظت شده و محیط‌های حساس دیگر، با یکدیگر همکاری کنند. روش‌هایی که برای کنترل کاربری بازدید کنندگان و تعیین محدوده‌ها، به خصوص در محیط‌های حساس خارج از منطقه‌های حفاظت شده، مورد نیاز است، هنوز چالش و مانعی برای اجرای کامل نیازمندی‌های اکوتوریسم هستند.

این مشکل، بعضی از حکومت‌های ایالتی، همچون بریتیش کلمبیا و انتاریو را واداشته است که نسبت به اکوتوریسم از رویکردی استفاده کنند که ریشه در مدیریت پایدار زمین داشته باشد. این رویکردها باعث کاربری پایدار

چشم‌اندازها و کاهش اثرهای زیست‌محیطی می‌شوند. انگیزه‌هایی همچون کاهش تعرفه‌ی امکانات تجاری برای کارگزاران اکوتوریسم در کرابون، سبب شده که حساسیت زیست‌محیطی در هنگام کاربری زمین افزایش یابد. اصول نظارتی ذکر شده در سیاست‌های انتاریو، برای کاربری میراث زمین، تضمین می‌کند که قراردادهای مدیریت صنایع به این منظور ایجاد شده‌اند که ارزش‌های گردشگری را برای فعالیت‌های گردشگری منطقه‌ی تحت پوشش این قراردادها، حفظ کنند. این رویکرد می‌تواند دست نیافتنی‌ترین منطقه‌ها را برای فعالیت‌های اکوتوریسم حفظ کند.

نمونه‌های دیگر همکاری بین دولت و صنعت را می‌توان در سطح‌های ایالتی مشاهده کرد. تعهد سه ساله‌ی حمایت‌های مالی شرکت گردشگری کبک به "موسسه گردشگری ماجراجویانه کبک" کمک کرده است که از لحاظ اکوتوریسم پیشرفت کنند. این مشارکت، نمونه‌ای پیشین از ایجاد کرده تا گردشگری پایدار را براساس بهبود مدیریت محیط زیست ترویج دهد. موسسه‌ی گردشگری ماجراجویانه کبک، باشگاهی بنیان نهاده است تا باعث توسعه مهارتی در مورد اموری چون بازار، شبکه‌های توزیع و محصولات شود. روز چهارم ژانویه سال ۲۰۰۶، در واقع آغاز پیمان ملی بین سازمان پارک‌ها و موسسه‌ی صنعت گردشگری کانادا بود که براساس آن این دو سازمان، تعهد خود را نسبت به همکاری با یکدیگر در جهت ترویج گردشگری پایدار تثبیت کردند. اثربخشی این پیمان شاید، مخصوص سیستم پارک‌های ملی کانادا است.

فعالیت‌های چندگانه‌ای که به عنوان اکوتوریسم ارایه شده‌اند، باعث بروز اختلاف نظرهایی در زمینه‌ی کارایی و نقش اکوتوریسم در تحقق پایدار شده‌اند.

با وجود این پیشرفت‌ها، بیشتر اقدام‌هایی که در مورد رواج اکوتوریسم و استانداردهای آن صورت گرفته، همچنان صنعتی و داوطلبانه بوده است. در سال ۲۰۰۰، کنسرسیوم منابع طبیعی استانداردهای گردشگری، که در واقع صورت قبلی انجمن گردشگری پایدار کانادا است، به بهانه‌های دولت و صنعت اشاره کرد که هر یک انتظار داشت که دیگری مسؤلیت اجرای برنامه‌های استانداردسازی را برعهده بگیرد. ولی به نظر می‌رسد که اجلاس جهانی اکوتوریسم، این رکود و سستی را حل کرده است.

کنترل کیفیت و استانداردسازی در کانادا

نمایندگان دولت، موسسه‌های صنعتی و شرکت‌های اکوتوریسمی که در این کارگاه‌ها شرکت کرده بودند و با آن‌ها مصاحبه شد، همگی بر این عقیده بودند که

باید از این فشار جهانی مطلع باشند. قرارداد موهونک، ویژگی‌های مطلوب برنامه‌های ملی استانداردسازی را مشخص کرده تا تضمین کند که استانداردهای تعیین شده، باعث تحقق اهداف پایدار می‌شوند و هم‌منطور، سطح انعطاف‌پذیری تفاوت‌های منطقه‌ای را در شرایط اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در نظر می‌گیرند. این تضمین، زمانی اهمیت ویژه پیدا می‌کند که بازار پر رونق اکوتوریسم، ماهیت بین‌المللی متمایزی داشته باشد و اعتبار محصولات اکوتوریسم، به شدت، به آرایه‌ی کیفی آموزش حفاظت از محیط‌زیست وابسته شود.

انجمن گردشگری پایدار کانادا پیشنهاد داده است که دولت، موسسه‌های صنعتی، کارگزاران اکوتوریسم، سازمان‌های غیردولتی و دانشگاه‌هایی که دارای دوره‌های اکوتوریسم هستند، گرد هم آیند تا شبکه‌هایی آموزشی در مورد بهبود فعالیت‌های گردشگری ایجاد کنند. به این وسیله، کارشناسان اکوتوریسم به همراه منتقدان صنعت اکوتوریسم، مصرف‌کنندگان و ظرفیت‌سازان، می‌توانند بر حداقل استانداردهای مطلوب اثر بگذارند و در بهبود مداوم صنعت، نقش خود را ایفا کنند.

بهبود مداوم تضمین می‌کند که بخش اکوتوریسم از اثرگذاری‌های زیست‌محیطی و ابزارهای جبرانی بهره می‌برد و هم‌منطور، تضمین می‌کند که محصولات اکوتوریسم، همچنان مطابق با انتظارات بین‌المللی است و به این وسیله، مشروعیت اکوتوریسم حفظ می‌شود. این سازمان ملی می‌تواند یک سازمان موجود و یا یک سازمان جدید باشد که دارای ویژگی‌های زیر است:

- دولت، صنعت، شرکت‌های تجاری اکوتوریسم و سازمان‌های غیردولتی علاقمند را در اکوتوریسم مشارکت می‌دهد.

- معرف ماهیت صنعت گردشگری کانادا است که به‌طور عمده، از شرکت‌های تجاری کوچک و متوسط تشکیل شده است.

- فضایی یکپارچه، برای صنعت و میهمانداران دیگر فراهم می‌کند تا بتوانند موقعیت قرار گرفتن اکوتوریسم کانادا در بازار جهانی را تعیین کنند.

گزارش تورهای طبیعی در جهت آرایه‌ی مجموعه‌ی گوناگونی از فعالیت‌هایی از قبیل؛ گردش‌های آموزشی، گردشگری فرهنگی و ماجراجویی "آرام" است و این نیازمند برنامه استانداردسازی‌ای است که توجه آن به موضوع گردشگری پایدار باشد. در درون این برنامه، باید جایگاهی برای اکوتوریسم وجود داشته باشد که به‌طور کامل تعریف شده باشد. به این وسیله، برنامه‌ی استانداردسازی ملی در واکنش به موضوعات کلی مربوط به توسعه‌ی پایدار و برابری اجتماعی، می‌تواند بهبودهایی در همه‌ی بازارهای گردشگری ایجاد کند.

استانداردسازی در کانادا از ارزش برخوردار خواهد بود. در منطقه‌هایی که برنامه‌های منطقه‌ای به خوبی تثبیت شده بود، به عنوان مثال ایالت سسکچوان و ایالت کبک، ابهام‌هایی در مورد ضرورت گسترش برنامه‌ی منطقه‌ای به برنامه‌ی ملی وجود داشته‌اند اما تمایل به استقلال ابالتی اجازه نمی‌داد که موسسه‌ای ملی تشکیل شود تا به نظارت برنامه استانداردسازی در کانادا بپردازد. این مشکل را می‌توان به وسیله‌ی فعالیت مشارکتی حل کرد به این صورت که ضمیمه‌های هدفمندی، به برنامه‌های منطقه‌ای موجود اضافه کرد به طوری که استاندارد ملی را تکمیل نماید، نه این که با برنامه‌های موجود رقابت کند.

بهبود مداوم تضمین می‌کند که بخش اکوتوریسم از اثرگذاری‌های زیست‌محیطی و ابزارهای جبرانی بهره می‌برد و هم‌منطور، تضمین می‌کند که محصولات اکوتوریسم، همچنان مطابق با انتظارات بین‌المللی است و به این وسیله، مشروعیت اکوتوریسم حفظ می‌شود.

نمایندگان دولت، اعضای موسسه‌های صنعتی و کارگزاران اکوتوریسم، معتقدند که اکوتوریسم واقعی نیازمند تعریف کاملی است که در آن، تعهدی دو سویه در حفاظت محیط‌زیست و بهبود شرایط انسانی در جوامع مورد اثر، لحاظ شده باشد. آنها همچنین، بر این عقیده بودند که انجام این کار، نیازمند مجموعه‌ی مشترکی از استانداردهاست و استفاده نکردن از بعضی از آن‌ها، خطرهای زیر را به همراه خواهد داشت:

- ضعیف شدن مفهوم اکوتوریسم و یکی شدن آن با بخش گردشگری؛

- کاهش اعتماد مشتریان به تجربه‌هایی که در مورد اکوتوریسم واقعی موجود است؛

- آسیب دیدن صنعت اکوتوریسم کانادا، به وسیله‌ی کاهش فروش محصولات اکوتوریسم؛

- فریب دادن جوامعی که اعتماد زیادی به اکوتوریسم دارند و آن‌را گزینه‌ای برای توسعه‌ی پایدار می‌دانند؛

پیشنهاد راهی به سوی آینده

تعیین استانداردهای اکوتوریسم در کانادا و شیوه‌های اجرایی آن به وسیله‌ی یک سازمان ملی نمی‌تواند جدا از فرایندها، رویه‌های قابل قبول جهانی صورت بگیرد. در کل تلاش می‌شود که یک نهاد بین‌المللی استانداردسازی، در مورد اکوتوریسم و گردشگری پایدار تشکیل شود این در حالی است که فشارهای جهانی برای ایجاد برنامه‌های استانداردسازی هم، رو به افزایش است.

مسوولین ایجاد برنامه‌ی ملی استانداردسازی در کانادا،

<http://www.ecotpc.org>

سبع
پانوش

- 1) Quebec
- 2) Alberta
- 3) New Brunswick
- 4) Northwest Territories
- 5) Nova Scotia
- 6) Nunavut
- 7) Ontario
- 8) Yukon
- 9) Saskatchewan
- 10) Crown
- 11) British Columbia
- 12) Manitoba
- 13) New Brunswick
- 14) Prince Edward Island

راهنمایان تور

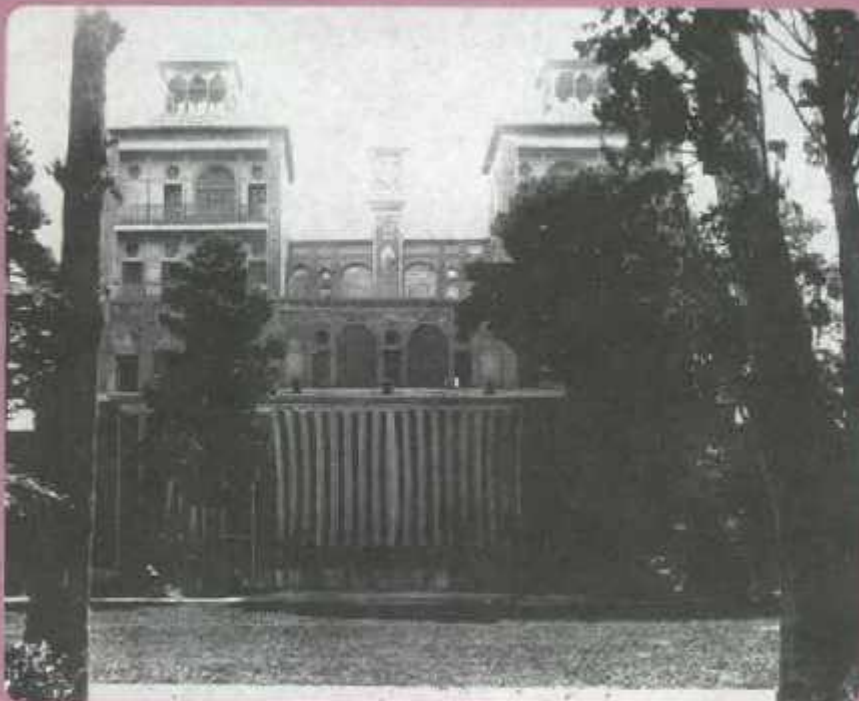

راهنمایان همگی با انداختن کارت شناسایی به گردن شناخته می‌شوند. نوع برخورد با آنان نشان می‌داد از اختیارات قابل ملاحظه‌ای برخوردارند. کارمندان بناهای باستانی، پلیس و سایر کسانی که با گردشگری ارتباط پیدا می‌کنند، احترام زیادی برایشان قائل بودند. حقوقی که دریافت می‌کنند نیز نشان‌دهنده اهمیت شغلشان است. در سال، دو نرخ دستمزد دارند. در شش ماه اول که فصل گردشگری محسوب نمی‌شود، نرخ دستمزد پایین‌تری به نسبت شش ماه دوم سال دارند که تعداد گردشگران افزایش قابل ملاحظه‌ای پیدا می‌کند، اما در هر حال، این نرخ کمتر از روزی ۸۰ دلار نباید باشد. هر راهنما دست کم به دو زبان مسلط است. صبور و حوصله این افراد در برخورد با گردشگران چشمگیر است.

روزنامه همشهری، ۴۱۶۸

دیدار از مکان‌های باستانی یا مذهبی به همراه راهنما باعث می‌شود تا بسیاری از حرافت‌هایی که در حال عادی کم‌اهمیت جلوه می‌کند، در پرتو آگاهی از اطلاعات مربوطه، یکباره اهمیت دوچندانی پیدا کند. از این رو، همراهی راهنمایان تور نگاه دیدارکنندگان را منحول و جذابیت زیادی برای آنان ایجاد می‌کند. درآمد ترکیه در سال ۲۰۰۵ از محل گردشگری، بیش از ۱۸ میلیارد دلار بود و مقامات این کشور امیدوارند این رقم در سال جاری میلادی که واپسین روزهای آن را می‌گذرانیم، به ۲۰ میلیارد دلار برسد. به همین منظور، وزارت گردشگری این کشور برنامه‌های گسترده‌ای را به اجرا درآورده است، از جمله تربیت شمار زیادی راهنما برای تورها. ترکیه اکنون حدود ۹۷۰۰ راهنمای رسمی تور دارد. دوره آموزشی آنان هفت ماه طول می‌کشد و در این مدت، هفت امتحان می‌دهند که کسب نکردن نمره قبولی در هر مرحله، باعث مردودی می‌شود. این افراد از میان کسانی انتخاب می‌شوند که از دانشگاه مدرک کارشناسی گرفته‌اند. از جمله درس‌هایی که در این دوره می‌خوانند، می‌توان از تاریخ ترکیه و کشورهای دیگر، جامعه‌شناسی، باستان‌شناسی، مردم‌شناسی و ادبیات نام برد. در پایان دوره ۴۵ روز به نقاط عمده ترکیه سفر می‌کنند و سپس در امتحان نهایی شرکت می‌کنند. در صورت موفقیت، مجوز رسمی به آنان اعطا می‌شود. در ترکیه، کسی اجازه ندارد بدون این مجوز به کار راهنمایی تور بپردازد و قانون در این زمینه بسیار سختگیرانه عمل می‌کند.

شمس‌العماره

شمس‌العماره شاخص‌ترین بنای کاخ گلستان و ممتازترین ساختمان ضلع شرقی مجموعه است. گویا ناصرالدین شاه قبل از سفر به اروپا و براتر دیدن تصاویر بناهای هرنگستان، تمایل پیدا می‌کند بنایی مرتفع، نظیر آنها در پایتخت خود ایجاد نماید تا از بالای آن بتواند به همراه درباریان، منظره شهر و دوزبانی اطراف را تماشا کند. ساخت عمارت در سال ۱۲۸۲ هـ.ق آغاز می‌شود و پس از ۲ سال پایان می‌پذیرد و آن را شمس‌العماره می‌نامند و تاریخ بنایش را به حساب چهل کاخ شاهنشاهی می‌بایند. طرح و نقشه آن ظاهراً از معمارالممالک و معمار آن استاد عتی محمدکاشی بوده است. شمس‌العماره یا بنای خورشید از شاخص‌ترین و زیباترین بناهای کاخ گلستان است. دلیل شاخص بودن آن ارتفاع، تزئینات و طراحی این بناست. ساختمان دو برج هم‌شکل دارد. کاشیکاری و پیچیده‌سازی‌های آن ایرانی است و به‌رهای هم از معماری غربی دارد.

سیستم نگهداری خیابان‌ها در شهر راسین

اداره‌ی نگهداری خیابان‌ها در شهر راسین^۱، که زیر مجموعه‌ی سازمان خدمات عمومی است؛ وظیفه‌ی حفظ و نگهداری خیابان‌ها و معابر این شهر را برعهده دارد. نتیجه‌ی این وظایف و فعالیت‌ها، ایجاد خیابان‌ها و محله‌های امن و پر جاذبه است. به طوری که شهروندان می‌توانند از آن‌ها استفاده کرده و لذت ببرند.

همه‌ی خیابان‌ها و کوچه‌های شهر، به‌طور مداوم منظم رقت و روپ می‌شود. برنامه‌ی رقت و روپ در روزهای دوشنبه تا جمعه، از ساعت یک بعد از نیمه شب تا ساعت ۹ صبح انجام می‌شود، البته به غیر از ماه‌های فصل زمستان. برنامه‌ی رقت و روپ به گونه‌ای تنظیم شده که به‌طور دقیق بعد از جمع‌آوری زباله‌های جامد در مناطق، انجام می‌شود.

نگهداری خیابان‌ها، بخش جدایی‌ناپذیری از فعالیت‌های این اداره است؛ تعویض سنگفرش‌های خراب، جدول‌ها، جوی آب کنار خیابان، تعمیر آسفالت و ترمیم ترک و شکاف‌های موجود در خیابان‌ها و گذرگاه‌های شهر از انواع فعالیت‌های نگهداری‌ای است که در این اداره صورت می‌گیرد.

این اداره، نگهداری و پشتیبانی پل‌های ثابت شهر را نیز برعهده دارد. کف پل‌ها باید قبل از زمستان با دقت کامل روکش شود تا از فعالیت‌های تخریبی نمک و تعمیرهای پرهزینه ناشی از آن جلوگیری شود.

با شروع فصل پاییز، جمع‌آوری برگ درختان به یکی از وظایف اصلی این اداره تبدیل می‌شود. این برگ‌ها توسط کارگران و ماشین جمع‌آوری و در نهایت کمپوست می‌شوند.

رقت و روپ خیابان‌ها

سازمان خدمات عمومی، سرویس رقت و روپ را در همه‌ی خیابان‌ها و کوچه‌هایی که در محدوده‌ی شهر راسین قرار دارد، ارائه می‌دهد. برنامه رقت و روپ در خیابان‌های مناطق مسکونی به گونه‌ای

می‌شود و در نهایت، هماهنگی سطح‌های خیابان را به هم می‌زند. تعویض بتون، مخصوص خیابان‌هایی است که رتبه‌ی آن‌ها بین خیابان‌های شهر از لحاظ کاربری، بالاتر از ۵۰ درصد است. این در واقع یک تعمیر دائمی با هدف افزایش طول عمر خیابان و در نتیجه صرفه‌جویی در هزینه‌های افراد است.

تعمیر آسفالت

این اداره، مسئولیت تعمیر مناطق فرسوده‌ی آسفالت شهر را نیز برعهده دارد. تعمیر آسفالت یا در خیابان‌های بتونی که پوشش نازکی دارند، صورت می‌گیرد و یا در خیابان‌های بتونی با پوشش عمیق فرسودگی سنگفرش آسفالت‌ها بیشتر بواسطه آب باران و برف، تغییرات ناگهانی دما، استهلاک طبیعی و عوامل دیگر رخ می‌دهد. اداره‌ی نگهداری خیابان‌ها، دارای ارتباط تنگاتنگی با سازمان مهندسی است تا با استفاده از بهترین روش، تضمین کند که فعالیت‌های انجام شده، طول عمر سنگفرش‌ها را افزایش خواهد داد.

ترمیم ترک‌ها و شکاف‌ها

سازمان خدمات عمومی که در سال ۱۹۹۴ شکل گرفته، همواره بر ترمیم ترک‌ها و شکاف‌های خیابان‌های شهر تاکید داشت، زیرا این یک فعالیت نگهدارنده و حفاظتی است که طول عمر خیابان‌های شهر را افزایش می‌دهد. اداره‌ی نگهداری خیابان‌ها

تنظیم شده که متناسب با برنامه‌ی متناوب بارکینک کنار خیابان است. همان گونه که ذکر شد، رقت و روپ خیابان‌ها، به صورت دقیق، بعد از جمع‌آوری زباله‌های جامد صورت می‌گیرد. هدف از نظافت خیابان‌ها، بهبود امنیت، اقتصاد، کیفیت آب و تصویری زیبا از سیمای شهر است. زیرا زباله‌هایی که در سطح شهر می‌مانند، ممکن است به ماشین آسیب برسانند، مجرای فاضلاب را مسدود کنند، نقش و نگارهای موجود در سنگفرش‌ها را تیره و کدر کنند و آبراه‌ها را آلوده کنند. خیابان‌های تمیز آگاهی شهری را افزایش می‌دهند و شهروندان را تشویق می‌کنند که در جذاب نگهداشتن شهر و جامعه شرکت فعال داشته باشند.

تعمیر بتون سنگفرش‌ها

اداره‌ی نگهداری خیابان‌ها وظیفه دارد که بخش‌های آسیب دیده‌ی سنگفرش خیابان‌های شهر را تعویض کند. مأمورین خدمات بتون، به‌طور عمده، روی مناطق فرسوده‌ی سنگفرش که به دلایل مختلف نشست کرده و یا جابجا شده‌اند، کار می‌کنند. این فعالیت در خیابان‌های اصلی شهر که به‌طور رایج از حجم بالای رقت و روپ برخوردارند، اهمیت ویژه‌ای دارد. افزایش بار، ناشی از عبور کامیون‌ها و اتوبوس‌ها سبب می‌شود که صفحات زیرین خیابان به‌طور متمایز از یکدیگر، نشست کنند و این باعث به هم ریختن و شکاف این صفحات زیرین

تعدادی نیرو در این زمینه دارد که درزهای موجود در سنگفرش‌های شهر را پر می‌کنند. هدف از ترسیم ترک‌ها و شکاف‌ها این است که، مانع ورود مواد خارجی به درزها و شکاف‌های موجود در سنگفرش‌ها شوند. سنگفرش‌های ایالت "ویسکانسین"^(۲۰) متناسب با نوسان‌های شدید دما منبسط و منقبض می‌شوند. کاهش نفوذ آب و اجسام خارجی از قبیل سنگ و شن، باعث افزایش طول عمر سنگفرش‌ها می‌شود.

جدول و جوی آب

اداره نگهداری خیابان‌ها، همچنین موظف است که بخش‌های آسیب‌دیده جدول و جوی‌های آب را در خیابان‌های شهر تعویض کند. مأمورین خدمات بتون، به طور رایج روی مناطق فرسوده‌ی جدول و جوی‌های آب که به دلایل مختلف نشست کرده‌اند و یا جابجا شده‌اند، کار می‌کنند. ردیف‌سازی و تنظیم نادرست جدول و جوی‌های آب، باعث کاهش جریان

آب و کندی فشار آب در تابستان و یخ‌زدگی آب در زمستان می‌شود. سیستم نامناسب قاضیاب، عامل اصلی تخریب زودترس سنگفرش‌ها است.

پل‌های ثابت

سازمان خدمات عمومی موظف است، پل‌های ثابت شهر را پشتیبانی کند، برای محافظت از این پل‌ها، هر ساله در فصل پاییز، سطح کف پل را با یک محلول مایع روکش می‌کنند تا مانع نفوذ محلول‌های نمکی به درون لایه‌های پل شود و خطر آسیب‌دیدگی فولاد موجود در درون بتون کاهش یابد. این اقدام حفاظتی یک فرایند مقرون به صرفه است که طول عمر پل‌های شهر را افزایش می‌دهد و تعویض پرهزینه‌ی این ساختارها را به عقب می‌اندازد.

بریدن علف‌های هرز

این سازمان مسوولیت اجرای بندهای ۴۲ تا ۶۳ آیین‌نامه مربوط به علف‌های هرز زمین‌های شخصی را برعهده دارد. کمیونتر خدمات عمومی، در واقع مأمور علف‌های هرز موجود در شهر است. معاون مأمور علف‌های هرز، توسط کادر سرپرستی این حوزه تعیین می‌شود تا آیین‌نامه‌ی مربوط به این حوزه را اجرا کند. سازمان خدمات عمومی، به محض دریافت شکایت، زمین مورد نظر را بازرسی می‌کند تا وقوع خلاف برایش ثابت شود. اگر خلاقی صورت

گرفته باشد، از آن زمین عکس برداری می‌شود و منطقه‌ی مجاور نیز مورد بازرسی می‌شود، زیرا ممکن است در آنجا نیز خلاقی صورت گرفته باشد. سپس برای مالک اظهارنامه فرستاده می‌شود. تاریخ موعود این اظهارنامه، هفت روز بعد از تاریخ صدور است. یک روز بعد از گذشت آن تاریخ، معاون مأمور

علف‌های هرز، زمین مورد نظر را دوباره بازرسی می‌کند. اگر خلاف اصلاح نشده باشد، سازمان خدمات عمومی آن زمین را توقیف می‌کند.

سازمان، هزینه‌ی بریدن علف‌های هرز را برای مالکین محاسبه می‌کند. نرخ این خدمات هر ساله بازنگاری و اصلاح می‌شود. انجام این گونه کارها به شهروندان نشان می‌دهد که حفظ و نگهداری صحیح زمین‌هایشان، برعهده‌ی خودشان است.

مترجم: محسنه رحیمی
منبع: www.cityfacilities.org

1-Russia
2-Wisconsin

جاذبه‌ی گردشگری در

"سووتو" افزایش می‌یابد

در ۲۰ سال گذشته، شمار بازدیدکنندگان سووتو^(۱) به ۲۰ درصد افزایش یافته، به طوری که ۱۸ درصد از بازدیدکنندگان خارجی که برای اولین بار به گوتنگ^(۲) می‌آیند، به طور مستقیم به سووتو می‌روند. این آمار از گزارش گردشگری و بازاریابی شهر ژوهانسبورگ که در ماه مه سال ۲۰۰۳ منتشر شد، ذکر شده است.

در سال ۲۰۰۲، در حدود ۱۸۰ هزار گردشگر خارجی از شهر سووتو دیدن کردند. این در حالی بود که ۲۹۳۷۹ نفر از موزه "ماندلا"^(۳) و ۲۴۷۷۹ نفر از بنای یادگار "هکتوریتروسون"^(۴) دیدن کردند؛ ۱۲۶۰۰ نفر در "اوبوتوکوال"^(۵) واقع در غرب آرلاندو^(۶) که حومه سووتو می‌باشد، اقامت کردند. در مجموع ۲۴۶۷۸۵ گردشگر در سال ۲۰۰۲ از سووتو دیدن کردند.

موزه ماندلا، در واقع منزل چهار اتاقه‌ی "نلسون و

وینی مادی کیزلا ماندلا"^(۷) است که در خیابان "ویلاکاری"^(۸) قرار دارد. بنای یادگار هکتور پیتروسون یک مجتمع^(۹) واحدی است که در آن هکتور ۱۲ ساله، در ۱۶ ژوئن سال ۱۹۷۶، مورد اصابت گلوله قرار گرفت و کشته شد و در سالروز آن، دانش‌آموزان سووتو ضد اقدام خشونت‌آمیز آفریقایی‌ها، در مدرسه‌ها راهپیمایی کردند. اوبوتوکوال، بنایی است با سقف گاهی که منطقه‌ای کشاورزی را تشکیل داده و مناسب کنفرانس‌ها و مراسم عروسی است.

در حال حاضر سووتو، پنجمین شهر در استان گوتنگ است که گردشگران دریایی به آن جا می‌روند. سال گذشته، گردشگری در آفریقای جنوبی به میزان ۱۱/۱ درصد افزایش یافت؛ ۵۴/۶ درصد از این گردشگران در گوتنگ اقامت کردند. ۲۲/۹ درصد از دعاغه غربی بازدید کردند و ۲۰/۸ درصد هم در یومالانگا^(۱۰) ماندند.

حومه‌ی گسترده‌ی سووتو به طور تقریبی ۹۰۰ هزار نفر جمعیت دارد و یکی از مقصدهای

گردشگری در ژوهانسبورگ تلقی می‌شود. رییس شرکت گردشگری ژوهانسبورگ در این زمینه می‌گوید: "دوست دارم که برای گردشگران از ملت خودمان و از داستان‌های سووتو بگویم، که برای گردشگران خارجی خیلی جذاب است و ما به صورت قطعی، می‌توانیم روی آن کار کنیم."

بررسی یک گزارش نشان داده، وقتی که از پاسخ دهندگان خواسته شد تا تجربه‌ی سفر خود در زمینه‌ی سووتو را مطرح کنند، بیشتر آن‌ها گفتند که تنوع فرهنگی قوی‌ای دارد و زندگی واقعی‌رایی توان در آن دیدن، سفر آن‌ها، شامل بازدید از بیمارستان "کریس هانی باراک واناس"^(۱۱)، "کلیسای رحین موندی"^(۱۲)، "مورستان آوالون"^(۱۳)، "خانه سیسیلو"^(۱۴)، "خانه‌ی دزموند توتو"^(۱۵) و "آکادمی بوکس سووتو" بود.

البته لازم است که کارهای زیادی در سووتو انجام شود؛ گردشگران وقتی که زباله و شرایط غیر بهداشتی بعضی از مناطق را می‌دیدند، بسیار ناراحت می‌شدند. آن‌ها دوست داشتند که پیاده‌از خیابان‌ها

منبع: <http://www.johng.org.au>

- 1-Sereno
- 2-Guafey
- 3-Mandala
- 4-Zhator Piterian
- 5-Ubana Kral
- 6-Orhodo
- 7-Wirane Macilhal - mandala
- 8-Viakas
- 9-Mpomalaga
- 10-Cris Ean Ikongwanuh
- 11-Rejira Mhuli
- 12-Avulun
- 13-Sulu
- 14-Demoral Tuto
- 15-Ligpianer
- 16-Kliron

بازدیدکنندگان ۲۳ درصد بود که بیش از ۲۰ درصد آن مدیون بازار جهانی بود و جنبه‌ی مثبت دیگر این بود که در طول همین دوره، تعداد بازدیدکنندگان خارجی به حدود ۴۰ درصد افزایش یافت. این رشد را می‌توان به اجلاس جهانی توسعه‌ی پایدار، که در اگوست و سپتامبر سال گذشته برگزار شد، نسبت داد.

توسعه در آینده

شهر سووتو در همین مرحله باقی نمی‌ماند و فعالیت‌های توسعه‌ای زیادی در دست اقدام دارد. تا آن را به یک شهر جهانی تبدیل کند. بعضی از آن‌ها به شرح زیر است:

- دادگاه مرکزی، در مراحل پایانی به سر می‌برد و در محل قلعه‌ی قدیمی ساخته شده است.
- قرار است که منطقه تاریخی کلیپ تاون ۱۶ توسعه یابد و یک قطعه‌ی میراث ملی، تلقی شود.
- یل تلسون ماندلا، امسال آغاز به کار کرد که در واقع دروازه‌ی شهر، به ویژه دروازه‌ی شهرک جدید است که این شهر همان منطقه فرهنگی ژوهانسبورگ است.

مترجم: حسین رحمتی

و سکونت‌گاه‌های پراکنده دیدن کنند. و با ساکنان بومی ملاقات داشته باشند.

گردشگری فرهنگی

با توجه به آخرین اطلاعات و گزارش سازمان جهانی گردشگری، گردشگری فرهنگی یک بازار رو به رشد است. به خصوص در کشورهای صنعتی شده، اما آفریقای جنوبی و ژوهانسبورگ، از این روند عقب مانده‌اند.

حیات وحش هنوز گردشگران را به خود جذب می‌کند. موزه می‌تواند شمار بازدیدکنندگان را افزایش دهد.

ژوهانسبورگ، دارای دو حاذبه‌ی گردشگری مخصوص و ویژه است: یکی، مکان میراث جهانی در گهواره‌ی بشر است که در ۵۰ کیلومتری غرب این شهر قرار گرفته و در سال ۲۰۰۲، ۹۶ هزار گردشگر را به خود جذب کرد و دیگری، لیسی زانرز ۱۵ است که ۴۵ هزار بازدیدکننده داشت. در این آمار، تفاوت عمده بین گردشگران داخلی و خارجی نشان داده شده است: ۷۱ درصد از این آمار به بازار داخلی و ۲۹ درصد به بازار خارجی تعلق دارد. بین سال‌های ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲، نرخ رشد کل

مادانگ

شهری برای گردشگران

استان مادانگ^(۱) در "پاپوا" گینه‌ی نو، محبوب‌ترین مکان برای شناگران است. مادانگ از زمین‌های بستی تشکیل شده که در حاشیه‌ی آن، صخره‌های آبی و درست آن کوه‌های صخره‌ای و جزایر آتشفشانی که دور از ساحل هستند، قرار دارد. شهر کوچک و پرتجمل مادانگ، عنوان زیباترین شهر اقیانوس آرام جنوبی را به خود گرفته و موقعیت شبه جزیره‌ای در واقع نمایشگاهی از پارک‌ها، آب‌راه‌ها، درختان بانسکوه و جزایر پرچوش و خرووش استوایی است.

استان مادانگ، یکی از زیباترین بندرگاه‌های جنوب اقیانوس آرام است که دارای زمینه‌ای از کوه‌های پرشیب و گیاهان پرپشت استوایی است. ماهیگیری و شناگری در امتداد این ساحل باشکوه که به خاطر باغ‌های مرجانی رنگ و چشمانداز عالی دارای شهرت جهانی است، به وفور دیده می‌شود. مادانگ در جنگ جهانی دوم بسیار، مورد تاخت و

کوه‌های زندگی می‌کنند.

لباس سنتی این مردم به طور عمده، منسکلی از دامن‌های رنگارنگ سنتی است که از برگ پانداناس^(۲) و با تخیل درخت ساگو ساخته می‌شود. زنان مناطق کوهستانی، دامن ننگ و نخ کمرنگ می‌پوشند اما مردان در جلوی پیش‌بندهای توری شال می‌بندند و در پشت، توده‌ای برگ به خود می‌بندند.

امکانات دیدنی

مرکز فرهنگی و بازدیدکنندگان، این مرکز دارای اطلاعات جامعی در زمینه‌ی امکانات بازدید و فعالیت‌های موجود در این شهر است که دارای موزه کوچکی است که اسلحه، انواع جواهر، ابزارهای موسیقی و عکس‌های تاریخی را به نمایش گذاشته

تاز قرار گرفت و ۲۴ کشتی آن در خلیج "هاناسا"^(۳) واقع در نزدیکی "بوگیا"^(۴) غرق شد. این شهر امکاناتی شهری از قبیل هتل، فروشگاه‌های بزرگ، بازار و معازه‌های صنایع دستی دارد و همچنین مکان خوبی برای برگزاری اجلاس‌ها و کنفرانس‌ها است. گرچه مادانگ شهری کوچک است، ولی یک بازار خیابانی پر جنب و جوش و همچنین یک مرکز فرهنگی دارد که در امتداد ساحل قرار گرفته و نمایشگاهی نظیری از صنایع دستی تاریخی است. این شهر در یک شبه جزیره‌ی حاصل خیز قرار گرفته و در یک طرف آن مجموعه‌ای پراکنده از جزایر کامل قرار دارند که در بندرگاه استوایی به صورت نقطه نقطه به نظر می‌رسند. در مقابل، بندرگاه‌های زیبای مادانگ، جزایر کرانکت^(۵) و سیارا^(۶)، دو محل بی نظیر برای شنا هستند.

فرهنگ مادانگ

ماهیت جغرافیایی گوناگون این استان در سرشت این مردم نمایان است، به طوری که آن‌ها را بر اساس شیوه‌ی زندگی‌شان می‌توان به ۴ گروه متمایز یعنی جزیره‌نشین، ساحل‌نشین، رودخانه‌رو و ساکنان کوهستان تقسیم کرد. این گروه‌ها دارای سیمای مشابهی هستند، البته به جز قبیله‌ی سیمبای^(۷) که در

است.

هنرها و صنایع دستی: هتل ریزورت^(۸) و رستوران اسمگلر^(۹) کارگاه و بازاری در زمینه ی پیکره های تزئینی و جواهرآلات صدفی دارند. کوزه های گلی سنتی در روستای بیللی^(۱۰) که در جنوب مادانگ واقع شده، ساخته می شود و امکان فعالیت های

بیانیه ی مسقط در مورد

ساخت محیط زیست برای گردشگری پایدار

کنفرانس سازمان جهانی گردشگری (WTO)، در موزه ساخت محیط زیست برای گردشگری پایدار، در مسقط، پایتخت عمان و با دعوت دولت این کشور که به نازکی به سازمان جهانی گردشگری پیوسته است برگزار شد. سخنرانان برجسته ای از سراسر جهان، از قبیل مقام های بالای دولتی، کارشناسان گردشگری، برنامه ریزان شهری، معماران و مدیران مکان های فرهنگی، برای هدف های گردشگری به آراهی موارد جالبی از توسعه ی مجدد ساختمان های قدیمی، طراحی امکانات جدید گردشگری و پروژه های گردشگری دیگری که به توسعه ی پایدار کمک می کند، پرداختند.

فرانسیسکو فرانگیالی^(۱۱)، دبیر کل سازمان جهانی گردشگری، در سخنرانی آغازین خود گفت: معماری و گردشگری به طور کامل به هم مرتبط هستند زیرا میراث به دست آمده به صورت قطعی، یکی از جاذبه های اصلی گردشگری جهانی است و گردشگری می تواند تقاضای زیادی برای بخش ساخت و ساز ایجاد کند اگر گردشگری به صورت مسوولانه، متوازن و پایدار توسعه یابد، می تواند نیروی محرکی برای حفظ محیط زیست، نگهداری میراث گذشته و افتخار فرهنگی باشد. اگر دولت از مسوولیت خود در حوزه ی گردشگری پایدار

گردشگری در آن جا زیاد است.

ارکیده ها و حیوانات باز دید کنندگان می توانند در هتل ریزورت، از کلکسیون گل های ارکیده و جانورانی همچون طوطی کاکلی و کانگورهای درختی دیدن کنند.

جزایر کرانکت، سزار و سامون^(۱۲) این جزایر زیبا، همگی امکانات رفاهی دارند و برای گردش یک روزه و اهدافی همچون شنا، غواصی و گردش، بسیار مناسب هستند.

موزه جنگل های باران زاین کانو^(۱۳)، بقایای درختان جنگل های باران زاء، در این موزه جمع آوری شده تا دانش مربوط به بوته های سنتی حفظ شود و ابزاری برای آموزش محیط زیست باشد.

آتش نشان: جزایر مانام^(۱۴) و کارکار^(۱۵) دهانه ی آتشفشانی دارند که ۱۸۰۰ متر بالاتر از سطح دریا قرار گرفته و دور این دهانه منظره ی بسیار دل انگیزی را برای بازدید کنندگان ایجاد می کند.

بیشتری می دهد.

اوژنه یونس، رئیس توسعه گردشگری پایدار و 'عمر عبدالغفار'، نماینده خاورمیانه و آفریقای شرقی، در مراسم پایانی صحبت کردند. نمایندگان، همچنین از اقدام ابتکاری دولت عمان در برگزاری اولین همایش بین المللی 'ساخت محیط زیست برای گردشگری پایدار' قدر دانی کردند.

بیانیه ی مسقط از دولت ها، مقامات گردشگری و بخش خصوصی گردشگری می خواهد که استفاده از اصول برنامه ریزی استراتژیک گردشگری را برای توسعه ی گردشگری پایدار و ساخت محیط زیست به کار بگیرند.

این بیانیه، خواستار ترویج و ایجاد مشارکت بین سهامداران گردشگری، چه دولتی و چه خصوصی است، تا بدین طریق، زیر ساختمان های گردشگری به طور منظم و پایدار، توسعه یابد و به اقتصاد، فرهنگ محلی نیز، احترام گذاشته شود. این بیانیه در نظر دارد که در توسعه ی امکانات گردشگری از زیر ساخت ها و معماری مدرن و با کیفیت استفاده کند، به طوری که به محیط زیست طبیعی و ساخته شده احترام گذاشته شود و اهداف مثبت تقویت شود. همچنین از مقامات و صنایع می خواهد که اثر گذاری گردشگری بر ساخت محیط زیست از لحاظ اقتصادی، فرهنگی و پایداری محیط زیست را کنترل کنند.

مشروع دستبند مسقط
<http://www.worldtourism.com>
 منبع

1-Francois Frenay.dlr

کناره گیری کند، مقصد و هدفها از دست خواهد رفت، توسعه ی برنامه ریزی نشده - همان گونه که تجربه های گذشته نشان می دهد - به معنای بی نظمی و هدر رفتن منابع زودگذری است که صنعت ما به آن وابسته است. بحث هایی که بین بیش از ۲۰۰ شرکت کننده از ۳۵ کشور مختلف صورت گرفت، توانست نقش گردشگری را در ایجاد توسعه ی شهری، حفظ میراث فرهنگی و منافع کشور میزبان مشخص کند. این نکته نیز مورد تأکید قرار گرفت که دولت ها در تمام سطوح ها به ویژه در سطح محلی باید توصیه های این کنفرانس را با مشخصه های فرهنگی، اهداف توسعه و شرایط خاص خود وفق دهند. نتایج و توصیه های این کنفرانس در بیانیه ی مسقط ذکر شده است که بعضی از نکته های اصلی آن به طور خلاصه در اینجا آرایه شده است.

'رجیحه عدل امیرعلی'، وزیر گردشگری عمان، در سخنرانی خود تأکید کرد که: 'این کنفرانس، فرصتی بی نظیر برای معماران، کارشناسان گردشگری، سیاست گذاران و کارشناسان رشته های مختلف دیگر است که در یک گفت و مان سازنده شرکت کنند و در زمینه ی ساخت محیط زیست برای گردشگری پایدار، کمترین روش را مشخص کنند؛ رویه ای که قادر است اصول پایداری و تنوع فرهنگی را به خوبی نشان دهد و به ایجاد تصویر مثبتی از هدف کمک کند'.

نمایندگان WTO این بیانیه را گرامی داشتند زیرا مجموعه ای متسجم از سیاست ها و اصول راهبردی است که به هدف کلی ترویج گردشگری پایدار، نیروی

رهبران گردشگری، دانشجویان را آموزش می دهند

دانشجویان جوان رشته گردشگری، این فرصت را یافته اند که خود را به رهبران کلیدی صنعت گردشگری معرفی کنند و از آنها دانش کسب کنند.

مراسم ارتباط دانشجویان گردشگری از به وسیله شبکه‌ی اینترنت* در سال ۲۰۰۶ توسط وزارت گردشگری و در کایمن^(۱) برگزار شد.

دولت در یک برنامه تحقیقاتی از مردم کایمن خواسته است که در بخش گردشگری، به خصوص در سطح مدیریتی آن شرکت کنند. از زمان آغاز این برنامه در سال ۱۹۹۶، به ۶۰ نفر دانشجوی هزینه‌ی تحصیلی کامل و یا کمکی داده شده که در این برنامه فعالیت کنند.

دلیل اجرای این برنامه، شکافی است که در برنامه‌ی تحقیقی گردشگری وجود دارد. گرچه فعالیت‌های خوبی در زمینه‌ی اجرای این برنامه و اعطای هزینه‌ی تحصیلی صورت گرفته ولی بعضی از دانشجویان بعد از پایان تحصیلات خود، با

مشکل پیدا کردن شغل مواجه شدند. ارتباط شبکه‌ی دانشجویان، این فرصت را برای آنها فراهم آورد که ارتباط‌های سازنده‌ای با سهامداران اصلی صنعت گردشگری برقرار کنند، مانند سهامدارانی که در انجمن گردشگری جزایر کایمن، شرکت هواپروازی کایمن و هتل‌ها و رستوران‌های بزرگ کار می‌کنند.

این امکان، نه تنها مشکل بی‌شغلی را برای آنها حل می‌کند، بلکه در تابستان و زمان کریسمس، برایشان یک پایگاه کاری ایجاد می‌کند.

وزیر گردشگری در این زمینه گفت: «من می‌خواهم که همه دانشجویان شامل طرح کمک هزینه‌ی تحصیلی بتوانند به درجه‌ی بالایی برسند و مشتاقانه منتظرم که همه‌ی این دانشجویان به وطن خود برگردند و در صنعت گردشگری وطن خود کار کنند».

مترجم: غلامحسین
منبع: <http://www.city.compress.com>

1-Cayman

توفان موضوعی برجسته برای رهبران گردشگری

توفان و حوزه‌ی رو به گسترش میراث و گردشگری فرهنگی از جمله موضوع‌های مهمی هستند که در اجلاس انجمن گردشگری ایالت‌های جنوب شرقی^(۱) (SOS) که در «ساراسوتا»^(۲) برگزار خواهد شد، مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

سازمان مروج این یازده ایالت، این اجلاس را در روزهای ۲۷ تا ۲۹ ماه مارس، در هتل «هیات» ساراسوتا برگزار خواهند کرد.

انتظار می‌رود که حدود ۲۲۰ نفر در این اجلاس حاضر شوند. بخشی از برنامه‌های این اجلاس به بحث درباره توفان سال ۲۰۰۵ و چگونگی مدیریت آن اختصاص خواهد یافت.

بحث دیگر این اجلاس، درباره‌ی میراث و گردشگری فرهنگی است که کارشناسان گردشگری سراسر این کشورها را به خود خواهد کرد. میراث و گردشگری فرهنگی، بخشی از صنعت مسافرتی است که در تمام ایالت‌های SOS دارای فعالیت گسترده‌ای است. هدف خاص مردم از سفر این است که تاریخ ویژه منطقه‌ی مورد نظر خود را درک کنند و از جاذبه‌های فرهنگی به عنوان مثال تئاتر، نمایشگاه‌های هنری و موسیقی بهره ببرند.

برنامه‌های دیگری که در این اجلاس برگزار خواهند شد به موضوع‌های زیر می‌پردازند:

- مشارکت بخش خصوصی و دولتی در بهره‌گیری از صنعت گردشگری؛
- بررسی اثرات اقتصادی گردشگری؛
- شیوه نگرش آموزش عالی به امر گردشگری؛

انجمن گردشگری ایالت‌های جنوب شرقی که در سال ۱۹۸۲ بنیان نهاده شد. در نظر دارد که گردشگری در این ۱۱ ایالت عضو، توسعه و رواج دهد.

مترجم: سعید میری
منبع: <http://smallbusiness.journo.com>

1-Sarasota

بایدها و نبایدهای صنعت گردشگری استان قم

حسین خسروی

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

چکیده:

گردشگری به عنوان ابزاری توانمند، امروزه نقش غیرقابل انکاری در شکل‌دهی و تغییرات محیط پیرامون ایفا می‌کند. جریان کار و فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی راه‌دایت می‌کند و در این اثنا با برنامه‌ریزی و مدیریت عقلایی سود سرشاری را نصیب شهرها و دولت‌ها می‌گرداند.

گردشگری خوان رنگین گسترده‌ای است که دست‌های بی‌شعاری سوی آن دراز شده است. حال این موضوع مطرح است که سهم ما در سطح ملی و منطقه‌ای (ایران و استان قم) از عواید این صنعت چقدر است و جایگاه ما کجاست؟ آمار و ارقام حاکی از این است که ما در سطح ملی و به خصوص منطقه‌ای (استان قم) از جایگاه مطلوبی برخوردار نیستیم و با توجه به توانمندی‌های گردشگری، از عواید آن بهره‌چندانی نمی‌بریم.

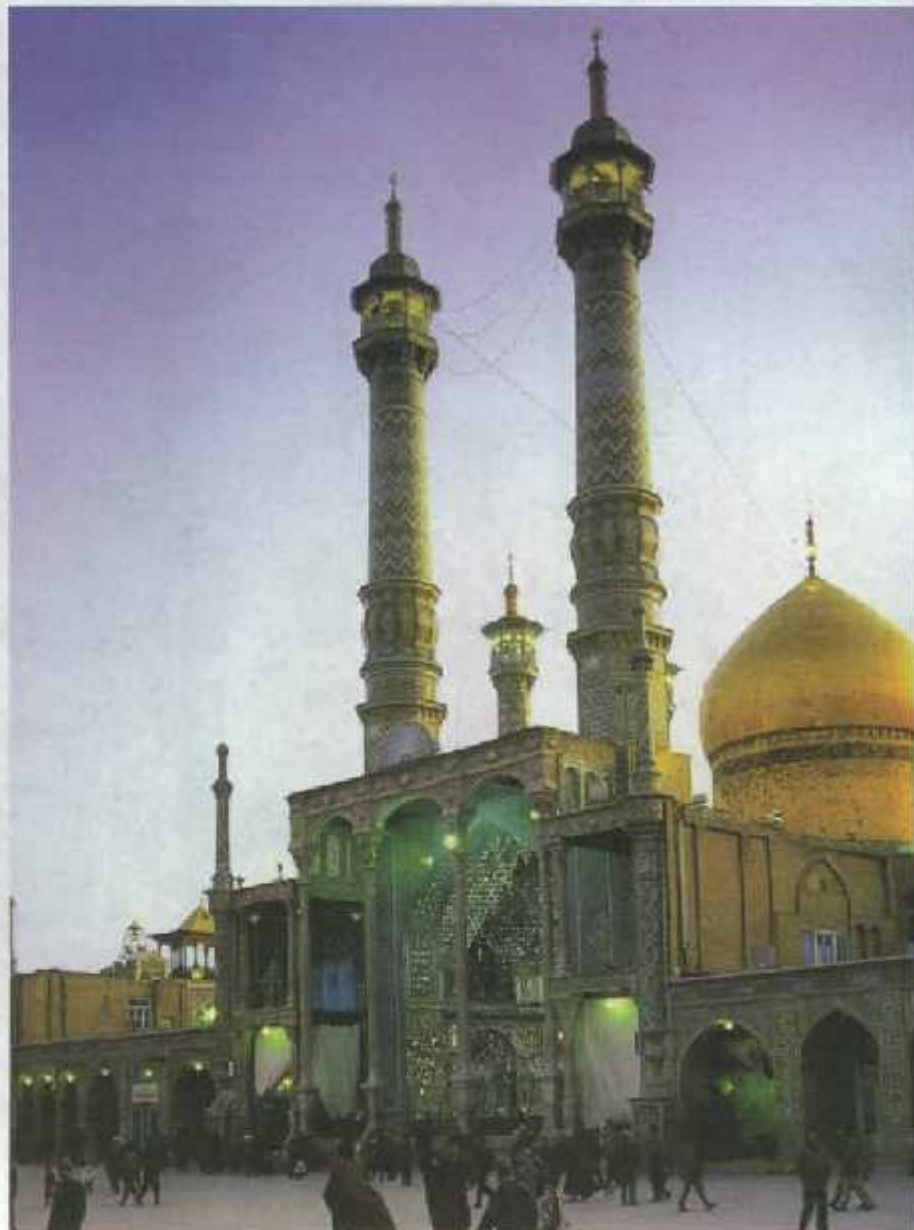
در این مجال کوشش شده است تا به بررسی بایدها و نبایدهای مقوله‌ی گردشگری در سطح ملی و به خصوص منطقه‌ای (استان قم) پرداخته شود.

کلمات کلیدی:

استان قم، گردشگری، فرهنگ بومی، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی.

مقدمه:

فعالیت گردشگری مجموعه‌ای از گردشگر، عرضه‌کننده‌ی خدمات و کالا، دولت و جامعه‌ی میزبان

می‌باشد که با یکدیگر در تعامل و ارتباط هستند. گردشگری ترکیبی از فعالیت‌ها، خدمات، خط‌مشی‌ها، ضوابط، معیارها و کالاهایی است که برای تحقق یک سفر گردشگری ضرورت دارد. به عبارت دیگر گردشگری، صنعتی چند بعدی است که دربرگیرنده‌ی هتل‌ها و مهمانسراها، رستوران‌ها، مراکز تفریحی، جاذبه‌های گردشگری، سیستم حمل و نقل و واحدهای دیگری است که در مجموع گردشگری یک کشور و منطقه را تشکیل می‌دهند. محیط فرهنگی - اجتماعی بستر فعالیت صنعت گردشگری به شمار می‌رود. بنابراین، فرهنگ، جامعه و گردشگری ارتباط متقابل با یکدیگر دارند.

گردشگری، رفتار مشترک گروه‌های انسانی است که از ابعاد جغرافیایی و فضایی برخوردار بوده و بازتاب‌های این رفتار نیز فضای جغرافیایی را متاثر می‌سازد. این رفتار جمعی و مشترک انسان‌ها، امروزه در قالب‌ها و ساختارهای سیاسی و اداری شکل می‌گیرد، هدایت و کنترل می‌شود و حکومت‌ها نقش اصلی را در بطن آن برعهده دارند. به عبارتی نوع نگرش، سیاست‌گذاری، تصمیم و اقدام دولت‌ها می‌تواند تأثیرهایی را بر فضای جغرافیایی محیط‌ها از خود بجا گذارد. این عوامل و دیگر عوامل اجتماعی و محیطی هستند که باید‌ها و نبایدهای صنعت گردشگری را شکل می‌دهند.

مبحث:

شهرها فضای تجلی قدرت اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و بازوی حرکتی دولت‌ها محسوب می‌شوند. مدیریت و برنامه‌ریزی برای فضاهای شهری امروزه نیاز به دیدگاه‌های پویا و نظام یافته دارد تا با ابزارها و استراتژی‌های تدوین شده، محرک‌های شهری شناسایی و در جهت پیشبرد اهداف، تحریک شوند.

از جمله محرک‌های شهری که مدت‌ها است مورد توجه کارشناسان و مدیران شهری قرار گرفته است صنعت گردشگری می‌باشد. ۲

(جان نیس بیت) نویسنده‌ی آینده‌نگر، قرن بیست و یکم را مبتنی بر همکاری خدمات اقتصادی سه بخش می‌داند که عبارتند از ارتباطات، تکنولوژی اطلاعات و صنعت گردشگری. ۳

به وضوح عرصه‌ی تبلور این سه فاکتور شهرها هستند. شهرهایی که با سیستم پیچیده‌ی خود نیازمند مدیریت تعریف شده‌ای هستند که بتواند این پیچیدگی‌ها را سازماندهی نماید و از آن در جهت توسعه و رفاه ساکنان استفاده کند. مدیریت خردمندانه‌ی شهری می‌کوشد تا از کوچک‌ترین فرصت‌ها برای مهار تهدیدها بهره‌برد.

از فرصت‌هایی که مدت‌هاست افکار مدیریت هوشمند شهری را به خود معطوف داشته، گردشگری است.

پدیده‌ی گردشگری امروزه گستره‌ی جهانی یافته است.

این خود ناشی از توسعه‌ی نوآوری تکنولوژیکی و گسترش همه جانبه‌ی سرمایه‌داری در عصر کنونی می‌باشد. جریان‌های سرمایه، فرهنگ اطلاعات در چارچوبی از انقلاب مدیریتی، مرزها را در نور دیده‌است. این جریان‌ها در یک همپوشی با عواملی چون افزایش درآمد، سطح رفاه، اوقات فراغت بیشتر و بهبود ارتباطات، به سرعت گردشگری جلوه‌های تازه‌ای بخشیده است و سبب شده گردشگری در محیط‌های جغرافیایی همان نقشی را ایفا کند که انقلاب صنعتی در زمینه‌ی تحول اجتماعی ایفا نمود.

گردشگری در چنین وضعیتی، جایجایی و پویایی انسان‌ها را سبب شده و در یک گستره‌ی جهانی به عنوان پدیده‌ی جغرافیایی - اجتماعی مفهوم ارتباط پدیدارگر فرهنگ‌ها را در مکان‌های مختلف پدید آورده است. ۴

در این بین مهم‌ترین فضاها هستند که مورد بازدید و اقامت گردشگران قرار می‌گیرد فضاها شهری هستند که از دیرباز جذاب‌ترین فضاها را تشکیل می‌دادند، زیرا شهرها پیشرفته‌ترین و کامل‌ترین قرارگاه‌های را تشکیل می‌دهند. شهرها در بردارنده‌ی مراکز مهم اقتصادی، علمی، تفریحی، ورزشی، زیارتگاهی، تاریخی، فرهنگی، پزشکی و غیره هستند و افزون بر این موارد از جاذبه‌های طبیعی (اکوتوریسم) نیز بهره‌مندند. به همین جهت مهم‌ترین کانون‌های جلب گردشگران هستند.

با توجه به این موضوع در طول دهه‌های اخیر کشورهای کمتر و کشورهای در حال توسعه از این مهم (صنعت گردشگری) غافل نبودند که در ذیل به مواردی اشاره می‌گردد:

● گردشگری صادرات عمده ۸۲ درصد از کشورهای در حال توسعه را تشکیل می‌دهد و برای یک سوم از آن‌ها صادرات اساسی محسوب می‌گردد.

● ۸۰ درصد از فقرای جهان روزانه با کمتر از یک دلار زندگی می‌کنند. این تعداد فقیر در ۱۲ کشور جهان پراکنده‌اند که در ۱۱ کشور از این ۱۲ کشور، گردشگری بسیار مهم بوده و در حال رشد است.

● گردشگری درون مرزی بخش عمده و با رشد سریع در کشورهای در حال توسعه است.

● کشورهای در حال توسعه در حال افزایش سهم خود از گردشگری بین‌المللی هستند به طوری که سهم خود را از ۲۰/۱۸ درصد در سال ۱۹۷۵ به ۴۲ درصد در سال ۲۰۰۰ رسانده‌اند.

● تعداد ۴۳ کشور کمتر توسعه یافته در سال ۲۰۰۰ تعداد ۵/۱ میلیون نفر گردشگر ورودی بین‌المللی داشته‌اند که در مقایسه با سال ۱۹۹۰ رشدی برابر ۷۵ درصد را نشان می‌دهد.

در این میان کشور ما از لحاظ تعداد جاذبه‌های گردشگری جزو ۱۰ کشور اول پر جاذبه‌ی گردشگری در جهان است و از لحاظ تنوع زیستی و تنوع جاذبه‌های طبیعی

رتبه‌ی پنجم را در جهان دارا می‌باشد. ولی هرگز نتوانسته به جایگاه شایسته‌ی خود در عرصه‌ی بین‌المللی دست یابد. به طوری که در جدول رتبه‌بندی سال‌های گذشته از نقطه‌نظر پذیرش گردشگران و اخذ درآمد همواره رتبه‌ای بعد از ۶۰ را داشته و از نقطه‌نظر هزینه‌ی گردشگر نیز رتبه‌ای بعد از ۴۰ را دارا بوده است.

سابقه‌ی برنامه‌ریزی گردشگری در کشور ما به حدود سال ۱۳۳۱ (آغاز برنامه‌ی سوم عمرانی کشور) بر می‌گردد. اما با این حال با گذشت بیش از ۴۰ سال از آغاز برنامه‌ریزی گردشگری در کشور، این فعالیت هنوز جایگاه شایسته‌ی خود را به دست نیاورده است.

گردشگری استان قم:

در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان جاذبه‌های گردشگری استان قم را به سه گروه تفکیک نمود:

● جاذبه‌های طبیعی گردشگری:

شامل جاذبه‌های کویری و حیات وحش، پارک ملی کویر،

سابقه‌ی برنامه‌ریزی گردشگری در کشور ما به حدود سال ۱۳۴۱ (آغاز برنامه‌ی سوم عمرانی کشور) بر می‌گردد. اما با این حال با گذشت بیش از ۴۰ سال از آغاز برنامه‌ریزی گردشگری در کشور، این فعالیت هنوز جایگاه شایسته‌ی خود را به دست نیاورده است.

دشت مسیله، دریاچه‌ی نمک، دریاچه‌ی حوض سلطان و مناطق بیابانی است.

● جاذبه‌های فرهنگی و مذهبی گردشگری:

شامل آستانه‌ی مقدسه‌ی حضرت معصومه (س)، امامزاده‌ها، مقابر باغ گنبد سبز، آرامگاه‌ها، مساجد، مدارس علوم دینی، آب انبارها، کاروانسراها، پل‌ها، سدها، تپه‌های تاریخی، قلعه‌ها، خانه‌های تاریخی، کتابخانه‌ها و موزه‌ها.

● جاذبه‌های معیشتی و اقتصادی گردشگری:

الف) بازار قم شامل دو بازار نو و کهنه و تیمچه‌ی بزرگ منحصر به فرد است.

ب) صنایع دستی: از مهم‌ترین صنایع دستی استان می‌توان به فرش، درودگری، کاشی و سرامیک و صنایع سنگی اشاره کرد.

اگر توسعه را مدیریت منابع و توانایی استفاده و بهره‌برداری از ظرفیت‌های یک جامعه برای بهتر زیستن مردم آن جامعه بدانیم، در استان قم تا چه اندازه از توانمندی‌های گردشگری به عنوان ظرفیت‌های مطلوب برای بهزیستی ساکنان استان استفاده کرده‌ایم؟

در پاسخ باید یادآور شد که برای بهره‌برداری از این ظرفیت‌ها در وهله‌ی نخست ما نیازمند تجهیزاتی و

تأسیسات زیربنایی اساسی از جمله در زمینه‌ی امکانات و تجهیزات ارتباطی و حمل و نقل، تأسیسات اقامتی و پذیرایی، بهداشتی و درمانی و تسهیلات نیرومند پستی، مخابراتی و بانکی هستیم.

از جمله‌ی مهم‌ترین مشکلات ارتباطی و حمل و نقل استان می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

در استان قم به استثنای شهر قم اکثر مراکز گردشگری به صورت پراکنده در سطح این استان گسترده شده‌اند که دسترسی به آن‌ها از طریق راه‌های ارتباطی استان میسر است. که این راه‌ها بیشتر در گروه راه‌های فرعی قرار می‌گیرند، با کیفیت نامطلوب، به علت اینکه بخش اعظمی از استان در منطقه‌ی آب و هوای بیابانی و نیمه بیابانی قرار دارد. علاوه بر افزایش سطح کمی راه‌ها، باید به علت کویری بودن استان، سطح کیفی راه‌ها نیز افزایش یابد. موضوعی که کمتر به آن توجه شده است، برای نمونه می‌توان با کاشت درخت و درختچه‌های سازگار با اقلیم استان، راه‌های طولانی و با کیفیت پایین را اندکی در نظر گردشگران مطلوب جلوه داد و تا حدودی از خشکی و بیابانی بودن راه‌ها کاست.

از سوی دیگر کمبود وسایط نقلیه در ایام تعطیل و فصول سفر، به موقع حرکت نکردن و تأخیر ورود وسایط نقلیه‌ی همگانی، عدم نظافت و سرویس دهی منظم اتوبوس‌ها و به خصوص وسایط نقلیه که برای خارج از شهر قم در نظر گرفته می‌شود.

نیودن امکانات و مراکز پذیرایی برای ارائه‌ی خدمات لازم به گردشگران، عدم وجود امکانات بهداشتی و خدماتی از جمله سرویس‌های بهداشتی، آب آشامیدنی، سوپرمارکت، تلفن، به خصوص در سطح راه‌های استان.

عدم وجود تابلوهای راهنمایی مراکز دارای جاذبه‌های تاریخی، طبیعی، فرهنگی و تجاری در سطح شهرها و بیرون شهرها (در مسیر جاده‌ها) از دیگر مشکلات گردشگری استان قم در زمینه‌ی راه و ترابری است. تابلوهای راهنمایی موجود علاوه بر کوچکی، فاقد اسامی به خط لاتین است.

مشکل اساسی دیگر کمبود پارکینگ و عدم ساماندهی پارکینگ‌ها به خصوص در سطح شهر قم است.

از محدودیت‌ها و مشکلات اساسی دیگر در زمینه‌ی راه و ترابری می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

● نامناسب بودن میدانی ورودی شهر قم که هیچ جلوه‌ی خاصی را تداعی نمی‌کند.

● وجود نقاط حادثه خیز در اکثر محورها.

● نبود کمربندی‌های مناسب در سطح راه‌های استان و به خصوص شهر قم.

● عدم محصور شدن حریم راه‌آهن در داخل شهر قم.

سازمان پایانه‌های استان با همکاری سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی بایستی در میدان شهرهای استان (به خصوص شهر قم)، جاده‌های خروجی

بمب بنزین‌ها و سایر مکان‌های مناسب دیگر، نقشه‌هایی در تابلوهای بزرگ از وضعیت و موقعیت منطقه به صورت گسترده رسم و نصب نماید تا گردشگران علاوه بر آشنایی با مراکز و مسیر از موقعیت خود نیز اطلاع حاصل کنند.

این امر جدای از اینکه از اتلاف وقت مشتاقان سیاحت و زیارت در شناسایی مراکز دیدنی می‌کاهد، از نظر تبلیغات و نگارش مثبت گردشگران به ویژه گردشگران خارجی به کشور و برنامه‌ریزی‌های گردشگری مؤثر است.

وجود نقشه‌های بزرگ مقیاس که به صورت رایگان در اختیار گردشگران، در بمب بنزین‌ها یا مراکز اطلاعات گردشگری گیرد و در آن مسیر منتهی به مراکز گردشگری مشخص شده باشد، از دیگر راهکارهای مهم جلب گردشگران در زمینه‌ی راه و ترابری است.

وجود تأسیسات و امکانات اقامتی و پذیرایی از ابزارهای مهم جذب جریان‌های گردشگری و تداوم آن است. در این زمینه از لحاظ کمی و کیفی در استان قم کمبودهایی وجود دارد که در ذیل به بررسی اهم آن‌ها می‌پردازیم.

از لحاظ کمی، استان قم در طول برنامه‌ی سوم توسعه به ظرفیت‌های مورد نظر دسترسی پیدا نکرد.

از لحاظ کیفی، خوب نبودن کیفیت غذاها از نظر شیوه‌ی پخت و مواد مصرفی، کمبود امکانات رفاهی و بهداشتی، هزینه‌ی بالای خدمات و مواد غذایی و عدم آشنایی مسؤولان واحدها به مسائل گردشگری، عدم ثبات قیمت‌ها و وجود تورم شدید و چندگانگی قیمت‌ها و تعطیلی غیره منتظره‌ی واحدها از اهم معضلات در راه توسعه‌ی گردشگری استان است.

سیستم‌های بستی، مخابراتی و بانکی امروزه با سرعت بالایی انجام می‌شود و این نوع امکانات در اکثر نقاط جهان مجهز به آخرین فناوری‌ها هستند. ولی مشاهده می‌شود که در استان قم انجام این امور وقت‌بالایی را از مراجعه‌کنندگان سلب می‌کند و گردشگرانی که بخواهند به این امکانات دسترسی پیدا کنند از این امر مستثنی نیستند.

تا این قسمت موضوع مشخص گردید که باید‌ها و نیاید‌های گردشگری استان را می‌توان در دو مقوله بررسی نمود:

● جنبه‌های سخت‌افزاری گردشگری استان، که شامل موضوعات مربوط به تجهیزات و تأسیسات گردشگری می‌شود که تا حدودی به آن پرداخته شد.

● جنبه‌های نرم‌افزاری گردشگری استان، که در ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

گردشگری در استان قم به عنوان یک فاکتور مهم در برنامه‌های توسعه‌ی استان در نظر گرفته شده است. این امر شاید در نگاه اول چندین مورد توجه قرار نگیرد ولی واقعیات بیانگر آن است که توجه به بخش گردشگری و برنامه‌ریزی اصولی در مورد آن، از سوی مسؤولان می‌تواند گام مهمی در توسعه‌ی استان باشد.

مسؤولان استان بایستی از یک سو به این باور برسند که پرداختن به مسأله‌ی گردشگری در استان قم یک ضرورت است نه انتخاب. از سوی دیگر تمام سازمان‌ها و نهادهایی که به نحوی کارشان به موضوع گردشگری استان مرتبط می‌شود باید در محورهای مشخص و هدفمندی که معمولاً از سوی مجموعه‌ی میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی تعیین می‌شود حرکت کنند.

فرهنگ پذیرش گردشگر از سوی مردم بومی استان فاکتوری است که توجه‌چندانی به آن نشده است و شاید توجه به آن بتواند عامل مهمی در توسعه‌ی گردشگری استان باشد.

گردشگران و به خصوص گردشگران خارجی قبل از مسافرت می‌آموزند که بایستی به فرهنگ بومی جامعه‌ی میزبان احترام گذاشت، این فرهنگ بومی جزئی از تمدن بشری است.

مناسفانه از یک سو وجود دیدگاه سنتی در بین برخی مسؤولان و مردم استان نسبت به گردشگری و به خصوص گردشگری خارجی که آنان را مروجان فرهنگ غرب می‌داند، مانع از توسعه‌ی این بخش در استان شده است. این در صورتی است که این گردشگران قبل از سفر خود تمام اطلاعات را در مورد جامعه‌ی میزبان کسب می‌کنند و نیز این گردشگران جزء گروه گردشگران فرهنگی محسوب می‌شوند.

جریان‌های سرمایه، فرهنگ اطلاعات در چارچوبی از انقلاب مدیترتی، مرزها را در نور دیده است، این جریان‌ها در یک همبستگی با عواملی چون افزایش درآمد، سطح رفاه، اوقات فراغت بیشتر و بهبود ارتباطات، به صنعت گردشگری جلوه‌های تازه‌ای بخشیده است

از سوی دیگر موضوعی که نمی‌توان به راحتی از آن گذشت، بحث مهاجرپذیر بودن استان قم است.

معمولاً مهاجرت به این استان از نوع مهاجرت رکودی بوده است. مهاجرت که مهاجر با خود سرمایه‌ای نمی‌آورد و سرپرست خانواده‌ی مهاجر، چند سالی تا شغل مناسبی پیدا کند برای امرار معاش به شغل‌های کاذب از جمله دستفروشی، سیگارفروشی، فالگیری و... روی می‌آورد. بازخورد این ناهنجاری اجتماعی از یک سو سیمای نامناسبی در ذهن گردشگران تقاضی می‌کند و از سوی دیگر چون این افراد ارتباط مستقیم با گردشگران دارند، تعامل سنتی بین آن‌ها ایجاد می‌شود.

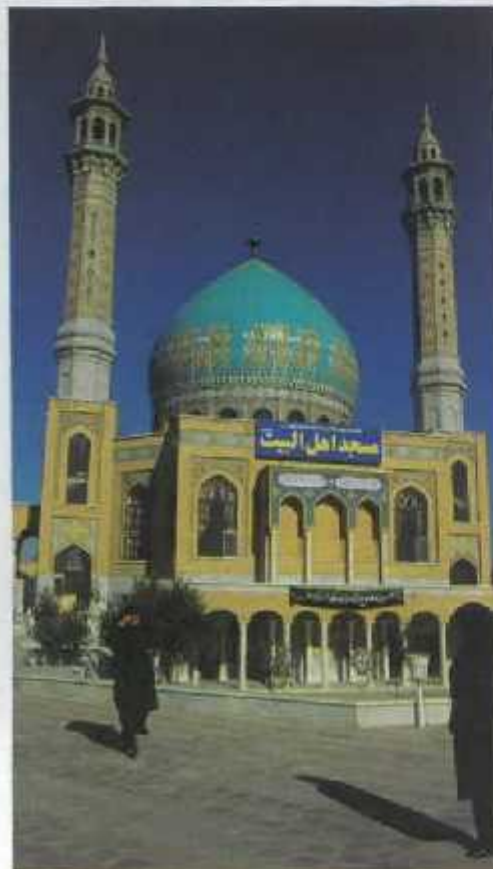
برای تحلیل تهابی محتوای باید‌ها و نیاید‌های گردشگری استان قم ما نیازمندیم تا از خصوصیات آن آگاهی یابیم که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌شود:

● عمده‌بودن هدف زیارت:

برطبق مطالعات انجام شده ۸۰ درصد گردشگرانی که وارد استان قم شده‌اند برای زیارت حرم حضرت معصومه(س)، مسجد مقدس جمکران، امامزادگان و اماکن مقدسه و متبرکه بوده است. این مطالعات بیانگر این مسأله است که انگیزه‌ی اغلب گردشگران استان قم، انگیزه‌ی مذهبی است و این خصوصیات اثرات متفاوتی بر آنچه گردشگران غیرمذهبی می‌توانند در زمینه‌های اقتصادی بجا گذارند، می‌باشد. همان‌طور که می‌دانیم تقاضای گردشگری از یک ساختار پیچیده به لحاظ تنوع انگیزه‌های گردشگری برخوردار است. به طوری که گردشگران با توجه به سلیقه‌های متفاوت، که عوامل غیراقتصادی می‌باشد، در برابر عوامل اقتصادی مانند درآمد و قیمت، رفتارهای متفاوتی از خود نشان می‌دهند. همچنین تأثیر عوامل غیراقتصادی، از جمله انگیزه‌ی مذهبی گردشگران است که باعث می‌شود تا علیرغم تغییرات در سایر عوامل که بر تقاضای گردشگری تأثیر می‌گذارد، تقاضای گردشگری مذهبی ثابت و بالقوه‌ای برای زیارت اماکن مذهبی وجود داشته باشد.

لذا براساس موقعیت گردشگری مذهبی استان قم بعد از مشهد مقدس به عنوان دومین قطب گردشگری مذهبی، باعث جذب هزاران زائر عاشق ایرانی و سایر کشورها می‌شود.

● تعلق تعداد عمده‌ای از گردشگران به طبقات درآمدی متوسط؛

افرادی که به قم سفر می‌کنند، اکثراً از بعد اقتصادی مایل هستند در مکان‌های اقامتی کم خرج‌تری اقامت گزینند. علاوه بر آن گردشگران استان قم که با انگیزه‌ی مذهبی و یا هدف زیارت اقدام به مسافرت می‌کنند، از نظر اجتماعی معمولاً در طبقات با درآمد متوسط و کم می‌باشند.

● دوران کوتاه اقامت؛

سومین خصوصیات گردشگران وارد شده به استان قم، دوران کوتاه اقامت آنان است. متوسط اقامت گردشگران ایرانی یک شبانه‌روز است و گردشگران خارجی حدود ۵ شبانه‌روز است. در حدود چهار میلیون نفر از گردشگران که آنان را گردشگران گذری می‌نامیم، کمتر از یک شبانه‌روز اقامت دارند و این دسته از گردشگران تمایل دارند در مناسبت‌های ایام هفته و یا مناسبت‌های مذهبی در جوار مرقده حضرت معصومه(س) یا در مسجد مقدس جمکران حضور یابند.

● فصلی بودن گردشگری؛

فصلی بودن گردشگری را از دو جنبه می‌توان مورد مطالعه قرار داد، جنبه‌ی اول آنکه افراد جامعه عموماً در ایام فراغت و تعطیلی دست به مسافرت می‌زنند و این مسأله در تمام انواع گردشگری مصداق دارد مانند تعطیلات تابستان یا عید. جنبه‌ی دیگر آنکه خاص گردشگری مذهبی است که بسیاری از افراد جامعه به خاطر توانی که از هم جواری یا مرقده مطهر حضرت معصومه(س) و یا مسجد مقدس جمکران در ایام خاصی می‌برند، اقدام به مسافرت می‌نمایند. مانند ایام سوگواری ائمه‌ی اطهار(ع)، عاشورا، تاسوعا و یازدهم شعبان و این ایام به خاطر تفاوت سال قمری با شمسی، هر ساله تغییر می‌کنند. از این جهت نوعی فصول مذهبی برای گردشگران ایجاد می‌شود. ۶.

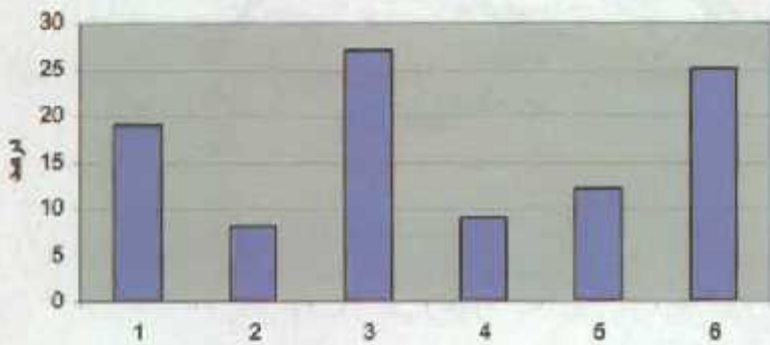
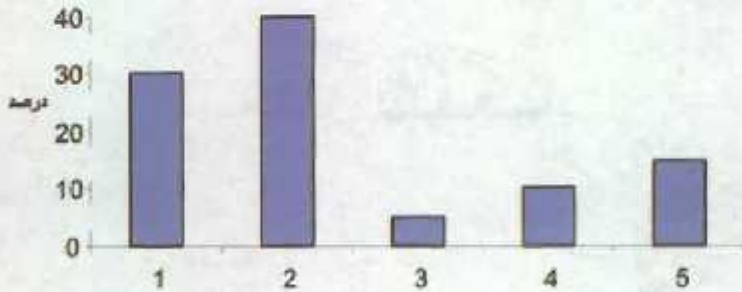
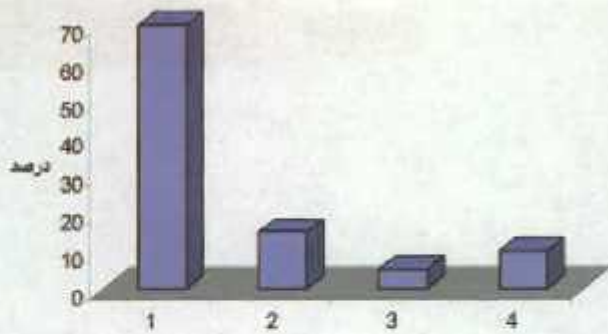
با توجه به ویژگی‌های مذکور صنعت گردشگری استان قم، براساس پژوهش میدانی انجام شده توسط نگارنده که به بررسی بایدها و نبایدهای اماکن تاریخی، فرهنگی و مذهبی پرداخته شده است نتایج قابل توجهی به دست آمده است. از دیدگاه گردشگرانی که از آن‌ها پرسش شده ۷۰ درصد مهم‌ترین مشکل اماکن زیارتی را شلوغی و تراکم جمعیت دانسته‌اند.

در این پژوهش کمبود سروس‌های بهداشتی، عدم رعایت نکات بهداشتی و نحوه‌ی برخورد خدام، در مراحل بعدی مشکلات اماکن زیارتی قرار دارد.

همچنین در این پژوهش، عدم دسترسی مناسب، کمبود امکانات رفاهی و تفریحی، نبود راهنمایان و یا اطلاعات کم آنان و عدم نگهداری و حفاظت اصولی از بناهای تاریخی، مهم‌ترین مشکلات بناهای تاریخی و فرهنگی استان است. برای بررسی اینکه کدامین عوامل مانع از گسترش صنعت گردشگری در استان قم می‌شود، بیش‌تر به مقوله‌های

امکانات و تأسیسات) دارد. که می‌توان با برنامه‌ریزی اصولی و مدیریت هوشمند در طول زمان مناسب و تعریف شده این مشکلات را بر طرف نمود و نظاره‌گر افق‌های توسعه‌ی استان در راستای گردشگری شد.

نتیجه‌گیری:

مقوله‌ی گردشگری امروزه در شهرها و مناطق به عنوان موضوعی قابل بحث و نیاز به برنامه‌ریزی دارد. کوتاهی در این امر لطامات جبران‌ناپذیری بر فاکتورهای توسعه و آرد می‌سازد.

امروزه اکثر تحلیل‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها در مسیر گردشگری سیر می‌کنند و از این طریق سود سرشاری را عاید شهرها می‌سازد.

استان قم نیز از این موضوع مستثنی نیست و نیاز فوری دارد در این راه قدم‌های اساسی و برنامه‌ریزی شده توسط مدیران دستگاه‌های برداشته شود تا موانعی که به آن‌ها اشاره شد (موانع ساخت‌افزایی و نرم‌افزاری) یا توجه به ویژگی‌های گردشگری استان از میان برداشته شود.

فرهنگی توجه شده است از جمله اینکه ۲۷ درصد از جامعه‌ی آماری به نحوه‌ی برخورد افراد بومی اشاره کرده‌اند و تعدادی نیز به وجود دستفروشی و شغل‌های کاذب، نکدی‌گری و عدم آشنایی مردم بومی به مقوله‌ی گردشگری اشاره داشته‌اند.

رفع این نیایدها را در ارتقاء فرهنگ پذیرش گردشگر از سوی افراد بومی، ساماندهی اماکن تاریخی و زیارتی، گسترش امکانات رفاهی و پذیرایی و گسترش امکانات زیربنایی، می‌توان دانست.

۱۷ درصد از افراد جامعه‌ی آماری نحوه‌ی برخورد افراد بومی استان را بسیار خوب ارزیابی کرده‌اند. ۳۵ درصد راضی، ۴۵ درصد شکایتی نداشتند و ۱۸ درصد نحوه‌ی برخورد را ناشایست دانستند.

در پاسخ به این سؤال که آیا بار دیگر به استان قم سفر خواهید کرد، ۷۵ درصد پاسخ مثبت دادند.

نمودار شماره‌ی ۱ و ۲ مهم‌ترین مشکلات اماکن زیارتی و فرهنگی و تاریخی استان قم از نگاه گردشگران

۱) شلوغی و تراکم جمعیت (۲) کمبود سرویس‌های بهداشتی

۳) نحوه‌ی برخورد خدام (۴) عدم رعایت نکات بهداشتی

۱) عدم دسترسی مناسب (۲) کمبود امکانات رفاهی و تفریحی (۳) عدم نگهداری اصولی

۴) نبود راهنمایان یا اطلاعات کم آنان (۵) دسترسی به آب آشامیدنی

نمودار شماره ۲ و ۴ موانع توسعه‌ی گردشگری و فعالیت‌های رفع موانع در استان قم از دیدگاه گردشگران

۱) وجود خرده‌فرهنگ‌ها (۲) تضاد فرهنگی بین افراد بومی و گردشگران

۳) نحوه برخورد افراد بومی با گردشگران (۴) وجود نکدی‌گری

۵) عدم آشنایی افراد بومی به فرهنگ گردشگری (۶) دستفروشی و شغل‌های کاذب

۱) ارتقاء فرهنگ پذیرش گردشگر (۲) ساماندهی مراکز زیارتی و گردشگری

۳) گسترش امکانات رفاهی و پذیرایی (۴) گسترش امکانات زیربنایی و ارتباطی

همان‌طور که ملاحظه گردید عمده‌ی موانع (نیایده‌های) گردشگری استان قم ریشه فرهنگی و سپس زیربنایی

۱- محسومی، سعید. تعاقب گردشگری اشتراک‌یاب. تهران: تهران، ۱۳۹۴، ص ۷۵.
 ۲- خسروی، حسین. فضای شهری و گردشگری و گردش (مقاله). ارائه‌شده به اولین همایش ملی شهر و گردش، تهران، ارائه ۱۳۸۵.
 ۳- عقیقه‌نوش، محسن. بازآزمایی شماره‌ی چهارم شهرگرد. تهران: ۱۳۷۷، ص ۱۴.
 ۴- خسروی، حسین. بررسی ترانسپورت‌های گردشگری استان قم و اثرات آن در توسعه‌ی این استان (پایان‌نامه، دوره‌ی کارشناسی ارشد). دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده‌ی علوم زمین، تهران، ۱۳۹۲.
 ۵- محسومی، سعید. همان‌طور.
 ۶- خسروی، حسین. گردشگری فرستی: توجیه بر توسعه‌ی استان قم (مقاله). فصلنامه‌ی فرهنگی، پژوهشی، راه‌ی سفر، زمستان ۱۳۹۷، ص ۲۸.

نقش فرهنگ

در روان‌سازی

رفت و آمد سواره

علیرضا امیر حاجلو

۱- فرهنگ چیست؟

فرهنگ را می‌توان به عنوان مجموع ویژگی‌های رفتاری و عقیدتی اکتسابی اعضای یک جامعه‌ی خاص تعریف کرد. واژه‌ی تعیین‌کننده در این تعریف، همان واژه‌ی اکتسابی است که فرهنگ راه از رفتاری که نتیجه‌ی وراثت زیست‌شناختی است، متمایز می‌کند. به‌طور مثال، گریه‌ی کودک هنگام گرسنگی، غیر اکتسابی است که از وراثت زیست‌شناختی سرچشمه می‌گیرد. [کوئن / ۸۱ / ۳۷]

جامعه چیست؟

جامعه، به گروهی از افراد گرفته می‌شود که مدت زمان درازی با هم زندگی کرده، سرزمینی را در اشغال خود داشته و سرانجام توانسته باشند خودشان را با عنوان یک واحدی اجتماعی که متمایز از گروه‌های دیگر است، سازمان داده باشند. فرهنگ و جامعه نمی‌توانند جدا از یکدیگر وجود داشته باشند. [کوئن / ۸۱ / ۳۷]

۲- رفت و آمد سواره چیست؟

رفت و آمد سواره اصطلاحی است بین‌المللی که به معنی رفت و آمد وسایل نقلیه و رهگذران پیاده در راه‌ها است. بنابراین تعریف، برداشت عموم افراد جامعه که رفت و آمد سواره را کرده‌خوردگی یا تراکم وسایل نقلیه می‌دانند، ربطی به مفهوم اصلی آن ندارد. [هدایت نژاد / ۷۴ / ۴۶۵]

۱-۲ فرهنگ و رفت و آمد سواره، دو عامل مرتبط با

یکدیگر

جامعه‌ی امروز ما، در مرحله‌ی گذار از سنت، به مدرنیته‌ی مبتنی بر فن‌آوری غربی است. تمدن و فرهنگ ایرانی، با تمام ابعاد و گستردگی‌ها، در تقابل با بعضی اثرها، که ناشی از فرهنگ بیگانه هستند نتوانسته است انعطاف‌پذیری مناسب با آن اثرها، نشان دهد، و بیشتر یا به طور کامل از فرهنگ غربی اثر پذیرفته و به کل فراموش گشته و یا با پافشاری بر سر مسایلی کوچک از پیشرفت‌های روز به دور مانده است.

یکی از مسایلی که هنوز از نظر فرهنگی برای مردم ما، قابل هضم نبوده و برای آن‌ها جا نیافتاده، رفت و آمد سواره است. جامعه‌ی سنتی ما همچنان، نمی‌تواند قبول کند که با رشد روز افزون جمعیت، تراکم شهرنشینی، ورود فن‌آوری‌های نو و ایجاد قوانین مختلف برای جلوگیری از بحران‌های احتمالی، مجبور است که سنت‌ها را با این تغییرات هماهنگ کند. به‌طور مثال، هنوز مردم ما انتظار دارند که مانند گذشته فضای بزرگ‌تری برای زندگی داشته باشند. متأسفانه هنوز به‌طور دقیق ارتباط تنگاتنگ بین رفت و آمد سواره و فرهنگ، برای مردم که به‌طور مستقیم با هر دو مورد در ارتباطند، مشخص و بیان نشده است. از این ارتباط به فرهنگ رفت و آمد سواره تعبیر می‌شود. خدماتی که لازم است به‌طور مثال، به یک منطقه یا محبت دیگری داده شود، در گروهی فرهنگ و ظرفیت‌های فرهنگی آن

اجتماع و منطقه است که پس از بررسی آن، خدمات ارائه خواهد شد.

۲-۲- نمونه‌های هماهنگی نداشتن فرهنگ و رفت و آمد سواره و مشکلات ناشی از آن

۱- بودگی هوا

توجه نکردن به هشدارها و استفاده بی‌مورد از وسایل نقلیه‌ی شخصی، باعث افزایش تعداد خودروهای در حال حرکت در سطح شهرها می‌شود. از سوی دیگر، بافت‌های شهری که به‌طور عمده، بافت سنتی و مکانیکی است، سب می‌شود که در منطقه‌های مهم شهرها؛ از جمله مناطق مرکزی، حجم خودروها زیاد شود. از سویی، همان‌طور که بیان شد؛ بیشتر مردم، خودروهایی با عمر زیاد دارند (به علت کمبود درآمد) و خودرو، وسیله‌ای برای گذران زندگی گروه زیادی از مردم شده است؛ در نتیجه نمی‌توان انتظار داشت که با این وضع، هوای سالمی وجود داشته باشد.

۱- افزایش تصادفات

ضعف فرهنگی در چگونگی و نوع استفاده از وسایل نقلیه، توجه به علامت‌ها، قوانین و هشدارهای راهنمایی و رانندگی، باعث بروز حوادث و تصادفات می‌شود. در ایران، سالانه ۸۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ نفر در اثر حوادث رانندگی جان خود را از دست می‌دهند (دکتر فاضل، اردیبهشت ۸۲). اگر کمی دقت کنیم، متوجه خواهیم شد که توجه نکردن به علامت‌ها و قوانین، باعث اصلی بروز چنین حوادثی است که خود، ناشی از ضعف فرهنگ رفت و آمد سواره در بین مردم است.

در کنار موارد فوق، می‌توان به مواردی همچون، از بین رفتن محله‌ها و بافت‌های سنتی اشاره کرد. به فرضی که به علت رعایت نکردن توصیه‌ها از طرف مردم، حجم بالایی از خودروها در شهر پراکنده باشند و بحران رفت و آمد را به وجود آورند؛ یکی از راه‌های مقابله با این مساله، ایجاد بزرگراه‌هاست که همین امر، سبب از بین رفتن محله‌ها، به ویژه محله‌های سنتی می‌شود. در کنار این مساله، ایجاد بزرگراه‌ها، یکی از عوامل رشد افقی شهرها بوده و باعث از بین رفتن خاصیت استثنایی شهرها می‌شود. و این مشکلات، ریشه در ضعف فرهنگی دارد (روزنامه همشهری ۱۳۸۱/۱۲).

۳-۳- عوامل اثرگذار بر فرهنگ و تغییر در آن

عوامل اثرگذار بر فرهنگ به‌طور خلاصه به ۲ بخش کلی تقسیم می‌شوند:

۱- عوامل بیرونی

۲- عوامل دورنی

۱- عوامل بیرونی: در واقع به اثرهای خارجی می‌پردازند، که شامل واکنش‌هایی است که از بیرون اجتماع، افراد یک گروه، قبیله، قوم یا ملت نمایان گر

می‌شوند.

۲- عوامل درونی: در واقع شامل هنجارها، روابط و اعتقادات حاکم بر خود گروه و بین مردم همان گروه، قبیله و یا ملت است. در واقع، هنگامی که اعضا و در ابعاد بزرگ‌تر، تک تک افراد ملت، در زندگی خود تضاد بین منافع شخصی و این هنجارها را می‌بینند، سعی در تغییر در این هنجارها می‌کنند که این موضوع در بحث فرهنگی هم مطرح است. نکته‌ای که این جا اهمیت دارد، این مساله است که در بدترین شرایط، عوامل بیرونی به‌طور نامحسوس بر عوامل داخلی اثر می‌گذارند، بدون این که افراد متوجه باشند.

حالا به معرفی عوامل بیرونی می‌پردازیم:

۱- فن آوری: با وجود تفاوت‌های موجود در جوامع مختلف، محدودیت‌ها، منابع انسانی و پولی و همچنین تفاوت در دیدگاه‌های مختلف، هر یک از جوامع با توجه به نیازهای خود در هر بعد زمانی، شروع به ایده‌سازی، تحقیق و بررسی در مورد آن نیاز می‌کنند تا آن را رفع نمایند. این ایده‌سازی و تحقیق، در انتها فن آوری ایجاد می‌کند، که متناسب با نیازهای زمانی همان جامعه است. هر فن آوری نویی، پیوسته‌هایی با خود دارد که از آن جمله، فرهنگ مربوط به آن است. با اطمینان می‌توان گفت: فن آوری به گونه‌ای ایجاد می‌شود که با شرایط مختلف جامعه‌ی سازنده، سازگاری داشته باشد که یکی از این شرایط فرهنگ است. بدین ترتیب باید فن آوری وارد شده مورد بازبینی قرار گیرد تا در صورتی که فرهنگ همراه آن، با جامعه‌ی وارد کننده همخوانی نداشته باشد، تغییرات لازم در آن ایجاد شود.

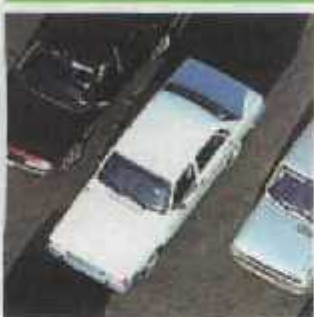
اقتصاد و تجارت: مبادلات، جایی برای حضور مردم سایر کشورها برای سرمایه‌گذاری و خرید و فروش کالاها در کشور میزبان ایجاد می‌کنند. اگر این مبادلات به درستی سازماندهی شود، پس از مدتی شاهد خواهیم بود که نه تنها سرمایه‌های ملی کشور میزبان به تاراج می‌رود و کشور به عنوان مصرف‌کننده‌ی صرف تبدیل می‌شود؛ بلکه سنت، آیین و فرهنگ نیز از این موضوع اثر می‌پذیرند و لطمه‌ی جدی می‌خورند.

جنگ: زمانی که دولت‌ها، با یکدیگر برخورد پیدا می‌کنند و دچار اختلاف می‌شوند، جنگ رخ می‌دهد. تنش بین کشورهای همسایه و یا زیاده‌خواهی بعضی از دولت‌ها به خصوص ابرقدرت‌های بزرگ، به‌روز جنگ بین دو یا چند کشور می‌انجامد [گینتز / ۷۳ / ۳۷۴].

جنگ، علاوه بر ویرانی، خوتریزی و اشغالگری، آثار تخریبی دیگری نیز دارد. یکی از این آثار ویران‌گر؛ تحمیل فرهنگ کشور پیروز یا اشغالگر، به کشور بازنده است.

جنگ و ویرانی نه تنها باعث مرگ افراد بی‌گناه، زنان، کودکان و سالمندان می‌شود؛ بلکه مرگ یک تمدن، یک فرهنگ و یک آیین را به همراه دارد. آنچه در فلسطین شاهد آن هستیم، نمونه‌ای بارز از این مساله است.

۱- ارتباط‌های مردمی بین ملت‌ها: در یکی از حالت‌هایی

رفت و آمدی شهرها باشیم.

- نداشتن فرهنگ سازی درست، آموزه‌های لازم و آموزش ناقص

به همراه با سستی بودن جامعه، نداشتن فرهنگ سازی صحیح نیز، زمینه‌ی بروز مشکلات رفت و آمدی شده است. مناسبانه با وجود سرمایه گذاری‌های بسیار از جانب دولت، نهادها و ارگان‌های مرتبط، بر رفت و آمد سواره و حمل و نقل، هنوز نتوانسته‌ایم شاهد دگرگونی‌ای در وضع رفت و آمدی شهر باشیم. دلیل این امر این است که تنها با هزینه کردن و اختصاص دادن بودجه‌های هنگفت به این موضوع، نمی‌توان به نتیجه‌ی دلخواه رسید. هدفمند بودن در مصرف هزینه‌ها بسیار مهم است.

استفاده نکردن از امکانات و رسانه‌های موجود، بهره نبردن از افراد متخصص در بحث آموزش، اختصاص ندادن هزینه‌ی لازم مصرف نکردن درست هزینه‌ها، و در نهایت، نداشتن ضمانت‌های اجرایی مناسب، باعث شده که در ابتدا آموزش ضعیف باشد و در بحث آموزش بسیار ضعیف عمل شود. سپس اگر آموزشی صورت می‌گیرد، به علت استقبال نکردن مردم، نیمه کاره می‌ماند.

بدین ترتیب می‌توان گفت که هماهنگی نداشتن ارگان‌های مسوول در بخش فرهنگ سازی و اجرا نکردن درست برنامه‌ها و آموزش‌های لازم به وسیله‌ی همان سازمان‌ها در بخش آموزشی، مشکلات رفت و آمدی را افزوده کرده و بر حجم رفت و آمد سواره در شهر می‌افزاید.

- تعمیم دادن مطالعات یک منطقه به کل جامعه

که بر فرهنگ یک کشور اثر می‌گذارد و این اثرگذاری، پس از مدتی طولانی نتایج خود را نشان می‌دهد، ارتباط‌های قومی و قبیله‌ای و در ابعاد وسیع‌تر، ارتباط مردمی بین کشورهاست و این حالت، که بر اثر ارتباط‌های مردمی بین اقوام، فرهنگ پذیری تا به اندازه به صورت دو طرفه، صورت گرفته، به ویژه در شهرهای مرزی به روشنی، قابل درک و مشاهده است.

۲-۴- عوامل عدم نتیجه گیری از نتایج کسب شده و تحلیل‌ها و تحقیق‌های انجام شده کدامند؟
- سستی بودن بافت جامعه

یکی از عواملی که سبب می‌شود که بیش تر تحلیل‌ها، آمارها، مطالعه و برنامه ریزی‌ها، در جامعه‌ی ما، به نتیجه نرسد، سستی بودن بافت جامعه است. رفت و آمد سواره و برنامه ریزی آن نیز، خلاف این قاعده نیستند.

این مسأله، در رفت و آمد سواره، به وضوح قابل مشاهده است. رانندگان ما هنوز فکر می‌کنند که وقتی در اتومبیل‌های خود نشسته‌اند، دیگران باید، مراقب رانندگی خود باشند، عابران باید مواظب برخورد با اتومبیل آنها باشند، خیابان‌ها باید به قدری بزرگ، پهن و پر حجم باشند که جا برای سرعت‌های بالا و حرکت‌های نمایی نامعمول آنها، فضا باشد. این طرز تفکر نیز، زاینده‌ی همان حس ما ایرانی‌هاست که معتقدیم چون تمدنی بسیار کهن و باستانی داریم، پس اعمال امروز ما قابل پاسخ گویی است و جای هیچ گونه اعتراضی نیست.

بدین ترتیب می‌توان دریافت که تا وقتی جامعه‌ی ما از بافت سستی خود خارج نشود، همچنان باید شاهد مشکلات

متاسفانه امروزه شاهد این موضوع هستیم که بدون برنامه‌ریزی و آمارهای مربوط به منطقه‌ی مورد نظر، چشم بسته، برنامه‌های رفت و آمدی و حمل و نقل که در یک شهر دیگر پاسخ مثبت داده، در شهر مورد نظر نیز پیاده می‌شود. این مطلب صرف نظر از این که اطمینان از پاسخ گویی به مشکلات رفت و آمدی در آن دیده نمی‌شود، خود باعث بروز مشکلات جدید خواهد شد.

۳- راه‌حلی برای گشودن گره‌ی فرهنگی رفت و آمد سواره

- استفاده از چرخه‌های حمل و نقل هوشمند (ITS)

تعریفی که در سال ۱۹۹۸، توسط انجمن حمل و نقل هوشمند آمریکا در ارتباط با ایده‌ی ITS به صورت عام مورد قبول قرار گرفت به این شرح بود که مردم در زندگی روزمره از فن آوری در حمل و نقل، برای صرفه‌جویی در وقت و پول استفاده می‌کنند. تعریف جامع‌تری که اندرهی حمل و نقل آمریکا ارائه کرده، به این شرح است که چرخه‌های حمل و نقل هوشمند، اطلاعات مربوط به جابه‌جایی مسافر و کالا را جمع‌آوری، نگهداری، پردازش و توزیع می‌نمایند.

این روش، با وجود این که روشی بسیار نو و تازه به حساب می‌آید؛ اما از دخالت انسان در بحث رفت و آمد سواره می‌کاهد و به کنترل آن بسیار کمک می‌کند. در صورت استفاده از این روش، دیگر نگران رعایت نکردن قوانین از سوی رانندگان نخواهیم بود و یا نگران ایجاد رفت و آمدهای سنگین نیستیم. در این روش، به طور نامحسوس رانندگان و مخاطبان این چرخه، که شامل همه‌ی مردمی است که در ارتباط با حمل و نقل و رفت و آمد سواره هستند، از یک سو کنترل می‌شوند و از سوی دیگر، رشد فرهنگی پیدا می‌کنند و به استفاده از این چرخه‌ها تشویق می‌شوند. یا استفاده‌ی گسترده از این چرخه، در نهایت جامعه‌ی اجتماعی و شهری ما، به سویی پیش می‌رود که خود به خود از نظر فرهنگی پایه‌های زندگی اجتماعی مردم مرتبط با حمل و نقل و رفت و آمد سواره مستحکم‌تر می‌شود.

- آموزش همگانی و عمومی

باید توجه داشت که با وجود تعداد زیاد مخاطبان در بحث رفت و آمد سواره، به تک‌تک این افراد نمی‌توان آموزش‌های دقیق و لازم را داد؛ چرا که از طرفی، هم هزینه‌ی زیادی نیاز دارد و هم این که با وجود مشکلات و درگیری فراوان مخاطبان، مورد توجه عمومی قرار نمی‌گیرد. بدین ترتیب بهترین روش، آموزش عمومی و فرهنگ‌سازی در سطح گسترده است. استفاده از تابلوهای تبلیغاتی در طول مسیر، سیستم‌های راهنمای هوشمند و خودکار، اجرای برنامه‌ها، نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها و نمایه‌های مخصوص، به صورت عمومی، و همچنین؛ برگزاری مسابقات در سطح کشور از جمله‌ی این روش‌ها

هستند. می‌توان این موارد را از سنین پایین آغاز نمود؛ یعنی با برنامه‌ریزی درست و آموزش‌های مخصوص افراد کم سن، آموزش‌های ویژه را از دبستان و یا حتی مهدها آغاز کنیم و به همین صورت تا بزرگسالی ادامه دهیم تا به گونه‌ای اطمینان بخش، نتیجه‌ی بهتری بگیریم.

صدا و سیما، سینما، روزنامه و در جمع؛ رسانه‌ها می‌توانند در ایجاد زمینه‌های فراگیری و گسترش فرهنگ رفت و آمد سواره مفید باشند. پس باید با شناخت دقیق راه‌کارها و اجرای درست آن‌ها، زمینه‌ی ایجاد فرهنگ درست رفت و آمد سواره را به وجود آورد.

- ایجاد چرخه‌های حمل و نقل عمومی و گسترش آن‌ها یکی از مسایل مهم تشویق مردم به استفاده از حمل و نقل عمومی است. اگر مردم به استفاده از این چرخه‌ها تشویق شوند، می‌توان نیازهای فرهنگی رفت و آمدی لازم را به طور نامحسوس به مردم القا کرد و آن‌ها را وادار به رعایت این چرخه‌ی فرهنگی رفت و آمدی نمود. چون چرخه‌های حمل و نقل عمومی، کنترل شده و تحت نظارت هستند و مسیرهای ویژه و مشخص رفت و آمدی دارند. بنابراین کنترل این وسایل، به مراتب ساده‌تر و آسان‌تر از کنترل رفت و آمدی خودروهای شخصی، که بدون مسیر ویژه و مشخص تنها با اراده‌ی رانندگان به مسیر خود ادامه می‌دهند، هستند. بدین ترتیب، هم از نظر رفت و آمدی مشکلات کمتری خواهیم داشت، هم از نظر آلودگی و هم از نظر فرهنگ رفت و آمد سواره.

سراهای دیگر

بی‌شک دیده‌اید که توقف‌های بی‌جا، در محل‌های رفت و آمد باعث بروز رفت و آمدهای سخت سواره می‌شود؛ اما اگر از روش‌ها و چرخه‌های جدید و یا حتی کمی قدیمی استفاده کنیم، این مشکل نیز حل می‌شود. به طور مثال ایجاد محل‌های ویژه‌ی پارک، پارکومتر، و ارزیابی کارت پارک.

- مقایسه‌ی شرایط رفت و آمدی شهر؛ با شرایط شهرهای مشابه در سراسر جهان به ویژه کشورهای پیشرفته و در صورت امکان استفاده از تجربه‌ها، آموزه‌ها و اطلاعات سایر کشورها در زمینه‌ی رفت و آمد، برای حل مشکل مربوط.

- ایجاد ستاد ساماندهی رفت و آمد در مواقع اضطراری از سال‌ها همچون بازگشایی مدارس، روزهای تعطیل نوروزی و تابستانی، راه‌حلی برای کنترل و نظارت فراگیر در زمینه‌ی حمل و نقل است.

- بررسی امکان اجرای طرح‌های رفت و آمدی مختلف و در صورت امکان، اجرای آزمایشی آن‌ها، که در صورت دیدن پاسخ مثبت، می‌توان آن طرح‌ها را دائمی کرد. بدین ترتیب مشاهده می‌کنید که ریشه‌ی اصلی

۷- اختصاص پارانه به حمل و نقل عمومی، به منظور تشویق مردم؛

نتیجه گیری؛

در پایان این نتیجه به دست می آید که: فرهنگ عاملی مهم و زیربنایی مستحکم و لازم برای تمام کارهاست و همچنین فرهنگ سازی، مستلزم گذران زمان بوده و برای مشاهده آثار مثبت آن به گذشت زمان نیاز است.

در این میان، باید برنامه ریزی ها، به صورتی باشند که در بهترین و اصولی ترین زمان ممکن، کامل ترین نتیجه و دلخواه ترین آن به دست آید.

بدین جهت با برنامه ریزی صحیح، نتیجه ی مطلوب حاصل می شود و برنامه ریزی نباید جهت رفع مسوولیت و انجام تکلیف صورت یابد.

مطلب دیگری که باید به آن اشاره شود این است که، ما همانگونه که از فن آوری روز بهره می بریم، باید بتوانیم تلفیق خوبی از فرهنگ حاکم بر جامعه ی سنتی خود و

مشکلات رفت و آمدی، مساله ی فرهنگ است. ایجاد فرهنگ در بین افراد مختلف مربوط به بحث رفت و آمد سواره، می تواند نامحسوس یا محسوس، اجباری یا تشویقی باشد؛ ولی باید توجه کرد که در این زمینه نیازمند مطالعات وسیع، دقیق و ایجاد جامعه های آماری هستیم و در کنار این مطالب، نیاز به مصرف هزینه های بسیار داریم که باید دولت و مجلس با درک اهمیت این مطلب، بودجه های لازم را به امر فرهنگ سازی در بخش حمل و نقل اختصاص دهند.

۴- راه کارهای میان مدت و بلندمدت توسعه ی فرهنگ رفت و آمد سواره

همان طور که می دانید، بحث در مورد لزوم فرهنگ سازی به قدری گسترده و وسیع است که نمی توان انتظار داشت در مدت کوتاهی این امر صورت گیرد و همچنین در مدت کوتاهی نیز، حاصل کار مشخص شود. می توان برای تقویت و توسعه ی فرهنگ رفت و آمد سواره، راه کارهایی را ارائه نمود. این راه کارها در میان مدت و بلندمدت نتایج خود را نشان می دهند. به علت اثر گذاری

فن آوری به وجود آوریم که هم به خود و فرهنگ خود احترام گذاشته باشیم و هم، از دیگر ابزار توسعه، رشد و پیشرفت جامعه غافل نبوده و از روش های نوین برخوردار شویم تا بتوانیم راه پیشرفت کشور را که در پیش رو داریم، با برخورداری از یک پیشخوانه ی قوی که شامل فرهنگی پر مایه فن آوری به روز است ببینیم و در این میان، توجه به ماهیت لغوی دو واژه ی فن آوری و فناوری، بسیار اهمیت دارد؛ چرا که فن آوری، به معنی وارد کردن فن و دانش به کشور و جامعه است؛ ولی فناوری، همانند خصلت وجودی است؛ همچون جنگاوری و دلاوری که واژه ی دوم یعنی "فناوری"، برای ما، باید اهمیت بیشتری داشته باشد، زیرا معنی وابستگی نداشتن و استقلال را در خود دارد که هر جامعه ی اجتماعی به دنبال کسب آن است.

مستقیم و غیرمستقیم این راه حل ها بر عقوله ی فرهنگ رفت و آمد سواره، لزوم دقت و اجرای این راه کارها ضروری به نظر می رسد تا از شکست احتمالی برنامه ها جلوگیری شود. بدین ترتیب می توان از راه کارهای زیر به منظور توسعه ی فرهنگ رفت و آمد سواره در جامعه نام برد:

- ۱- تعیین عوارض خاص؛
- ۲- آموزش از رده های پایین سنی؛
- ۳- کنترل و آزمایش رانندگان در بازه های زمانی کوتاه مدت؛
- ۴- گسترش چرخه های حمل و نقل عمومی؛
- ۵- استفاده از فن آوری روز دنیا در طرح های رفت و آمدی؛
- ۶- حذف خودروهای فرسوده؛

منابع

- کون، پرویز (۸۶)، برنامه ی به چشمشکافی، ترجمه ی حسن لائلی خوتوا تهران.
- کیدان، شتولی (۷۴)، جامعه شناسی، ترجمه ی علیرضا هجوری، نشری خواران.
- حداد، زاده محمود (۲۳)، بررسی مقالات تخصصی منتشر شده در مجله علمی ترافیک شرکت گستره ترافیک شهر، تهران.
- همشهری، روزنامه (۸/۱/۱۳۸۶)، شهر، امداد بزرگراهها، ۱۲، ۲۰۰۲، تهران.

تاریخچه تهران و مشکلات زیست محیطی

محمد چپانگوری مهر
کارشناس ارشد جغرافیای طبیعی

پیش گفتار

آگاهی از توانایی‌های بالقوه‌ی طبیعی، کشور، شهر یا روستایی که در آن زندگی می‌کنیم برای برنامه‌ریزی در هر زمینه‌ای لازم به نظر می‌رسد. آنان که به علم جغرافیا علاقه نشان می‌دهند کسانی هستند که می‌خواهند با آگاهی از محیط جغرافیایی خود، رابطه‌ی انسانی و سازنده داشته باشند در نتیجه فرهنگ خود را نسبت به محیط زندگی خود افزون سازند.

جغرافیا در یک مفهوم واقعی و کلی عبارت است از: علم برنامه‌ریزی، توسعه و آینده‌نگری، می‌توان گفت موفقیت کشورها در توجه جدی به مباحث مهم در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، نظامی، بهداشتی و غیره خواهد بود و برای برنامه‌ریزی، توسعه و آینده‌نگری می‌بایست از چارچوب‌های طبیعی، آگاهی کیفی و کمی داشته باشیم.

مختصری درباره‌ی تاریخچه‌ی تهران:

تهران بزرگ و پرچوش و خروش که مرکز و قلب ایران لقب گرفته، با جمعیتی بالغ بر ۱۲ میلیون نفر، برتود و با ترافیک سنگین شهری، با مشخصه بیش‌تر شهرهای بزرگ دنیا در نامنه‌ی رشته کوه‌انبر در ۵۱ درجه و ۲۶ دقیقه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. تهران قریب‌های بیش نبوده است و امروز آن قریه به تهران بزرگ تبدیل شده است. تهران تا آخر سال ۱۲۹۹ (ه.ش) کودتای رضاخان، دگرگونی در وضعیت حد و حدود، امور ساختمانی، اوضاع و احوال اجتماعی مردمی که از عهد ناصرالدین شاه به بعد به وجود داشت، رخ نداده، امور کلی اش تفاوتی با زمان‌های قبل از آن نیافته بود. در زمان ناصرالدین شاه تنها دگرگونی که در آن به عمل آمد این بود که حد و حدود و دروازه‌های تهران به عقب‌تر کشانده شد، شهر از ۱۲ کیلومتر مربع به ۲۴ کیلومتر مربع گسترده شد. در این زمان با خندقی که به دور شهر کنده شده بود؛ همچنین دروازه‌ها محدودی شهر را مشخص می‌کردند و محصوره‌ی آن متشکل بود از خندق شمالی آن؛ در محلی فعلی انقلاب (شاه‌رضای سابق) که نخستین خیابان شرقی، غربی مهندسی ساز مستقیم که با عرض ۲۵ متر و طول ۹ کیلومتر غرب و شرق شهر را به جاده کرج و راه مازندران پیوند می‌داد، یا سه دروازه به اسامی: دروازه شمیران، در حوالی بیج شمیران و دروازه دولت در چهار راه خیابان‌های سعدی و انقلاب بود. در آن روزگار خیابان سعدی را

خیابان لختی می‌گفتند؛ چرا که به دلیل خلوتی و عدم تردد در آن خیابان مردم را می‌آزردهند، لخت می‌کردند.

خندق جنوبی: در محل خیابان شوش از سر راه تیر دوللو خیابان شهیار تا میدان گمرک یا سه دروازه با نام‌های دروازه‌ی حضرت عبدالعظیم ۲- دروازه‌ی خانی آباد ۳- دروازه‌ی غاز جوانی سه راه خیابان شوش و شاهپور (وجه تسمیه تیر دوللو این است که دو تیر سیمانی برق برای نصب ترانسفور ماتور در خیابان ۱۷ شهپور (شهیار سابق) در تلاقی با خیابان شوش کار گذاشته شده بود.

خندق شرقی: در محل خیابان ۱۷ شهپور (شهیار سابق) نزدیک به میدان امام حسین (ع) (فوزیه سابق) تا تیر دوللو یا سه دروازه به نام‌های ۱- دروازه قرح آباد (دوشان تپه) که به خیابان زاله معروف بود و بعد از آن روی که در شروع انقلاب اسلامی شمار زیادی از مردم در این میدان به شهادت رسیدند؛ شهیدا نامیده شد. ۲- دروازه‌ی دولاب؛ رو به روی خرابات (انتهای خیابان ادیب المالک) ۳- دروازه‌ی خراسان؛ واقع در شرق میدان خراسان اول جاده‌ی مسگر آباد.

کم این مشکل عمده‌ی تهران:

شاید جالب باشد که بدانید تهران در آن زمان نیز تهران با مشکل بی‌آبی یا بهتر بگوییم کم‌آبی رو به رو بوده است؛ چرا که نه به رودخانه‌ای نزدیک بود و نه شاخه‌ای از رودی از آن عبور می‌کرد. این مسأله باعث شده بود، شهر توسعه لازم را نیافته و مهاجر و قریب کم‌تر در آن راه یابد و باز به همین خاطر بود که اهالی در

مساحت آن ۵۰ کیلومتر مربع.

- ۹- در سال ۱۳۴۵ به جمعیت آن با شهری و شمیران ۲/۹۸۰/۰۰۰ نفر و مساحت ۱۰۰ کیلومتر مربع بوده است.
- ۱۰- در سال ۱۳۵۳ خورشیدی جمعیت تهران ۳/۲۱۲/۹۹۵ نفر و در سال ۱۳۵۷ ۴/۰۰۰/۰۰۰ نفر و در سال ۱۳۵۹، ۶/۰۰۰/۰۰۰ نفر تخمین زده شده است.
- ۱۱- در سال ۱۳۸۵، ۱۲-۱۴ میلیون نفر با افزایش گاه به گاه جمعیت شهر و گسترش پهنای تهران خطر زمین لرزه روز به روز افزوده تر شد و نتیجه فاجعه آمیز خواهد بود؛ گویی تهران تا به ابد به گسترش سرسام آور خود ادامه می دهد.

سفره های آب زیرزمینی منطقه ی جنوب تهران:

تهران و شهری این حوزه در جنوب حوزة ی شمیران واقع است و شامل شهر تهران و زمین های شرق و غرب آن، شهری و قسمتی از بلوک غار، نا انتهای دره ی دو تویه اند که مساحت این حوزه ی روی هم ۹۲۵ کیلومتر است.

منابع تغذیه: در این محدوده چند نوع منبع تغذیه به شرح زیر وجود دارد:

- ۱- رودخانه های فصلی و سیلاب رودخانه خیراتند از؛ رودخانه های فصلی کن و سولقان - حصارک و فرحزاد، اولین در که، ولنجک، دربند، شاه آباد و سیلاب رودهای وسک و ونک که این سیلاب ها وارد سفره های زیرزمینی می گردند.
  - ۲- رودخانه های دائمی: دو رودخانه ی دائمی کرج و حاجرود به شکل مستقیم در تغذیه ی سفره های آب زیرزمینی این حوزه دخالتی ندارند، اما ایشان با لوله پس از عبور از تصفیه خانه ها برای نوشیدن و یا به شکل آب خام برای دیگر مصرف ها به سفره ی آب زیرزمینی تزریق می شود، تزریق آب منسوب به صورت فاضلاب در جاهای تهران و شمیران بهترین تزریق مستقیم آب به سفره ی آب زیرزمینی است؛ زیرا جاذب فاضلاب به صورت مستقیم قابلیت نشود به شکل اصطلاحی "آبکش" را طی می کند، بدین ترتیب می توان انتظار نمود که بیش از ۷۰٪ آب که به مصرف شرب در واحدهای مسکونی می رسد به شکل مستقیم و کم کم به سفره ی آب زیرزمینی نفوذ می کند.
- علاوه بر مصرف شرب تهران از این دو رودخانه هر سال مقداری آب خام برای آبیاری فضای سبز اطراف تهران و پارک ها، درختان و مصارف صنعتی منطقه تهران و شهر ری برداشت می شود.

باران و برف:

در نقاط مسکونی این ناحیه، باران و برف (سیرولات جوی) بهترین و سریع ترین راه نسبت به چاه های فاضلاب به سفره راه می یابند.

دگرگونی عمیق سطح آب زیرزمینی:

- ۱- چنان که پیش تر آمد، بر حسب مکان عمق سطح آب زیرزمینی در شمال و جنوب این ناحیه بسیار مختلف است به طوری

راستای خیرات و میراتیش تر همت خود را صرف رسانیدن آب به شهر و سقایت مردم نموده و اشراق به حفر قنات ها و کاریز مشغول شده، دیگران نیز به ساختن آب انبار می پرداختند.

جمعیت تهران قدیم:

در سال ۱۲۱۱ هـ. ق (۱۷۷۵ خورشیدی) دقیق بررسی های اولیوبه یی قرانسوی، جمعیت تهران بالغ بر ۱۵ هزار تن بوده که ۲۰۰۰ هزار نفر آن ها سپاهی بودند، او می گوید، شهر تهران نازساز، مربع شکل و هر ضلع آن حدود ۳۲۰۰ متر است، که بر روی هم نمی از مساحت این شهر آباد است. در سال ۱۹۲۵ تا ۱۹۸۳ اواخر دوره ی فاجاریه آب تهران به وسیله ی ۳۳ رشته قنات تأمین می شد؛ چون با توسعه شهر و افزایش جمعیت تهران در تنگنای بی آبی قرار گرفته بود بعد از سال ۱۹۲۵، نهی بزرگ در رودخانه کرج به طول ۲۵ کیلومتر کشیده شده و قسمتی از آب رودخانه کرج به تهران منتقل شد.

جمعیت تهران از ابتدا تا به حال:

- ۱- در سال ۱۱۷۵ خورشیدی ۱۵۰۰۰ نفر (اولیوبه یی قرانسوی)
- ۲- در سال ۱۱۸۶ خورشیدی ۵۰/۰۰۰ نفر (ژنرال گاردان)
- ۳- در سال ۱۹۲۴ میلادی ۱۰/۰۰۰ نفر تابستان و ۶۰/۰۰۰ نفر زمستان (کی تر)
- ۴- در سال ۱۲۴۰ خورشیدی ۸۰/۰۰۰ نفر تابستان و ۱۲۰/۰۰۰ نفر زمستان (مینورسکی)
- ۵- در زمان ناصرالدین شاه، شاه قاجار (۱۲۶۴-۱۳۱۳ ق) جمعیت تهران حدود ۱۵۰/۰۰۰ نفر بوده است. در سال های پاپائی پادشاهی ناصرالدین شاه جمعیت ۱۶۰/۰۰۰ نفر بوده است.
- ۶- در سال ۱۳۱۷ خورشیدی حدود ۳۰۰/۰۰۰ نفر.
- ۷- در سال ۱۳۱۹ خورشیدی ۵۴۰/۰۰۰ نفر، مساحت تهران حدود ۳۰ کیلومتر مربع بوده است.
- ۸- در سال ۱۳۳۵ خورشیدی ۱۸۰/۰۰۰ نفر بوده است و

اهمیت زیادی برای این شهر بزرگ داشته است که هم برای نوسیدن اهالی و هم برای کشاورزی اطراف تهران مورد بهره برداری قرار می گرفته است، اما همان طور که می دانیم به خاطر نبودن یک برنامه ریزی درست برای اداره ی فاضلاب های این چند شهر چند میلیونی معمولاً این آب ها با آب های آلوده برخورد داشته، این امر از گذشته تا به امروز ادامه داشته است که موجبات آلودگی سفره آب های زیرزمینی تهران را به وجود آورده است.

پوشش گیاهی

گیاهان طبیعی خودرو:

پوشش گیاهی تهران عبارت است از انواع گون انواع گون الک، تمشک، بوته زرشک، سماق، نسترن، خارشتر، لاله وحشی، اسپند، سنبل، زینق، ارغوان کوهی که از تیره جلبانیان است. در استان تهران جنگل طبیعی وجود دارد و به صورت انبوه وجود ندارد و تنها در دامنه های جنوبی البرز به ویژه کوهستان های شمالی کرج و تهران جنگل های تنگی از درختان ارمن (سر و کوهی) می باشد همچنین بادام کوهی، درخت گردو، ارغوان وحشی، پسته کوهی و سماق نیز به چشم می خورد.

الف- گیاهان صنعتی:

۱- کتان: کتان از گیاهان وحشی بومیه خار است که به نام گون مشهور است. این گیاه موارد استفاده در صنایع نساجی- صنایع پسته- تاروسازی مصرف دارد این گیاه در شهرستان تهران رشد می نماید.

۲- سمغ: شرمی گیاهی است که از ساقه و تنه درختان گیلاس- زرد آلو- گوجه- بادام خارخ و جمع آوری می گردد و بیش تر در کارخانه چیت سازی مصرف دارد. رشد این گیاهان در تهران به چشم می خورد.

ب- گیاهان دارویی:

۱- شیرین بیان: این گیاه دارویی کشور عموماً خودرو است علاوه بر مصرف تجاری دم کرده آن برای زکام، آترین و غیره مصرف دارد. این گیاه در اطراف تهران رشد می نماید.

گیاهان دیگر شامل پشمچه- کاسنی- اویشن، اسطوخودوس، ترنجبین، گندم، جغتو رشد در تهران رشد می کنند.

فصل بارندگی در تهران اواخر پاییز، زمستان و اوایل بهار است، باران تابستانی بسیار بندرت ممکن است بیبارد.

اطلاعات مختصری راجع به سفره آب های زیرزمینی و گونه های آن:

از آن جایی که آگاهی از چگونگی سفره آب های زیرزمینی به شناخت مسائل آب های زیرزمینی کمک می کند سعی می کنیم در این جا مختصری درباره ی سفره های آب زیرزمینی و انواع آن نوشته شود. جمع شدن آب در زیر زمین و تشکیل آب های زیرزمینی از حمله سنگی به قابلیت نفوذ و تخلخل سنگ و زمین دارد. آب در زمین تا یک عمق معینی نفوذ می کند و بر روی طبقه غیر قابل نفوذ ذخیره می شود به قسمتی که آب در آن ذخیره می شود سفره آبدار گویند.

که از ۱۶۰ متر تا ۵ متر تغییر می کند و به طرف جنوب مرتب رو به کاهش است؛ حتی در خود شهر تهران هم اختلاف سطح ایستایی حدود ۶۰ متر است.

یکی از دلایل مهم و اصلی بالا بودن سفره و آب های زیرزمینی در منطقه جنوب تهران این است که نوع خاک های در شمال، مرکز و جنوب تهران باهم متفاوت است؛ چنان چه در جنوب تهران ذرات تشکیل دهنده ی خاک از نوع رس یا اندازه ی کمتر از ۰.۰۲- میلیمتر است که می توان گفت، ذرات چسبندگی خاک بسیار بالا بوده، آب را در خود نگاه داشته، حرکت آب را به سطوح پایین تر غیر ممکن می سازد؛ در صورتی که در شمال تهران ذرات تشکیل شده ی خاک از نوع قلیه سنگ، شن، ماسه و در بعضی نقاط تشکیلات کنگلومرا است. کنگلومرا نوعی سنگ است که بافت آن مخلوطی از سنگ های قله های درشت، ریز و ماسه است که در کبکی میماند مانند آن ها را به هم پیوسته است.

۲- بر حسب زمان، تغییرات فصلی عمیق سطح ایستایی در شهر تهران و بالاخره در جنوب شهر و شهر ری به علت تزریق مداوم فاضلاب آب ها چندان محسوس نیست و از چند سانتی متر تجاوز نمی کند.

کیفیت آب زیر زمینی تهران:

مطلب مهم در مورد کیفیت آب های زیر زمینی تهران و شهر ری، موضوع فاضلاب های شهر تهران و حومه و تزریق آن به سفره های زیرزمینی است که حاصل آمدن آلودگی آب از دیدگاه افزایش مواد آلی متوجه انسانی و باکتریولوژی است.

آب

آب در زندگی بشر و موجودات نقش بسیار مهمی دارد و در حقیقت می توان گفت که حیات جانداران وابسته به آب است. با توجه به اهمیت آب به ویژه آب های نوشیدنی، لازم است سرمایه گذاری های لازم و برنامه ریزی دقیق برای بهره برداری درست از آب به عمل آید. از آن جا که ایران کشوری کم آب است باید اقدامات لازم و اساسی برای ذخیره سازی آب و بهره برداری درست از منابع آب به عمل آید تا این منابع حیات به هدر نرود؛ زیرا به علت بهره برداری نادرست از منابع آب و ذخیره این مناطق بسیار زیادی از کشور ما از این نعمت حیاتی محروم هستند. منابع آب های زیرزمینی که منشأ آن ها نزولات جوی است، در کشور ما کم نیست و لازم است مردم و مسؤولان، بهایی سنجش تر از امروز به این منابع سرشار و بهره برداری صحیح از این منابع بدهند.

همان طور که می دانیم بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، به جهت ناآگاهی و سوء استفاده برخی از مردم در قسمت های مختلف کشور به شکل غیر قانونی چاه های آبی حفر شد البته مسؤولان تا حدودی از این امر جلوگیری نموده اند اما به علت اهمیت زیادی که این منابع برای کشور ما دارند لازم است که نظارت دقیق تری اعمال گردد تا هم ذخیره کافی برای آینده وجود داشته باشد و هم احتیاجات کنونی برآورده گردد.

منابع آب های زیرزمینی در تهران نیز از گذشته تا به حال

سفره آبنار خود از دو بخش تشکیل شده است:

تبخیری و اشباعی:

الف- تبخیری: بخش تبخیری در بالا واقع شده که قسمت فوقانی آن آب پایین و بالا می‌رود. از این راه که در زمان بارندگی و نفوذ آب حرکت سطح آب از پایین به بالا است. در این قسمت همچنین قسمت تحتانی بخش تبخیری آب به صورت اشباع وجود ندارد. بنابراین برای استخراج قابل اهمیت نیست.

ب- اشباعی: اما بخش اشباعی همیشه از آب پر بوده، از نظر بهره‌برداری قابل اهمیت است و بیش‌تر چاه‌ها به این منطقه می‌رسد.

جزایرهای آب زیرزمینی بسیار کند است. در مواردی که آب زیرزمینی وارد یک چاله ساختمانی ناودیس پست مواد تخریبی گردد، تشکیل یک دریاچه آب زیرزمینی می‌دهد و در برداشت از این آب باید توجه داشت مجموع آبی که برداشت می‌شود از مقدار آبی که وارد زمین می‌گردد تجاوز نکند. غارت آب زیر زمینی نتایج ویران کننده‌ای دارد. از جمله نتایج آن فقدان آب و نشست زمین به

گونه‌ای گسترده است.

معرفی زمین شناسی و ژئومورفولوژی البرز (مرفولوژی رشته کوه‌های البرز)

در البرز مرکزی و شرقی ساختمان یک تاقدیس مرکب (آنتی کلینوریوم) ساده است که از چند تاقدیس و ناودیس تشکیل شده است. دامنه‌های شمالی و جنوبی از نقطه نظر ساختمان زمینی و چینه‌شناسی با همدیگر اختلاف دارد.

دامنه‌های جنوبی از این نظر به ایران مرکزی بیش‌تر شباهت دارند. در هر دو دامنه البرز دو راندگی‌های پرشیب وجود دارد. رو راندگی در دامنه‌ی شمالی سمت شمال و در دامنه جنوب به سمت جنوب است.

گانسسر Gansser و هوپر Huber (1962) البرز مرکزی را از شمال به جنوب به پنج بخش تقسیم کرده‌اند:

۱- البرز شمالی ساحلی، که بیش‌تر از سنگ‌های رسوبی که

دوران دوم تشکیل یافته و تاقدیس و ناودیس‌های ملایمی دارد. آهک‌های این بخش متعلق به ژوراسیک تا کرتاسه می‌باشد.

۲- بخش سیانی البرز: از این بخش قسمت مهمی از ساختمان رشته‌ی البرز را تشکیل می‌دهد و عمدتاً از سنگ‌های دوران اول و دوم تشکیل یافته است. در دو بخش شمالی و میانی توقف‌های اتوسن (سازنده کرج) دیده نمی‌شود.

۳- بخش جنوبی البرز: سنگ‌های دوران اول و دوم این بخش از آهک بوده و با رس و ماسه زغال و اریلیس همراه است و به صورت روانده روی رسوبات دوران سوم قرار گرفته است.

۴- بخش فرورفتگی تنامی بخش جنوبی البرز:

این بخش از دو قسمت شرقی و غربی تشکیل شده است. در شمال تهران رسوبات قلوه سنگی پلیوسن به شدت چین خورده و جابجا با سازند کرج رو رانده پوشیده است. در قسمت شرقی جاذبه مارون‌های ژپس دار (کچی) متناوباً در داخل کونکولومرا و سایر رسوبات پلیوسن قرار دارد.

۵- آنتی البرز: در جنوب شرقی تهران ارتفاعات سیاهیه و کوه بی‌بی‌شهربانو در جنوب آن از سنگ‌های قبل از دوران سوم بوده و به صورت تاقدیس است که ریویر Rivier A. در سال ۱۹۲۵ از آن آنتی البرز نامید.

در دو سوی گردنه کندوان و جالوس به سمت شمال و رود کرج به طرف جنوب جاری است. محور دره این دو رود به طور کلی عمود بر محور کوهستان است و ارتفاع آن را کمی کاهش می‌دهد. در باختر گردنه‌ی کندوان شاهرود در یک دره‌ی ناودیس به سوی غرب می‌رود و کوهستان را به دو رشته موازی ولی نامساوی تقسیم می‌کند. رشته شمالی عریض بوده و در علم کوه به بیش‌ترین ارتفاع می‌رسد (۴۸۲۰) این رشته کوه "الموت" نام دارد. رشته جنوبی آن به نام کوه‌های طفلان معروف و به طور مشخص از رشته شمالی باریک‌تر و کم ارتفاع‌تر است.

نقش‌های عمده اثرات پوشش گیاهی و فضای سبز در

جغرافیای ریستی تهران:

کاهش دما و افزایش رطوبت نسبی:

فضای سبز در شکل چیره‌ی درختی به علت گسترش سطحی برگی قابل توجه خود نسبت به سایر اشکال گیاهی می‌تواند از راه تعریق، سبب افزایش رطوبت نسبی، کاهش دما و تلطیف هوا شود. یک تنک درخت، به تنهایی به اندازه ده گولر هوا را مطبوع و خنک می‌کند. درختان دما را کاهش داده، هوا را به حرکت و جریان وا می‌دارند و از خشکی هوا جلوگیری می‌کنند.

درخت‌زاری از گونه راش، به مساحت یک هکتار در شش ماه می‌تواند ۳ هزار تن آب را به صورت بخار در هوا پخش کند. عمل تعریق درختان با جذب کالری همراه است؛ به همین روی سبب کاهش دما می‌شود. بدین سان نواری از گیاهان به پهنای ۵۰ تا ۱۰۰ متر گرما را ۲ تا ۴ درجه نسبت به مرکز شهر کاهش می‌دهد و در عین حال ۵۰٪ بر رطوبت هوا می‌افزاید. تفاوت دمایی که از این راه حاصل می‌شود موجب کاهش آلودگی در فشار هوا می‌شود که خود نمره‌ی بالا رفتن هوای گرم بر بالای مناطق ساختمانی و

مسکونی شهر است. کاهش در فشار هوا با تمامی به سرعت ۱۲

کیلومتر در ساعت را پدید می آورد و همین پادها کافی است تا هوای یک شهر بزرگ را در عرض یک ساعت کاملاً تجدید کرده، فشاری از هوای آلوده به شکل گنبد تشکیل می شود و جریان هوای خنکی که از مناطق سرسبز شهر برمی خیزد با این گنبد هوای آلوده به رویارویی می پردازد. افزون بر این جریان هوای خنک که تمایل به فرود آمدن دارد بر سوراخ خود گرد و غبار معلق در هوا را نیز به سوی خاک می راند. مقدار این گرد و غبار در بعضی از شهرها بسیار نگران کننده است؛ به طوری که در مرکز توکیو ۵۰ تن، در لندن ۱۰۰ تن و در نیویورک ۳۰۰ تن گرد و غبار در هر کیلومتر مربع در سال برآورد شده است. اندازه گیری ذرات موجود در گرد و غبار (این ذرات اثرات ناگواری در دستگاه تنفسی شهروندان دارند) نشان می دهد مقدار ذرات موجود در گرد و غبار بر حسب یک لیتر در هوا در مناطق مختلف شهر چقدر با هم تفاوت دارند.

نتایج این اندازه گیری ها به قرار زیر است:

- در مرکز شهر ۱۸۴ هزار ذره گرد و غبار در هر لیتر هوا
- در ایستگاه مرکزی راه آهن شهر ۱۲۶ هزار در هر لیتر هوا
- در خیابان های بی درخت ۱۱۵ هزار در هر لیتر هوا
- در خیابان های درخت کاری شده ۳۸ هزار در هر لیتر هوا
- در پارک های شهر ۳۱ هزار ذره گرد و غبار در هر لیتر هوا
پدین سال تنها یک هکتار جنگل می تواند همانند یک صافی و فیلتری بزرگ هر ساله ۴ تن گرد و غبار را از هوا گرفته و پاک کند و رسوب دهد. یک چمن معمولی ۲ تا ۶ بار بیش از یک زمین برهنه گرد و غبار جذب می کند ولی یک درخت ۳۰ تا ۶۰ بار بیش تر همین کار را انجام می دهد. قدرت درختان در جذب و از بین بردن گرد و غبار متفاوت است و بر حسب نوع گونه فرق می کند. اندازه گیری های انجام گرفته در پاریس نتایج زیر را به دست داده است:

- در ۱۵ روز بر روی ۱۰۰ گرم از برگ های درختان نارون ۲/۷۲۵ گرم گرد و غبار رسوب یافته است.
- در ۱۵ روز بر روی ۱۰۰ گرم از برگ های شاه بلوط ۲/۲۹۵ گرم گرد و غبار رسوب یافته است.
- در ۱۵ روز بر روی ۱۰۰ گرم از برگ های نمدار ۰/۹۳۶ گرم گرد و غبار رسوب یافته است.
- در ۱۵ روز بر روی ۱۰۰ گرم از برگ های کزک ۰/۹۷۹ گرم گرد و غبار رسوب یافته است.
فضای سبز شبه جنگلی به عنوان یادشکن قادر است تا میزان گرد و غبار در پشت بادبناها را کاهش دهد.

تغییر میکروکلیم:

مهم ترین نقش فضای سبز و درختان، بالا بردن سطح آسایش شهروندان از راه تغییر در میکروکلیم است. فضای سبز شبه جنگلی از این نظر ثمربخش تر است بیشترین و کمترین دما در داخل توده های جنگلی نسبت به فضای باز مجاز و متعادل تر است. کاهش دما و خنک شدن شهر به خودی خود سطح آسایش مردم

را بالا می برد.

مقابله با جزایر گرما:

هم اکنون پژوهشگران نواحی شهری را جزایر گرما نام نهاده اند. زیرا سطح تیره ی زمین در شهرها ۳ تا ۵ درجه سانتیگراد بیش از زمین های مجاور گرمای شدید خورشید را در طول روز جذب می کنند؛ از این راه در ۳۰ درصد از آلودگی های هوا سهمیم می باشند. زمانی که دمای هوا بیش از ۹۰ درجه فارنهایت باشد، هیچ شهر بزرگی در ایالات متحده به استانداردهای ملی برای پاکیزگی هوا نمی تواند برسد.

ولی در صورت کاهش دما به کم تر از ۷۲ درجه امر امکان پذیر می شود. اثر غیرمستقیم درختان در کاهش دمای هوا باعث صرفه جویی در هزینه انرژی همچنین کاهش آلودگی می شود. در شهرهایی که پوشش درختی خوبی دارند انرژی خورشید باعث بهبود چرخه های طبیعی آب و هوا و مولد غذایی می شود. در

شهرهای فاقد درخت که سطح بیش تر زمین را ساختمان ها و سیستم های نوله کشی پوشانده اند چرخه های طبیعی کوتاه شده و اختلال در چابدهایی انرژی، آن ها را به جزایر گرما تبدیل می کند که به نوبه خود باعث افزایش ناراحتی عمومی و افزایش آلودگی های شهر می شود.

کاهش میزان سرب:

درختان در کاهش میزان سرب به ویژه در حاشیه های جاده ها و شاهراه ها نقش مؤثری دارند. مقایسه تطبیقی درختان با سایر اشکال گیاهی مانند گیاهان علفی و گیاهان زراعی نشان می دهد که درختان ۱۰ تا ۲۰ برابر گیاهان علفی و ۴ برابر گیاهان زراعی (در مقایسه با سطح معیار که مناطق فاقد جاده هستند) می توانند رسوب گیری کنند.

در مناطق پر ترافیک، شهرهای انبوه و شاهراه ها اهمیت درختان (برگ ها، شاخه و برگ ها و حتی تنه درختان) در جنوب میزان سرب هوا که از اگزوز ماشین ها پراکنده می شود، بسیار مهم

این که مقدار نزولات جوی در اثر سنگ فرس شدن زمین های اطراف واحدهای ساختمانی جریان بیش تری پیدا کرده، احتمال سیلاب های کوچک و بزرگ را می دهد؛ همچنین به علت نبود سیستم زه کشی به شکل اکو، بر آلودگی آبها و سفره های زیرزمینی افزوده می شود و همین طور شایسته است به ازای هر طبقه از برج هایی که در حال حاضر ساخته شده اند، محدودهای از فضای سبز در گرداگرد برج احداث شود تا فضای سبز از آسیب های انسانی و طبیعی ناشی از آن را اصلاح کند؛ همچنین جلوگیری از استفاده نادرست از فن آوری ها، ابزار و تجهیزات است که باعث بر آلودگی آب و هوای تهران شده نیز لازم به نظر می رسد؛ زیرا این عامل خود باعث نابودی پرندگان و حیواناتی که در شهر تهران زندگی می کردند، می باشد و در واقع بالا بردن سطح آگاهی و فرهنگ مردم در رابطه با استفاده از وسایل و تجهیزات خود باعث حفاظت عناصر طبیعی و زیست محیطی می گردد؛ بنابراین ایجاد پوشش گیاهی در سراسر نطقه های گوناگون شهر تهران و پوشش گیاهی مطابق با چارچوب منطقه و محیط؛ همچنین ۷۰٪ از آلودگی هوای تهران در شهر وسایل نقلیه و موتوری (بد کار کردن کاترپرانورها) بوده می بایست اقداماتی در راستای جلوگیری از آلودگی بیش تر شده همچنین سیستم اکو جهت یک روش زه کشی فاضلاب های شهر تهران و عدم آلودگی بیش تر سفره های زیرزمینی و احداث مراکز تصفیه خانه در چند نقطه ای شهر جهت برداشت از آب های زیرزمینی برای تصفیه آب و انتقال آن به زمین های کشاورزی در جنوب شهر تهران و دو دشت ورامین و شهریار، همچنین استفاده برای پارک ها و حفاظت مناطق طبیعی و فرقی کردن آن در شهر و همین طور کاهش آب های زیرزمینی که در جنوب تهران بالا آورده است از روش فوق در چند جهت مثبت می توان بهره برداری نمود. در قسمت شمال تهران پیشنهاد می شود تراکم گیاهی بیش تر در بالادست شهر ایجاد گردد تا از جریان سیلاب های مخرب جلوگیری شود؛ همچنین پوشش گیاهی باعث کنترل شدت و حرکت جریان روان آب ها می گردد و از تغییر شکل دادن بافت طبیعی شهر تهران جداً جلوگیری شود و در واقع تهران به یک مسکن طبیعی حفاظت شود تا از بحران هایی که به دست انسان ایجاد می شود جلوگیری گردد؛ همچنین یکی از بحران های زیست محیطی که در تهران به چشم می خورد انفجار جمعیت در شهر و افزایش بی رویه جمعیت است که خود باعث آلودگی های زیست محیطی از دیدگاه ی گوناگون طبیعی شامل آب و هوا - خاک و ... می گردد که پیشنهاد می شود امکانات رفاهی و بهداشتی بیش تری به دهات و روستاها برده شود تا از مهاجرت های بی رویه و مضر جلوگیری شود؛ همین طور مراکز صنعتی که در شهر ایجاد شده به بیرون از شهر منتقل شود و جریحه های سنگین برای کسانی که به حفاظت محیط زیست اهمیت نمی دهند در نظر گرفته شود و از رسانه های گروهی به ویژه تلویزیون برای آموزش های لازم برای حفاظت از محیط زیست استفاده ی بیش تری شود.

نتیجه گیری

با توجه به خطرهای انسانی و فرآیندهای انسانی که در تهران دیده می شود، می توان نتیجه گرفت، شهر تهران چون دیگر شهرهای ایران زمین، شهر بی دفاع در برابر تمامی خطرهای انسانی و فرآیندهای انسانی است.

افزایش روزافزون و بی رویه جمعیت این شهر، میزان خطر را در آن سد چندان نموده است، نکته ای که پیش روی ماست این است که باید به لوزه خیزی این شهر اندیشید و شهروندان را در مقابله با آن آگاه نمود.

در واقع یکی از تعریف های واقعی علم جغرافیا، علم برنامه ریزی، توسعه و آینده نگری است که برای برنامه ریزی و توسعه و آینده نگری می بایست آگاهی های کیفی و کمی را که از چارچوب های محیط طبیعی برداشت شده، استفاده نمود و این امر هم در شهر تهران از موارد مهم است. با توجه به توزیع فضای جمعیت در شهر تهران اهمیت دادن به شهرهای کوچک و هدایت سرمایه به شهرهای مجاور اجتناب ناپذیر است. چنین به نظر می رسد در آینده از ساخت شهرهای اطراف تهران به صورت باغ

شهر تاگزیر باشیم. در اصل شهرک های جدید به باغ شهر تبدیل شده و هدف باید توسعه فضای سبز باشد. خوشبختانه فعالان گسترش فضای سبز تهران در این زمینه در تلاش است و شهرداری های منطقه های ۱-۴-۵-۱۳-۱۵-۱۸-۱۹-۲۰ به توسعه فضای سبز پرداخته اند و از دیگر سو وجود مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست (۵۰٪ از مساحت استان تهران) به این اهمیت افزوده است؛ به طور کلی لازم به نظر می رسد، از برج سازی هایی که باعث تخریب فضای سبز می شوند جلوگیری نمود. چرا که این برج سازی ها نخست، فضای سبز تهران را از بین می برد و خود باعث آلودگی بیش تری می شوند. (با توجه بر آلودگی وسایل نقلیه و موتوری که شهر احتیاج بیش تری به فضای سبز و تطبیق فضا به وسیله پوشش گیاهی دارد) و دیگر

مطابق:

اسمیرا، م. (۱۳۸۱). (مجله علمی) شهرهای تهران: چالش های توسعه و مدیریت. تهران: انتشارات نشر معین.
 ۱- از کشور سازگار، توسعه کیفی ایران: شبکه ای از زیست محیطی، مطالعه ای بر روی سبک زندگی و آلودگی هوا.
 مؤسسه تحقیقات و توسعه محیط زیست ایران

ونکوور آزمایشگاه گردشگری

مهدی شفیعی پور

کارشناس ارشد جغرافیای طبیعی

عضو هیأت علمی دانشگاه جامع علمی کاربردی مرکز آران و بیدگل

صنعت گردشگری به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه جوامع امروزی حاصل در هم‌نیدگی عوامل گوناگونی است که برآیند عملکرد این عوامل می‌تواند ملاک قابل اعتمادی برای قضاوت درباره‌ی سطح بالندگی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این جوامع باشد. کنکاش درباره‌ی ویژگی‌های جوامع مترقی و بررسی عوامل موفقیت آنها در این میدان نیز ارزی مناسب برای مطالعه تطبیقی و شناخت شرایط موجود در صنعت گردشگری کشور خواهد بود. بدین منظور بازشناسی ویژگی‌های شهری در یک کشور توسعه یافته که با ویژگی‌های خاص خود در میدان رقابت با شهرهای دیگر گوی سبقت را برده، می‌تواند دستاویز برای تأمل و تعمق در عوامل و فاکتورهای تأثیرگذار در شکوفایی صنعت گردشگری باشد. زمانی که از بر قدیم رو به سوی بر جدید، اقیانوس اطلس را پشت سر گذاریم به سرزمین‌هایی می‌رسیم که بازشناسی آن‌ها حاصل تلاش مشهورترین و کامیاب‌ترین سیاح تمامی اعصار، کریستف کلمب، است. نیمه شمالی این خشکی عظیم با چشم‌اندازهایی بدیع، ویژگی‌های جادویی اقلیم متفاوت آن را به رخ می‌کشد تا هنوز هم پاداشی شایسته برای گردشگرانی باشد که رنج سفر طولانی را بر خود هموار سازند.

شهر ونکوور^(۱) که عنوان بزرگ‌ترین شهر ایالتی بریتیش کلمبیا واقع در جنوب غربی کشور کانادا، محاط در آب و منقش به رنگ‌های تغییر پذیر کوه‌های سایه زده خود است. این کشور در جنوب غربی ایالت بریتیش کلمبیا درست در مقابل جزیره‌ی ونکوور قرار دارد و مرزهای آن از شمال به خلیج کوچک پورارد^(۲)، از غرب به تنگه جورجیا و از جنوب به رودخانه فراسیر^(۳) محدود می‌شود. ونکوور حدود ۲۴ کیلومتر تا مرزهای شمال غربی ایالات متحده فاصله دارد. این بندر ساحلی با هیبت یک کلان شهر، سومین شهر بزرگ کانادا بعد از تورنتو و مونترال محسوب شده، مرکز بزرگ تجاری، صنعتی، مالی و گردشگری به شمار می‌رود.

ونکوور به عنوان مهم‌ترین بندر کانادا محل بارگیری و ترانزیت کشتی‌های حامل زغال سنگ، پتاس و فلزات سنگین است که غالباً به ژاپن، برزیل، کره جنوبی، چین و ایالات متحده منتقل می‌شوند. صنایعی همچون یالایش نفت، صنایع غذایی، صنعت چاپ و نشر و از همه مهمتر صنعت گردشگری این شهر را به یکی از قطب‌های اقتصادی کانادا تبدیل

می‌سازد.

این جا شهری است که به شما امکان می‌دهد تا در صبحگاه گلف بازی کنید، بعدازظهر را با قایق رانی سرگرم شوید و شبانگاه را با سفر به دامنه‌های برف گیر کودهای ساحلی برای اسکی لحظه‌هایی سرشار از شمع سازید.

یک روز اقامت در ونکوور امکان استفاده از تمامی انرژی متصور برای شما را فراهم می‌سازد. از این روی که فرصت برای ورزش، شنا، قایق رانی و اسکی روی برف! مهیا خواهد بود. مناظر تماشایی که حاصل تماس اقیانوس آرام با ساحل و همچون کوه‌های ساحلی با رودخانه فراسیر و مرغزارهای وسیع است بسیاری از گردشگران را از سراسر دنیا به این شهر می‌کشاند. روبکرد سیل آسای گردشگران و افزایش سریع جمعیت آن باعث توئد یک کلان شهر در طول دهه‌ی هشتاد میلادی شد.^(۴) آمار نشان داده، بازدید حدود نه میلیون گردشگر در سال ۱۹۹۰ باعث تزریق ۱/۷۷ میلیارد دلار به کالبد شهر شده است.

این میزان برای شهرهای دیگر کانادا مانند تورنتو، کبک و مونترال به ترتیب ۹ و ۱۰ و ۱۱ درصد است؛ اما به راستی چه چیزی باعث می‌شود تا ونکوور این گونه آغوش بگشاید؟

سواحل:

قله‌های چهار هزار فوتی کوه‌های ساحلی پوشش برفی خود را تا ماه ژوئن حفظ می‌کنند تا در تمام طول سال میدان‌های گوناگون از ستیخ کوه‌ها تا مرغزارهای وسیع دانه، تا جایی که به بندری شلوغ، سپس به اقیانوس آبی می‌پیوندند؛ به وجود آید (۱۰) ساحل‌شنی زیبا در کوتاه‌ترین فاصله ممکن به مرکز شهر منتهی می‌شوند، تا امکان بهره‌گیری هم‌زمان از اسکانات اقامتی و ورزش‌های آبی میسر شود. بهره‌مندی سواحل ونکوور از جریانات هوایی که از سمت ژاپن گسیل می‌شود باعث شده که این مکان در تابستان به بهشتی برای موج سواری و استفاده از قایق‌های بادبانی تبدیل شود؛ در همین زمان که این سواحل شرایطی اقلیمی شبیه به کالیفرنیا را تجربه می‌کنند، مشاهده ماشین‌هایی که بر روی سقف آنها وسایل اسکی تعبیه شده است و به سمت قله‌های برف‌گیر کوه‌های ساحلی در حرکت‌اند، کمی عجیب در نظر آید.

نتایج فرهنگی

محصولات این گوناگونی در غالب اشکال مختلفی از بازتاب‌های فرهنگی رخ می‌نمایند و محیط شهر را به یک موزه مردم شناسی تبدیل می‌کند؛ سال‌های سال است که سفید پوستان در همسایگی جوامع آسیایی زندگی می‌کنند. در آمیختگی حاصل از این همجواری منظره‌های جالبی را آفریده‌است؛ یک مغازه فروش فرتون^(۸) در محله چینی‌ها و یا

ساخت اسکله‌ی مدرن و زیبای شهر و پیشرفت در تسهیلات حمل و نقل به همراه ساخت تشکیلات اقامتی کارآمد باعث ادامه‌ی روند رشد گردشگری شده، به طوری که در سال ۲۰۰۰ تعداد ۲۲ میلیون نفر از این شهر بازدید کردند. در این میان مهاجرت نیز به عنوان یک پدیده شایع، باعث افزایش سریع جمعیت شهر شده است. مهاجران داخلی اغلب از اونتاریو و آلبرتا و مهاجران خارجی نیز از آسیا نقل مکان کرده‌اند.

ویژگی‌های طبیعی و انسانی منحصر به فرد این شهر را در صدر انتخاب شهروندان کانادایی و مهاجران خارجی قرار داده است. به طوری که در یک نظرسنجی حدود سی درصد از مردم کانادا این شهر را نخستین اولویت برای سفر در نظر می‌گیرند؛

محصولات این گوناگونی در غالب اشکال مختلفی از بازتاب‌های فرهنگی رخ می‌نمایند و محیط شهر را به یک موزه مردم شناسی تبدیل می‌کند

ساخت اسکله‌ی مدرن و زیبای شهر و پیشرفت در تسهیلات حمل و نقل به همراه ساخت تشکیلات اقامتی کارآمد باعث ادامه‌ی روند رشد گردشگری شده، به طوری که در سال ۲۰۰۰ تعداد ۲۲ میلیون نفر از این شهر بازدید کردند.

یک فروشگاه عرضه کفش‌های چینی در مجاورت یک رستوران ایتالیایی یا همسایگی^(۹) کانادایی با یک مرکز فروش ساری (لباس زنان هندی) و ادویه هندی. هر یک از این مراکز به‌دقت کوشش خود را برای نگهداری و ابقاء سنت‌های منحصر به فرهنگ خود را به کار می‌گیرند. محله‌های ایتالیایی نشین‌هایی کاملاً تجاری دارند که با معابری پیچیده ویژگی‌های یک جامعه مدیترانه‌ای را مجسم می‌کنند. تعدد مغازه‌های خواربار فروشی، دستگاه‌های تهیه اسپرسو^(۸) انواع مختلفی از سس‌های خوشمزه بیش از هر چیزی جلب توجه می‌کنند.

سفر به مالزی

کنار شتابان رشد مدیریت کیفیت
تغییر علیا

رشد و توسعه همه جانبه حوزه جنوب شرقی آسیا خصوصاً در بخش شهرنشینی و ساماندهی فضاهای شهری با تکیه بر صنعت توریسم و اکوتوریسم می‌تواند باشد. همچنین توسعه مدیریت کیفیت* با تکیه بر الگوی ژاپن از دیگر ویژگیهای مدیران و برنامه‌ریزان مردم مالزی به شمار می‌آید. مثلاً در صنعت ساختمان سازی پروژه‌ها معمولاً در ۳ شیفت کاری و به صورت ۲۴ ساعته حتی در ایام قلیل تعطیلات رسمی بدون وقفه در حال اجرا می‌باشند. طی مدت بازدید از شهر کوالالامپور شاهد بزرگترین مسجد جهان، بزرگترین برج و آسمان خراش دنیا با ۱۸۸ طبقه ارتفاع و بزرگ ترین باغ پرندگان دنیا، در این شهر دو میلیون و چهارهزار نفری بودیم. در کنار این همه بزرگترین مرکز تجاری قاره آسیا نیز در مالزی قرار دارد. اهمیت این موضوعات زمانی بیشتر آشکار می‌شود که بخاطر اوریم در قاره پهنای و تاریخی آسیا غولپای اقتصادی نظیر چین، کره، هند، هنگ کنگ و از همه مهمتر ژاپن حضور دارند و با این وجود مالزی رتبه اول را در امور پیش گفته اجراز نموده است.

هنگامی که هواپیمای ایران ایر حامل اعضای گروه در فرودگاه کوالالامپور به زمین نشست و مسافری وارد فرودگاه بین‌المللی مالزی شدند، عظمت فرودگاه بخندی چشمگیر بود که از مقایسه فرودگاه تهران با آنچه شاهد بودیم احساس تأسف به انسان دست می‌داد. این تفاوت‌ها از نظر تعداد پرواز و نشست و برخاست هواپیمایها و از لحاظ سازه‌های ساختمان فرودگاه و همچنین خدمات جانبی و رفاهی و تجهیزات مدرن فرودگاهی، بارز بود.

آنان در عین حال که از تکنولوژی صنعتی خود استفاده مناسبی نموده بودند، با دقت مثال زدنی ساده‌ترین روشها را برای ارتقاء کیفیت محیط انسانی از نظر دور نداشته‌اند. مثلاً تمامی درختان و فضاهای سبز در خدمت سیمای شهری قرار گرفته و با مدیریت صحیح و نگهداری و زیباسازی آنها با استفاده از وسایل ابتدایی نظیر فیچی، هرس درختان و درختچه‌ها و نصب گلدان‌های ساده فلزی، بتنی و گلی در کنار نیروی انسانی کارآمد و آموزش دیده بالاترین بهره‌وری را ایجاد کرده‌اند.

کشور مالزی در جنوب شرقی قاره آسیا در خط ۱۰۰ درجه طول شرقی جغرافیایی در نزدیکی خط استوا قرار گرفته است و از سمت جنوب با کشورهای سنگاپور و اندونزی و از قسمت شمال در همسایگی کشور تایلند و در محدوده اقیانوس هند قرار گرفته است. آب و هوای گرم و مرطوب و اقلیم و چشم‌انداز بسیار زیبا و منحصر به فرد این کشور آسیایی زمینه مناسبی برای صنعت توریسم و گردشگری و ایجاد پارکها و فضاهای سبز تفریحگاهی فراهم آورده است.

مالزی کشوری است با بیش از ۲۰ میلیون جمعیت که بیشتر جمعیت این کشور مدرن، مسلمان هستند همچنین از ویژگیهای ممتاز این کشور برخورداری از امنیت اجتماعی بالا، پاکیزگی و زیبایی محیط و امروزی بودن و آزادی قابل ملاحظه شهروندان آن می‌باشد.

شایان ذکر است شکوفایی خیره کننده این کشور کوچک در ۲۰ سال اخیر باعث شده است تا مالزی به عنوان نماد طلایی پیشرفت در آسیا و کشورهای اسلامی بدل گردد. از جمله مهمترین دستاوردهای سفر من آشنایی با روند

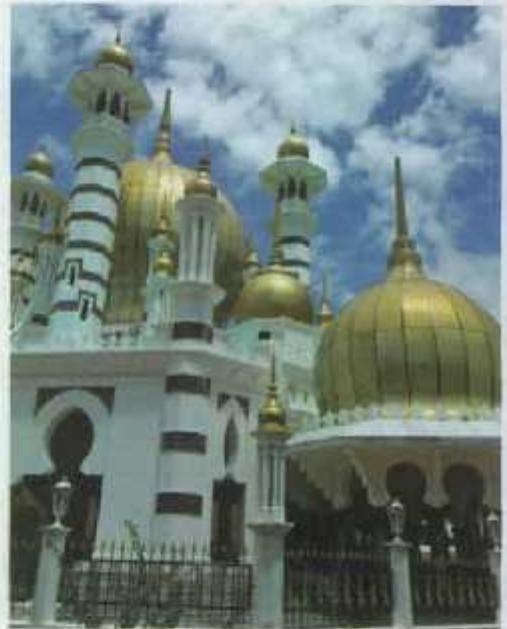

در ضمن از تیر برق و کابل‌های هوایی به هیچ وجه خبری نبود. همه چیز محصور در زیر زمین، حتی کانالهای دفع آبهای سطحی و جوی‌های جمع‌آوری نزولات جوی به صورت زیرزمینی طراحی و اجرا شده بود و به نحوی که حتی بارانهای شدید منطقه باعث اینگرفتگی معابر و ایجاد چشم‌انداز ناسلطوب شهری نمی‌شد.

در تمام مدت اقامت در مالزی شاهد حتی یک چراغ راهنمایی معیوب در تقاطع‌ها نبودیم ضمن اینکه هیچ یک از تقاطع‌ها بدون چراغ راهنمایی حتی برای عبور پیاده نبود.

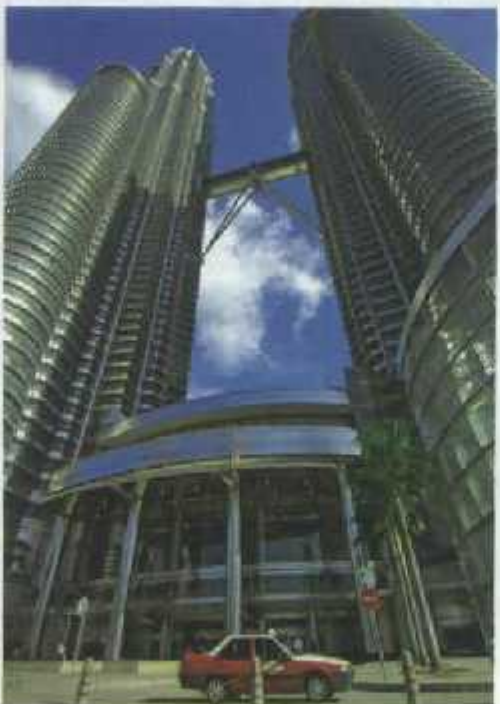
نور و نورپردازی شبانه، نه تنها ساختمانهای مهم، پلها و تقاطع‌ها را بی‌بهره نموده بود؛ بلکه فضاهای سبز عمومی

ماشین‌های شستشوی معابر به همراه خودروهای جاروب‌کش به صورت شبانه معابر را بدون وقفه تمیز می‌نمودند و مردم هم همکاری بسیار بالایی در حفظ اموال و امکانات عمومی از خود نشان می‌دادند هر چه تلاش کردیم نتوانستیم حتی یک کیوسک تلفن معیوب، تابلو اطلاع‌رسانی شکسته، توالت عمومی کثیف، سطل زباله‌ی فرسوده یا صندلی پاره شده‌ای داخل اتوبوس یا مترو پیدا کنیم. علاوه بر رعایت حفظ وسایل عمومی توسط مردم نظام مدیریت شهری نیز نسبت به رفع عیوب و نقص‌هایی سیستم بسیار حساس بود. نعداد بسیار اندک پلیس اعم از راهنمایی و رانندگی یا انتظامی در معابر عمومی یا ناگر نظم باطنی و امنیت درونی جامعه بود. ضمن اینکه شهروندان از نقض قانون به شدت هراس داشتند که این امر نشان دهنده جایگاه پلیس در جامعه‌ی مالزی است.

سیمای شهر هماهنگ و به صورت یکپارچه در خدمت کلیت شهر قرار گرفته بود. به عنوان نمونه تمامی ساختمانهای ساخته شده دارای نماهای ضابطه‌مند و رنگ متناسب با سایر ساختمانهای منطقه و محدوده‌ی شهری خویش بوده. مهمتر اینکه در زمان ساخت و ساز توسط فنس‌های رنگی محصور بودند به نحوی که هیچگونه آلودگی بصری در فضاهای شهری مشاهده نمی‌شد.

کلام آخر اینکه با تغییر نگرش در امر توسعه و عمران شهری و با تغییرات مستمر فرهنگی در جهت بهبود کیفیت زندگی و با کار سازنده و هدفمند همه جانبه توسط آحاد مردم مخصوصاً برنامه‌ریزان، مدیران و مهندسان ما نیز می‌توانیم شرایط بهتر و زندگی سالم‌تری در شهر محل اقامتمان فراهم آوریم.

داخل معابر و پارکها به نحوی کم‌نظیر و با استفاده از پروژکتورهای ثابت و با سیستم خودکار (فتوسل) در تمام مدت شامگاه تصویری رؤیایی از بهشت زمینی القا می‌نمودند.

کلیه‌ی موتورسواران در سطح شهر حتی در روز با چراغ‌های روشن حرکت می‌نمودند. در ضمن موتورسواران و راکبین آنها ملزم به استفاده اجباری از کلاه کاسکت و نصب پلاک شناسایی موتور سیکلت بودند.

تا کسی‌های شهری تماماً از "تاکسی متر" استفاده کرده و مجهز به سیستم بی‌سیم و دارای کارت شناسایی بزرگ نصب شده داخل خودرو بودند.

تمام عملیات عمرانی با رعایت محدوده حفاظتی، شامل نوار حفاظتی- چراغ‌های هشدار دهنده چشمک‌زن و تجهیزات عمرانی کامل در کوتاهترین و مناسبترین زمان اجرا می‌شد به نحوی که هرگز شاهد ترافیک ناشی از اجرای عملیات عمرانی در سطح معابر شهر نبودیم. خط‌کشی معابر سواره‌رو با کیفیت فوق‌العاده بالا و در حجم بسیار وسیع در خدمت ایمنی و خوانایی ترافیک بوده و نیز از دست‌انداز و انسداد فرسوده در سطح معابر شهری خبری نبود!

خاطره‌ای از یک روز تهرانگردی

جعفر ادیبسی

صبح زود در میدان هفت تیر جمع شده بودیم تا تهران را کمی بگردیم. شاید در نگاه اول به نظر نرسد که در تهران هم توی این همه هیاهو، رفت و آمد و ترافیک جایی برای گشتن پیدا بشه. اما شاید باور نکنید که هنوز به میدان بهارستان نرسیده بودیم که فکر کنم بیش از ۲۰ منطقه دیدنی رو فقط از کنارشون رد شدیم. از همون بانک ملی میدان هفت تیر که به عنوان اولین الگوی معماری بانک‌های ملی ایران توسط مهندس امود ساخته شده، تا دو ستون سر در استادبوم امجدیه که از کارهای مارکوف می‌باشد و جزو فهرست آثار ملی، کلیسای ارتودوکس، هتل مازلیک، دانشگاه تربیت معلم (یکی دیگر از شاهکارهای مارکوف)، اولین برج ۱۰ طبقه تهران، میدان بهارستان و ... این همه آثار باستانی فقط در فاصله چند خیابان در ادامه مسیر به اثر "سرفیر آقا" رسیدیم. حضور آقای دکتر طباطبایی باعث شد که نه تنها وارد محوطه بلکه داخل مناره‌ها هم بینیم. گویا در حال حاضر این مکان برای بازدید عموم آماده نیست. میرزا ابوالقاسم پسر میرمحسن و برادرزاده و داماد نخستین امام جمعه تهران که از نوادگان باقر مجلسی

بوده است و پس از ساخت مسجد شاه توسط فتحعلی شاه در سال ۱۲۳۶ هجری قمری به دعوت وی به عنوان امام جمعه تهران از اصفهان به تهران آمد. میرزا به سال ۱۲۶۳ پس از فوت عمویش امام جمعه تهران شد و پس از فوت و دفن وی در اوایل دوره ناصرالدین شاه در این محل، عمارت و گنبد مجلل مزارش بر سرفیر آقا شهرت یافت. پس از بازدید سرفیر آقا به سمت ری حرکت کردیم. مکان بعدی چشمه علی بود. ری را زادگاه زرتشت می‌دانند و بنا بر داستان‌های اساطیری این شهر به دست ایراج ساخته شده است. ری در طول تاریخ به نام‌های مختلفی خوانده می‌شده: راگا، رخنه، ارشکیه، ام‌البلاد، ری شهر و محمدیه. شاید شهرت ری نه به خاطر نام آن بلکه به خاطر آثار و جاذبه‌های دیدنی است. یکی از این جاذبه‌ها چشمه علی است. چشمه علی محلی است که آب زلال از میان صخره‌های عظیم سنگی بیرون می‌آید و به احتمال زیاد عمده‌ترین دلیل ساخت ری محسوب می‌شود. قدمت چشمه علی بیش از چهار هزار سال تخمین زده شده است. در کنار این چشمه یارو یا حصار عظیم ری قرار دارد که چند سال پیش بخش‌هایی از آن توسط اداره میراث فرهنگی بازسازی شده است. ری در دوره قاجار به علت دارا بودن جاذبه‌های زیبا و تفریح و سیاحت یکی از تفریح‌گاه‌های این دوره بوده است. از این رو فتحعلی شاه اغلب برای گردش و شکار به آن محل می‌رفت و در سال ۱۲۴۸ هجری قمری حکم کرد بر روی تصاویر دوره ساسانی که بر روی تخته سنگی حک شده بود یا تغییراتی تمثال وی را با برخی از شاهزادگان منقوش سازند. پس از چشمه علی به سمت ورامین و سپس دیر گچین حرکت کردیم. در بین راه تپه‌های باستانی بسیار دیده می‌شد که به گفته آقای مهندس صادقی ۱۳۴ عدد از آنها شناسایی شده بود. دیر گچین، کاروان‌سرای بسیار استوار و پرشکوه است که در متون تاریخی به نام‌های "دژ کردشیر" ("کرد" به معنی کردگار و "شیر" لقب اردشیر بابکان بوده است) "دیر الجص"، "قصر الجص"، "قصر گچ" و "قلعه دیر" نیز خوانده شده و به عنوان منزلگاهی بسیار مهم در مسیر یکی از راه‌های باستانی ایران بوده است. این بنای تاریخی دارای پلانی با چهار ایوان با وسعتی در حدود ۱۲ هزار متر مربع شامل قسمت‌هایی چون: مسجد، شرخان و آسیاب می‌باشد و با وجود سرویس‌های بهداشتی

مخروطی شکل و ارتفاع بیشتر بوده است. از نظر معماری ضخامت دیوار برج از ۱/۷۵ تا ۲/۷۵ متر و قطر داخلی و خارجی آن به ترتیب ۱۱ و ۱۶ متر است. در قسمت فوقانی برج تزیینات و کتیبه‌ای به خط کوفی وجود داشته که در قرون گذشته از بین رفته است. در سال ۱۳۰۱ قمری به فرمان ناصرالدین شاه بخش فوقانی برج که فروریخته بود مرمت و بازسازی شده و آخرین مرمت نیز در سال‌های اخیر انجام شده است. گفته می‌شود که این مکان آرامگاه طفول از سلاطین سلجوقی است که به دلیل علاقه به نجوم این برج را بنیاد گذاشته است.

از دیگر ویژگی‌های این محوطه، آرامگاه استاد سید محمد محیط طباطبایی، ادیب معاصر و پدر تاریخ ایران است که وصیت کرده بود تا به خاطر علاقه خاصی که به این برج و معماری آن داشته، او را پای این برج به خاک بسپارند. مکان این برج در محله‌ای به نام ظهیرآباد، درست روبه‌روی درب شرقی این باویه (شیخ صدوق) واقع شده است. در طول مسیر از آثار و مکان‌های دیگری نیز بازدید کردیم، مکان‌هایی چون: کارخانه سیمان و قند ورامین، پل کارخانه سیمان، گورستان زبرین، برج نقاره‌خانه، آخرین پل‌مانده‌های یکی از دروازه‌های تهران و ... در انتها هم جا دارد که از آقای دکتر طباطبایی و مهندس صادقی که زمانی در حدود ۱۴ ساعت به‌طور مداوم در مورد آثار یاسانی و تاریخی و شهر تهران توضیح دادند، کمال تشکر را داشته باشیم. شاید بتوانستیم به‌طور کامل از حضور این اساتید استفاده کنیم و مطمئن هستیم که دانشجویان زیادی منتظر فرصتی حتی چند دقیقه‌ای هستند که بتوانند با آقای دکتر صحبت کنند، چه رسد به اجرای یک تور کامل!!!

کشف شده در سال‌های اخیر می‌توان آن را نه تنها به عنوان مادر کاروانسراهای ایران بلکه یک قلعه کاروانسرا نام نهاد. از سوی دیگر مشخص شده این کاروان سرا در دوره ساسانی دژی دفاعی بوده که بعدها در عصر سلجوقیان با تغییر کاربری به کاروان‌سرای بین‌راهی تبدیل شده و در دوره‌های مختلف از جمله دوران صفویه و قاجار مورد مرمت و بازسازی قرار گرفته است. با نهایت تأسف با وجود چنین قدمت طولانی، سال‌ها (نزدیک به ۸۰ سال) این مکان به محل نگهداری اجناسم به ویژه شتر عشایر محل تبدیل شده بود، که البته با کوشش‌های فراوان اداره میراث فرهنگی ابتدا این مکان از اجناسم و سپس فضولات آنها پاک‌سازی شده و در حال حاضر مشغول بازسازی و مرمت قسمت‌های دیگر آن می‌باشند. می‌توان گفت ۹۰ درصد بازسازی مسجد و گنبدها به اتمام رسیده است. با توجه به طرح احداث جاده اصلی گرمسار به قم که از نزدیکی (۱۸۰ متری) این کاروان سرا می‌گذرد، اداره کل میراث فرهنگی در نظر دارد پس از پاک‌سازی و مرمت کل بنا، آن را به مکانی توریستی و گردشگری تبدیل نماید. از دو راه می‌توان به کاروانسرای دیر گچین رسید: ۱- جاده قدیم قم بعد از کهریز که سه راه گل‌آباد، روستای شریف‌آباد، دیر گچین ۳- چرم شهر ورامین و سپس ۲۰ کیلومتر خاکی هموار تا دیر گچین. پس از پشت سر گذاشتن دیر و تاریخ پر از فراز و نشیب آن به سمت تهران حرکت کردیم. در حدود ۱۵ کیلومتری جنوب شرقی ری به سوی ورامین بر بلندای وسیع در روستای قلعه‌نو، بقایای کاخ با آتشکده‌ای واقع است که به تیره میل مشهور گردیده و آن به سبب دو پایه بزرگ بنا می‌باشد که از دور شبیه به میل است. جهت بنا به صورت شرقی-غربی است و در جبهه شرقی، ایوانی با چهار ستون (چهار طاق) مدور بوده که در حال حاضر پایه‌های دو ستون آن برجاست. بیشتر قسمت‌های غربی بنا از میان رفته، در قسمت‌های زبرین مجموعه یک راهروی کم‌عرض وجود دارد که سراسر طول بنا را طی می‌کند. از نظر قدمت این بنا متعلق به دوره ساسانیان (حدود ۱۸۰۰ سال پیش) است و به آتشکده بهرام گور نیز معروف است. برج اینانج مکان دیگری بود که آقای طباطبایی سعی کرد با حداقل زمان ممکن به‌طور کامل معرفی کند. در دامنه جنوبی نقاره‌خانه محوطه وسیع و مدوری به قطر ۳۶ متر به صورت دوازده ضلعی واقع است. نیمی از دیوار آن محصور و به پیروی از وضع کوه بالا رفته و نیمه دیگر آن را از پایین کوه بنا کرده‌اند. برج اینانج دارای ساختاری متشکل از لاش سنگ و گچ و از نظر قدمت متعلق به دوره سلجوقیان (حدود ۸۰۰ سال پیش) بوده است. بعد از برج اینانج به سمت برج طفول حرکت کردیم. بنای آجری برج طفول، که مساحت آن با احتساب باغ و دیوارهای احداث شده در سال ۱۳۷۹ به ۵۰۰۰ متر مربع می‌رسد، از جمله آثار به جا مانده از دوره سلجوقیان و مربوط به نیمه دوم قرن ششم قمری است. ارتفاع برج بدون سقف در حدود ۲۰ متر است، ولی در هنگام آبادی مانند سایر برج‌های آرامگاهی هم زمان خود، دارای گنبدی

منبع:
شهره سلجوقیان

32

معماری در جهت آسایش نه در جهت معماری!

مهرنوش مهرنیا
دانشجوی معماری سنتی

که قضا‌های ایرانی عملکرد چندانی مشخص نداشتند و طبق نیاز اهالی خانه و فصول سال تغییر عملکرد می‌دادند؛ اما اسباب جدید باید دارای جا و مکان ثابتی می‌بودند، لذا حضور آنها پدید آوردن یادنی‌های همخوان را می‌طلبید که در تیپولوژی^(۱) ساختمان سازی دوره بعد سبک غالب و همه گیر را تا به امروز حفظ کرده است. (اتاق خواب، پذیرایی، ...)

بیشتر دست اندرکاران ساخت و ساز، فرم ظاهری معماری گذشتگان (سنتی) را بدون در نظر گرفتن کارایی، ایستایی و مقاومت مصالح در برابر بارها، فشارهای وارده از ساختمان، مقابله در برابر گرما و سرما و آسایش تقلید کرده و با تکیه بر آنها و نیز انگوهای غربی نام معماری مدرن را بر آن نهاده‌اند، در حالیکه فرهنگ و اقلیم هر منطقه و دانش و تجربه پیشینیان، بطور قطع در فرم دهی عناصر ساختمانی موثر بوده و می‌باشد.

معمار مدرن، اگر چه مدعی آزادسازی معمار و معماری از قیود و محدودیت های ناشی از ملاحظات اقلیمی بود و اگر در عمل هم توانست آزادی غریزون تری برای فرم به ارمغان آورد، اما با سهل انگاری و نادیده نگاشتن عوامل طراحی نزد معماران نسل های بعد سنتی به ودیعه گذاشته که حاصلی جز وابستگی واقعی و بلا شرط معماری در بر نداشت.

این گنجی و ابهام در کل تمدن امروزی بویژه در غرب مشهود است. در ایران به تبع اشتباه مضاعفی که در تقلید کورکورانه داشتیم، موضوع شکل حادث تری به خود می‌گوید. در آخر آنکه معماری که هدفش آسایش بشر بود از مسیر خود منحرف شد.

ریشه، ساقه، شاخه و برگ، کثرتی است که درخت را شکل می‌دهد و این کثرت، وحدتی تمام درخت را می‌آفریند.

معماری - که یکی از بزرگترین دستاوردهای فرهنگی بشر در میان اقوام مختلف در اقصیهای متفاوت و دارای فرم، رنگ و کاربری های گوناگون است - در کثرت، وحدتی به نام "شهر" را بوجود می‌آورد که در هر یک از عناصر آن باید آسایش منظور کسب آرامش مستتر باشد؛ بازار در آسایش، کاروانسرا در آسایش، خانه و کاشانه در آسایش هر عنصری از آن باید در ترکیب با هم کامل و هماهنگ باشند.

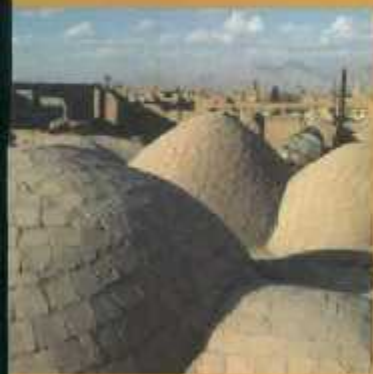
در معماری سنتی ایران، ساختمان بر اساس موقعیت جغرافیایی اش از طریق کلیه عناصر (سقفها، سایه بانها، بادگیرها، ...) موجود در بنا چنان با محیط خارج مقابله می‌کند که بهترین آسایش فضای داخلی را بدون استفاده از دستگاه های پیچیده انرژی بر و آلوده کننده امکان پذیر می‌سازد.

اما آیا این آسایش امروزه نیز وجود دارد؟

در پاسخ باید گفت که نه! چرا که بناهای ساخته شده امروزی همانند قوطی کبریت بر روی هم رفته است، که کمترین آسایش را برای ساکنینش فراهم می‌کند.

باید به این نکته اشاره کرد که تغییر در شیوهی معماری سنتی ایران با تجدید طلای شاهان و درباریان دوره قاجار بوجود آمد، که سرچشمه این تغییرات انگوبرداری از معماری غرب می‌باشد.

در مورد خانه ها آنچه که قابل ذکر است، حضور اسباب و وسایل زندگی غربی از جمله میز ناهارخوری، تختخواب، میز و کاناپه است؛ و ساماندهی اسباب فوق در منزل آنطور که در کشور های غربی مرسوم بود، بصورت نمی گرفت؛ چرا

پانوش

Fazlkhaj

موضوع: شناخت پتانسیل‌های گردشگری بخش باغبادران و برنامه‌ریزی توسعه آن

پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۲

استادان راهنما: دکتر علی زنگی آبادی / دکتر حمیدرضا وارثی

دانشجو: رضا مختاری ملک آبادی

آرش سزایی

پیش‌گفتار

روشن است بدون آگاهی و شناخت پتانسیل‌ها و توان‌های بالقوه و بالفعل در هر منطقه، امکان برنامه‌ریزی و پیش‌بینی وجود نخواهد داشت. در واقع شناخت پتانسیل‌های اقتصادی، طبیعی و انسانی هر منطقه، به پژوهش‌گر و برنامه‌ریز این امکان را می‌دهد تا بر اساس وضع موجود و توان منطقه، مناسب با آن توسعه عمل کرده، جهت آن را در منطقه شناسایی کند.

با توجه به این‌که منطقه مورد مطالعه‌ی ما (بخش باغبادران) از جاذبه‌های گوناگون گردشگری برخوردار است؛ اما محرومیت‌هایی آن در سطح‌های گوناگون به‌ویژه در زمینه‌ی صنعت گردشگری نگران‌کننده به نظر می‌رسد؛ پس با توجه به توان‌های بالای گردشگری این بخش، برای توسعه و گسترش امر گردشگری در بخش باغبادران و کمک به رشد و توسعه اقتصادی، افزایش درآمد، تحصیل ارز و بالا بردن سطح اشتغال منطقه، توسعه و گسترش ایرانگردی و جهانگردی در این بخش، امری است لازم و کوتاهی بیش‌تر در این زمینه، باعث عقب ماندن از یکی از زمینه‌های مهم فعالیت‌های اقتصادی و فرهنگی خواهد شد؛ بنابراین با توجه به داشتن توان‌های بالقوه گردشگری این بخش و با توجه به سیاست محرومیت‌زدایی مناطق، که از اهداف دولت جمهوری اسلامی ایران است؛ در این تحقیق سعی شده که با شناخت و برنامه‌ریزی گردشگری این بخش، گامی هر چند کوچک برای شناخت محرومیت‌های این منطقه در سطح‌های گوناگون برداشته شود تا زمینه برای توسعه آن فراهم شود و مقدمه مطالعه‌ها و پژوهش‌های بعدی قرار گیرد.

طرح مسأله

گذر رودخانه‌ی رایبند رود از میان شهر باغبادران و گذشتن از بسیاری آبادی‌های این بخش، به وجود آمدن ساحلی زیبا در حاشیه و پست‌ر زاینده رود و پدید آمدن جنگه‌ها و کشتزارهای سرسبز اطراف به همراه سایر شرایط اقلیمی و جغرافیایی بر زیبایی و جاذبه‌های ارزشمند طبیعی این منطقه افزوده است، اما با توجه به ناشن پتانسیل‌های قوی گردشگری، به‌ویژه اکوگردشگری که نمونه آن را دست‌کم در ایران مرکزی کم‌تر می‌تواند دید، در طی سال‌های اخیر هیچ گونه برنامه جامع و اندیشیده شده، برای نگهداری این طبیعت بکر، زیبا و این گنجینه عظیم گردشگری، انجام نگرفته است؛ این مسأله باعث شده، سودجویان و شماری از قشر مرفه جامعه، ساحل زیبا و طبیعت خدادادی این منطقه را به زیر ساخت مجموعه‌هایی ویلایی شخصی تبدیل کنند و هر روز مرزهای جدید بر ساحل رودخانه ایجاد شود که نه تنها هیچ گونه نفعی را برای بخش در پی نخواهد داشت بلکه آسیب‌هایی را نیز در بردارد و باعث عقب ماندگی منطقه در سطح‌های گوناگون خواهد گردید.

اهداف‌های تحقیق

با توجه به این‌که در زمینه‌ی گردشگری بخش باغبادران، علی‌رغم داشتن توان‌های مناسب و گوناگون گردشگری، هیچ گونه طرح، نقشه، برنامه و اعتباری، آن‌چنان که شایسته است، در نظر گرفته نشده است و توسعه‌ای در آن به عمل نیامده است، پژوهش حاضر، اهداف زیر را دنبال می‌کند:

۱- شناسایی و معرفی توان‌های بالقوه و بالفعل گردشگری و اکوگردشگری، برای استفاده از آن‌ها در امر برنامه‌ریزی گردشگری بخش باغبادران به عنوان یک منطقه

مستعد؛

۲- گسترش گردشگری آن چنان که منابع طبیعی و فرهنگی آن برای آینده و استفاده امروز به طور نامحدود حفظ و نگهداری شده باشد؛

۳- فراهم آوردن امکان توسعه هماهنگ همه‌ی عناصر بخش گردشگری. این امر شامل برقراری ارتباط متقابل میان جاذبه‌های گردشگری، فعالیت‌ها، امکانات، خدمات و بازارهای گردشگری است؛

۴- ارائه‌ی آمار و اطلاعات درست و به هنگام درباره‌ی جاذبه‌های گردشگری منطقه و برآورد مشکلات توسعه بخش؛

آشنایی با جغرافیای بخش باغبادران

منطقه‌ی باغبادران ناحیه‌ای است؛ از بلوک لنجان علیا، که در فاصله ۶۰ کیلومتری جنوب غربی شهرستان اصفهان ما بین ۵۰ درجه و ۵۶ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است.

این بخش در نیمه‌ی غربی شهرستان لنجان، در غرب بخش مرکزی قرار گرفته، از شمال به شهرستان تیران و کرون و از شرق و جنوب به بخش مرکزی و از غرب با استان چهارمحال و بختیاری هم‌مرز است.

این بخش در مجموع دارای ۵۴۲/۵ کیلومتر مربع وسعت است که ۴۹/۶ درصد از گستره‌ی شهرستان لنجان را در بر گرفته است؛ همچنین کل جمعیت این بخش در مجموع ۵۷۱۱۸ نفر است که ۲۲/۲ درصد از جمعیت شهرستان را شامل می‌شود.

از کل جمعیت این بخش، ۲۶۵۰۷ نفر در نقاط روستایی ساکن می‌باشند که ۶۰/۴ درصد از کل جمعیت آن را تشکیل داده است و ۲۹/۶ درصد، یعنی معادل ۱۹۳۷۸ نفر در نقاط شهری ساکن هستند.

این بخش دارای ۴۸ کانون زیستی روستایی است که بیش‌ترین درصد کانون‌های روستایی به ترتیب در دهستان‌های چم رود (۴۰/۵ درصد)، زیرکوه (۳۴ درصد) و چم یوسفعلی (۲۵/۵ درصد) استقرار یافته‌اند. گستره‌ی کل دهستان‌ها برابر با ۵۴۲/۵ کیلومتر مربع است که دهستان زیرکوه با وسعت ۲۳۱ کیلومتر مربع (۴۲/۵ درصد) از کل وسعت دهستان و چم‌کوه با ۱۲۲/۵ کیلومتر مربع معادل (۲۲/۶ درصد) کم‌ترین وسعت را دارند.

توان‌ها و جاذبه‌های گردشگری بخش باغبادران

الف) جاذبه‌های طبیعی

آب و هوا؛

بررسی مجموعه داده‌های اقلیمی و ارزیابی کلی اقلیم حاکم بر منطقه، حاکی از آن است که شرایط اقلیمی مطلوب این بخش یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های طبیعی آن به شمار

می‌آید؛ همچنین به دلیل موقعیت جغرافیایی مناسب، منطقه به علت قرارگرفتن میان دو استان مهم کشور (اصفهان و چهارمحال بختیاری)، که هر یک دارای اقلیم و ویژگی‌های متفاوتی هستند، (اصفهان دارای اقلیم گرم و نیمه خشک و شهرکرد اقلیمی نسبتاً سرد دارد.) می‌تواند به عنوان یک منطقه با آب و هوای معتدل برای دو استان یاد شده و دیگر استان‌های کشور به شمار آید.

در مورد گونه و گوناگونی اقلیمی بخش باغبادران، آن چنان که باید و شاید پژوهش جامعی صورت نگرفته است؛ ولی با این وجود این بخش دارای اقلیم منحصر به فردی است و حتی در داخل خود بخش با تنوع اقلیمی بسیار زیادی رو به رو هستیم. به نحوی که در محدوده‌ی داخلی بخش، گاهی اختلاف درجه حرارت بین دو نقطه به بیش از ۱۰ درجه می‌رسد و ما در هر فصل سال در این منطقه یک چهار فصل محلی را نیز شاهد هستیم که می‌تواند زمینه‌های مساعدی برای گسترش گردشگری فراهم نماید.

● کوه‌ها و قلل‌ها

منطقه‌ی باغبادران در بین ارتفاعات غربی و جنوب غربی اصفهان که جزء کوه‌پایه‌های داخلی زاگرس به شمار می‌آیند، قرار دارد که می‌توان آن را به دو قسمت اصلی تقسیم نمود؛

قسمت اول؛ زاگرس اصلی، یعنی کوه‌های شمال غربی ایران

قسمت دوم؛ کوه‌های بختیاری، یعنی کوه‌های جنوب غربی ایران که بلندترین آن‌ها، زردکوه بختیاری با ارتفاع ۴۵۴۷ متر است. این کوه‌ها همیشه پوشیده از برف بوده، تحت حرکت آبی دوران دوم و سوم زمین‌شناسی به وجود آمده‌اند.

به طور کلی، منطقه مورد مطالعه‌ی ما یک منطقه‌ی کوهستانی است که هر چه از شرق به سمت شمال، جنوب و غرب حرکت کنیم، بر شیب و ارتفاع منطقه افزوده می‌شود و حدود ۱۰ قله مهم با ارتفاع بیش از ۲۰۰۰ متر در منطقه وجود دارد؛ بنابراین این بخش در دامنه‌ی ارتفاعات قرار گرفته و از ارتفاعات مهم آن که می‌توانند به عنوان جاذبه‌های گردشگری (برای فعالیت‌های کوه‌نوردی، سخره‌نوردی، ورزش‌های کوهستانی، پارک‌های کوهستانی و...) مورد توجه قرار گیرند می‌توان به ارتفاعات خش سفید (با ارتفاع ۲۳۵۰)، کوه پنجه (۲۴۸۱ متر)، کوه جوزان (۲۸۹۶ متر) از سمت شمال و کوه ملک‌آباد با ارتفاع ۲۲۷۰ متر در حاشیه‌ی شمال شرقی آن اشاره نمود؛ همچنین در جنوب غربی منطقه، کوه رخ در ۲۰ کیلومتری مرکز منطقه واقع شده است که این کوه‌ها، دنباله‌ی کوه‌های بختیاری و شاهکوه لنجان هستند. سطح این کوه‌ها خالی از آب و درخت بوده، تمام کوه‌های مزبور، تحت تأثیر حرکات دوره‌ی کرتاسه قرار گرفته‌اند؛ ولی با برنامه‌ریزی پایدار و

مستمر در زمینه گردشگری، با توجه به پتانسیل‌های بالقوه برای فعالیت‌های ورزشی و کوه‌نوردی می‌توانند مورد استفاده قرار گیرند.

از دیگر سو، جهانگردان زیبایی ساحل‌های رودخانه و زیبایی‌های طبیعی بخش را وقتی به خوبی درک می‌کنند که از بلندی این کوه‌ها به مناظر آن تماشا نمایند.

از کارهای مهمی که شهرداری باغداران در بالا بردن جذابیت‌های این کوه‌ها و دامنه‌های آن‌ها انجام داده است می‌توان به ساخت پارک کوهستانی در دامنه‌ی کوه ملک‌آباد مشرف به مزرعه سبز و شمندجان و رودخانه زاینده رود، اشاره نمود که بی‌شک یکی از زیباترین منظره‌های گردشگری بخش را به وجود خواهد آورد. به نظر نگارنده، این منطقه توانایی آن را دارد که به امکاناتی، مانند تله‌کابین مجهز شود تا گردشگران بتوانند به وسیله‌ی آن فاصله بین قله کوه تا پل زیبای و شمندجان را طی نمایند.

ساحل رودخانه زاینده رود، رودخانه زاینده رود، از مهم‌ترین رودخانه‌های است که در مرکز فلات ایران جاری است. این رود از چشمه دیمه (در حوالی چهلگرد)، تونل کوه‌رنگ و رودهای فرعی منشعب از شهرستان فریدن، ارتفاعات زردکوه بختیاری، سرچشمه گرفته و پس از طی مسافتی در حدود ۲۶۰ کیلومتر، از شمال شرق به سوی مشرق منطقه اصفهان جریان داشته، در ۱۴۰ کیلومتری

شرق اصفهان، به بائلاق گاو خونی می‌ریزد، (سازمان برنامه و بودجه استان چهارمحال بختیاری/ ۱۳۷۶/ص ۴۷)

این رودخانه در طول مسیر خود، با گذر از منطقه و بیخ و خم‌های کوهستانی و منطقه‌های هموار جلگه‌ای، ماندرهای جالبی را تشکیل می‌دهد. به طوری که خود شهر باغداران بر روی یکی از ماندرهای مهم آن به وجود آمده است؛ بنابراین گذر رودخانه‌ی زاینده رود از میان شهر باغداران و بسیاری از روستاهای تابعه، باعث به وجود آمدن سواحل زیبا در این منطقه شده است که همه ساله در فصل‌های گوناگون سال، به ویژه تابستان‌ها شمار زیادی از گردشگران را به خود جذب می‌کند. این ساحل از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری بخش باغداران است.

به طور کلی این رودخانه در صنعت گردشگری، از جمله فعالیت‌های شنا، ماهی‌گیری، قایق‌رانی، اسکی روی آب و... پتانسیل‌های ممتازی دارد، که در صورت سرمایه‌گذاری اصولی و برنامه‌ریزی قادر به جذب توریست‌ها از دورجای‌های جهان بوده، به عنوان یک قطب گردشگری در کشور ایفای نقش خواهد نمود.

با توجه به پتانسیل بالای گردشگری ساحلی این بخش، یکی از بهترین گزینه‌ها برای پیوند طبیعت و رودخانه، ایجاد پارک‌های ساحلی است. اما متأسفانه به غیر از مساحت کمی از سواحل شهر باغداران، فاصله بین پل محله ملک‌آباد تا

ساحل رودخانه زاینده رود، رودخانه زاینده رود، از مهم‌ترین رودخانه‌های است که در مرکز فلات ایران جاری است. این رود از چشمه دیمه (در حوالی چهلگرد)، تونل کوه‌رنگ و رودهای فرعی منشعب از شهرستان فریدن، ارتفاعات زردکوه بختیاری، سرچشمه گرفته و پس از طی مسافتی در حدود ۲۶۰ کیلومتر، از شمال شرق به سوی مشرق منطقه اصفهان جریان داشته، در ۱۴۰ کیلومتری

ساحل رودخانه زاینده رود، رودخانه زاینده رود، از مهم‌ترین رودخانه‌های است که در مرکز فلات ایران جاری است. این رود از چشمه دیمه (در حوالی چهلگرد)، تونل کوه‌رنگ و رودهای فرعی منشعب از شهرستان فریدن، ارتفاعات زردکوه بختیاری، سرچشمه گرفته و پس از طی مسافتی در حدود ۲۶۰ کیلومتر، از شمال شرق به سوی مشرق منطقه اصفهان جریان داشته، در ۱۴۰ کیلومتری

ساحل رودخانه زاینده رود، رودخانه زاینده رود، از مهم‌ترین رودخانه‌های است که در مرکز فلات ایران جاری است. این رود از چشمه دیمه (در حوالی چهلگرد)، تونل کوه‌رنگ و رودهای فرعی منشعب از شهرستان فریدن، ارتفاعات زردکوه بختیاری، سرچشمه گرفته و پس از طی مسافتی در حدود ۲۶۰ کیلومتر، از شمال شرق به سوی مشرق منطقه اصفهان جریان داشته، در ۱۴۰ کیلومتری

ساحل رودخانه زاینده رود، رودخانه زاینده رود، از مهم‌ترین رودخانه‌های است که در مرکز فلات ایران جاری است. این رود از چشمه دیمه (در حوالی چهلگرد)، تونل کوه‌رنگ و رودهای فرعی منشعب از شهرستان فریدن، ارتفاعات زردکوه بختیاری، سرچشمه گرفته و پس از طی مسافتی در حدود ۲۶۰ کیلومتر، از شمال شرق به سوی مشرق منطقه اصفهان جریان داشته، در ۱۴۰ کیلومتری

نزدیکی پل و شمشادگان، که با همت شهرداری به صورت پارک ساحلی بازسازی شده و مورد استفاده عموم قرار می‌گیرد، بقیه‌ی سواحل که نیز جنبه‌هایی زیبا دارند بدون استفاده مانده‌اند. این ساحل‌ها شامل سواحل روستاهای دهستان چمرود و چم‌کوه است و از نظر استفاده عمومی و وسایل بهداشتی در حد بسیار پایینی قرار دارند و احتیاج به برنامه‌ریزی درست، دقیق و حساب شده دارند.

مدیریت ساحل‌ها با تدوین سیستم اطلاعاتی گردشگری ساحلی که از فناوری رایانه‌ای بهره می‌گیرد، می‌تواند داده‌های گوناگونی را وارد سیستم کند و مورد بررسی قرار دهد. از جمله این داده‌ها می‌توان به میزان ورود گردشگران و ویژگی‌های آن‌ها، اسکان و دیگر خدمات و امکانات گردشگری، داده‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی اشاره کرد. مدیریت سواحل در امر گسترش گردشگری ساحلی نیز از همین جنبه مورد تأکید است. این مدیریت همچنین با موارد گوناگون وابسته است، که از آن جمله می‌توان به تطبیق با روند تغییرات بازار و محصول، حفظ و ارتقای امکانات و خدمات مربوطه، افزایش مستمر منافع اجتماعی و جغرافیایی گردشگری، حل مسائل به هنگام بروز آن‌ها و موارد دیگر از این دست اشاره کرد. (سازمان جهانی جهانگردی/۱۳۷۹/ص ۷۲)

مزرعه‌ی زیبا و تاریخی و شمشادگان

از آن جا که آب همواره به عنوان مهم‌ترین هسته و مایه‌ی حیات جوامع بشری مطرح بوده است، گذر زاینده‌رود از مرکز شهر باغبان‌دران را شاید بتوان از مهم‌ترین عامل‌های تشکیل جوامع انسانی در این منطقه دانست. وجود آب نسبتاً فراوان، خود باعث پدید آمدن بیشه‌زارها و جنگل‌های حاشیه رود شده است؛ بنابراین دشت سرسبز و باغ‌های انبوه این منطقه موسوم به و شمشادگان (Vashmand-E-Jan) شمشادگان (Santand-gan) در حاشیه‌ی زاینده‌رود و در شمال غربی شهر باغبان‌دران که نامش خود گویای دیرینگی آن است (بعضی از پژوهندگان مدعی یافتن فسیل اجساد مرده‌ها به دوران زرتشت در آن شده‌اند)، مؤید حضور و تجمع انسان‌ها در این ناحیه است.

این منطقه زیبا و سرسبز که مانند نگینی بر حاشیه زاینده رود می‌درخشد، در سال‌های اخیر به وسیله زمین‌داران و صاحبان اسلاک به زیر ساخت مجموعه‌های ویلایی شخصی رفته است. این مراکز که بیش‌تر بدون برنامه و رعایت هر گونه ضوابط مربوط به حریم رودخانه و در فواصل غیر مجاز ایجاد گشته‌اند، باعث نابودی و انهدام طبیعت ساحلی منطقه شده و باعث گردیده که زیبایی‌های طبیعی جای خود را به مجموعه‌های مصنوعی ناسازگار با محیط زیست بدهد.

ب) جاذبه‌های فرهنگی

مجموعه‌های زیارتی... تفریحی بخش باغبان‌دران

مکان‌های مذهبی، از جمله جاذبه‌های گردشگری هستند که امروزه در بیش‌تر کشورهای جهان رائج گردیده است و گردشگران داخلی و خارجی، بخشی از فرصت و روزهای فراغت خود را به آن اختصاص می‌دهند.

از آن جایی که یکی از هدف‌های مهم برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران، سالم‌سازی محیط و توجه ویژه به گسترش فرهنگ اسلامی در همه‌ی زمینه‌های اجتماعی و سیاسی از راه‌های درست و خدایستادانه است؛ بنابراین یکی از راه‌های پر کردن اوقات فراغت جامعه اسلامی، استفاده از مکان‌های مهم زیارتی است.

زیارت‌گاه قرآن سعیدآباد

در مورد جاذبه‌های زیارتی و مجموعه‌های فرهنگی بخش باغبان‌دران می‌توان به زیارت‌گاه قرآن سعید آباد این قرآن منسوب است به دست خط مبارک حضرت علی (ع) که با خط کوفی بر روی پوست آهو نوشته شده و در حدود ۱۵۰ سال پیش در دربار ظل‌السلطان در اصفهان نگهداری می‌شده است (اشاره نمود).

مردم بیش‌تر نقاط اصفهان و به ویژه شهرستان لنجان، اعتقاد خاصی به این قرآن داشته، آثار و برکات زیادی را از آن نقل می‌نمایند. جایگاه این قرآن همه ساله در ایام عاشورا، ۲۱ ماه مبارک رمضان و ۲۸ صفر (روز رحلت حضرت رسول (ص))، سرشار از جمعیت مشتاق زیارت می‌شود که از گوشه و کنار استان یا جان و دل به زیارت این دست‌خط مبارک می‌شتابند.

با توجه به اهمیت و جایگاه این زیارت‌گاه در بین اهالی و گردشگران، به عهده مسئولان است که علاوه بر نوسازی و محوطه‌سازی جایگاه، برای ایجاد یک مجموعه فرهنگی، مذهبی و تفریحی در کنار جایگاه مورد نظر اقدام نمایند؛ چرا که این اقدامات می‌تواند باعث یوایی منطقه و رونق گردشگری و نهایتاً توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی منطقه شود.

مجموعه فرهنگی، تفریحی و زیارتی شاه خراسان

یکی از مظاهر علاقه‌مندی و اخلاص مردم در پیروی از فلسفه‌ی امامت، خلق آرامگاه‌ها و هنرتمای‌های معماری در امام‌زاده‌هاست، برجسته‌ترین هنرمندان زمان، ذوق و تیوغ خود را با استفاده از امکانات محلی و جغرافیایی موجود، در ساختمان، تذهیب و نگهداری مراکز دینی و زیارتی به کار بردند.

در این منطقه در حال حاضر آثار مهم و جالبی از آن‌ها موجود است. این آرامگاه‌ها که گنبد و بارگاه دارند، همان محل زیارت و گذران اوقات فراغت مردم در عیدها، جشن‌ها و روزهای تعطیل است.

مقبره‌ی امام‌زاده سید بهاء‌الدین ملقب به شاه خراسان، از نوادگان حضرت امام موسی کاظمی (ع) که دارای شجره‌نامه نیز

می باشد. در ۱۸ کیلومتری شهر باغبادران (روستای هاردنگ) در منتهی الیه جنوبی استان اصفهان در حاشیه جاده ی اصفهان به خوزستان، همه ساله جمعیت بسیاری از مشتاقان زیارت را از استان اصفهان و سایر استان های همجوار به خود جلب می نماید.

انبوه جمعیت زائر در مناسبت های ویژه (۲۱ ماه رمضان، ۱۰ محرم و ۲۸ صفر) شکوه این آرامگاه کوهستانی را دو چندان ساخته فضای طبیعی اطراف آن، موجب آرامش و دلنشینی محل گردیده است.

گسترش این رویه از فعالیت های گردشگری، افزون بر ماهیت اصلی خود که جنبه ای مذهبی دارد، جنبه های فرعی و با اهمیت دیگری نیز دارد، از جمله:

۱- زائر علاوه بر این که زیارت می کند، از مناطق و جاذبه های گردشگری نزدیک محل زیارت نیز دیدن می نماید و باعث توسعه نقاط اطراف نیز می شود.

۲- زائر با اقامت و ماندن در محل و خرید مایحتاج خود، باعث رونق اقتصادی منطقه می شود.

رونق گردشگری در منطقه، تا حد زیادی به وجود راه های ارتباطی مناسب و ایمن وابسته است و بخش باغبادران در حد واسط دو استان مهم قرار گرفته، نیز با توجه به این که از شهر اصفهان تا زرین شهر، دارای شاهراه ارتباطی مناسب است؛ لازم به نظر می رسد این شاهراه تا جایی که ممکن است، ادامه یابد و منطقه باغبادران را از انزوای جغرافیایی موجود خارج سازد

۳- کمک های مالی و نذورات تقدیمی زائرین در حین زیارت می تواند باعث بهبود اداره این مکان ها شده، نیز کمک به توسعه و حفاظت آن ها نماید.

طرح جامع این منطقه شامل فضا های گوناگون فرهنگی، ورزشی، تفریحی و خدماتی در محدودتهای به مساحت ۱۵۰ هزار متر مربع است که به ویژه در فصل های بهار و تابستان می تواند جمعیت قابل توجهی از گردشگران را در قالب اردوهای مختلف در خود جای دهد.

به غیر از موارد یاد شده بخش باغبادران دارای جاذبه های فرهنگی- زیارتی دیگری است که به عنوان نمونه می توان به مقبره ای امامزاده شاهزاده ابراهیم (واقع در مرکز شهر باغبادران) امامزاده سید محمدراع (واقع در روستای کرچگان) و... اشاره نمود.

ج) جاذبه های تاریخی بخش باغبادران

آتشکده یا قلعه کافر
این آتشکده که بقایایی از آن هنوز در ارتفاعات شرقی شهر

باغبادران در محله ملک آباد وجود دارد سازمان آب منطقه ای اصفهان این قلعه را به دلیل نزدیکی با سد انحرافی چم آسمان حصار کشی کرده است. پیشینه ی این آتشکده به قبل از اسلام باز می گردد ذکر این نکته بی مناسبت نیست که در داخل قلعه چاهی وجود دارد که در اثر گذشت زمان مسدود شده و بنا به گفته ی اهالی به پایین کوه و بیرون از قلعه راه داشته است و در مواقع محاصره از آن به بیرون راه می یافتند. اهالی در این مورد عقیده دارند، این قلعه مکان آتش پرستان بوده است. در این رابطه در کتاب اصفهان، ری و همه جهان مطیلی به شرح زیر آمده است.

شایان ذکر است بر اساس اعتقادات محلی، ساکنان این قلعه برای ارتباط با نقاط همجوار از یک تونل زیرزمینی استفاده می نمودند که با باغ های اطراف این کوه ارتباط داشته است و هنوز هم آثاری از این راه ها باقی است.

با توجه به این که قلعه ی یاد شده، بر بلندای کوهی مشرف به سواحل زیبای زاینده رود؛ همچنین سد چم آسمان قرار دارد، بنابراین آن را دارد که دامنه این کوه مورد احیا قرار گیرد و با احداث تجهیزات و امکانات زمینه دینار مردم را از این قلعه و مناظر اطراف فراهم نمایند، اما با توجه به مهجور ماندن این قلعه تاریخی و حصار کشی که پیش تر یاد شد، به جرات می توان گفت که بیش تر ساکنان بومی این منطقه نیز تا کنون موفق به دیدار از این قلعه نشده اند.

برج های قلعه باغبادران

این قلعه (برج های باغبادران) بر فراز تپه ها در کناره ی شمالی شهر باغبادران واقع شده که شامل چهار برج بزرگ و منور گلی سه طبقه است که با دیواره هایشان به سبک قلعه های دوره ی صفویه و افشاریه بنا گردیده، در قدیم به عنوان دژ دفاعی شهر به کار می رفته اند.

نکته قابل ذکر این که یکی از برج ها به علت اصابت گلوله توپ از بین رفته و تا به حال نیز بازسازی نشده است. البته اکنون به دلیل احداث بنا، گرداگرد این برج ها محصور گردیده است. مردم عقیده دارند که در گذشته چشمه آبی به درون این قلعه می کهن جریان داشته است.

لازم به ذکر است که به تازگی به همت شهرداری باغبادران کار مرمت و بازسازی این برج های تاریخی آغاز شده است، که امیدواریم هر چه زودتر ترتیبی اتخاذ گردد که گردشگران به راحتی بتوانند از این برج ها دیدن نمایند.

د) سایر جاذبه های گردشگری بخش

مجموعه فرهنگی-تفریحی شهرداری باغبادران
شهرداری باغبادران در سال ۱۳۷۶ در حاشیه رودخانه ی زاینده رود در قطعه زمینی به مساحت ۱۰۰۰۰ متر مربع مجموعه فرهنگی-تفریحی شهرداری باغبادران را بنا نهاد که امروز به عنوان مرکز جذب گردشگران ایفای نقش می نماید این مجموعه که یکی از مجموعه های تفریحی

بی همانند در استان اصفهان است همه روزه پذیرای گردشگران است از جمله امکانات این مرکز می توان به موارد زیر اشاره نمود:

سالن پذیرایی، ویژه ی جشن ها و مراسم گوناگون با گنجایش ۲۰۰ نفر با امکانات کامل؛

سالن اسفی تئاتر یا گنجایش حدود ۱۵۰ نفر؛
پلازهای ساحلی زیبا کاملاً همسطح با رودخانه یا طراحی بسیار زیبا؛

وجود زمین های بازی و وسایل سرگرمی برای کودکان و نوجوانان؛

ایجاد مکانی آرام و مناسب برای مطالعه و گذران اوقات فراغت؛

شایان ذکر است که این مجموعه در حال حاضر بیش تر به سازمان ها و ارگان های دولتی به صورت روزانه، هفتگی و یا ماهانه اجاره داده می شود.

با توجه به این که بخش باغیاداران دارای زمین های باز بسیاری مشرف به رودخانه است؛ همچنین از طرف سازمان ایرانگردی و جهانگردی استان به عنوان قطب گردشگری شناخته شده است، راه اندازی چنین مجموعه هایی باید در اولویت قرار گیرد؛ البته به نحوی که برای تمام اقشار جامعه، به ویژه افرادی که از نظر توانایی مالی در حد بالایی نیستند مورد استفاده قرار گیرند؛ البته ویلاهای خصوصی بسیاری در بخش باغیاداران برای تفریح و اقامت وجود دارد ولی به دلیل بالا بودن نرخ کرایه ها برای اقشار پایین جامعه قابل استفاده نیستند.

از دیگر اقدامات شهرداری باغیاداران در گسترش صنعت گردشگری، می توان به آزاد سازی ۱۵ هکتار از زمین های حاشیه ی رودخانه که برای احداث پارک جنگلی از پل تا پل (از پل محله ملک آباد تا پل وشمندجان)، مذاکره با سازمان های گوناگون سینمایی برای ساخت فیلم های سینمایی و مستند در بخش و شرکت در نمایشگاه های ایرانگردی و جهانگردی به همراه عکس، پوستر و اسلاید اشاره نمود.

مسائل و مشکلات صنعت گردشگری بخش

تا زمانی که مشکلات با نگاهی علمی و به درستی تجزیه و تحلیل نشده، بر حسب اهمیت اولویت بندی نشوند و راهکارهایی اصولی و درست برای حل مشکلات به کار گرفته نشود، امکان هر گونه توسعه و پیشرفتی غیرممکن است؛ بنابراین ریشه یابی علمی و منطقی مشکلات صنعت گردشگری منطقه مورد نظر، یکی از بخش های اصلی این صنعت است که توسعه و گسترش آن را به ارمغان خواهد آورد.

مشکلات و تنگناهای توسعه صنعت گردشگری این منطقه می توان به موارد زیر تقسیم نمود:

۱- مشکلات و نارسایی های مربوط به اهداف و سیاست های صنعت گردشگری بخش

با وجودی که بخش باغیاداران به عنوان یکی از قطب های مهم گردشگری استان اصفهان شناخته شده و از نظر توانایی جذب گردشگر نیز دارای وضع مطلوبی است؛ ولی مشخص نبودن اهداف و سیاست های صنعت گردشگری کشور و به تبع آن صنعت گردشگری بخش مورد نظر، از تنگناهای بنیادی و مهم به شمار می آید.

۲- مشکلات سازمانی و مدیریتی

شاید بتوان مهم ترین معضل این بخش را از نظر توسعه صنعت گردشگری، مشکلات مدیریتی و سازمانی خواند؛ چرا که مدیریت در صنعت گردشگری، نقش تعیین کننده ای دارد، موفقیت کشور های پیشرفته در توسعه گردشگری تا حد زیادی وابسته به نظام مدیریتی حاکم بر این صنعت می باشد که باعث بالا بردن کارایی صنعت گردشگری می شود.

بخش باغیاداران در حال حاضر از نظر مدیریت و مسائل وابسته به آن دارای ضعف های مشهودی است که می توان به آن ها به صورت زیر اشاره نمود:

۱- کمبود نیروهای آموزش دیده، متخصص و آگاه برای برنامه ریزی جامع و بلندمدت، همچنین نارسایی در ارائه ی طرح های جامع گردشگری قابل اجرا در سطح بخش؛

۲- تعدد مراکز تصمیم گیری و برنامه ریزی در ارتباط با توسعه و بسط مرکزهای گردشگری، اعمال مدیریت موازی و برخورد های چندگانه، بی برنامه گی و فقدان یک بخش مشاوره ای مجرب و اختصاصی برای ایجاد هماهنگی بین مراکز زیربنا؛

۳- نبود سیاست های جامع تبلیغاتی و تحقیقاتی در ارگان های زیربنا و در نتیجه ناشناخته ماندن بخش و جاذبه های گردشگری آن در سطح منطقه و کشور؛

۳- مشکلات و تنگناهای زیر بنایی

امکانات زیربنایی در توسعه گردشگری، نقش تعیین کننده ای دارند و عدم توسعه این امکانات، موجب رکود و عقب ماندگی این صنعت می شود. در حقیقت می توان گفت بین گسترش امکانات و خدمات زیربنایی و توسعه و گسترش صنعت گردشگری ارتباط مستقیم وجود دارد.

الف) تنگناهای اقامتی

امکانات اقامتی از جمله امکانات لازم و زیربنایی در صنعت گردشگری به شمار می روند. این تأسیسات بایستی، پاسخگوی تقاضای مسافران باشد که به مکان گردشگری مسافرت می کنند، زیرا این تأسیسات عامل مؤثری برای تقویت و توسعه گردشگری داخلی و خارجی هستند و اهمیت دادن به آن ها بایستی مورد توجه دولت ها و بخش های خصوصی قرار گیرد.

شاید یکی از مهم ترین معضلات گردشگری بخش باغیاداران، وابسته به فقر امکانات اقامتی مطلوب باشد. بر

اساس نتایج پرستش نامه تهیه شده در منطقه، این مطالب به خوبی تأیید می شود:

- حدود ۹۶ درصد مسافران وارد شده به بخش، تأسیسات اقامتی را ضعیف و خیلی ضعیف توصیف کرده اند.

- مدت اقامت بیش تر گردشگران یک روزه است و حدود ۹۱ درصد مسافران، تنها یک روز در این بخش اقامت می کنند و تنها در مجموعه اقامتی - تفریحی شهرداری و مجموعه فرهنگی - مذهبی امامزاده شاه خراسان مدت اقامت گردشگران تا سه روز هم می رسد.

- ۳۱ درصد مسافران، مهم ترین مشکل خود را در بخش باغبادران، نبود جا و مکان مناسب پذیرایی عنوان نمودند. نتایج پرستش نامه و بررسی امکانات اقامتی موجود در بخش نشان می دهد که بخش باغبادران از نظر تأسیسات اقامتی و پذیرایی با محدودیت بسیاری مواجه است. نگارنده با بررسی امکانات بخش به این نتیجه رسیده که هیچ گونه هتل، مسافرخانه، مهمانسرا و... در بخش باغبادران وجود ندارد؛ با توجه به این مسأله، ساخت هتل، مسافرخانه و مهمانسراها با درجه بندی های متفاوت به نحوی که قابل استفاده برای تمام اقشار جامعه باشد، در این بخش ضروری است. با توجه به این که بخش دولتی بودجه و توان کافی برای انجام این امر را ندارد، بخش خصوصی با سرمایه گذاری می تواند به این امر جامعه عمل بپوشاند.

ب) تنگناهای پذیرایی

با توجه به این که امکانات پذیرایی فعال ترین بخش صنعت گردشگری برای کسب درآمد است، این بخش از نظر امکانات با تنگناهای بسیاری روبروست.

مشکلات پذیرایی بخش را می توان فهرست وار به صورت زیر نام برد:

۱- فقدان امکانات پذیرایی مناسب نظیر رستوران، کبابی، ساندویچ فروشی و قهوه خانه سازگار با نقاضای گردشگران در مراکز شهری و روستایی این بخش؛

۲- پایین بودن کیفیت خدمات و تسهیلات موجود در منطقه های گوناگون این بخش؛

۳- نبود و کمبود امکانات پذیرایی - بهداشتی و مطلوب، سازگار با الگوی مصرف گردشگران؛

۴- عدم رعایت کامل اصول بهداشتی در محل های عرضه امکانات؛

۵- نبود مراکز فروش کالا های اساسی مورد نیاز گردشگران در مراکز گردشگری بخش، مانند ابزار شاهرها، امامزاده شاه خراسان و...

ج) مشکلات ارتباطی و جا به جایی

بخش باغبادران که در حد فاصل ارتباطی دو استان مهم کشور، اصفهان و چهارمحال بختیاری، قرار گرفته، از نظر امکانات ارتباطی از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست.

از آن جا که رونق گردشگری در منطقه، تا حد زیادی به وجود راه های ارتباطی مناسب و ایمن وابسته است و بخش باغبادران در حد واسطه دو استان مهم قرار گرفته، نیز با توجه به این که از شهر اصفهان تا زرین شهر، دارای شاهراه ارتباطی مناسب است؛ لازم به نظر می رسد این شاهراه تا جایی که ممکن است، ادامه یابد و منطقه باغبادران را از انزوای جغرافیایی موجود خارج سازد.

شایان ذکر است که محور های ارتباطی زرین شهر تا کلبشادریخ به طول ۳۱ کیلومتر و محور زرین شهر تا تونل هاردنگ نیز به طول ۳۴ کیلومتر در بخش باغبادران قرار دارند که از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند و با توجه به مناسب نبودن وضعیت جاده، هر روزه شاهد حوادث رانندگی زیادی در این مسیر ها هستیم.

۴- مسائل و مشکلات فرهنگی و اجتماعی

به طور کلی وجود محدودیت های اجتماعی و فرهنگی در این منطقه را باید در روند تحولات اقتصادی، سیاسی و تاریخی منطقه جستجو کرد؛ به دیگر سخن محدودیت های اجتماعی و فرهنگی منطقه، ریشه در عدم توسعه اجتماعی و اقتصادی و پایین بودن سطح فرهنگی دارند.

۱- چگونگی برخورد مردم محلی با بازدید کنندگان (به خصوص در نواحی روستایی بخش)، متأسفانه به علت های گوناگون چندان رضایت بخش نیست؛ اگر چه روحیه مهمان نوازی در بین مردم بسیار قوی است، ولی این ویژگی به تنهایی کافی نیست؛ چرا که صنعت گردشگری در بستر رشد طبیعی خود فرهنگ ویژه ای را می طلبد. مراد از فرهنگ گردشگری، مشارکت فعال و مؤثر مردم در همه فرایندهای این صنعت است.

۲- نبود نظم و انضباط اجتماعی و امنیت عمومی لازم در مراکز سیاحتی از دیگر مشکلات اجتماعی و فرهنگی این صنعت در منطقه است که نیازمند برنامه ریزی خاصی است.

۳- پایین بودن سطح فرهنگ عمومی استفاده از تأسیسات و تجهیزات موجود (سطح زیاده، تأسیسات ورزشی و...) در مراکز گردشگری بخش؛ همچنین بی توجهی بازدید کنندگان و افراد محلی به مسأله های نگهداری از محیط زیست و جذابیت های مراکز سیاحتی؛ از جمله رها سازی زیاده ها در محوطه های فضای سبز، رودخانه و چشمه ها، فضای حاشیه رودخانه زاینده رود و مراکز گردشگری از مشکلات اجتماعی و فرهنگی به شمار می آید.

۴- پایین بودن سطح فرهنگ برخی ویلاناران منطقه، که حاضر به استفاده دیگران و استفاده های عمومی از ویلا های خود نیستند.

۵- یکی دیگر از مشکلات اجتماعی و فرهنگی، نبود آگاهی افراد محلی و روستاییان از سودمندی های این صنعت در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی منطقه است که مانع از توجه آن ها به جنبه های تفریحی و سیاحتی امکانات و

چشم اندازهای طبیعی منقطع شده، باعث تخریب و نابودی این منابع طبیعی شده است.

طرح ها و پیشنهادها

● ساماندهی شبکه‌ی ارتباطی موجود در منطقه و استاندارد نمودن جاده‌های داخل بخش؛

● ساماندهی شبکه‌ی راه‌های ارتباطی که به مراکز تفریحی، گردشگری، زیارتی و تاریخی منطقه ختم می‌شوند؛

● گسترش دادن شبکه‌ی ارتباطی بخش مرکزی شهر باغیاداران که از این نظر دارای ضعف‌های مشهودی بوده، در خور یک شهر گردشگری نیست.

● بهبود پایانه‌های بخش، ایجاد سرویس‌های ویژه‌ی حمل و نقل مسافر در نقاط پررفت و آمد بخش؛

● احداث و توسعه خدمات بین راهی مانند: جایگاه‌های پمپ بنزین، تعمیرگاه ماشین، آپاراتی، تعویض روغن، رستوران، کافه، جایخانه، مراکز خرید، پارک‌ها، احداث سرویس‌های بهداشتی عمومی و... در کنار جاده‌های ارتباطی داخل بخش؛

● ایجاد امکانات اقامتی، پذیرایی و دیگر تجهیزات گردشگری در حاشیه‌ی ساحلی رودخانه زاینده‌رود (مسیر چم‌ها تا نزدیکی پل کنه)؛

● تأسیس یک هتل گردشگری در منطقه با مکان‌یابی برنامه‌ریزی شده و سازگار با نیاز منطقه؛ (به نظر نگارنده این مجموعه می‌تواند بر روی تپه‌های مشرف به رودخانه زاینده‌رود در منطقه روستایی چم‌بیر یا برنجکان که دارای زمین‌های باز با چشم‌اندازهای زیبایی است، احداث شود.)

● ایجاد یک اردوگاه تفریحی ویژه‌ی دانش آموزان و دانشجویان؛ (این اردوگاه می‌تواند در حاشیه‌ی ساحلی رودخانه زاینده‌رود، محوطه‌ی بین پل ملک آباد تا پل وشمندجان که حدود ۲۰ هکتار است، تأسیس گردد.)

● ارائه‌ی یک طرح جامع برای مجموعه تفریحی-زیارتی شاه خراسان به دلیل این که این منطقه فضای باز زیادی برای گسترش و تجهیز را داراست؛

● برنامه‌ریزی کاربری زمین جهانگردی به شکلی اثر بخش با هماهنگی میان بخش‌های مختلف؛

● فراهم آوردن امکانات توسعه هماهنگ تمامی عناصر بخش گردشگری، این امر شامل برقراری ارتباط متقابل میان جاذبه‌های گردشگری، فعالیت‌ها، امکانات، خدمات و بازارهای گردشگری است. این بازارها بسیار گوناگون و به نحو فزاینده‌ای تقسیم شده هستند؛

● بهینه و متوازن‌سازی مزایای اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی گردشگری که همراه با توزیع برابر این منافع به جامعه باشد و مشکلات اجتماعی گردشگری را کم‌تر کند؛

● تدارک یک ساختار فیزیکی که محل، انواع و دامنه توسعه جاذبه‌ها، امکانات، خدمات و زیرساخت‌های

گردشگری را هدایت نماید؛

● تدوین خطوط راهنما و استانداردها (معیارهایی) برای تهیه برنامه‌های تفصیلی در زمینه‌های ویژه‌ی توسعه گردشگری و برای طراحی مناسب امکانات گردشگری؛ به گونه‌ای که این خطوط راهنما و استانداردها با یکدیگر سازگار بوده و همدیگر را تقویت نمایند؛

● بنا نهادن مبنای برای اجرای مؤثر سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه صنعت گردشگری و مدیریت پی‌گیر بخش گردشگری؛ این امر از راه تدارک چارچوب‌های ضروری سازمانی و دیگر چارچوب‌های نهادی امکان‌پذیر می‌گردد؛

● تدارک چارچوبی برای هماهنگی مؤثر تلاش‌ها و سرمایه‌گذاری‌های بخش‌های خصوصی و دولتی در زمینه‌ی توسعه گردشگری؛

● ایجاد یک پایگاه گردشگری مستقل از سایر سازمان‌ها به نحوی که اعتبار مالی کافی در اختیار داشته باشد؛

● ایجاد شورای سیاست‌گذاری صنعت گردشگری، متشکل از شهرداری، محیط زیست، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، راه و ترابری، استانداری، میراث فرهنگی، اداره‌ی فرهنگ و ارشاد اسلامی و... به نحوی که در اهداف و راهبردها با هماهنگی لازم اقدام نمایند؛

● ایجاد این تفکر بین مسؤولان، برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران صنعت گردشگری بخش؛ که این صنعت می‌تواند نقش مهمی در توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی منطقه بر عهده گیرد؛

● مشارکت نظام بانکی با دادن وام‌های درازمدت، برای فعالیت بخش خصوصی در زمینه‌ی هتلداری و دیگر امور وابسته به این صنعت؛

● احیا و بازسازی مناطق باستانی و تاریخی که می‌توانند باعث جذب گردشگران خارجی شده، در نهایت باعث افزایش درآمد شوند؛

● رواج فرهنگ کزایه‌دادن و استفاده بهتر از ویلاهای شخصی برای صرفه اقتصادی بهتر؛

● توجه ویژه به صنایع دستی و تولیدات محلی و بازاریابی درست در مورد آن‌ها؛

● تهیه و راه‌اندازی سایت اینترنتی، ویژه معرفی جاذبه‌ها و مناطق گردشگری بخش؛

● تهیه‌ی بروشور و آلبوم‌های عکس همراه با توضیحات کوتاه و سودمند؛ برای آشنایی با جاذبه‌های گردشگری و آکوگردشگری منطقه به زبان‌های گوناگون و یاری خواستن از اهالی این منطقه که اکنون در کشورهای اطراف خلیج فارس مشغول به فعالیت هستند برای نشر و گسترش آن‌ها؛

● برگزاری مسابقه‌های گوناگون ورزشی، علمی، فرهنگی و... در این بخش؛

● کمک، یاری و احترام به گردشگران و برخورد شایسته با آن‌ها که خود از بهترین اقدامات تبلیغاتی است.

شهر جدید شهری برای آینده

فاطمه شهبازی

کارشناس علوم ارتباطات اجتماعی

مسکن و فعالیت‌های اقتصادی بوده است.

از این رو انتخاب مکان شهر جدید، طراحی و برنامه‌ریزی متناسب با این شهرها، تقدم تهیه برنامه و طرح تفصیلی قبل از ایجاد شهرهای جدید، تامین زیرساخت‌های لازم و تهیه برنامه و تمهیداتی در زمینه نحوه فروش و قیمت زمین در این شهرها در قالب یک مدیریت بین بخشی تصور شکست در جذب جمعیت شهرهای جدید را رد کند.

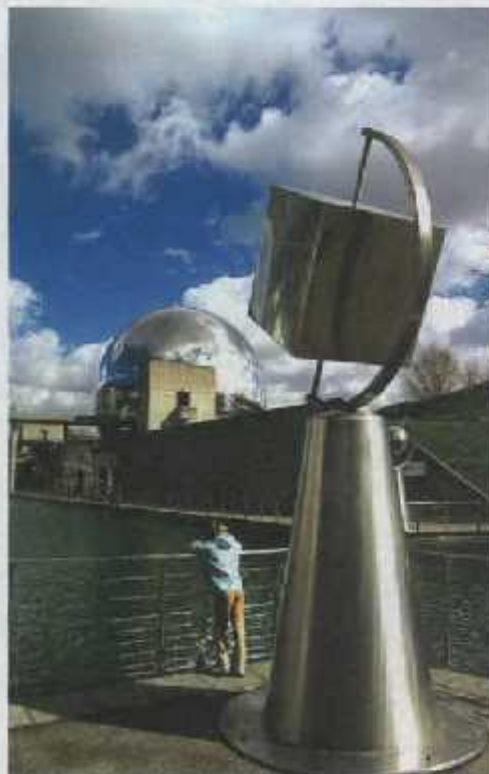
افزایش جمعیت همواره عامل تعیین کننده‌ای در سیاست اداره شهر از طیف‌های مختلف داشته است، زمانی که منطقه‌ای بار جمعیتی خود را از دست می‌دهد، نقطه دیگری در انشجار جمعیت دست و پا می‌زند، انفجاری که کالبد شهر را در هرم تنیده و با تکمیل ظرف مکانی آن، حاشیه‌هایش ماسن ناپسامانی برای پذیرش جمعیت سرریز و ناخوانده شهر می‌شود.

این مهمانان ناخوانده که کلان شهرها و پایتخت را هدف سکونت قرار می‌دهند در رویارویی با قیمت بالای زمین و مسکن چاره‌ای نمی‌یابند جز هجوم به حاشیه شهرها. درست از چهار دهه پیش تحولات جمعیتی که متاثر از رشد روند سرمایه‌داری، کاهش فعالیت‌های کشاورزی در روستا و از هم‌پاشیدگی ساختار اقتصادی بود، آغاز شد.

این افزایش جمعیت که منجر به توسعه غیر معقول کالبدی کلان شهرها و عوارض ناشی از تراکم‌های مسکونی و جمعیتی شده بود، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری را با این واقعیت روبرو ساخت که با اتخاذ تدابیری لازم معضلات ناشی از مهاجرت بی‌رویه و اسکان آنان را در شهر پاسخ دهند. براساس دیدگاه‌های علمی و تجربیات کارشناسی موجود، یکی از راه‌های مقابله با این مشکل، طراحی و ساخت هوشمند و سازمان یافته شهرهای جدید در مناطق خاصی برای اسکان جمعیت سرریز کلان شهرها در کشورهای مختلف است.

- شهر جدید و دلایل ظهور آن

شهر جدید به مفهوم علمی یک نقطه جمعیتی با طراحی از پیش ساخته شده و مستقر بر برنامه‌ریزی است که طرح احداث شهرهای جدید با دو هدف اصلی کاهش بار جمعیتی، جذب سرریز جمعیت شهرها و اسکان جمعیت اضافه شده در محدوده شهرها و فعالیت‌های اقتصادی پایتخت و دیگر کلان شهرهای کشور به عنوان یک سیاست و ابزار در شهرسازی برای رفع معضلات کلان شهرها از سوی وزارت مسکن و شهرسازی در اواخر دهه ۶۰ پیشنهاد و به تصویب هیأت دولت

با پیدایش شهرهای بزرگ و کلان شهرها، نو شهرها برای جلوگیری از هرج و مرج شهری و پاسخگویی به رشد جمعیت بوجود آمدند این شهرها که به عنوان مرهمی برای التیام تراکم جمعیت در کلان شهرها و روشی برای دستیابی به توسعه متعادل اراضی محسوب می‌شوند، با مسائل مشترکی رو به رو می‌باشند؛ نبوده وجود ساختار حمل و نقل مناسب، تراکم شهری اندک، نبود مرکزیت جذب فقیرترین اقشار جامعه و مهم‌تر از آن نبود حس تعلق به مکان و به بیانی احساس بی‌هویتی در این نو شهرها است.

این مشکلات که به خالی بودن سکنه در شهرهای جدید منتهی شده است، این ذهنیت را ایجاد می‌کند که سیاست احداث نو شهرها و برنامه‌ریزی برای مکانیابی آن با شکست رو به رو شده است. احداث ۱۸ شهر جدید و ۱۲ شهر در دست احداث، برخی منتقدان را به این باور رسانیده که هزینه زیاد در اجرا، عدم جذب جمعیت کافی و مشکلات عمده شهرهای جدید، به خاطر سیاست‌های نامناسب واگذاری زمین، مکانیابی نادرست، آماده نبودن طرح‌های ساختاری و در نتیجه نرسیدن به آستانه‌های لازم برای سرمایه‌گذاری در خدمات،

شهر تقریباً خالی از سکنه مانده است.

به اعتقاد وی، با انتخاب مشاوران مختلف برای طراحی، حمل و نقل، تأسیسات زیربنای شهرهای جدید، پیش‌بینی می‌شد که این شهرها با اصول مدرن شهرسازی طراحی و اجرا شوند، اما متأسفانه به دلایل گوناگونی از جمله نیاز به سرمایه‌های اولیه، همه آنچه که در طراحی‌ها در نظر گرفته شده بود تحقق نیافت.

نکته دیگری بی‌توجهی به آماده‌سازی زمین قبل از تهیه طرح‌های تفصیلی بود به طوری که در خیلی از موارد طرح‌های جزئی‌تر تهیه و به عنوان وضع موجود در طرح‌های بالاتر پذیرفته شده است، در شرایطی که فقدان طرح‌های پایین دستی احساس می‌شد، گاه شهر جدید به یکسری مجموعه‌های بساز بفروشی تبدیل می‌شد که با وجود نظارت شرکت عمران شهرهای جدید، نیروهای سازنده که مجموعه‌های با قدرت و سرمایه بودند بی‌توجه به نظارت شرکت عمران اقدام به ساخت و ساز می‌کردند و در نتیجه شهر انسجام کالبدی لازم را بدست نمی‌آورد.

به گفته شیخی، شهرهای جدید به لحاظ الگوهای ساخت و ساز تابع مجموعه‌های سازنده و به ویژه شرکت‌های تعاونی ممکن بودند که نقش اساسی و بنیادی در شکل و الگوهای ساخت و ساز شهرهای جدید داشته‌اند در چنین وضعیتی بود که شهر بدون یک انسجام شکلی و فرم کالبدی و نیز بی‌توجه به سیمای حجمی شهر، مجموعه‌های بی‌روخی شکل گرفتند که با روحیات سنتی شهرسازی ایران و حتی شهرسازی مدرن نیز همخوانی نداشت.

در این ارتباط که آیا شهرسازی، شهرهای جدید با روحیات سنتی شهرسازی همخوانی ندارد، سعید مثنوی کارشناس فنی و اجرایی شرکت عمران شهرهای جدید وزارت مسکن و شهرسازی می‌گوید: «الگوهای ساخت و ساز شهرهای جدید که در واقع هویت شهرهای جدید می‌باشد آمیخته‌ای از تفکر اسلامی و اندیشه‌های نو است که ریشه در فرهنگ این مرزوبوم داشته و الزامات معماری دنیای امروز را نیز به همراه دستاوردها و فنون علم ساخت‌وساز شامل می‌شود».

به گفته مثنوی، کلیه مصالح ساختمانی مصرفی در شهرهای جدید با توجه به علم فن‌آوری مصالح ساختمانی از امکانات موجود استان مربوطه بهره‌گیری شده و با توجه به شرایط اقلیمی و بومی منطقه و با عنایت به استقرار آزمایشگاه مکانیک خاک در کلیه شهرهای جدید، مورد ارزیابی و آزمایش قرار گرفته و در صورت تأییدیه‌های مزبور از جانب مشاوران مستقر در شهر اجازه استفاده و در غیر این صورت مصالح از نزدیک‌ترین محل واقع در استان مورد بهره‌برداری قرار گرفته است.

با این وجود مشکلات مدیریتی، فقدان ضوابط و مقررات کارآمد، ضعف در طراحی شهری و معماری، کمبود اعتبارات و در نظر نگرفتن زیرساخت‌های اصولی درآمدزایی وابسته به فروش زمین و پاسخ ندادن به نیازهای رفاهی، تفریحی،

به گفته محمد شیخی دکتر در شهرسازی بعد از انقلاب حرکت گسترده و پرمحتواتری نسبت به گذشته روی می‌دهد تا به مفهوم و دیدگاه‌های نظری مرتبط به شهرهای جدید نزدیک شود. این شهرساز اضافه می‌کند: «شهرهای جدید نسل بعد از انقلاب به منظور ساماندهی توسعه برنامه‌ریزی شده شهرهای بزرگ، برای نخستین بار در ایران بنیان گذاشته می‌شود».

شیخی در ادامه به تصویب لایحه احداث شهرهای جدید به سال ۱۳۶۸ اشاره می‌کند و هدف از آن را اینگونه تشریح می‌کند: «تأمین زمین و مسکن برای اقشار کم درآمد یا متوسط درآمد شهری، افزایش کیفیت زندگی شهری، جلوگیری از تخریب اراضی کشاورزی و محیط‌زیست مناسب در پیرامون شهرها بخصوص کلان شهرها، پیش‌گیری از سکونت گاه‌های خودرو و غیر رسمی و جلوگیری از حاشیه‌نشینی در حاشیه کلان شهرها و ایجاد اشتغال به عنوان از طریق ساخت و ساز مدنظر بود».

البته با لاین شهر مادر از طریق توزیع مناسب فعالیت‌ها و جمعیت در دیگر مناطقی، کاهش بار ترافیکی شهرهای بزرگ از طریق ایجاد اشتغال و اسکان در شهرهای جدید، باغ‌ها، فضاهای سبز پیرامون شهرها و استفاده از اراضی غیر زراعتی از دیگر اهداف احداث شهرهای جدید بوده است.

مرتضی ملاجیان در کتاب نگاهی به شهرهای جدید ایران درباره تفاوت اصلی شهرهای جدید با شهرهایی که به مرور زمان و در خلال قرن‌ها شکل گرفته‌اند، می‌نویسد: شهر جدید در مدت زمانی نسبتاً کوتاه و در فضایی کم‌و بیش ساخته شده و یا در فضایی کاملاً بکر و با هدف ایجاد شرایطی مناسب به منظور اسکان جمعیت و ایجاد اشتغال ساخته می‌شود. و عملکرد پیش‌بینی شده برای یک شهر جدید، شرط اصلی مکانیابی، ساماندهی داخلی، جمعیت‌پذیری و ایجاد اشتغال در آن است.

احداث شهرهای جدید با تهیه طرح‌های راهبردی و مکانیابی شروع می‌شوند، چرا که هسته‌های اولیه ساخت و ساز در احداث شهرهای جدید منوط بر آماده‌سازی معابر، شبکه‌های ارتباطی و ایجاد دسترسی‌های مناسب و مطابق با طرح‌های جامع و تفصیلی مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری استوار است.

به هر حال شاخص‌های فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، سیاسی موارد عمده‌ای است که در مکان‌یابی شهرهای جدید باید مدنظر برنامه‌ریزان و متخصصان قرار گیرد ولیکن برخی کارشناسان معتقدند در بیشتر موارد طرح مکان‌یابی برای شهرهای جدید تهیه نشده است.

گیتی اعتماد دیگر شهرسازی است که مکان‌یابی برخی شهرهای جدید را نامناسب عنوان می‌کند و در ادامه شهر جدید علوی در استان هرمزگان را نمونه ناموفقی می‌داند که علی‌رغم سرمایه‌گذاری‌های زیاد در زیرساخت‌ها و مسکن،

دستورس‌ها و سیاست‌های نامناسب و گذاری زمین عواملی شدند تا شهرهای جدید در جذب جمعیت کافی ناموفق باشند. نوری معاون معماری و شهرسازی شرکت عمران شهرهای جدید، بزرگ‌ترین مشخصه و استراتژی شهرهای جدید را کمترین وابستگی به دولت می‌داند و می‌افزاید: «در دهه اول ایجاد شهرهای جدید هیچ نوع حمایتی از سوی مسوولان استانی صورت نمی‌گرفت و گاهی مسوولان استانی و شهرداران به چشم رقیب به احداث کنندگان شهرهای جدید می‌نگریستند از سوی دیگر نه تنها برای احداث شهرهای جدید سوسپیدی تعلق نمی‌گرفت، بلکه خدمات ارائه شده به مردم به مراتب گران‌تر از سایر شهرها بود و در مواردی نیز مجبور به پرداخت هزینه‌های مضاعف به شهرهای همجوار می‌شدیم».

جمعیتی در حدود ۵۰۰ هزار نفر را داشت و در سال جاری این جمعیت به ۱۰۰ هزار نفر رسیده است.

وی در خصوص استراتژی و برنامه‌های شرکت عمران شهرهای جدید برای جذب و تشویق مردم به سکونت در این شهرها اظهار داشت: «با ایجاد فضاهای جدید و جذاب شهری خدمات برتری در سطح ملی و منطقه‌ای به شهروندان ارائه خواهد شد اسکانات و فضاهای چون دریاچه، سینما، مراکز تفریحی همچنان ایجاد کار و اشتغال در داخل شهر دیگر برنامه‌های در دست اقدام است».

در این زمینه نوری به تطبیق سرانه‌های فضای سبز شهرهای جدید با استانداردهای اروپایی اشاره می‌کند و آن را اولین پتانسیل موجود در این شهرها می‌داند. همچنین شرکت عمران شهرهای جدید وزارت مسکن و شهرسازی برای هویت بخشی به این شهرها عملیاتی را در دست بررسی دارد. تا با ایجاد مراکز مذهبی، طراحی سیمای شهری، ساختمان‌ها و ایجاد دسترسی‌های سریع و ارزان با شهرهای پیرامونی به ویژه ما در شهرها از طریق خطوط ریلی و مترو حس عدم تعلق به شهر را از بین ببرد.

پانزده سال و اندکی است که از ایجاد شهرهای جدید می‌گذرد، با این وجود پیش‌بینی می‌شود تا دو سال آینده به دلیل افزایش قیمت مسکن و مشکلات ساخت‌وساز، شهرهای جدید به عنوان ضرب‌گیر افزایش جمعیت، رونق بگیرند. به هر حال ایجاد شهر جدید اقدامی است میان بخشی که تنها از عهده یک دستگاه بر نخواهد آمد. لذا با مدیریت صحیح و هماهنگ، تخصیص اعتبارات کافی، دقت در مکان‌یابی شهرها و طراحی شهری می‌تواند به موفقیت جذب جمعیت در این شهر امیدوار بود.

به اعتقاد گیتی اعتماد دکتر در شهرسازی، نمی‌توان تشکیلات و معضلات اجرای شهرهای جدید و یا بعضاً مکان‌یابی آنها را یک شکست کلی دانست، بلکه در کنار موارد ناموفق، اغلب شهرهای جدید شکل گرفته‌اند و در آینده با اصلاحاتی در مدیریت شهری و سیاست‌های واگذاری زمین، مسکن و جلب فعالیت‌های اشتغال‌زا می‌توان به موفقیت بیشتر آنها امید داشت.

معاونت معماری و شهرسازی شرکت عمران شهرهای جدید با بیان اینکه احداث شهرهای جدید در سایر کشورها با حمایت دولت و نمایندگان دولت مرکزی صورت می‌گیرد، خاطر نشان کرد: «هنوز در شهرهای جدید برای دریافت امکانات زیربنایی و تاسیساتی مشکلات و موانعی وجود دارد، هر چند مصوبه سال ۱۳۸۰ مجلس شورای اسلامی، کلمه دستگاه‌های دولتی را موظف کرده که بخشی از اعتبارات عمرانی خود را در شهرهای جدید هزینه کنند، با این وجود شرکت عمران شهرهای جدید به تنهایی هزینه‌های تاسیساتی و زیربنایی را می‌پردازد».

وی مشکل دیگر در شهرهای جدید را جذب جمعیت عنوان می‌کند، چرا که به اعتقاد او، ساختار فضایی شهر قادر به پاسخگویی به نیازهای رفاهی، تفریحی، حمل‌ونقل و جز اینها، و اما مهم‌ترین ضعفی که در شهرهای جدید دیده می‌شود فقدان حس مکان، حس شهریت، ساختار شهری و نبود ارتباط با محیط اطراف و پیرامون خود مسائلی عیدنه‌ای را برای شهروندان به وجود آورده است. پاره‌ای از نظریه پردازان طراحی شهری، نظیر کریستوفر الکساندر بر این باور هستند که اساس شهرهای جدید را باید شهرهای مصنوعی دانست که ذاتاً توانایی ماوا دادن به زندگی واقعی شهری را ندارند و این نبود سازگاری بین فرم و زندگی واقعی شهر، خود را به صورت نابسامانی‌های کالبدی و غیرکالبدی بروز می‌دهد.

امروزه احساس تهیایی، جداسازگی و دور شدن از سرزمین در شهرهای جدید می‌تواند پیام‌آور معضلات اجتماعی و فرهنگی باشد، و از سویی دیگر بجای تبدیل شدن به شهر واقعی تنها بصورت خوابگاهی برای شهرهای اصلی باقی مانده‌اند. در واقع اگر بخواهیم توجیهی بر شکست در پذیرش جمعیت شهرهای جدید داشته باشیم فقدان حس تعلق و نبود هویت در آن است.

معاونت معماری و شهرسازی شرکت عمران شهرهای جدید معتقد است که رشد شهرنشینی در یک شهر نیاز به زمان دارد، یعنی در افاق حداقل ۱۰ ساله باید انتظار افزایش جمعیت را داشت. به عنوان مثال شهر جدید اندیشه در سال ۱۳۷۵،

شهری ایمن با پیاده‌روی روان برای معلولان

فاطمه شهبازی
کارشناس علوم ارتباطات اجتماعی

یکی از راه‌های تأمین بستر کالبدی مناسب برای رشد و توسعه جامعه، ایجاد تساوای فرصت‌ها برای افراد و اقشار مختلف در تحرک و جابجایی در سطح شهر و همچنین تأمین دسترسی به فضاهای عمومی و شهری است. اما در وضعیت کنونی وجود مشکلات کالبدی فراوان در شهرها، عملاً استفاده مفید از فضاهای شهری و ساختمان‌های عمومی را به حداقل رسانده و در برخی موارد عملاً غیرممکن ساخته است.

این موضوع برای افراد معلول جسمی و حرکتی به شرایط بحرانی تبدیل می‌شود به گونه‌ای که این گروه از افراد جامعه به مرور ناتوانی خود را مهمترین عامل در بروز مشکلات زندگی می‌پندارند، در حالی که این موضوع به وجود اشکالات کالبدی یا به عبارتی "معلول بودن شهر" مربوط است. و امروزه مشکلات و موانع موجود در شبکه دسترسی پیاده‌شهری، امکان تحرک لازم را از این افراد نیز سلب کرده است.

بررسی موانع موجود در شبکه دسترسی پیاده‌شهری و سایر دسترسی‌های موجود در شهر، طراحان، برنامه‌ریزان و مدیران شهری را یاری می‌کند تا در جستجوی علل و عوامل ایجاد آنها بوده و از بروز چنین مشکلاتی در طرح‌های آتی جلوگیری نمایند، از سوی دیگر موجب می‌شود تا با مطالعه و بررسی بیشتر امکان برطرف نمودن آنها را در وضع موجود فراهم آوردند.

از مدت‌ها پیش مسئولان شهرداری‌ها در شهرها و ایالات مختلف در گوشه و کنار جهان در صدد تدوین و اجرای ضوابط و معیارهای فنی معماری برای تسهیل شرکت اشخاص معلول در جامعه هستند تا در کنار مراقبت‌ها و کمک‌های فردی یا فراهم آوردن شرایط محیطی خاص از محدود کردن معلولین در محیط خانه جلوگیری نمایند.

بنابراین همیشه سعی بر این بوده است تا تنابیری اتخاذ شود که اشخاص معلول بدون کمک گرفتن از شخص خماره در جامعه زندگی کنند و به یک استقلال فردی و اجتماعی دست یابند.

در قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل متحد درباره

حقوق افراد معلول مورخه ۹ دسامبر ۱۹۷۵ آمده است (معلولین حق دارند از امکاناتی برخوردار باشند که بتوانند به طور مستقل در جامعه زندگی کنند).

بر این اساس شهرداری منطقه یک قم جهت روان‌سازی حرکت معلولین به ویژه چشمنی اقدام به اجرای طرح‌هایی در میدان شهداء، خیابان ارم و بوستان مینا کرده است.

گفته می‌شود، ارائه اطلاعات به نابینایان فقط از راه‌های صوتی، لمسی و بویایی امکان‌پذیر است. در طرح‌های روان‌سازی که جهت تسهیل تردد نابینایان اجرا می‌شود بیشتر روش لمسی مورد نظر است، استفاده از روش

موزائیک مختلف در کف‌سازی پیاده‌روها یکی از آن روش‌ها می‌باشد که در طرح‌های اجرا شده مذکور مورد استفاده قرار گرفته، بدین شکل که سطح، جنس و رنگ موزائیک‌های دو ردیف طولی در وسط پیاده‌رو با سطح، جنس و رنگ موزائیک‌های قسمت‌های دیگر متفاوت است.

این امر باعث می‌شود که فرد نابینا با حس کردن و تشخیص اختلاف نوع و سطح موزائیک‌های معبر روانساز یا دیگر موزائیک‌ها بوسیله یا با عصا از معبر روانساز خارج نشده و به راه خود ادامه دهد. علاوه بر اختلاف جنس، اختلاف رنگ موزائیک‌ها نیز مهم است زیرا افراد کم بینا با دیدن اختلاف رنگ از مسیر خارج نمی‌شوند.

روانسازی پیاده‌رو میدان شهید

در پیاده‌روهای موجود در این میدان، طرح روانساز بدین نحو اجرا شده که دو ردیف موزائیک ویریه برجسته (از نوع سکه‌ای) در وسط پیاده‌رو قرار داده شده که در انتها به دو خط‌کشی عابر پیاده منتهی می‌شوند. در این معابر دستورالعمل‌های فنی آیین‌نامه کمیته مناسب‌سازی عبور و مرور معلولین سازمان بهزیستی به شرح ذیل رعایت شده است:

ضریب اصطکاک کفش و سطح کف پوش بیشتر از $0/4$ است و حداقل عرض صقید پیاده‌رو به طور متوسط $3/5$ متر که از حداقل عرض مجاز از $1/2$ متر بیشتر است و فاصله موانع نصب شده از دیوار نیز بیشتر از $1/2$ متر و شیب طولی کمتر از 8 درصد و شیب عرضی نیز حداکثر 2 درصد می‌باشد تا معلول به سمت خیابان حرکت نکرده و آسیب جانی به او وارد نگردد.

در قسمت اتصال بین دو پیاده‌رو که نسبت به هم اختلاف سطح دارند یا در محل قوس‌های شیب کمتر از 3 درصد می‌باشد، درزهای تعبیه شده به عرض حداکثر 2 سانتی‌متر و مطابق آیین‌نامه بهزیستی در محل عبور روانساز با مصالح سخت و غیر لغزنده پر شده‌اند تا فرد نابینا و یا ویلچر هنگام عبور از روی درز دچار مشکل نشود. در ضمن دریچه‌های تأسیساتی شرکت مخازرات نیز با پیاده‌رو همسطح هستند.

در محل‌هایی که معبر روانساز به خط‌کشی عابر پیاده منتهی می‌شود، در کل عرض پیاده‌رو از موزائیک ویریه برجسته استفاده شده تا فرد نابینا موقعیت خط عابر پیاده را تشخیص دهد. این محل‌ها فضای مکت نامیده می‌شوند. از طرفی طبق آیین‌نامه بهزیستی ایجاد جدول یا اختلاف سطح بین جوی آب و پیاده‌رو و همچنین بین خیابان و پیاده‌رو الزامی است و باید از پل غیر لغزنده بر روی جوی آب استفاده شود که این موارد نیز رعایت شده‌اند همچنین برای جلوگیری از فرورفتن عصا یا افتاده چرخ ویلچر از ایجاد شبکه یا دریچه شبکه‌ای در مسیر نیز برخورداری

شده است.

روانسازی پیاده‌رو خیابان ارم

در روانسازی خیابان ارم جهت عبور و مرور سهل نابینایان، طرف آزاد پیاده‌رو توسط جدول با رنگ متفاوت از کفیوش پیاده‌رو، از خیابان و باغچه جدا شده است. این برای روشندلانی که با عصا حرکت می‌کنند از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است چرا که برخورد عصا یا لبه پاشنه برای آنان اتمام لبه پیاده‌رو را مشخص می‌کند و همچنین بلندی جدول و لبه‌های کناری پیاده‌رو از سطح کف پوش حداقل 10 سانتی‌متر است.

لایه کف پوش (موزائیکی) بر روی ملات ماسه سیمان به ضخامت 3 سانتی‌متر و دو لایه زیر به ضخامت 15 سانتی‌متر قرار گرفته و به صورت محکم و ثابت به قسمت زیرین اتصال می‌شود، همچنین لایه پوشش انتهایی و سطحی کف پوش‌ها به نحوی در لایه ماسه و سیمان فرورفته‌اند که از حرکات احتمالی و لغزش‌های ریز جانبی جلوگیری شود. گذشته از اینها، بارهای وارده از جمله بار متمرکز و نقطه‌ای ناشی از عصا را تحمل می‌کند. همچنین فاصله بین دو قطعه موزائیک نیز با ملات مناسب با عیار بالا از سیمان سفید بندکشی شده و از لحاظ لغزندگی نیز سطح موزائیک‌های معبر روانساز به دلیل برجستگی لغزندگی کمتری دارند.

روانسازی پیاده‌روهای بوستان مینا

در تمام پیاده‌روهای بوستان مینا طرح موزائیک مختلف با استفاده از موزائیک‌های برجسته اجرا شده است با این تفاوت که در اینجا برخلاف میدان شهید در معبر معلولین از موزائیک صیقلی صاف بدون برجستگی استفاده شده و در قسمت‌های دیگر به موزائیک، برجسته شده است.

به نظر می‌رسد موزائیک برجسته به لحاظ نبود لغزندگی، بهتر از موزائیک صیقلی می‌باشد، با این حال در کشورهای دیگر و در پارک‌های مخصوص معلولین از موزائیک‌های صیقلی با عنوان تفریحی نیز استفاده شده است.

گفتنی است یکی از مهم‌ترین دلایل بروز مشکلات موجود در شبکه دسترسی پیاده، طراحی نامناسب معابر و دسترسی‌ها به ویژه در طرح‌های تفصیلی و هادی بوده است، از سوی طیفی وسیع از طراحان، مخرجان، کارگران و ناظرین نیز وجود دارند که ضعف هر یک از آنها در آموزش‌ها و نبود آگاهی از مقررات جاری و حقوقی معلولین می‌تواند موجب کوتاهی یا تملل شده و حاصل کار از کارایی لازم خارج سازد. با این وجود، با بهره‌گیری از امکانات موجود و ارائه آموزشی‌های لازم برای دست‌اندرکاران طراحی و اجرا کنندگان معابر و شبکه دسترسی می‌توان به داشتن معابر ایمن و روان امید داشت.

منبع:

تأسیسات‌های موجود، نیز دسترسی‌های افراد معلول جسمی و حرکتی، مسعوده لاسرزان، عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن

تمایل جهانی به توسعه فضاهای پیاده در شهرها شهرهای آینده؛ شهرهای پیاده

شیده لائمی

و ... واکنش گسترده‌ای علیه سلطه حرکت موتوری و کاهش تحرکات پیاده در جهان به وجود آمده است. در این زمینه، بازیابی و توسعه فضاهای پیاده به یکی از محورهای برنامه‌ریزی و طراحی شهری بدل شده که از آن به عنوان "جنبش پیاده‌گستری" یاد می‌شود.

به گفته دکتر محسن حبیبی، استاداد دانشگاه هنرهای زیبا و محقق و صاحب‌نظر در حوزه مباحث شهری، اندیشه تبدیل مسیرهای شهری به خیابان‌های مشخص پیاده، در محدوده تاریخی و مرکزی شهرهای اروپایی ابتدا به صورت تجربه‌ای محلی در یکی از خیابان‌های خرید مرکز شهر "اسن" آلمان به اجرا درآمد. توجه به این امر پس از جنگ جهانی دوم و فرارسیدن زمان بازسازی شهرهای اروپایی شکل مشخص‌تری پیدا کرد. موفقیت اجرای طرح "اسن" شرایطی را فراهم کرد که تا دهه ۸۰ میلادی، غالب بخش‌های مرکزی و تاریخی شهرهای عمده اروپا روی اتومبیل‌ها بسته شدند. با این همه عقایسه‌ای کوتاه‌نشان می‌دهد که در جوامع شرقی کمتر از اروپا به این مقوله پرداخت شده و با تأخیر زمانی و پس از تجربیات حاصل شده در شهرهای اروپایی در قالب طرح‌های بهسازی و نوسازی بافت‌های کهن، اقداماتی صورت پذیرفته است. در شهرهای آمریکایی نیز، در قالب طراحی مجموعه‌های تجاری بزرگ و تحت عنوان "مال"ها، مبحث توجه به ایجاد مسیرهای پیاده متفاوت یا آنچه که در اروپا و شرق اتفاق افتاده، به اجرا درآمده است. نکته مشترکی که این اقدامات را در کنار یکدیگر قرار می‌دهد، اولویت حضور عابر پیاده با هدف احیای حیات مدنی و اختصاص حداکثر فضا به عابر پیاده و حداقل کردن فضای مورد نیاز وسایل نقلیه است.

برنامه‌ریزی برای سوق دادن شهرها به توسعه فضاهای پیاده ابتدا با سلسله اقداماتی مانند یک طرفه کردن برخی مسیرها، ممنوعیت از توقف اتومبیل در برخی محدوده‌ها، ایجاد مسیرهای ویژه وسایل حمل و نقل عمومی و ایجاد محدوده‌های آمد و شد سواره آغاز شد اما در سالهای بعد و به ویژه در دهه ۸۰ قرن بیستم، نوع دیگری از این مناظره بر خورد در اروپا عنوان شد و آن کنترل حرکت سواره، بدون ممنوعیت از حضور آن، در همزیستی مسالمت‌آمیز با حرکت پیاده بود. این نحوه تفکر، حذف کامل اتومبیل را که جزو ضروریات و عنصر عجین شده با زندگی انسان از سوی طرفداران این تفکر به شمار می‌آمد، غیرقابل قبول دانسته و حداقل کردن فضاهای مورد نیاز سواره را در جهت اختصاص حداکثر امکان به حضور پیاده مطرح کرد. بدین ترتیب طرح "خیابان‌های با ترافیک آرام"

حرکت پیاده طبیعی‌ترین، قدیمی‌ترین و ضروری‌ترین شکل جابه‌جایی انسان در محیط است و پیاده روی هنوز مهم‌ترین امکان برای مشاهده مکان‌ها، فعالیت‌ها و احساس شور و تحرک زندگی و کشف ارزش‌ها و جاذبه‌های نهفته در محیط به شمار می‌رود. برنامه‌ریزی برای توسعه فضاهای پیاده در شهرها و همچنین ممنوعیت ورود خودروها به فضاهای شهری برتردد، محور اصلی برنامه‌ریزی‌های شهری در بسیاری از شهرهای جهان است.

دلزدگی مردم از زندگی ماشینی و تبعاتی که دنیا از افزایش تعداد خودروها در شهرها متحمل شده و آلودگی‌های زیست‌محیطی و افزایش میزان مصرف سوخت در جهان، تنها بخشی از پیامدهای آن است که نیاز به فضاهای عاری از وسایل نقلیه را بسیار برجسته کرده است. در سال ۱۹۹۷ در کنفرانسی در لیون فرانسه بحث "حرکت به سمت شهرهای پیاده" مطرح شد. اجرای این طرح در ابتدا محدود بود اما نتایج مثبت آن موجب افزایش گسترده این طرح شد و برنامه‌ریزی‌های شهری را در بسیاری از شهرها تحت تأثیر خود قرار داد.

حذف وسایل نقلیه موتوری، جایگزین کردن انواع دوچرخه، احیای بافت اجتماعی شهرها، ایجاد مأمی برای رهگذران و به حداقل رساندن فواصل شهری، اصلی‌ترین محورهای است که در توسعه فضاهای پیاده در شهرها مورد توجه قرار می‌گیرد. چنانچه این طرح با استانداردهای پیش‌بینی شده اجرا شود، ارتقای سطح کیفی زندگی مردم، استفاده بهینه از منابع انرژی طبیعی و افزایش سرعت جابه‌جایی شهروندان را به دنبال خواهد داشت.

جنبش پیاده‌گستری

خیابان پیاده، نخستین بار در شهرهای اروپایی نمود پیدا کرد. از دهه‌های میانی قرن بیستم میلادی به بعد این اندیشه در شهرهای اروپایی، با هدف خارج کردن محدوده‌های تاریخی شهرها از تسلط اتومبیل و برای حفاظت از بافت‌های کهن و احیای حیات اجتماعی، طرح و به اجرا درآمد.

درواقع یکی از مهم‌ترین گرایش‌های جدید شهرسازی جهان، توجه به حرکت پیاده و نیازهای آن به عنوان یک موضوع فراموش شده مهم شهری است. در دو دهه اخیر، در نتیجه اوج گیری و حاد شدن مشکلات شهری مانند آلودگی محیط، دشواری رفت و آمد، ناامنی راه‌ها، انحطاط مراکز تاریخی شهرها، افت کیفیت فضاهای شهری، افول ارزش‌های بصری

به عنوان نوع دیگری از مداخلات، در جهت اعتبار بخشیدن به انسان پیاده و حضور او در فضاهای شهری، در شهرهای اروپایی به اجرا درآمد.

یکی از اهداف، در اجرای این نوع مداخلات، تحقق اهداف و برآوردن نیازهای گردشگری در بافت‌های کهن شهرهای اروپایی بود، که به عنوان یکی از محورهای مورد توجه در طرح مد نظر واقع می‌شد. همچنین این اقدامات با تکیه بر کاربری تجاری پیرامون صورت می‌گیرد. چنان‌که مکان‌های تفریحی و سرگرمی هم در این محدوده‌ها برای جذب هر چه بیشتر مردم، بومی و زنده بودن فضاهای موجود، در نظر گرفته می‌شوند. حضور ساکنان دائمی در این بافت‌ها یکی دیگر از مواردی است که مورد توجه قرار می‌گیرد. این ویژگی‌ها سبب شده تا ۶۳۰۰ عابر در ساعت، در محور تاریخی شهر "روان" در روزهای شنبه و ۳۰۰۰ عابر در ساعت در شهرهای "لاروشل" و "کیل" از محورهای مشابه عبور کنند و افزایش درآمدی بین ۱۵ تا ۶۶ درصد را رقم بزنند.

در این میان انتخاب مسیرهای سواره، جایگزین و تأمین دسترسی‌ها از طریق وسایل نقلیه عمومی نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. باید توجه داشت رشد قابل توجه مراجعه‌کنندگان به این محورها، افزایش درآمد کاربری‌های تجاری و افزایش ارزش عمومی محدوده مورد نظر از جمله آثار و نتایج کمی این قبیل طرح‌ها بوده است که در پی آن نتایج کیفی قابل توجهی را به دنبال داشته است و ارتقای کیفی محیط کالبدی و محیط اجتماعی، دو نتیجه اصلی این تجربه‌ها بوده‌اند.

فرهنگ پیاده‌گستری

شهر، محل زندگی و ارتباط انسان‌ها با یکدیگر است و فراهم ساختن امکان جامع‌حالی و تأمین نیازهای شهری آنها، هدف اصلی برنامه‌ریزی و طراحی راه‌های شهری است. بنابراین سهولت بخشیدن به حرکت وسایل نقلیه و پیاده‌ها به یک اندازه اهمیت دارد. احساس ایمنی در خیابان‌های شهر، شاخصی برای درک وضعیت احترام اجتماعی افراد در شهر است. با توجه به چنین دیدگاهی است که بسیاری بیش‌بیش می‌کنند تا اواخر قرن ۲۱ با محدود شدن منابع انرژی، طرح ایجاد شهرهای پیاده به موضوعی جهان‌شمول تبدیل شود و شهرها را به ایجاد محله‌های پیاده سوق دهد. با این همه به نظر می‌رسد موفقیت در اجرای طرح‌های پیاده‌سازی شهرها بیش از آنکه وابسته به برنامه‌ریزی‌های شهری و صرفاً اجرای پروژه‌های عمرانی و عملیاتی باشد، به آموزه‌های فرهنگی و دیدگاهی است که در هر جامعه‌ای برای استفاده از مسیرهای پیاده و محدود سازی استفاده از خودروها وجود دارد، وابسته است. سازمان‌های وابسته به شهرداری تهران و به ویژه سازمان زیباسازی در سالهای گذشته پروژه‌های متعددی را برای پیاده سازی برخی از محورهای مهم شهری به ویژه در مناطق تاریخی طراحی کرده که تعدادی از آنها چون کوچه مروی و خیابان

سپهسالار اجرایی شده‌اند. با این همه تجربه پیاده‌سازی مرکز شهر تهران که در قالب طرحی بلندمدت شبکه‌ای از مسیرهای پیاده را در هسته تاریخی تهران پیش‌بینی کرده، برای نمونه میدان حسن آباد بخشی از این شبکه است که به دلایل متعدد در دستیابی به اهداف غایی خود تا کام عاقداند و با استقبال شهروندان و حتی کسبه منطقه نیز مواجه نشدند. همچنین کارشناسان و مدیران شهری برای اجرای طرح پیاده‌سازی میدان تجریش که از مهم‌ترین میدان‌ها و مراکز تجاری - فرهنگی تهران است که همواره با تداخل رفت و آمد سواره و پیاده روبه‌رو بوده با دشواری‌های متعدد در اجرا مواجه‌اند. فارغ از عوانع اجرایی کار، به نظر نمی‌رسد جامعه شهری به ویژه در کلان‌شهرها که به استفاده مدام از وسایل نقلیه وابسته شده‌اند برای جایگزین کردن مسیرهای پیاده آمادگی کافی داشته باشد و در واقع بسیاری از آنها با اهمیت توسعه فضاهای پیاده آشنا نیستند و آموزش‌های لازم را در این زمینه فرا نگرفته‌اند. این در حالی است که در بسیاری از شهرهای جهان، آموزش جامعه شهری برای زندگی در شهرهای پیاده به عنوان یک اصل مهم برنامه‌ریزی شهری دنبال می‌شود. در اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی مسؤولان شهر بریسبان استرالیا به فکر اجرایی کردن طرح "توبوس‌های پیاده‌روی تا مدرسه" افتادند. این برنامه دانش‌آموزان را به صورت منظم، سازماندهی شده و گروهی به طرف مدرسه هدایت می‌کند. در این طرح هر یک از "توبوس‌های پیاده‌روی تا مدرسه" که ماکتی از یک اتوبوس واقعی است، توسط دو نفر از والدین همراهی می‌شود و دانش‌آموزان آنها را به عنوان راننده‌های این اتوبوس‌های خیالی می‌شناسند. با اجرایی شدن این طرح استفاده از خودرو برای رفتن به مدرسه کاهش پیدا کرد و در نتیجه تراکم خودرو در اطراف مدرسه کم شد. این برنامه به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد که بخشی از وقت خود را با همسالان خود بگذرانند و در پروسه اجتماعی شدن، آنها را کمک می‌کند، اگرچه پیاده راه‌سازی در شهرهای بزرگ اغلب با دشواری‌هایی همراه است اما می‌توان این تجربه را از محله‌هایی با ابعادی کوچک آغاز کرد. چنانچه بسیاری از شهروندان اروپایی قسمتی از مراکز تاریخی خود را تبدیل به محله‌های پیاده (بدون ماشین) کرده‌اند. نمونه آن "محله استروگت" در مرکز کوبنهاگ (دانمارک) تعدادی از جزایر دریای شمال مثل بورگوم، سارک در جزایر کانالی، ونیس در دریای آدریاتیک، جزیره پاکتا در ریودوژانیرو (برزیل) است.

در آفریقا هم نمونه‌هایی از محله‌های پیاده طراحی شده است. در مراکش، "کیدو" (مصر) و "کازابلانکا" در آمریکا نیز از دیگر شهرهایی هستند که تردد وسایل نقلیه را محدود و در بسیاری از مناطق به کلی ممنوع کرده‌اند. با این همه تردیدی نیست حذف وسایل نقلیه موتوری در شهرها بدون در نظر گرفتن شرایط اقلیمی و اجتماعی غیرممکن و ممکن است شهر را به فضایی ناامن و پرمسأله تبدیل کند.

بازخوانی پرونده طرح جامع گردشگری استان تهران صنعت گردشگری، گمشده در پایتخت

وقا شمس

کرد: طرحی که مرتبط با حوزه شهر است، باید از سوی شهرداری اجرایی شود.

طرحی به دور از واقعیت

با این تفصیل طرح جامع گردشگری استان تهران مناسبانه نتوانست انتظارات و خواسته‌ها و چشم‌انداز توسعه گردشگری استان تهران را فراهم کند. استانی که از لحاظ ویژگی‌های طبیعی - فرهنگی منحصر به فرد است. به گفته محمدحسین احمدی مقدم، معاونت امور گردشگری سازمان میراث فرهنگی استان تهران مهم‌ترین عامل قوت استان تنوع و متنوع بودن جاذبه‌های گردشگری است؛ از همه مهم‌تر کلان‌شهر تهران را می‌توان به عنوان بازار بالقوه گردشگری دانست. هر گونه برنامه‌ریزی دقیق در جهت اوقات فراغت استان تهران و سفرهای درون استانی می‌تواند با موفقیت انجام شود.

احمدی مقدم به آن روی سکه نیز اشاره می‌کند، وی معتقد است که برنامه‌ریزی توریستی و گردشگری نقاضا محوری است. وی می‌گوید: امروزه اوقات فراغت سالم برای خانواده‌ها و گروه‌های سنی و جنسی مختلف یکی از اهداف دولت به شمار می‌آید. در استان تهران هر گونه برنامه‌ریزی و طرح نیازمند کمیته نظارتی و صاحب‌نظر است که بتواند برنامه‌هایی قابل اجرا ارائه کند.

امروزه صنعت گردشگری به یکی از صنایع پیچیده تبدیل شده که بیش از ۷۰ سازمان دولتی و خصوصی با آن درگیر هستند و برای ارائه یک طرح برنامه‌ریزی شده و جامع تمام سازمان‌های مربوطه باید متحد باشند و با تشکیل یک کمیته، در تدوین و تعریف طرح‌های گردشگری سهیم شوند؛ چرا که در صورت تدوین مناسب و هماهنگ این طرح، قابلیت جوابگویی به بسیاری از مشکلات فرهنگی، اجتماعی را دارد. معاون امور گردشگری سازمان میراث فرهنگی تأکید می‌کند که این سازمان در صدد تدوین طرحی است با قابلیت‌های فنی و اجرایی و برنامه‌ای جامع با شاخص‌های زیست‌محیطی و فرهنگی کامل. مسلماً برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری و توسعه پایدار گردشگری

خبرگزاری میراث فرهنگی در تاریخ ۲۲ آبان امسال آخرین اخبار مربوط به طرح جامع گردشگری استان تهران را روی خروجی خود فرستاد: ادعاهای ضد و نقیض مدیران میراث فرهنگی در خصوص طرح جامع گردشگری پایتخت، در ادامه گزارش این سایت آمده است؛ در حالی که مشاوران طرح جامع گردشگری تهران بیش از این بارها از رئیس سازمان میراث فرهنگی و گردشگری خواسته بودند نظر نهایی و همچنین پیشنهادهايشان را در خصوص برنامه‌های گردشگری ارائه کنند، هنوز طرح جامع گردشگری پایتخت از سوی مسوولان مربوطه ارائه نشده است.

رئیس سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان تهران پیش از این از تدوین این طرح از سوی مشاوران و کارشناسان گردشگری این استان خبر داده بود؛ اما اکنون زمانی که از وی درباره جزئیات این طرح می‌پرسیم، می‌گوید: مراحل تدوین طرح آغاز شده و اکنون در بخش مطالعاتی به سر می‌برد. از سویی دیگر، هیأت دولت در جلسه استانی تهران تدوین طرح تفصیلی گردشگری استان تهران را تصویب کرده و البته جای این پرسش باقی می‌ماند که اگر ادعای رئیس این سازمان در خصوص آغاز تدوین این طرح، البته با عنوان طرح جامع گردشگری صحت داشته باشد؛ چرا پس از گذشت ۲ فصل از این ادعا هم‌اکنون در هیأت دولت پیشنهادی برای آغاز تدوین طرح جامع گردشگری به تصویب می‌رسد. پیش از این، طریقت بیرامون یکی از برنامه‌های طرح گفته بود، یکی از مسیرهایی که در تهران می‌تواند نقش مهمی در گذران اوقات فراغت مردم داشته باشد، بلوار کشاورز است و ما می‌خواهیم این مسیر را به یکی از محورهای گردشگری مردم تبدیل کنیم. به این طریق که بلوار کشاورز با عقب‌نشینی یک واحد تجاری دارای فضاهای جدیدی می‌شود که به عنوان محور گردشگری مورد استفاده قرار می‌گیرد.

البته این ادعا و نظر در همان ابتدا هم با اعتراض‌های شدید شهرداری تهران مواجه شد. چنانچه حبیب‌اللهیان، معاون شهرسازی شهرداری تهران در این خصوص تأکید

استان باید گامی اساسی و هماهنگ با دیگر سازمان‌ها داشته باشد. در این میان می‌توان به کمیته اکوتوریسم (مطیعت گردی)، توریسم ورزشی، کازگروه و دیگر کمیته‌ها اشاره کرد. در حالی که به گفته احمدی مقدم طرح جامع گردشگری استان تهران که از سوی حمید ضراغام تهیه شده بود، جنبه تحقیقاتی و توسیعی داشت و فاقد جنبه عملیاتی و اجرایی است. او می‌گوید طرح مذکور را به هیچ عنوان نمی‌توان قابل عرضه دانست. به طوری که اصول برنامه‌ریزی، آمایش، بهره‌برداری طراحی و تولید برنامه‌های گردشگری و سرمایه‌گذاری را نداشته و بزرگترین نقص آن را می‌توان کلی‌گویی و غیرکاربردی بودن آن دانست. احمد مقدم می‌افزاید: در همین خصوص سازمان میراث فرهنگی در یک برنامه‌ریزی دقیق درصدد تدوین طرحی کاربردی و اجرایی است و بنا داریم قرارداد طرحی با چشم‌انداز توسعه قابلیت‌گرا و قابل اجرا در ماه‌های آینده امضا کند.

شاید زمان آن رسیده باشد که بپذیریم طرح‌های گردشگری در هر استان اولویت اول، یک استان به شمار می‌آیند، بنابراین مهم‌ترین نکته درخصوص این سیاست، برنامه‌ریزی دقیق و سرمایه‌گذاری در این امر است. معاون سازمان گردشگری استان تهران به نکته خاصی اشاره می‌کند: مجری طرح، این بار با استفاده از مشاوران و کارشناسان زبده، قصد دارد تمام مطالعات صورت گرفته در این زمینه را گردآوری و تنظیم کند و با توجه به شاخص‌ها، انتظارات، نیازها و پیش‌بینی‌های سازمان، طرحی منسجم با قابلیت اجرایی، عملیاتی تدوین کند.

طبق آمار سازمان میراث فرهنگی، در پایان هر هفته ۲۰ هزار نفر از تهران خارج می‌شوند. از نظر احمدی مقدم این آمار را می‌توان کنجینه برنامه‌ریزی دانست؛ یکی از نقاط عطف استان، کلان‌شهر تهران است چرا که با توجه به زندگی شهرنشینی و مشکلات آن، اوقات فراغت در زندگی روزانه مردم به یک نیاز تبدیل می‌شود. به نظر سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، اوقات فراغت جزئی از گردشگری است. پس بسیار حساس و دقیق باید به این مقوله پرداخت. به همین دلیل، از مشاوران قوی استفاده کرده‌ایم. اما مشکلات دیگری نیز وجود دارند. متأسفانه سازمان از نداشتن جایگاه مناسب رنج می‌برد. به نظر من جایگاه سازمان باید بسیار قوی باشد؛ چرا که تصمیمات این سازمان جنبه استانی و ملی دارد. ما بزرگترین ضربه را از ناهماهنگی و موازی‌کاری سازمان‌های مرتبط می‌بینیم. همچنان که قبلاً گفتم همه نهادها و سازمان‌های مربوطه باید هم‌رأی باشند تا نتیجه‌ای مطلوب حاصل کنیم.

احیای ارزش‌های تاریخی

البته شاید تا آخر امسال جلسه طرح جامع گردشگری استان تهران برگزار شود، مجری این طرح این بار با انتقاد دوستانه از مجری سابق، سعی در تبیین و تدوین برنامه‌های

دارد که قابلیت اجرایی، عملیاتی داشته باشد. حرکت کند و آهسته این طرح همچنان ادامه دارد. درست یک سال پیش شهردار تهران از اجرای طرح گردشگری درون شهری برای فعال کردن بخش گردشگری در تهران خبر داد. محمدباقر قالیباف در گفتگو با سیراث خبر درباره طرح‌های شهرداری برای یویایی گردشگری تهران گفته بود: یکی از طرح‌هایی که شهرداری تهران برای اجرایی شدن آن در شهر تأکید دارد، احیای صنعت گردشگری با محور گردشگری درون شهری است. تا در کنار بازیابی جایگاه آثار و فضاهای تاریخی بتوان این گونه قابلیت‌ها را در اختیار تمام شهروندان قرار داد. قالیباف، تهران را دارای جاذبه‌های گردشگری فراوانی دانست که در صورت تقویت بخش گردشگری درون شهری می‌توان به نتایج بسیار مناسبی دست یافت. وی در این گفتگو به نکته جالبی اشاره کرده بود: اجرای طرح پیاده‌روسازی بافت تاریخی تهران به عنوان برنامه‌ای برای پرکردن اوقات فراغت و آشنی دادن شهروندان با گذشته و جاذبه‌های تاریخی پایتخت باید باشد تا به دنبال آن فرهنگ گردشگری میان شهروندان رواج یابد.

شهرداری در نخستین گام، طرح گردشگری درون شهری با محوریت بازدید از فضاها و جاذبه‌های تاریخی مرتبط با ایام خاص را برای شهروندان تهرانی آغاز کرد که در جهت اجرای آن گروه‌های متعددی از تهرانی‌ها در قالب تورهای گردشگری داخل شهری از مکان‌های تاریخی داخل شهر دیدن کردند. حال این که قالیباف این طرح را یک طرح موقت شهر ندانست و تصریح کرد که از این پس شهرداری تهران در قالب فعالیت معاونت اجتماعی، گردشگری را به عنوان یکی از برنامه‌های مداوم این حوزه دنبال می‌کند تا گردشگری درون شهری به یکی از برنامه‌های همیشگی شهروندان تبدیل شود. شهردار تهران، تهران را نیازمند استفاده از تجارب دیگر کلان‌شهرهای جهان برای استفاده از سرمایه‌های کنونی شهر و همچنین اجرای طرح‌هایی برای جبران عقب‌ماندگی‌های کنونی در بعضی بخشها دانست. همچنین به سرمایه‌گذاری خارجی تأکید کرده بود. به گفته قالیباف، یکی دیگر از محورهای این برنامه استفاده از سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی برای اجرای بسیاری از طرح‌های نیمه تمام است که با گسترش روابط بین‌المللی از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی برای بسیاری از طرح‌های شهر تهران استفاده شود.

با این همه به نظر می‌رسد با قضاوت طولانی‌تر از حد تصور رویه‌رو باشیم. پیداست که طرح جامع گردشگری استان تهران زنجیروار به سازمان‌های دیگر مرتبط است. با عملکرد زنجیره‌ای در امر برنامه‌ریزی و تدوین این طرح از جانب مسئولان و سازمان‌های ذی‌ربط می‌توان شاهد اتفاق تازه‌ای بود. اتفاقی که در بطن آن به مبحث گردشگری به عنوان یک طفلی نگاه نشود. شاید به این بهانه ارزشهای تاریخی تهران دوباره احیا شوند.

سرزمین بی خاطره

و شاکله‌ای را که در گذشته داشته است، ایجاد کنیم. هویت تماشای ظاهر و سازه نیست، بخشی از آن است. هویت یک شهر در تاریخ شهر تعریف می‌شود. تمام دعوای طرفداران تاریخ یا آنها که کورکورانه به نابودی خویش خویش می‌پردازند همین است. ارتباط بین عوامل هویت‌دهنده شهر می‌تواند ارتباطی دو سویه باشد. شهر بدون عامل انسانی مفهوم ندارد. اگر در شهری شهروند وجود نداشته باشد، آنجا شهر نیست. بنابراین وقتی از شهر صحبت می‌کنیم صحبت از تعاملات انسانی است. تعاملات انسان با انسان، انسان با محیط و انسان با شهر. به همین دلیل، عوامل تشکیل‌دهنده هویت شهر، هویت انسان را شکل می‌دهد. یکی از عناصری که انسان با آن تعریف می‌شود، حافظه است. شهر نیز دارای حافظه است. اگر شهری فاقد حافظه تاریخی باشد نمی‌توان گفت که آن شهر با هویت است. به همین ترتیب اگر انسان چیزی را به یاد نیاورد، می‌گوییم دچار فراموشی و آشفتگی شده است. حافظه تاریخی شهر یعنی اینکه شهر دارای خاطره است و تعریف می‌کند که در این مکان چه اتفاقی افتاده است. علاوه بر حافظه، شهر باید خاطره داشته باشد. شهر بی خاطره، یعنی شهر بی هویت. مگر می‌شود در شهر حادثه یا خاطره‌یاد و خوبی صورت نگرفته باشد؟ پس همان طور که انسان با خاطره تعریف می‌شود، شهر نیز با خاطره‌هایش تعریف می‌شود. هر چه این خاطره‌ها بیشتر باشد، هویت انسان یا شهر کامل‌تر است. شهر در تردید و دودلی‌هایش وسیع است. در زایش بشار الودگی‌های بی‌ترحمش وسیع است. تهران در رازهای مهیبش، در خودروهای هزار رنگش، در دلتنگی‌های مردمش وسیع است. قانونش به همه ایران سرایت کرده است. بی‌عدالتی‌اش تقسیم‌همگان شده است. در اینجا همه آدمیان به حال خود واگذاشته شده‌اند تا بسته به میلشان، خوش قلب یا سنگدل باشند، بی‌رحم یا بزرگواری باشند. تهران در ساختمان‌های بی‌شمارش وسیع است. وسعت این مناظر در چشم عابران پیاده شهر، چیزی جز بازنمایی روح عصیان‌زده ما نیست. شهر بی‌نظم شده است. ساختمان‌هایش، خودروها و خیابان‌هایش همه از نظمی آشنا در بیکرهای نامانوس سخن می‌گویند. انسان‌ها از تاویل خاطرات خویش ناتوانند. آشکارا حق به جانب‌فوی‌ترین است. ما از نجات خویش ناتوانیم، چه آنجا که آخرین نفس‌هایش را به شماره میان دم و بازدم‌ها می‌کنیم، چه آنجا که زیستن را زیر سرما و گرما یا لقمه‌ای نان معاوضه می‌کنیم. ما نسل بشر را در عقل معاش تبدیل به شماره کرده‌ایم، شاید از این روست که خاموشی هیچ پرنده‌ای ذهنمان را به هم نمی‌ریزد و گفتارمان را قطع نمی‌کند. تهران در این شرایط کمتر نشانه‌ای از هویت منسجم و زیبایی شهرهای کهن ما را با خود دارد.

تهران را می‌توان ابرشهری غول‌پیکر نامید که در غرقایی از دود و آلودگی گم شده است. دیو هزار سری که کم‌کم همه چیزش را به واسطه اعتیادی تلخ به سیمان و آهن از دست می‌دهد. تاریخش را، هویتش را. تهران دیگر آن سرزمین هزار باغ و هزار خاطره دیروز نیست. شهری است سیمانی و سرد که در جنبه رشدی غیرقابل مهار گرفتار آمده. معتادی را می‌ماند که برای رسیدن به مواد مخدرش حاضر است همه چیزش را بفروشد.

حتی زینتی‌ترین‌ها را. عتیقه‌ها را. پس چندان نباید تعجب کرد اگر خواندیم و دیدیم که قرار است در حریم تعریف شده اماکن تاریخی‌اش گودبرداری بشود. نباید پرسید از حال و روز باغ‌هایی که یکی یکی به مسلخ فولادین پنجه‌های درشتا هیکل غول‌های آهنی سپرده می‌شوند. تهران دیگر آن حصار ناصری ۱۰۰ سال پیش نیست. تهران دیگر آن شهر خاطره‌انگیز شاعران نیست. رهنه‌رو به پایانی است که لحظه به لحظه بلعیده می‌شود. بیخود نیست که از بی‌هویتی فرزندانمان در رنجیم. بیهوده نیست اینکه کسی نمی‌تواند به آنان هویت شهری بدهد. شهروندان امروز و فردای تهران دیگر شهروندانی بدون تاریخ هستند، بدون گذشته. آنها در لحظه زندگی می‌کنند. در امروز. دمی را به سر بردن برایشان مهم‌تر از بازدمی است که در راه است. تهران سرزمینی است که هر روز بی‌محبا بزرگ و بزرگ‌تر می‌شود. خانه‌های سیمانی همسایه کوچه باغ‌های بی‌درختند. کوچه‌هایی که زمانی شناسه‌های هویت شهر بود و دیگر چشم اندازی به روزهای دور و خاطره‌های نزدیک ندارد. تهران بی‌خاطره، بی‌هویت می‌شود و این بی‌هویتی از کوچه باغ‌های شمیران تا کوچه‌های آشتی‌کنان "طهران" چون خط معتدی کشیده می‌شود. محسن حبیبی، دکتر در شهرسازی و رئیس دانشکده هنر دانشگاه تهران روزگاری درباره هویت شهری گفته است: "هویت شهر، با شکل شهر تفاوت اساسی دارد. شهرهای زیبایی داریم که ممکن است هیچ عامل هویتی در آن دیده نشود یا سیمای شهری آن بسیار زشت و آشفته باشد ولی همبستگی‌های اجتماعی، باوری‌ها و کمک‌ها، شاکله‌ای زیبا از درون آن شهر می‌سازد". وقتی از هویت شهر صحبت می‌کنیم به چیزی رجوع می‌کنیم که در پس ظاهر و در بطن شهر نهفته است و ممکن است هیچ ربطی به شکل و ظاهر شهر نداشته باشد. در واقع زیبایی و زشتی شهر دلیل یا هویت بودن شهر نیست. مهم این است که داخل شهر چه می‌گذرد، چه هنجارها و رفتارهایی در شهر به وقوع می‌پیوندد که به شهر هویت می‌دهد. وقتی از زندگی محله نام می‌بریم، به یاد محله‌های قدیمی می‌افتیم. ممکن است اگر همان محله‌های قدیمی را به شکل قدیمی بازسازی کنیم، باز هم نتوانیم هویت

زادگاه شهر من زیر بوته نیست

حمیدرضا حسینی

همیشه دلم می‌خواهد یکی از سدیزان شهرمان را ببینم و از او بپرسم فرق خیابان امیرکبیر یا همان چراغ‌گاز و چراغ‌برق با دهکده المپیک چیست؟ نمی‌دانم پاسخ چه خواهد بود اما دوست دارم بشنوم که اولی چهارصد سال هویت شهری دارد و دومی تا همین ۳۰ سال پیش بیابانی بود بی‌نام و نشان.

این تفاوت را باید از کجا فهمید؟ خیابانی که یک سرش لاستیک می‌فروشند و سوی دیگری لوازم خانگی و پاساژهای همه‌شیک و نووارند، چگونه قدم خود را بر ناخر دیگری گواهی دهد؟ شاید تنها نام "سراج الملک" و "ناظم‌الاطباء" و "میرزا محمود وزیر" بر تارک کوچه‌هایی که از میان پاساژها راه به زرقای تاریخ می‌برند بتواند چهارصد سال جنب و جوش بی‌وقفه زندگی در این گوشه از شهر را گواهی دهد.

گذرها و خصلتشان را باید از نام و نشانشان جست و اگر نام و نشانی نباشد، خصلتی نیست و چون خصلتی نباشد هویتی نیست و بی‌هویتی یعنی بی‌ریشه بودن، بی‌بوته بودن، بی‌په‌په بودن...

دیرزمانی است که نشان‌ها را از شهر ما گرفته‌اند. کوچه‌های "آشتی‌کنان" برای خوشامدگویی به مرکب‌های آهنین، فراخ و قراخ‌تر می‌شوند، کاشی‌های قجری زیرنماهای رفلکس پنهان می‌مانند؛ ییتزافروشی‌ها مثل قارچ می‌رویند تا نکتند خیابان چراغ‌گاز و گذر پامنار از شهرک غرب و سعادت آباد عقب بمانند؛ گویی نه آنکه این دو چند صد سال پیش از آن دو آمده‌اند!

وقتی چهره‌ها را از آن قدر بزرگ کردی که دیگر کسی تو را نمی‌شناخت، آنگاه این نام است که تو را و هویت را می‌شناساند. وقتی کوچه پهبانی در بازار تهران، یادگاری‌های کهن را به پاساژهای بلند فروخت، آن وقت این نام پهبانی روی تابلوهایی آهنی است که می‌گوید اینجا خانه و قتلگاه رهبر مشروطیت ایران بود و جای مجلس

"هوشنگ پیشدادی" می‌رساند. تاریخ هزاران بار بیش از من و تو، سن و سال دارد.

آن نام‌های زیبایی را که در خیالت پرورانده‌ای - هر چه که هست - بگذار برای آنجا که بیان بان را صفحه شطرنج می‌کنند و شهرک می‌سازند. بگذار برای جایی که البرز را می‌خرانند و برج بالا می‌برند. شهر من، خیابان‌ها، گذرها و کوچه‌پس کوچه‌هایش هر کدام برای خود نامی دارند، برگرفته از خصلتشان و خصلتی زاینده هویت‌شان و هویتی برخاسته از تاریخشان. این دیگر تنها مایطک حلال و طیبی است که برایش مانده. آیا خواسته بزرگی است که این یکی را از او بگیریم، هر چند که گرفته‌ایم!

شهر من، شهر تو، شهر ما، نام و نشان دارد، ریشه دارد، اصل و نسب دارد، از زیر بوته نیامده، بچه سرراهی نیست اما این را وقتی می‌فهمیم که کشف کنیم فرق میان خیابان امیرکبیر یا همان چراغ‌گاز و چراغ‌برق قدیم با دهکده المپیک چیست؟

کردن مشروطه‌جیان برای تشکیل نخستین مجلس قانونگذاری در قاره آسیا! در خیابانی که برج‌ها باغ‌ها را در حصار گرفته‌اند، تنها نام کاشانک به یادت می‌آورد که اینجا را پشت قبالة سوگلی شاه قجر انداختند و او آبادش کرد و به نام شهر و دیارش کاشان کوچک لقب گرفت. وقتی در باغ‌های فرحزاد زیر چنار و روی تخت و پای سفره نشست‌های، چه چیزی به یادت می‌آورد که اینجا "قره‌زاد" جایگاه مقدس ایران باستان است؟

و چنین است کوچه تکیه دولت، سربولک، پامنار، پاچنار، خیابان ۱۶ آذر، میدان انقلاب و خیابان پیروزی.

ایشها هیچکدام با بخشنامه و ابلاغیه، نام و هویت نیافتند. میدان شهدا و خیابان ۱۷ شهریور نه با مصوبه که با خون شهید در آن جمعه خونین، این نام را بر تارک خویش یافتند. خیابان ۱۶ آذر نامش را جز مدیران شهرداری از ۳۰ آذر آهورایی گرفت و امیرآباد هر چه گشت، نامی بهتر از نام صاحب و مالک خود، میرزاتقی‌خان امیرکبیر پیدا نکرد. تو شاید ۱۶ آذر و انقلاب و ۱۷ شهریور را به یاد آوری اما در شهری که نسب به "شیت‌بن آدم" و

منبع:
روزنامه تهران امروز، ۲۲

همکاری لازم با دستگاههای مرتبط مانند سازمان نظام مهندسی به عمل آورده شود. در سال ۱۳۸۵ همچنین با توجه به سیاستهای کلان دولت در زمینه توسعه حمل و نقل عمومی شهری، کاهش آلودگی هوا، صرفه جویی در مصرف سوخت و جایگزینی خودروهای فرسوده، سعی شد اقدامات گسترده ای در زمینه تحقق تبصره ۱۳ که اهداف ذکر شده در آن متصور بود و ایجاد زیرساختهای مناسب برای بخش حمل و نقل صورت پذیرد که با نظر مساعد دولت و مجلس محترم مقرر شد این برنامه ها در سال ۸۶ نیز ادامه یابد و بدون شک تحقق اهداف مورد نظر این بخش نیازمند پی گیری و برنامه ریزی جدی شهرداریهاست.

و با در نظر گرفتن بخشنامه ها و ابلاغیه های ارسالی، ضمن برنامه ریزی و حضور در ستادهای مربوطه و هماهنگی با سایر دستگاهها، اقدامات مناسبی را در خصوص ارائه خدمات مطلوب به عموم هموطنان در این ایام، به ویژه در شهرها و روستاهای دارای جاذبه های مذهبی، تاریخی، فرهنگی، طبیعی و یادمانهای منطبق عملیاتی دفاع مقدس مورد بازدید کاروانهای راهیان نور به عمل آوردند و قضای شهرها و روستاها را برای گرامیداشت ۱۲ فروردین، روز جمهوری اسلامی، نیز آماده نمایند.

در پایان ضمن گرامیداشت یاد و خاطره حضرت امام خمینی (ره)، شهیدان سالهای انقلاب و دفاع مقدس و تبریک فرارسیدن سال جدید، ضمن انجاء به ساحت مقدس حضرت بقیه الله الاعظم ارواحنا له الفداء و تجدید بیعت با مقام معظم رهبری و درخواست توجه جدی به پیام نوروزی معظم له در سال جدید، تلاش تمامی شهرداران و کارکنان خدمت شهرداریها و دهیاران در سال ۱۳۸۵ را ارج می نهم و با آرزوی توفیق در مسیر خدمت به مردم و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، از قادر متعال سالی پربرکت و همعراه با عزت و سربلندی برای تمامی عزیزان خواستارم.

مهندس سید مهدی هاشمی معاون هماهنگی امور عمرانی وزیر کشور و رئیس سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور با صدور پیام تبریکی فرا رسیدن سال ۱۳۸۶ را به شهرداران و دهیاران سراسر کشور تبریک گفت و از خدمات آنان در سال ۸۵ قدردانی نمود.

بسم الله الرحمن الرحيم
یا مقلب القلوب والابصار، یا مدبر اللیل والنهار
یا محول الحول والاحوال، حول حالنا الی احسن الحال

چرخش طبیعت، سال ۱۳۸۵ را به پایان می رساند و سال نو انشاء الله با خود سعادت، موفقیت و سلامت برای هموطنان و رشد و توسعه همه جانبه ایران اسلامی را همراه می سازد.

سالی که گذشت و به نام نامی پیامبر اعظم حضرت محمد (ص) نامگذاری شده بود سالی پر تلاش و بر بار برای مجموعه مدیریت شهری و روستائی کشور، به ویژه شهرداران، کارکنان شهرداریها و دهیاران جهت ارائه خدمات مطلوب به هموطنان به ویژه اقشار ضعیف و محروم بود.

در ابتدای سال شاهد وقوع زمین لرزه ای در استان لرستان بودیم که علیرغم شدت زیاد آن خوشبختانه با هوشیاری و اقدامات به موقع مسئولان امر تلفات جانی کمی برجای گذاشت و امور مربوط به بازسازی خسارات نیز با کوشش های شبانه روزی رو به اتمام است.

با عنایت به سیاستهای دولت در زمینه پیشگیری از حوادث و سوانح غیر مترقبه و احیا و نوسازی بافتهای فرسوده، که اعتبارات و تسهیلات مناسبی نیز برای این امر در نظر گرفته شده است، انتظار می رود مدیران شهری و روستائی در سال جدید اجرای برنامه های مربوط به مقابله با این حوادث به ویژه اجرای تمرین های پیشگیری در شهرها و روستاها و با توجه به اهمیت وجود ساختمانهای امن و مستحکم در جامعه، رعایت قوانین و مقررات مربوط به مقاوم سازی بناها را از اولویتهای کاری خود قرار داده و هماهنگی و

در سالی که پشت سر گذاشتیم با تلاش و دلسوزی های دهیاران سخت کوش کشور شاهد استحکام پایه های دهیاریها یا مدیریت نوین روستائی کشور بودیم و وزارت کشور کوشید تا ضمن برنامه ریزی و هماهنگی با دستگاههای مختلف، اقدامات مناسبی را در خصوص تقویت و تثبیت روستاها با محوریت دهیاران انجام دهد و امیدواریم با پی گیری های مجدانه دهیاران، در سال جدید بیش از پیش بر ارتقای سطح روستاها و ارائه خدمات مطلوب به روستائیان افزوده شود.

با عنایت به تجربیات و تلاشهای سال ۱۳۸۵، امیدوارم در سال جدید نیز ضمن توجه به شعارهای دولت در زمینه عدالت محوری، مهرورزی، رشد و توسعه همه جانبه و خدمت رسانی شایسته به هموطنان و پیگیری مصوبات سفرهای استانی دولت، اقدامات مناسبی جهت اجرای سیاستهای کلان نظام، مانند تحقق اصل ۴۴ و مطابقت امور با سند چشم انداز بیست ساله، اجرائی شدن اهداف دولت در عرصه مدیریت شهری و روستائی و برطرف ساختن نیازها و انتظارات شهروندان، به عمل آوریم.

ضمناً از تمامی شهرداریها و دهیاریها انتظار می رود با عنایت به در پیش بودن تعطیلات نوروزی

همایش توسعه گردشگری روستایی و

عشایر برگزار شد

گردشگری داخلی برای رونق روستاهای کشور

نخستین همایش توسعه گردشگری روستایی و عشایری با حضور رئیس جمهور و جمعی از مسوولان دولتی و دهیاران روستاهای کشور در سائین اجتماعات وزارت کشور برگزار گردید.

رئیس جمهور در همایش توسعه گردشگری روستایی و عشایری روستاهای کشور را دارای ظرفیت‌های زیادی برای گسترش صنعت گردشگری عنوان کرد.

دکتر محمود احمدی نژاد با اتقاد از برخی دیدگاه‌ها نسبت به روستا در گذشته گفت: روستاها کانون تولید ملی کشور هستند از اینرو می‌باید بر روی آنها سرمایه‌گذاری شود.

وی با بیان اینکه امروز شایستگی‌های ملت ایران بسیار فراتر از آن چیز است که در اختیار دارد، تاکید کرد: امروز حرکت و رسیدن به جایگاه مطلوب وظیفه‌ی عمومی ماست و باید دست به دست هم دهیم تا ایران را به جایگاهی که شایسته آن است برسانیم.

احمدی نژاد، با بیان این که بدون تردید پایه ساختن کشور روستاها هستند، گفت: صحبت من به این معنا نیست که افراد را در یک جا محدود و محصور کنیم، بلکه منظورم توجه به عمران و آبادانی در روستاهاست به نحوی که روستاها به یک پایگاه تولید، تبدیل شوند که این امر مطمئناً به دنبال خود خیر و برکت‌هایی را برای کشور به همراه خواهد داشت.

وی با بیان این که امروز حدود ۲۲ درصد از جمعیت روستایی ما به امر تولید می‌پردازد، گفت: باید نگاه‌ها را عوض کرد و به عکس گذشته، زندگی کردن در کانون تولید باید به یک افتخار ملی تبدیل شود.

احمدی نژاد همچنین تصریح کرد که در راستای توجه به روستاها باید زمین‌های فراهم کنیم که مسیر عبور سرمایه‌های ملی از دل روستاها فراهم شود.

وی به مسئله‌ی مسکن در روستاها نیز اشاره کرد و اظهار داشت: یکی از آرزوهای بزرگ من این است که بتوانیم در ظرف چهار و پنج سال آینده کل بافت روستایی را نوسازی کنیم، امسال با این هدف حدود ۲۰۰ هزار مسکن روستایی نوسازی شد و در برنامه‌ی بودجه‌ی سال ۸۶ قرار است ۳۰۰ هزار واحد مسکونی دیگر نوسازی شود که امیدواریم با برنامه‌ریزی مناسب بتوانیم در این راستا جهش داشته

باشیم.

وی گفت: باید زمینه‌ای را فراهم کنیم که جوانانی که از روستا می‌آیند تا در شهر تحصیل کنند و مدرکی مانند فوق لیسانس کشاورزی می‌گیرند، بعد از اتمام تحصیل این انگیزه را داشته باشند که برای آبادانی محل زندگی خود به روستاها بازگردند.

باید زمینه‌ای را فراهم کنیم که جوانان روستایی از تحصیل در محل تولد خودشان استفاده کنند که این امر مطمئناً در ساختن کشور بسیار موثر است.

وی در بخشی دیگری از سخنانش خطاب به دهیاران روستایی در امر گردشگری گفت: مدیران روستایی می‌توانند در راستای پیشرفت روستاها و پیگیری نیازهای آنان بسیار موثر باشند چرا که در حال حاضر نزدیک به ۶۰ هزار روستا در سطح کشور وجود دارد که اگر هر یک از این روستاها هر روز یک قدم به جلو بروند و یک آجر بر آجر دیگر بگذارند، مطمئناً این کشور آباد می‌شود. همچنین دهیاران می‌توانند توانمندی روستاها را شناسایی و با معرفی آنها زمینه را برای سرمایه‌گذاری در روستاها فراهم کنند. دهیاران همچنین به عنوان بهترین یار استانداران به انجام وظیفه بپردازند، گرچه اکنون نیز این کار را انجام می‌دهند.

وی در ادامه با بیان این که گردشگری روستایی قبل از این که اقتصادی باشد، یک کار فرهنگی است، گفت: روستاهای سراسر کشور میراث فرهنگی وسیعی هستند که از زیبایی‌هایی کم نظیر و بی نظیر برخوردارند که باید شناسایی شود، زیرا اکنون شناخت ما از این ظرفیت‌ها مانند یک قطره‌ه‌از دریاست.

وی با اشاره به سیاست‌های دولت در راستای توجه به امر گردشگری در روستاها گفت: با تلاش و کوشش در امر گردشگری باید یک وضعیت جدید در روستاها بوجود آوریم.

رئیس جمهور افزود: وقتی می‌خواهیم تصمیم مهم و تاریخی بگیریم باید افق نگاهمان به قلدها باشد.

وی در پایان خاطر نشان کرد که ظرفیت ایران برای ساختن و پیشرفت خیلی زیاد است.

مصطفی پور محمدی، وزیر کشور نیز در این همایش با تاکید بر اینکه ایران با پیشینه تاریخی و غنای طبیعی خود می‌تواند پیوند میان امروز و دیروز بشر معاصر در جهان بوجود آورد گفت: ایران از پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های طبیعی و تاریخی ویژه‌ای برخوردار است. وجود آب‌های گرم، سواحل، دریا و مناطق کوهستانی و مظاهر چهار فصل در تمامی ایام سال در کشور در کنار جاذبه‌های فرهنگی، تاریخی و هنری عمق و غنای فوق العاده‌ای به هویت ایرانیان

بخشیده است.

وی با بیان این که تمامی این مظاهر شناسنامه ایرانیان و هویت بخش آنهاست گفت: امروز در ایران یافته‌های تاریخی از کتیبه‌ها و فرمان‌های تاریخی نشان می‌دهد که ایرانیان از گذشته‌های دور به عمق غنای فرهنگی و انسانی حقوقی خویش آگاهی داشته‌اند و حتی امروز نیز می‌توانند از تمامی آنها در تصمیم‌گیری‌های بزرگ استفاده کنند.

پور محمدی، یاد آور شد: در سال گذشته در روستاها حرکت‌هایی صورت گرفته و تشکیل ۱۸ هزار دهیاری، و اختصاص سه میلیارد تومان برای شناسایی و آماده‌سازی روستاها از آن جمله است.

وزیر کشور با بیان اینکه امروز بزرگترین مجموعه تاریخی، هنری و فرهنگی و ارزشی جهان در ایران قرار گرفته است گفت: امروز پارک‌های منور و ملکوتی امام رضا (ع) گنجینه‌های فراوان معنوی و ارزشی بزرگترین جاذبه گردشگری نه تنها در ایران بلکه در جهان است که ما بنا بر شرایط دینی خود نمی‌توانیم اجازه حضور هر کسی را در آن بدهیم، بی‌شک اگر می‌توانستیم این گنجینه عظیم را به جهانیان عرضه کنیم، تمامی گردشگران را جذب خود می‌کرد.

به گفته وزیر کشور، اگر قرار است با دنیا صحبت فرهنگی و تمدنی کنیم و برای زندگی بهتر و محیط زیستی مطلوب‌تر برای انسان معاصر عرضه کنیم، باید پیشینه تاریخی خودمان را شفاف و با مدرک به جهانیان عرضه کنیم.

وی همچنین روستاها را یک ظرفیت فوق العاده کشور عنوان کرد و گفت: جوامع روستایی می‌توانند در توازن اقتصادی کشور نقش موثری داشته باشند.

وزیر کشور با اشاره به انجام بیش از ۲۰ میلیون سفر داخلی در طول تعطیلات نوروزی و ایام تابستان گفت: بر اساس آمار تنها پارک‌های ملکوتی امام رضا (ع) پذیرای ۲۰ میلیون زائر است.

پور محمدی با اشاره به اینکه در گذشته در حوزه گردشگری اقدامات سازمان یافته و عظیمی صورت نگرفته است گفت: این اقدامات در دولت نهم با شب‌نندی صورت گرفته و مصوبات هیات دولت در تمامی سفرهای استانی برای تشکیل مناطق نمونه گردشگری نشان از این توجه دارد.

وزیر کشور، توسعه توریسم روستایی و عشایری را یک پروژه ملی دانست و خواستار تغییر نگاه مسوولان دولتی به سرمایه‌گذاران بخش خصوصی شد و گفت: بر اساس سیاست‌های کلی اصل ۴۴ که از سوی مقام معظم رهبری ابلاغ شده، مسوولان موظفند تا با استقبال از سرمایه‌گذاران بخش خصوصی کشور را به رونق و آبادانی برسانند.

یکی از اهداف دولت نهم توسعه گردشگری در ایران با هدف توزیع عادلانه ثروت بوده است.

اسفندیار رحیم مشایی، رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در این همایش با بیان این مطلب گفت: امروز فقر برای جامعه اسلامی ما یک نقص بزرگ است که گردشگری نقش بزرگی در تولید ثروت می‌تواند داشته باشد، گردشگری از نظر اقتصادی برای ما بسیار مهم و با اهمیت است.

معاون رئیس جمهوری تصریح کرد: فقدان برنامه‌ریزی درست در گذشته برای توسعه گردشگری در کشور موجب شده تا در حال حاضر نتوانیم به قله‌های رفیع آن دست یابیم اما زایمگی که برای توسعه گردشگری در حال حاضر یاز شده است بسیار کم‌تظیر است.
رحیم مشایی خاطر نشان کرد: در ابتدا

کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری برگزار شد

شهرداری و شورای اسلامی مشهد کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری را با هدف گردهمایی اندیشمندان، پژوهشگران، مدیران و کارشناسان، امور شهری برگزار کرد. این همایش با هدف تبادل اطلاعات، دیدگاه‌ها و بهره‌گیری از یافته‌های جدید پژوهشی، یاری به شکل‌گیری شبکه‌های اطلاعاتی بین مراکز علمی و دستگاه‌های اجرایی، بهره‌گیری از تجربیات ملی و بین‌المللی در میدان‌های برنامه‌ریزی و مدیریت شهری و تجزیه و تحلیل فرصت‌ها و چالش‌ها در کلان‌شهرهای ایران به ویژه شهر مشهد برگزار شد.

در این همایش اعضای هیأت علمی و دانشجویان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و مؤسسات پژوهشی در کلیه رشته‌های مرتبط با امور شهری، اعضای شورای اسلامی شهرها، مدیران و کارشناسان شهرداری‌ها، و سایر علاقه‌مندان به برنامه‌ریزی و مدیریت شهری شرکت داشتند.

این همایش برای بررسی هفت موضوع، اقتصاد شهری، توسعه شهری، مدیریت شهری، جامعه و فرهنگ شهری، شوراهای اسلامی و شهرداری، بررسی موضوعات کلان‌شهر مشهد و مباحثی همچون برنامه‌ریزی و مدیریت شهری برگزار شد.

سیدعلی اکبر رزمی، رئیس کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، در ابتدای این همایش با اشاره به این که مدیریت شهری و نارسایی‌های آن سالیان دراز است که موضوع بحث و بررسی محافل عام و خاص

می‌خواستیم نگاه‌ها را به سمت گردشگری سوق دهیم و حال با فضا سازی، افزایش دانش عمومی، تحکیم و تعمیق رونق صنعت گردشگری کشور شاهد تحولات عظیمی در سال آینده خواهیم بود.

وی گفت: با توسعه گردشگری روستایی، ثروت‌ها مستقیماً به خانه‌های روستاییان خواهد رفت تا در کنار زمین‌های کشاورزی خود، همراه با خانواده زندگی را به شیرینی ادامه دهند و تنها در این حالت است که موضوعی چون «مهاجرت» از روستاها رخت بر می‌بندد.

رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گفت: باید انگیزه‌های سفر را برای مردم فراهم کنیم که در این زمینه روستاهای کشور با تفاوت‌های عیان ظاهری و فرهنگی، عظمت فرهنگی کشورمان را نشان می‌دهند و هدف خوبی

در کشور ما بوده است گفت، در دهی اخیر برنامه‌هایی برای رفع یا کاهش نارسایی‌های مدیریت شهری مطرح شده است که برخی از آن‌ها مانند تشکیل شوراهای شهر به مرحله عمل در آمده، برخی دیگر همانند واگذاری شماری از دستگاه‌های دولتی یا وظایف و اختیارات آن‌ها به شهرداری‌ها به دلایل معلوم یا نامعلوم تنها بر روی کاغذ باقی مانده است و آرزوی زندگی در شهرها در سایه یک مدیریت شهری هماهنگ و کم‌کاستی بر دل ملت ایران باقی مانده است.

علی شیرازی، دبیر کنفرانس، نیز با اشاره به این که شهرنشینی یکی از مهم‌ترین پیامدهای صنعتی شدن پدیده‌ای با ابعاد گسترده سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است گفت، شکل‌گیری این پدیده در ایران از نیم قرن پیش شتاب بیش تری گرفته است، همچنان ادامه دارد؛ به طوری که از ۱۹ میلیون جمعیت سال ۱۳۳۵ تنها ۳۰ درصد در شهرها زندگی می‌کردند در حالی که از جمعیت ۷۰ میلیونی در سال ۱۳۸۵ نزدیک به ۷۰ درصد در شهرها سکنی گزیده‌اند؛ در نتیجه مهاجرت جمعیت روستایی به شهرها و کمبود منابع مالی اداره‌ی کلان‌شهرها، کشور با مشکلات عدیده‌ای در زمینه‌های برنامه‌ریزی اجراء و نظارت مواجه شده است و بیش‌ترین نارضایتی در میان شهروندان بروز کرده است؛ چنانکه صاحب‌نظران امور شهری، بر این اتفاق نظر دارند که ساختارهای کلان جامعه از جمله تمرکزگرایی، اقتصاد دولتی و نگرش جزیرهای به امور منسب اصلی مشکلات شهرنشینی در ایران است.
وی افزود، برخی از مهم‌ترین مشکلات

برای توسعه گردشگری هستند.

وی افزود، در حال حاضر ۱۱ درصد اقتصاد دنیا از طریق گردشگری است و گردشگری یکی از حوزه‌های مهم اقتصادی است و در ایران علاوه بر افزایش سرانه و تولید ناخالص ملی فقر را نیز از جامعه خواهد برد.

رحیم مشایی با اشاره به این که مسئولیت گردشگری روستایی را به دهیاران واگذار می‌کنند، گفت: در فاز اول به ۳۷۰ روستا برای توسعه گردشگری روستایی پسند کرده‌ایم که به تدریج افزایش خواهد یافت.

این همایش با ارائه بیانیه‌ای درخصوص توانمندسازی روستاها و توجه به توسعه گردشگری روستایی و عشایری به کار خود پایان داد.

شهرنشینی در کلان‌شهرهای کشور که بیش‌ترین انتقادات و نارضایتی‌ها را به همراه دارد، به قابلیت‌های تخصصی و مدیریتی در نهادهای قانونگذار و اجرایی شهرها وابسته است. به عنوان نمونه دیدگاه‌های سخت‌افزاری و کمی نسبت به جنبه‌های نرم‌افزاری و کیفی مدیریت شهری از جمله معماری، مبلمان و زیباسازی شهرها معطوف شده است در حالی که شهرها تنها جاده، پل و ساختمان و... نیستند بلکه فراتر از آن شهرها مکان‌هایی برای سکونت رفت و آمد، تنفس، بازی و گردش شهروندان هستند؛ بنابراین انتظار می‌رود، متولیان شهر در برنامه‌ریزی‌های خود دیدگاهی همه جانبه به زیرساخت‌ها و امکانات شهری داشته باشند؛ همچنین در این همایش شرکت‌کنندگان مقاله‌هایی با عنوانی گوناگون را در حوزه‌ی شهری ارائه کردند و چکیده این مقالات به صورت کتابچه‌ای درآمده، در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت. دانشگاه فردوسی مشهد، استانداری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و سازمان نظام مهندسی نیز در برپایی این کنفرانس شرکت داشتند.

استقبال از مسافران نوروزی در همدان

شهرداری شهر همدان با توجه به افزایش آمار تعداد مسافران نوروزی امسال نسبت به سال گذشته از گردشگران این شهر به نحو مطلوب پذیرایی کرد.

شهرداری شهر همدان از اوایل اسفند ماه سال گذشته اقداماتی را درخصوص آماده سازی شهر برای ورود میهمانان نوروزی به انجام رساند شهرداری روزهای پایانی سال ۱۳۸۵ را دهه پاکسازی نام گذاری کرد و به موجب آن برنامه‌های را به منظور پاکسازی شهر به اجرا در آورد.

شهرداری در طی این دهه به رنگ آمیزی چنابول، آماده سازی بوستان‌ها و سرویس‌های بهداشتی، زیباسازی ورودی‌های شهر را به انجام رساند همچنین به منظور نظارت بر نحوه‌ی عملکرد فعالیت پایانه‌های مسافربری دستورات لازم را صادر کرد تا مأموران از شهرداری به طور مستقیم بر نحوه‌ی خدمات‌رسانی پایانه‌ها تا ۱۴

نمایشگاه‌های بین‌المللی، مساجد، فرهنگ‌سراها و چندین مکان مناسب دیگر را برای اسکان اضطراری مسافران در راه‌مانده آماده سازی کردند و در اختیار این دسته از مسافران نوروزی قرار دادند.

اسفند ماه نظارت داشته باشند.

همچنین معاونت فرهنگی اجتماعی با همکاری روابط عمومی شهرداری بر اساس تجربه چندین ساله‌ای که در امر خدمات‌رسانی در ایام نوروز اندوخته بودند با همکاری سایر ارگان‌ها در سناد اسکان قضا‌های آموزشی و پرورشی،

همانگونه که میلیاردها دلار از محل صندوق ذخیره ارزی برای واردات بهترین پارانه اختصاص می‌دهد درصدی از اعتبارات این صندوق را به منظور تسریع اجرای پروژه‌های احیای بافت‌های فرسوده کلان‌شهرها اختصاص دهد.

گفتنی است، در شهر تبریز علاوه بر بافت‌های فرسوده دو هزار و ۵۰۰ هکتار نیز به معضل حاشیه نشینی گرفتار است که با احتساب این فضاها می‌توان گفت که ۲۰ درصد فضا‌های شهری تبریز نیازمند احیا، بازسازی اساسی است.

شهرداری تبریز همچنین به منظور حمایت از بخش خصوصی برای مشارکت در پروژه‌های احیا و بازسازی تسهیلاتی همچون تخفیف عوارض ساختمانی، افزایش ضریب ارزش منطبقه‌ای در نظر گرفته است.

بازسازی هر چه سریع‌تر هستند.
وی گفت: "سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و دولت می‌بایست شهرداری را در اجرای این طرح بزرگ و مهم یاری رسانند و در این میان دولت

تبریز شهری با بافت‌های فرسوده

تبریز دومین شهر فرسوده کشور است شهرداری این شهر به منظور احیای بافت فرسوده شهری به رفع معضل حاشیه نشینی مشارکت بخش دولتی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را به یاری طلبید.

علی‌رضا نوین، شهردار تبریز با اشاره به اینکه احیای بافت فرسوده شهری و بازسازی آن یکی از دغدغه‌های اصلی مسئولان به شمار می‌رود گفت: "در شهر تبریز دو هزار و ۵۰۰ هکتار بافت فرسوده وجود دارد که در قالب ۳۶ بلوک شهری مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته‌اند و نیازمند

تشکیل اتاق بحران در کاشان

شهرداری کاشان با هدف مقابله با خطرات احتمالی اتاق بحران را در ساختمان مرکزی آتش نشانی و خدمات ایمنی افتتاح کرد. کاشان یکی از شهرستان‌های معین است که در هنگام بروز بلاهای طبیعی و یا خطرات احتمالی می‌بایست به مناطق تحت پوشش خود خدمات امداد و نجات ارائه دهد این در حالی است که کاشان خود شهری نرزه خیز است و بافت مسکونی قدیمی آن بخشی از شهر را در بر گرفته است همچنین به

صدور پروانه کسب برای دوره‌گردهای قزوینی

سازمان بازیافت و تبدیل مواد شهرداری قزوین برای دوره‌گردها پروانه کسب صادر می‌کند و آنان را آموزش می‌دهد. بر اساس این طرح "دوره‌گردی" به عنوان شغلی در گروه اصناف قرار گرفته و از سوی کمیسیون نظارت اداره کل بازرگانی مجوز رسمی و قانونی

بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده اولویت شهرداران آذربایجان غربی

چهارمین همایش شهرداران استان آذربایجان غربی با هدف بررسی بهسازی و نوسازی فرسوده شهری و با حضور مسئولان شهری و کارشناسان و جمعی از صاحب نظران در شهر ماکو برگزار شد.

داریانی، معاون عمرانی استانداری آذربایجان غربی با بیان اینکه شهرهایی که در سطح استان از بافت فرسوده برخوردارند شناسایی شده‌اند و امسال عملیات نوسازی و بهسازی و مقاوم سازی آنها انجام خواهد پذیرفت.

وی همچنین با اعلام اینکه در سال گذشته برای ساماندهی بافت‌های فرسوده اعتبارات عمرانی اختصاص یافت که تا کنون به دلیل عدم ارائه طرح‌های جامع شهری از سوی شهرداری‌ها این اعتبارات تا کنون جذب نشده‌اند از اینرو برنامه‌ریزی دقیق در این زمینه می‌بایست صورت

دلیل واقع شدن در مسیر ترانزیت و وجود شهرک‌های صنعتی و معدنی از این دست کاشان را به شهری پر مخاطره تبدیل شده است.

وحید فرخ تبار، مدیر عامل سازمان آتش نشانی و خدمات ایمنی شهرداری کاشان در رابطه با اینکه اتاق بحران به تمامی امکانات مورد نیاز در مواقع ضروری مجهز است و امکان بهره‌گیری از آن در هر لحظه وجود دارد گفت: "این اتاق در مواقع بروز خطر به اتاق فکر و مقر فرماندهی تبدیل خواهد شد از اینرو این اتاق مجهز به وسایل مورد نیاز همچون کتابخانه، آبدارخانه، سرویس‌های بهداشتی، زنگ مکانیزه حریق، تلویزیون، رایانه، فاکس، چندین خط تلفن، واحد تصویر و خبر، دستگاه زنده‌یاب و

برای فروشندهگان ضایعات صادر خواهد شد. حیدر یارانی، مدیر عامل سازمان بازیافت و تبدیل مواد شهرداری قزوین هدف از اجرای این طرح را اشتغال‌زایی، بالا بردن ضریب امنیت اجتماعی و جلب رضایت شهروندان عنوان کرد. وی افزود: "در آینده برای این دسته از دوره‌گردها کلاس‌های آموزشی برگزار خواهد شد و از آنان آزمایش عدم اعتیاد و عدم ابتلا به بیماری‌های واگیردار به عمل خواهد آمد. گفتنی است، سازمان بازیافت و تبدیل مواد

گیرد. همچنین دولت نهم نیز توجه ویژه‌ای به ساماندهی بافت‌های فرسوده دارد از اینرو ارائه تسهیلات بانکی به متقاضیان دولتی و خصوصی این طرح از مهمترین برنامه‌های حمایتی دولت است که امسال باید شتاب بیشتری به خود بگیرد. وی افزود: ساماندهی بافت‌های فرسوده شهری یکی از مهم‌ترین اولویت‌های شهرداران استان در سال جاری به شمار می‌آید از اینرو شهرداران با

فرستنده بی‌سیم است همچنین دو نفر از پرسنل سازمان به عنوان اپراتور ستاد فرماندهی به صورت شیفتی در ساعات شبانه روز در این اتاق حضور دارند.

از ویژگی‌های دیگر این اتاق می‌توان به مقاومت ساختمان، عدم قرارگیری در نقاط کور ارتباطی و مخابراتی، طراحی مناسب معماری و... اشاره کرد. گفتنی است، این سازمان همچنین به منظور آموزش کودکان به تازگی کتابخانه‌ای به نام "خانه کتاب ایمنی" را با ۲۵۰ جلد کتاب با محتوای آموزشی-ایمنی راه‌اندازی کرده است که کودکان و نوجوانان کاشانی از این پس می‌توانند از امکانات این کتابخانه بهره‌گیرند.

شهرداری قزوین پیش از این برای جمع‌آوری باتری‌های کارکرده فی زن مخصوصی به شکل باتری طراحی کرده بود و به طور آزمایشی در دو بوستان این شهر نصب کرده بود با اجرای موفقیت آمیز این طرح هم‌اکنون این سازمان در نظر دارد تا با ۵۰ میلیون ریال اعتبار این سطل‌ها را در تمامی بوستان‌های شهر نصب کند تا پس از جمع‌آوری باتری‌ها آنها را حداکثر به شیوه‌ای بهداشتی دفن کند تا از آلودگی زیست محیطی جلوگیری شود.

ارائه طرح‌های مبتکرانه می‌بایست دولت را در پیشبرد اهداف یاری رسانند. احمدی، شهردار ماکو از دیگر سخنرانان این همایش با اعلام اینکه امسال ۸۶ هکتار از مناطق شهر ماکو به جزء مناطق فرسوده شناسایی شده‌اند گفت: این مناطق به منظور ساماندهی بافت فرسوده نیازمند اعتبارات ویژه هستند. وی همچنین خواستار تشکیل کارگروه تخصصی و ارائه راهکارهای ویژه به منظور

ساماندهی بافت‌های فرسوده شد.

گفتنی است؛ تجارب طرح‌های بهسازی و نوسازی در کشور در دهه‌های اخیر نشانگر آن است که یک پروژه شهری زمانی کارآمد خواهد بود که در بستر طرح راهبردی بزرگتری دیده شود همچنین پروژه‌ها زمانی تأثیر گذار خواهند بود که از پشتوانه‌ی مطالعاتی برخوردار باشند و در دوره کوتاهی قابلیت اجرا داشته باشند و پروژه‌ای

که این فاکتورها را نداشته باشند به دلیل سطحی نگری در مرحله اجرا به معضل شهری تبدیل خواهند شد.

همچنین مواردی همچون اطلاع رسانی مناسب به ساکنان بافت‌ها، همکاری و همفکری کلیه سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی شهر در فرایند تهیه و اجرای طرح در نظر گرفتن عوامل فنی، اقتصادی، حقوقی، توجیه اقتصادی پروژه و

مواردی از این دست عواملی است که به موفقیت طرح‌های بهسازی و نوسازی کمک خواهند کرد. چراکه پروژه‌های بهسازی پرهزینه‌اند از اینرو فرصتی برای آزمون و خطا باقی نمی‌گذارد از اینرو شهرداری‌ها در امر بهسازی می‌بایست مشاورین با تجربه را بکار گمارند.

نالوس و اقدامات عمرانی

نالوس از شهرهای آذربایجان غربی است در این شهر از سال ۱۳۷۹ شهرداری تأسیس شده است

اقدامات عمرانی از جمله فعالیت‌هایی است که شهرداری نالوس طی این سال‌ها به منظور ایجاد چهره شهری به انجام رسانده است.

شهر ۲۲ هکتاری نالوس، به دلیل داشتن زیارتگاه شیخ رش، دره کانی رش، رودخانه گذار و جنگل میرآباد از ظرفیت‌های گردشگری برخوردار

است. شهرداری نالوس در نخستین فعالیت‌هایش در این شهر اقدام به تهیه طرح‌های، عکس‌های و تعیین حریم قانونی شهر کرد.

یکی از طرح‌های مهم عمرانی که شهرداری نالوس از سال ۱۳۸۲ آغاز و سه سال به طول انجامید احداث بلوار ورودی شهر نالوس است که نقش مهمی را در عبور و مرور به این شهر ایفا می‌کند بلوار انقلاب اسلامی در فاصله ۱/۵ کیلومتری ضلع شرقی جاده اصلی شهرستان آشنویه به پیرانشهر قرار دارد و شهرداری با هدف خارج کردن شهر از بن بست اقدام به احداث آن کرده است این بلوار ۱۵۰۰ متر طول و ۲۸ متر عرض دارد.

شهرداری نالوس طی این سال‌ها با زیر سازی، مسیرگشایی، احداث پنج میدان شهری، احداث دیوار ساحلی و احداث چندین خیابان طی این سال‌ها بیشتر به فعالیت‌های عمرانی در این شهر پرداخته است.

از دیگر اقدامات این شهرداری می‌توان به احداث آشیانه آتش نشانی برای تأمین ایمنی شهر و خرید چندین دستگاه ماشین سبک و سنگین از جمله لودر، غلطک، کمپرسی و ... اشاره کرد.

بجنورد

شهری به رنگ سبز

شهرداری بجنورد به منظور ایجاد سربسزی و نشاط هر چه بیشتر شهروندان فضای سبز این شهر را گسترش می‌دهد.

عباس حسینی، شهردار بجنورد با اشاره به اینکه متوسط سرانه فضای سبز هر شهروند بجنوردی ۳۶ متر مربع است گفت: این سرانه فضای سبز از وجود ۴۰۰ هکتار پارک جنگلی دو برادر، ۳۵۰ هکتار پارک بش قارداش، ۲۵۰ هکتار پارک بابا

امان، ۳۰۰ هکتار پارک تپه سنجه، ۱۵۰ هکتار پارک جاوید و ۱۰۰۰ هکتار فضای سبز درون شهری میادین و حاشیه معابر و پارک‌های شهری و ... تأمین می‌شود.

وی افزود: هم‌اکنون فضای سبز درون شهری بدون احتساب پارک بش قارداش و بابا امان به یک هزار و ۳۲۰ هکتار می‌رسد که برابر هر شهروند بجنوردی ۳۶ متر مربع فضای سبز وجود دارد.

شهرداری بجنورد همچنین در نظر دارد تا از طریق جنگل کاری هایی که در دست اجرا دارد فضای سبز شهری را توسعه دهد از اینرو از ابتدای سال جاری بر اساس بودجه پیش بینی شده، قرار

است تا ۳۰۰ هکتار فضای باقی مانده پارک بش قارداش و ۳۰۰ هکتار فضای خالی پارک‌های جاوید و بابا امان را که هر یک زمینی به وسعت ۱۵۰ هکتار را در برمی‌گیرد به درختکاری اختصاص دهد.

همچنین به منظور پیشگیری از خشک‌سالی احتمالی در سال‌های آتی قرار است حلقه چاه عمیقی در این پارک‌ها حفر شود تا میزان آب مورد نیاز فضای درختکاری شده را تأمین کند.

از دیگر برنامه‌های این شهرداری آبیاری قطره‌ای است که امسال به مرحله اجرا در خواهد آمد.

برگزاری نخستین سالانه چارتاکی نیاسر

شهرداری نیاسر، نخستین سالانه‌ی جایزه چارتاکی را با هدف به کارگیری تجربه‌ها و ایده‌های متخصصان شهری، پاسخ به نیازهای قضایی-کالبدی شهر، ارتقای فضاهای شهری و سامان دادن به سیمای شهر برگزار کرد.

شهرداری نیاسر، با همکاری و مشارکت برخی از سازمان‌ها جشنواره چارتاکی را در سه بخش طراحی شهری، معماری و عکاسی به اجرا درآورد.

مصطفی رسولی‌منش، شهردار نیاسر، در مراسم اختتامیه نخستین جایزه‌ی چارتاکی با اشاره به این که نیاسر، شهری با ویژگی‌های طبیعی، تاریخی و آئینی است که باید هویت آن نگهداشت و شناسانده شود گفت: «نیاسر شهری است با ساختار فرهنگی کهن که می‌بایست در مسیر توسعه‌ی پایدار شهری حرکت کند و هویت آن به عنوان شهری با قدمت دو هزار

ساله حفظ شود و میراث‌دار ارزش‌های کهن به آیندگان باشد».

وی افزود: «برای آن که بتوانیم ساختار فرهنگی و تاریخی شهر را حفظ کنیم، شهرداری و شهروندان می‌بایست در تعاملی دوسویه با یکدیگر همکاری کنند چرا که مسوولان همواره می‌گویند باید به سوی شهری با معماری هویت‌ضد حرکت کنیم اما هرگز الگو و نمونه‌هایی به شهروندان ارائه نمی‌شود یکی از ویژگی‌های بارز جشنواره‌ی چارتاکی آن است که آثار برگزیده پس از مراسم اختتامیه به صورت کتابچه‌ای درخواهد آمد و در اختیار شهروندان قرار خواهد گرفت تا چنان که برای نمونه شخصی در نیاسر تصمیم به ساخت خانقاهی گرفت با مراجعه به بخش معماری خانه بتواند از الگویی بهره گیرد که هم زیبا و هم مطابق با معماری شهر و در راستای حفظ هویت تاریخی و فرهنگی شهر باشد».

شهردار نیاسر گفته برپایی این جشنواره فرصتی را فراهم آورد تا نیاسر بانک اطلاعاتی شهری را در

زمینه‌ی عکس، معماری و طراحی شهری وландازی کند.

از آن جایی که تغییر مدیریت در شهرداری‌ها موجب تصمیم‌گیری‌های جدید می‌شود؛ شهردار نیاسر به منظور استمرار و پایداری این سالانه سعی دارد تا دبیرخانه مستقلی را به همکاری پایگاه‌صیبات فرهنگی شهر تاریخی نیاسر، شورای اسلامی نیاسر، معاونت حفظ و احیای سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت مسکن و شهرسازی دفتر طراحی شهری و معماری، دانشکده معماری و شهرسازی پردیس، دانشکده‌ی هنرهای زیبای دانشگاه تهران و انجمن سینمای جوان ایران تشکیل دهد.

گفتنی است، به نظرات برگزیده این جشنواره در سه بخش طراحی شهری، معماری و عکاسی جوایزی اهداء شد. قرار است در آینده آثار برگزیده‌ی این جشنواره در مراکز فرهنگی، هنری و علمی کشور به نمایش درآید.

تور شتر سواری برای گردشگران نائین

اداره سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان نائین به مناسبت فرا رسیدن تعطیلات نوروزی، به منظور جذب گردشگران اقدام به برپایی تور شتر سواری کرده

است.

محمود مدنیان مسوول اداره سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان نائین در این رابطه گفت: «تور شتر سواری در شهرستان نائین اصفهان و در بافت تاریخی این شهر برگزار می‌شود». مسوول اداره سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان نائین افزود: «علاوه بر تور شتر

سواری، ثبت نام از علاقه‌مندان به دیدن بناهای تاریخی تور گردشگری در بافت تاریخی شهر نائین و محدوده از توابع نائین به صورت روزانه صورت می‌گیرد».

مدنیان اظهار داشت: این بازدید به صورت پیاده روی در بافت تاریخی از ۴۰ بنای تاریخی انجام می‌گیرد».

سرویس خبر و گزارش ما

آماده دریافت و انعکاس

آخرین اخبار شهر داریهاست

سرویس خبر و گزارش ما

آماده دریافت و انعکاس

آخرین اخبار شهر داریهاست

شیراز

دانشجویان دانشگاه‌های عمان با سفر به شهر شیراز با مسئولین شهرداری شیراز گفت‌وگو کردند. صبا نجم عبدالله استاد دانشگاه عمان شهر شیراز را عروس شهرهای ایران دانست در این دیدار قادری شهردار شیراز نیز شیراز را شهری با جاذبه‌های مذهبی و دیدنی معرفی کرد که آماده پذیرش گردشگران است.

کرمان

ستاد توریستی شهر کرمان به منظور آسایش شهر برای استقبال از مسافران توریستی از ابتدای زمستان سال گذشته تا سیزدهم فروردین ماه سال جاری به فعالیت‌های خود ادامه داد. این ستاد اقدام به ایجاد کمپ‌های اقامتی در پارک‌های مختلف شهر کرد همچنین رنگ آمیزی تندیس‌ها، و جدول‌های میدانی و سنگ فرش تعدادی از خیابان‌ها از دیگر فعالیت‌های این ستاد بود.

کدکن

اداره فضای سبز شهرداری کدکن برای بیشتر باغات شهر شناسنامه صادر کرده است در حال حاضر کدکن دومین شهری است که برای باغات شناسنامه تهیه و تنظیم کرده است هم‌اکنون سرانه فضای سبز برای هر شهروند کدکنی در استان خراسان رضوی ۱۹۸/۲ مترمربع است.

تهران

شهردار منطقه ۲۰ با اشاره به اینکه شهری با وجود محدودتبه باستانی چشمه‌علی و برج طغرل و... جزء مناطق باستانی کشور به شمار می‌آید از اینرو از ظرفیت‌های بالایی برای جلب گردشگر برخوردار است. یکی از مهم‌ترین اقدامات شهرداری شهری در سال ۱۳۸۶ ساخت اولین دهکده فرهنگی - گردشگری خواهد بود.

زابل

شهرداری زابل از ابتدای ترین روزهای سال جاری با مشارکت شهروندان قرار است ۲۱ کوچه را زیرسازی و آسفالت کند ۱۱ کوچه این شهر را در فروردین ماه و ۱۰ کوچه در اردیبهشت ماه آسفالت خواهند شد.

ساری

شهرداری ساری برای ارائه خدمات هر چه بهتر به مسافران توریستی به سالم سازی دریا، زیباسازی شهر، ایجاد فضای سبز پرداخت و با تشکیل ستاد توریستی در این ایام به اسکان و راهنمایی مسافران توریستی پرداخت.

پایگاه رسمی شهرداری بیبی (Baybay)

www.mybaybay.com

چون گردش‌های دریایی، غارهای متعدد، جنگل، ساحل و گنجینه‌های دریایی نیز دارد. این غنا به همراه، صمیمیت مردم عاملی برای یک برنامه‌ی موفق گردشگری است. شهرداری بیبی با توجه به نقش گردشگری در توسعه، در نظر دارد که توانمندی‌های گردشگری خود را کنترل کند.

این سایت به زبان انگلیسی است و در صفحه‌ی اصلی آن علاوه بر توصیف شهر و جاذبه‌های موجود در آن، یک بخش گالری عکس نیز وجود دارد که تصویر مکان‌های مختلف شهر و ارم‌مرکزهای مهم آن را به نمایش گذاشته است.

این سایت دارای لینک‌های زیر است:

شهر: این بخش به توصیف تاریخچه‌ی شهر بیبی، امکانات شهری آن در گذشته، حوادث تاریخی و در کل، به توسعه و تحول شهر می‌پردازد.

مردم: این بخش به جمعیت موجود در شهر و همچنین قسمت‌های اداره‌ی شهرداری می‌پردازد و توزیع جمعیت روستایی و شهری را به طور مجزا بیان کرده است. سایر امارها، مانند تراکم جمعیت، نرخ باسوادی و نرخ رشد جمعیت نیز در این بخش وجود دارد.

فرهنگ: ترکیب بی نظیر فرهنگ مردم بیبی در سنت‌های گوناگون و لهجه آن‌ها نمایان است. این شهر، به خاطر نفوذ ملت‌های مختلف در آن، به فرهنگ ترکیبی جالبی دست یافته است و اگرچه شیوه‌ی زندگی مردم بیبی به صورت شهری است ولی سنت‌ها و ویژگی‌های متمایز خود را حفظ کرده‌اند و این، سبب تبدیل بیبی به یک مکان جذاب، فرح‌بخش و دیدنی شده است.

بیبی شهری درجه یک می‌باشد که در ساحل غربی استان لیتی (Leyte) واقع در فیلیپین قرار گرفته و ۳ نوع اقلیم دارد که به طور معمول شرحی هستند. توپوگرافی آن در بخش شرقی به طور معمول کوهستانی و بخش غربی آن به طرف خط ساحلی کشیده شده است. فعالیت اصلی موجود در حوزه‌ی این شهرداری، کشاورزی است و شیوه‌های مرسوم امرار معاش در آن، مرزعه‌داری و ماهیگیری هستند، البته بعضی از مردم به شکار و فعالیت‌های جنگل‌داری نیز

می‌پردازند. اصلی‌ترین محصولاتی که در بیبی رشد می‌کند، عبارت است از: برنج، غله، گیاهان ریشه‌دار، میوه و سبزیجات.

کارخانه‌ی محصولات خاص، کارخانه‌ی تولید روغن و تولید انواع لباس، از جمله صنایع فعال در این شهر هستند. بیبی از لحاظ گردشگری توانمندی فراوانی دارد که نه تنها از لحاظ تنوع زیستی و میراث تاریخی غنی است، بلکه جاذبه‌های برآوازه‌ای چون پردیس دانشگاه ملی لیتی و پارک جنگلی "ولی" (Valley) و همچنین جاذبه‌ها و امکاناتی

GUIDE CULTUREL DE L'IRAN

PATRICK RINGGENBERG

نام کتاب: راهنمای فرهنگی کشور ایران

Guide culturel de L'Iran

نویسنده: پاتریک رینگنبرگ

ناشر: انتشارات روزنه

چاپ یکم: سال ۱۳۸۵

شمارگان: ۴ در ۵۱۲ صفحه

بها: ۶

گردآوری: سیداکا ویران مهر

'جهان پیکره ای است که ایران قلب اوست'

نظامی

ایران یکی از قطب‌های مهم فرهنگی است که دیرینه تمدن ۹ هزار ساله دارد. کشور پهناور و پرمایه ای که کشف شگفتی‌های آن همواره مورد توجه جهانیان بوده است. در وصف ایران کتاب‌های بی شماری نگاشته شده است. یکی از کتاب‌های قابل توجه در زمینه ایران شناسی که اخیراً به چاپ رسیده 'راهنمای فرهنگی کشور ایران' نام دارد. این کتاب تنها یک راهنمای فرهنگی و گردشگری محسوب نمی شود بلکه به دلیل وسعت کار (۵۱۲ صفحه، بیش از ۱۳۰۰ عکس، طرح و نقشه جغرافیایی) و همین طور غنی بودن از نظر اسناد و مدارک مربوطه، به عنوان دایره المعارف کوچک ایران در نظر گرفته می شود. نویسنده مجموعه ای کامل در مورد تمدن ایران به زبان فرانسه گردآوری نموده که مشابه آن تا به امروز در زبان فرانسه دیده نشده است. فصل مربوط به فرهنگ و هنر نشانگر دانش و آگاهی نویسنده در مورد مطالب عنوان شده می باشد (مانند هنر باغیانی، موسیقی، شعر، سینما، هنر آشپزی و به طور کلی هر آن چه مربوط به هنر زنده ایران است). نزدیکی دزونی این اثر با نوشته های دیگر او به نام 'نقاشی ایرانی' و 'ادیان در ایران' به این امر صحت می گذارد. پرداختن به بحث گردشگری که حدود نیمی از کتاب را به خود اختصاص داده است از دیگر جنبه های مورد توجه این اثر می باشد.

انگیزه نویسنده از نگارش این کتاب در درجه اول، معرفی جنبه های مختلف تاریخی، مذهبی، هنری و فرهنگی در تمدن ایران و در درجه دوم، ارائه فهرست کاملی از مناظر و مکان های مهم تاریخی این کشور است.

کتاب فوق دارای سه بخش اصلی می باشد:

۱- شمای کلی تمدن ایران و ایرانی، اعم از جغرافیا، تاریخ، مذهب، هنر، فرهنگ و ...

۲- راهنمای فهرست گونه های از شهرها، مناظر، چشم اندازها و بناهای تاریخی که تقسیم بندی آنها به صورت کلی (تهران، شرق، غرب، مرکز، جنوب و شمال) و جزئی (استان به استان) و در نهایت محله به محله صورت گرفته است.

۳- کتابنامه، واژه نامه، رویدادنگاری با رعایت ترتیب زمانی و فهرست راهنما.

این کتاب مانند همه کتاب های راهنمای دیگر، تنها به بیان گزیده های از مناطق و بناهای تاریخی پرداخته است. زیرا نمی توان تمام نقاط دیدنی و تاریخی، کوه ها، جاده ها و ... را در یک کتاب مورد مطالعه قرار داد. با این حال اطلاعات مفیدی درباره جاذبه های این دیار کهن در این کتاب گرد آوری شده است و برای کسانی که اطلاعات کافی از ایران ندارند منبع ارزنده ای می باشد. شرح کامل جغرافیای کشور، معادن، آب و هوا و آداب و رسوم ایرانیان در دوره های مختلف حکومتی و تاریخی، نمونه ای از موارد بررسی شده در این کتاب است. استفاده از این منبع حتی به محققین، دانشجویان و علاقمندان به فرهنگ و تاریخ ایران بسیار توصیه می شود.

کتاب در دوازده فصل تدوین شده که به توصیف و توضیح در مورد جنبه های مختلف ایران می پردازد. موضوع مورد بحث در فصل اول، "سفر به ایران" می باشد که در آن به شخصیت های بزرگ ادبی - هنری اروپا و جهان اشاره نموده و سفر آنها به ایران را منبع الهام آثار هنری ایشان دانسته است. در فصل چهارم، ادیان و مذاهب ایرانیان از زمان پیدایش دین در فرهنگ ایرانی به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل پنجم که بیشترین حجم را در میان فصول مختلف دارد به فرهنگ و هنر ایران پرداخته است. تاریخچه هنر معماری، موزه، هنرهای اسلامی، ادبیات، موسیقی، تئاتر و سینما، رادیو و تلویزیون ... از جمله مسائلی است که در این فصل مورد بررسی و تفسیر قرار گرفته است.

فصل ششم به شهر و استان تهران می پردازد. نویسنده در این فصل تهران را به عنوان پایتخت سیاسی و اجتماعی کشور معرفی نموده و آن را از جنبه های مختلف تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی و هنری مورد مطالعه قرار داده است. به عنوان مثال در مورد سیر تحولات ایجاد شده در تهران از زمان حمله مغول ها به ری در قرن سیزدهم تا رخداد تغییرات اساسی در زمینه شهرسازی تهران در صد سال اخیر

مطالبی آورده شده است. نکته جالب توجه در این فصل این است که تهران به دلیل وجود مشکلات عدیده از جمله آلودگی هوا، آلودگی صوتی، ترافیک و ... محلی مناسب برای اقامت توریست های خارجی نمی باشد.

در فصول بعدی به تفسیر و توضیح استان های ایران پرداخته و آنها را از نقطه نظر جغرافیایی، فرهنگی، هنری، تاریخی، اجتماعی و ... مورد بررسی قرار داده است. ضمیمه کتاب به عنوان فصل آخر شامل کتابنامه، بحثی در باب گسترش هنر ایرانی در خارج از ایران، معرفی سایت های اینترنتی ایران شناسی و واژه نامه می باشد. همین طور دارای نمایه های مکمل از جمله نمایه مکان ها، نمایه اسامی و اشخاص و نمایه موضوعی است.

صفحات کلاسه، عکس های بسیار زیبا و مرتبط با توضیحات هر صفحه، نماهای توضیحی، مباحث، جداول تکمیلی و ... بر ارزش این کتاب نقیصه صحت می گذارند. به طوری که خواننده مجذوب کتاب می شود و با حجم بالایی مطالب موجود، هیچ گاه از خواندن آن احساس خستگی نمی نماید. اگر چه سبک نگارش موضوعات، خود به تنهایی، جذابیت لازم را برای خواننده ایجاد می نماید.

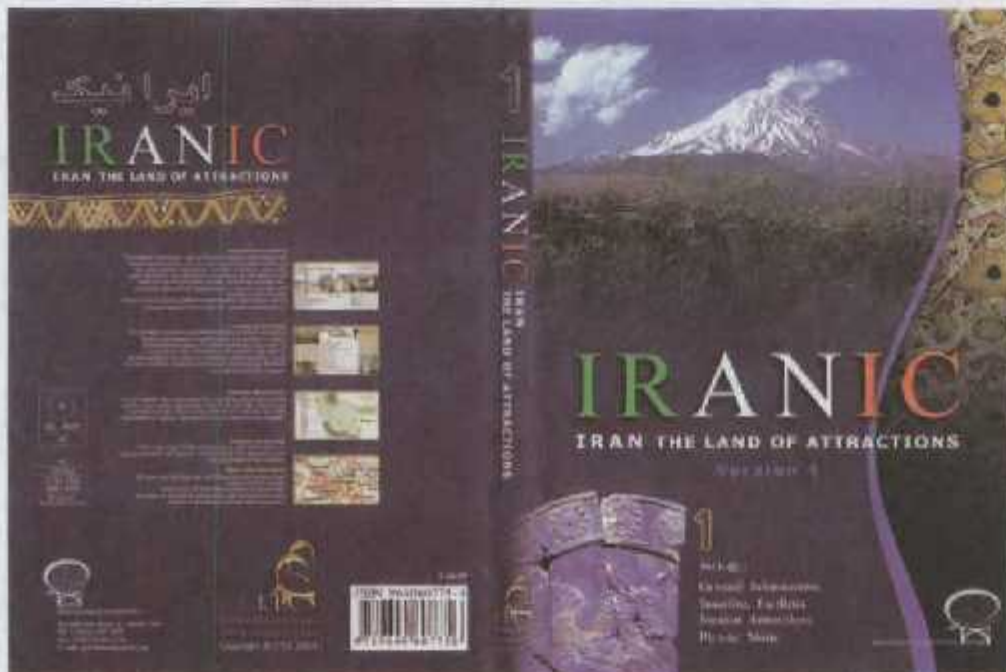
از دیگر امتیازات این کتاب پر ارزش وجود نقشه جغرافیایی ایران کنونی است که در دو قسمت، در صفحات آغازین و پایانی کتاب منظور گردیده است. طراحی روی جلد نیز در عین سادگی، گویای برانزنگی تاریخی و فرهنگی ایران می باشد.

یاتی ریک ریبنگسبرگ فارغ التحصیل مدرسه عالی هنرهای زیبا در ژنو و نویسنده کتب و مقالات متعددی در زمینه هنرهای مربوط به سده های میانی و هنر شرق است. یکی از علل آشنایی کامل او با جزئیات فرهنگی ایران داشتن همسری ایرانی است. علاوه بر این او برای نگارش این کتاب از روابط دوستانه با محققین و تاریخ نگاران ایرانی، اساتید دانشگاه و همین طور مردم عادی بهره جسته است. یادآور، برای تدوین این کتاب پر محتوا و عظیم، بیش از ۳۰۰ منبع ایرانی و غیر ایرانی را مورد مطالعه قرار داده است. ولی با این حال، وی در ابتدای کتاب، اثر خود را جامع ندانسته و این نکته را یادآور می شود که به دلیل حجم زیاد مطالب، ممکن است این کتاب به نظر برخی خوانندگان دارای ایراد و اشتباه نیز باشد و با ذکر این جمله که "فقط خدا کامل مطلق است" از کمی و کاستی های احتمالی، پوزش طلبیده است.

در آخر جا دارد از نویسنده سوئسی این کتاب نهایت تشکر و قدردانی را ابراز نمود که به نگارش و گردآوری چنین راهنمای جامعی به منظور معرفی جنبه های شاخص تاریخی، مذهبی، هنری و فرهنگی تمدن ایرانی، از ابتدا تا کنون، همت گمارده است.

ایرانیک جاذبه‌های ایران زمین

بنسختای ترمافزاری است با دو لوح فشرده که دانسته‌های همگانی و داده‌های گردشگری را با روشی کارآمد در دسترس قرار می‌دهد.

لوح یکم بخش‌های زیر را در بر می‌گیرد:

۱) دانسته‌های همگانی

۱-۱) این اطلاعات ویژگی‌های طبیعی ایران را به قرار زیر به دست می‌دهد.

● جایگاه (موقعیت)

- پل میان خاور و باختر
- میانراه جاده‌ی ابریشم
- خلیج فارس
- دریای عمان
- دریای ژئوپلیتیک خزر
- آسیای میانه و منطقه قفقاز

● چشم انداز

- فرازای شهرهای مهم و مناطق مختلف بر روی نقشه

پستی و بلندی ایران

● چگونگی آب و هوا

- بخش‌بندی آب و هوای ایران، میانگین دما، اختلاف ساعت، نمایش فصلها در ایران و زندگی گیاهی

● منابع آب

- دریاها، دریاچه‌ها و رودخانه‌ها

۱-۲) در بخش ویژگی‌های انسانی دانسته‌های زیر داده شده است.

● تاریخ ایران

پیش از اسلام (از آغاز تا ۶۵۲ میلادی)

دوره‌ی اسلامی (از ۶۵۲ میلادی تا کنون)

● دانسته‌های مردم شناسی

جمعیت، پراکندگی، گروه‌های سنی، مهاجرت، جنس، آموزش و پرورش، سطح سواد، نیروی کار و اشتغال، مراکز بهداشتی، مذهب رسمی، زبان و خط رسمی، حکومت، ورزش، پوشاک، مقررات پوشش، سرگرمی و تفریح، نیروهای امداد و

پلیس.

● اقتصاد

کشاورزی، صنعت، صنایع دستی، کانسارها، انرژی (نفت و گاز طبیعی، ذغالسنگ، برق) بخشهای بازرگانی و خدمات، رسانهها (پست، ارتباطات راه دور، نشر الکترونی و صدا و سیما)، سیستم وزن و اندازهها، ساعت کار، روزهای تعطیلی، جشنهای ملی، طول و عرض، سرعت، واحد برق، واحد پول، پول رایج خارجی و برابری ارزی

● صنعت گردشگری

تاریخ، سفرهای ایرانیان به خارج، گردشگری خارجی،

- زمینی (جادههای اسفالت، راه آهن، راه آهن گذری (ترانزیت))

- دریایی (شرکتهای تفریحی دریایی، مقررات برای دارندگان قایقهای مسافری خارجی و کشتیرانی به ایران) مقررات پول رایج خارجی (ارز) شعبههای بانکهای ارزی مقررات معامله و خرید، قیمت بنزین، ورود خودروهای خارجی و گردشگران، مدارک لازم

۳) جاذبههای گردشگری ایران

در این بخش مهمترین جاذبههای کشور در سه زمبدهای:

فرهنگی، طبیعی و انسان ساخت به شیوههای تصویری و برپایه ای استانی ارائه شده است.

۱-۳) فرهنگی و باستانی (یادمانها، مسجدها، امامزادهها، کلیسا و آتشکدهها، ایلها و پوشاک آنان مراسم ویژه، موسیقی و کارهای دستی.

۲-۳) کوهها، جلگهها (کوبیر، کوبیرنمک) رودخانه، دریاچه، آبگیر، چشمهها، مناطق حفاظت شده پارکهای ملی، گلها، میوهها، زندگی جانوری

۳-۳) موزهها، ساختمانها، برجهای مسکونی، میدانها، بازارها، مراکز خرید و رستورانهاو ...

نقشهها: ملی، استانی و گردشگری و جادهها موسیقی: موسیقی سنتی و ...

روایت، برای هر استان و هر جاذبه ای یک روایت خواننده می شود

فیلمها: جاذبه های کشور برپایه ای استانی به مدت ۸ دقیقه همراه موسیقی محلی و روایت آن

بازدید از ایران، کاهش گردشگران خارجی، شیوههای سفر، درآمد گردشگری، مراکز اقامتی، کارگزاران (آژانس) سفر و گردشگری.

لوح دوم

۲) تسهیلات سفر به ایران

۱-۲) این بخش کاملترین اطلاعات را درباره ی تسهیلات گردشگری و دسترسی به خدمات در ایران به دست می دهد که قوانین مقررات اقامت، مکانهای اقامتی را در بر می گیرد:

● گذرنامه و ورواید

که در آن شیوههای دستیابی به گذرنامه و ورواید از طریق کارگزاران مسافرتی و مراجعه به سفارتخانه های ایران را شرح داده است....

● چگونه به ایران سفر کنیم

- هوایی (دقتوجه هوایمایی هما در سراسر جهان و دفتر خطوط هوایی در تهران)

ایران کهن تر از تاریخ

ایران خانه ماست

این رسانه بازتاب مجموعه ۳۰ جلدی راهنمای جامع ایرانگردی استان‌های کشور و متن فارسی لوح فشرده Persia other Than History می‌باشد که پس از انتشار برنده جایزه سیمین جشنواره رشد و مورد تقدیر وزارت فرهنگ، آموزش و پرورش، سازمان ایرانگردی دفتر سازمان ملل، دفتر گفتگوی فرهنگ‌ها (یونسکو) و دانشگاه‌های آمریکا قرار گرفت. اینک در متن فارسی آن نیز همه آنچه را که به جلوه‌های طبیعت و تمدن ایران زمین مربوط می‌شود، یک جا ارائه شده است که امید می‌رود اندکی از تشنگی علاقه‌مندان به ایرانشناسی و نیاز ایرانگردان را رفع کند. در این مجموعه علاوه بر داده‌های جغرافیایی و تاریخی، اطلاعات بسیار مفیدی از جاذبه‌های طبیعی، تاریخی، زیارتی، فرهنگی و هنری هر یک از استان‌ها و شهرها به تفکیک، تشریح گردیده است. همچنین نقشه‌های توریستی شهرهای بزرگ، نقشه هوشمند توریستی ایران و جاده ابریشم همراه با عکس‌هایی از آثار دیدنی و جذاب طراحی و ارائه شده است.

شاید این اولین مجموعه از این نوع است که پس از سال‌های طولانی تألیف و تحقیق، در یک نرم‌افزار ایرانشناسی و ایرانگردی منتشر شده است.

قابلیت‌های نرم‌افزار:

نقشه

با انتخاب نقشه ایران که توسط کشورهای همسایه احاطه شده است، علاوه بر نام و موقعیت هر یک از کشورهای همسایه، مرز سوزمین علی، مرز استان‌های کشور، شهرهای مرکزی و دیگر شهرها بطور مشخص نشان داده شده است.

نقشه‌های موجود در CD بصورت هوشمند طراحی شده است. با انتخاب هر یک از شهرها و کلیک کردن بر روی آن، پنجره‌ای گشوده می‌شود که کلیه اطلاعات مربوط به آن استان یا شهرستان در آن پنجره قابل خواندن خواهد بود.

لازم به یادآوری است که نقشه‌ها در چند سطح از جمله ایران با استان‌ها، ایران با شهرستان‌ها، ایران با جاذبه‌های توریستی، نقشه استان‌ها، شهرهای بزرگ ایران و جاده ابریشم جاگذاری شده‌اند که بطور جداگانه قابل بازدید می‌باشد.

آلبوم عکس

آلبوم عکس قسمتی است که امکان بازدید عکس‌های بسیار جالب از سراسر ایران را فراهم می‌کند. با انتخاب آلبوم عکس پنجره‌ای گشوده می‌شود که دو بخش اصلی دارد: بخش بایستی، فهرست عکس‌هاست و بخش بالایی، کلیه عکس‌ها را در شش گزینه طبقه‌بندی شده نشان می‌دهد. با انتخاب هر یک از گزینه‌ها و کلیک کردن بر روی بیکان یا فلش زیرین پنجره‌ای گشوده می‌شود که عکس‌های گزینه انتخاب شده بطور خودکار و با زیرنویس مشاهده می‌شود. گزینه‌های اصلی آلبوم عکس در گروه‌های گلچین، تاریخی، دینی، طبیعت، فرهنگ و هنر و عشایر ایران طبقه‌بندی شده‌اند.

بخش گلچین شامل عکس‌های برگزیده‌ای از همه بخش‌های دیگر است. بخش تاریخی شامل عکس‌های انواع آثار تاریخی و باستانی ایران است. بخش دینی شامل عکس‌های انواع آثار دینی و زیارتی از سراسر ایران است. بخش طبیعی شامل عکس‌های بسیار زیبا از تنوع طبیعت مناطق ایران است. بخش فرهنگ و هنر شامل عکس‌های آثار هنری و موزه‌های ایران است. بخش عشایر شامل عکس‌های فراوانی از زندگی و کوچ همه عشایر و قبایل ایران است. ذکر این نکته نیز ضروری است که عکس‌های مربوط به هر استان نیز در انتهای ستون سمت چپ گروه‌بندی هر استان قابل انتخاب، قابل تماشا و قابل بزرگ‌نمایی است.

فهرست القاب

با انتخاب این گزینه پنجره‌ای گشوده می‌شود که فهرست

برجها و مناره‌ها
سایر آثار تاریخی

آثار مذهبی:

شامل اطلاعات آثار دینی و زیارتی به تفکیک موضوعی زیر:

مساجد قدیمی
کلیساهای قدیمی
بقعه‌ها
امامزاده‌ها
زیارتگاه‌ها
سایر عبادتگاه‌ها

جاذبه‌های طبیعی:

شامل اطلاعات دیدنیهای طبیعی به تفکیک موضوعی زیر:
دریاچه‌ها و تالاب‌ها

جزایر و سواحل
ارتفاعات و قلعه‌ها
رودخانه‌ها
جنگلها، دشتها و صحراها
چشمه‌ها و آب‌های معدنی
آبشارها

تفرجگاه‌ها

ورزشگاه‌های طبیعی

غارهای طبیعی

مناطق حفاظت شده و حیات وحش

نقشه:

شامل نقشه راه‌ها و توریستی ایران، شهرهای بزرگ و جاده‌آبریشم با امکان دسترسی به اطلاعات از طریق نقشه‌ها.

گالری عکس:

شامل ۶۰۰۰ اسلاید برگزیده از کلیه آثار و دیدنیهای ایران با زیر نویس و نمایش خودکار. فهرست اعلام و جستجو: شامل امکان دسترسی به اطلاعات از طریق فهرست اعلام (اسامی و مکانها)، امکان جستجوی موضوعات دلخواه و انتقال اطلاعات به محیطهای دیگر.

این لوح فشرده توسط نشر ایرانگردان حاصل تلاش ۲۰۰ نفر از همکاران متخصص می‌باشد و با حداقل امکانات رایانه‌ای امروز می‌توان به اطلاعات سودمند و تصاویر زیبا دست یافت. سایت نشر ایرانگردان به نشانی Irangardan.com www.Irangardan.com شما را با محصولات نشر ایرانگردان آشنا خواهد ساخت.

القابلی مناطق توریستی را در سمت چپ پنجره نشان می‌دهد. با انتخاب هر یک از این عنوان‌ها اطلاعات مربوط به آن در سمت راست پنجره آشکار می‌شود. عکس‌های موجود در کنار هر یک از این اطلاعات با کلیک کردن بر روی آن بزرگ می‌شود و زیر نویس آن نیز مشاهده می‌گردد.

فهرست مندرجات

دیباچه:

شامل خلاصه‌ای از آنچه در این مجموعه به تفکیک موضوعی زیر قابل دسترسی است: ایران در یک نگاه آثار دینی و

زیارتی

استانها و شهرها جاذبه‌های

طبیعی

آثار تاریخی آثار فرهنگی و

هنری

استانها و شهرها:

شامل ۲۸ استان و ۲۵۰ شهر به تفکیک موضوعی زیر:

استان در یک نگاه آثار دینی و

زیارتی

جغرافیا و تاریخ جاذبه‌های

طبیعی

شهرهای استان آثار فرهنگی و

هنری

آثار تاریخی اقامت و سفر

نقشه استان و شهر مرکزی نمایش

اسلایدهای استان

آثار تاریخی:

شامل اطلاعات آثار تاریخی ایران به تفکیک موضوعی زیر:

کاخ‌ها و عمارت‌ها

خانه‌های قدیمی

قلعه‌ها و دژها

مدرسه‌های قدیمی

کاروان سراها و یل‌ها

بازارهای قدیمی

سنگ نوشته‌ها

حمامهای قدیمی و آب‌انبارها

شهرهای باستانی و تپه‌ها

آسیابهای بادی و آبی

آتشکده‌ها و آرامگاه‌ها

غارهای تاریخی

آثار فرهنگی و هنری:

شامل اطلاعاتی در مورد فرهنگ و هنر ایران زمین به تفکیک موضوعی زیر:

موزه‌ها

عشایر ایران

آرامگاه‌های مشاهیر

روستاهای شگفت‌انگیز

صنایع دستی

موسیقی نواحی

مراسم اقوام ایرانی

غذاهای محلی

Contents

Note	4
Special Report	
-The Growth of Local Tourism and Development of Urban Tourism / R. Shirusb	5
Idea and Research	
-Survey of Economic Dimensions in Urban Tourism / H. Sarvar	12
-Standards and Indicators of Sustainable Urban Tourism / K. Moa'zzeni	24
-Jane Jacobs and the " City's Streets" / M. Jalalinusab	29
-Religious Tourism in France and The World / S. Kāvīyānfar	31
-Principal in Creativeness in Urban Management / A. Kordi	38
Dialogue/ The Importance of Urban Tourism/ D.Jalali	41
Legal Counselor / J. Rezaie - A. Yazdunzāde	48
Administrative and Financial Counselor / J. Rezaie	52
According to Documents/ Constitution of Iranian Tourism Society	55
Urban law	
-Law for Definition and Demarcation of City, Country and Town limits	59
Mayor's View	
-Urban Tourism Needful for A United Management /Interview with Neyāsar Mayor	61
Councils and Participation	
-Jurisdiction of Councils and Municipalities in Tourism Development / H. Sālehi	64
-Necessity of Interaction among Cultural Heritage Org., Handicraft, Tourism Org. and Municipalities	69
-Making Acquainted to the Successful Mayors (Vancouver) A.Bonakdar & T.Gerunpāye	71
World Experiences	
-Survey of Tourism Influences on Countries Economy / Trans.: S. Kāvīyānfar	76
-Culture and Leisure Time	77
-Eco- tourism; Evaluating of Control Necessity .... by using the Candian standards/ A.Arunbāni	79
World Cities and Municipalities	
Plan and City/Must and Mustn't in Tourism Industry of Qom Province / H. Khoaravi	90
Instruction	
-Role of Culture in Flowing of Traffic Jam /A.Amir Hajloo	96
-Tehran's short History and it's Environmental problems / M. Jahungiri - Mehr	101
Travel's Souvenir	
-Vancouver The Tourism Lab / M. Shaf'iipoor	107
-Travel to Malaysia / A. Owlia	110
-Memory of one day Touring in Tehran / J. Edrisee	112
Point of View	
-Architecture for Comfort not for Itself / M. Mehrmeeyā	115
Research Selection	
-Recognition of Bāgbādorān Tourism Potentials and Development Planning for it/ A.Sarāie	116
News Report/ New city , A city for Future / F. Shahbāzi	124
Org. News	135
Brief News	138
Web Sites	143
New Publication	144
New Applications	146

سومین همایش ملی

مدیریت پسماند

The 3rd National Congress on Waste Management

۱ و ۲ اردیبهشت ۱۳۸۶

همزمان با روز جهانی زمین پاک

سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور
با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست

مشاور کنگره

همراه با نمایشگاه تخصصی مدیریت پسماند

• نشانی دبیرخانه همایش: تهران، خیابان کارگر شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، نشانی کوچه میر، پلاک ۲۲۲، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور

• تلفن: ۴۳۹۰۳۰۷۶ - ۴۱ • فکس: ۴۳۹۰۳۰۷۸ - ۴۱

• جهت کسب اطلاعات بیشتر به آدرس www.pasmand.ir مراجعه فرمایید

78

Monthly Journal of Information
Education and Research on
Urban Management and Planning
Number 78 - Mar. 2007

Shahrdarshan

- The Growth of Local Tourism & Development of Urban Tourism
  - Survey of Economic Dimensions in Urban Tourism
  - Religious Tourism in France and The World
- The Importance of Urban Tourism
  - Urban Tourism Needful for A United Management
  - Eco-tourism; Evaluating of Control Necessity
- Role of Culture in Flowing of Traffic Jam
  - New city, A city for Future

